

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934.

Andra kammaren.

Nr 28.

Tisdagen den 24 april.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 17 och den 18 innevarande april.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 263, med anhållan om riksdagens yttrande i fråga om ytterligare understöd från statens sida för fullbordande av järnvägsanläggningen Ulricehamn—Jönköping; och

till behandling av lagutskott propositionen, nr 264, med förslag till lag om förbud mot vissa sammanslutningar.

§ 3.

Vidare föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets memorial nr 11, statsutskottets utlåtanden nr 85—94, första lagutskottets utlåtanden nr 51—53, andra lagutskottets utlåtanden nr 23—25, jordbruksutskottets memorial och utlåtande nr 63 och 64, andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 5 samt andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 4.

§ 4.

Slutligen föredrogs herr *Wallerius'* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa spörsmål angående kristendoms-kunskapens ställning såsom undervisningsämne i rikets gymnasier; och blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 5.

Herr *Andersson* i Grimbo avlämnade en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 262, angående anslag för beredande av understöd åt vissa fiskare m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 639, bordlades.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes särskilda utskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmänna vägar m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

Andra kammarens protokoll 1934. Nr 28.

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 24 § lagen den 25 juni 1909 (nr 57 s. 2) om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand.

§ 7.

Ordet lämnades nu på begäran till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista måtte först uppsättas jordbruksutskottets memorial nr 63, jordbruksutskottets utlåtande nr 64 och konstitutionsutskottets memorial nr 11 samt därefter ärendena i den ordning de finnas uppförda på dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 8.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för A. V. Johansson från viss betalningsskyldighet;

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av flygvapnets reservbefälsorganisation jämte i hithörande ämnen väckt motion;

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av ytterligare kompensation till Vaxholms stad i anledning av 1925 års försvarsbeslut;

nr 182, i anledning av väckt motion om förhöjt beklädnadsbidrag till vissa underofficerare i flottan och marinen;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av andra huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av viss del av kronan tillfallet danaarv efter Annika Hansson, född Christoffersdotter;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa kostnader för reparation av statens isbrytarfartyg »Ymer»;

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution till International Telephone & Telegraph Corporation av viss stämpelavgift;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för ordinarie lärare vid navigationsskola att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring; och

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppställningen av riksstatens utgiftssida m. m.;

från andra lagutskottet, nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 6 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 281) om moderskapsunderstöd; samt

från riksdagens kansli, nr 202, angående åtgärder för ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Olovsson</i> i Digernäs	under 6 dagar fr. o. m. den 26 april,
› <i>Werner</i> i Höjen	› 2 › › › 26 ›
› <i>Johnsson</i> i Norrahammar	› 3 › › › 27 ›
› <i>Ljunggren</i>	› 4 › › › 24 ›
› <i>Bengtsson</i> i Kullen	› 2 › › › 25 ›
› <i>Jonsson</i> i Mörbylånga	› 7 › › › 25 › och
› <i>Holmgren</i>	› 8 › › › 30 › .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.13 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 25 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Riksdagsmannen Anders Johan Johansson i Bro är på grund av sjukdom (höggradig anemi) tills vidare oförmögen att bevista riksdagens sammanträden, vilket på heder och samvete intygas.

Stockholm den 24 april 1934.

Robert Dahl,
med. dr., livmedikus.

§ 2.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde den 27 dennes ämnade besvara herr Carlströms till honom framställda spörsmål angående vidtagande av åtgärder för bringande av ekonomisk hjälp åt vissa vattenavtappningsföretag.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet herr *Anderssons* i Grimbo på kammarens bord vilande motion nr 639.

§ 4.

Vidare föredrogs, men bordlades åter särskilda utskottets utlåtanden nr 1 och 2.

§ 5.

Härpå föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial, nr 63, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av domänstyrelsen under år 1933 försålda hemman och lägenheter.

§ 6.

Vid nu skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående visst markbyte mellan kronan och Östersunds stad blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen.

Till behandling företogs här efter konstitutionsutskottets memorial, nr 11, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Efter föredragning av utskottets anmälan, att anledning icke förekommit att mot någon ledamot av statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen, lades berörda anmälan till handlingarna.

Utskottets anmälningar jämlikt § 107 regeringsformen.

Under punkten 1) mom. a) hade utskottet ansett sig böra göra anmärkning mot ministern för utrikes ärendena Sandler för underlåtenhet att tidigare än som skett göra framställning hos Kungl. Maj:t om utrikesnämndens hörande i fråga om överenskommelse mellan Sverige och Sovjetunionen angående vissa beställningar och krediter.

Sedan momentet föredragits, anförde:

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman, ärade kammarledamöter! Då utrikesministern är upptagen i första kammaren, anser jag mig böra här säga några ord om den anmärkning, som konstitutionsutskottet gjort. Jag gör detta även därför, att jag självklart bär samma ansvar som utrikesministern för det förfarande, som här förekommit.

Till en början vill jag deklarerera, att jag fullkomligt förstår den formella anmärkning, som konstitutionsutskottet ansett sig böra framställa. Jag uttalade detta redan vid ett offentligt möte den 18 mars och understryker nu detsamma. Jag vill emellertid samtidigt understryka, att ett tidigare hörande av utrikesnämnden knappast kunnat få någon inverkan på sakens beredning. Jag har grundad anledning antaga, att något avgörande råd icke skulle ha lämnats från nämnden på ett tidigt stadium. Det gällde vid den av konstitutionsutskottet åberopade tidpunkten endast att uttröna, huruvida förutsättningen för ett avtal funnes. Någon invändning mot en undersökning i detta stycke kunde icke gärna ha gjorts. Man skulle ha velat se den slutliga utformningen, innan man toge ståndpunkt. Saken hade fått hava sin gång, och ställningstagandet i utrikesnämnden hade kommit precis vid samma tidpunkt, som nu har skett.

Jag återgår till det formella. Såsom utskottet tagit saken, är det en bedömningsfråga, en lämplighetsfråga. Konstitutionsutskottet har icke urgerat någon konstitutionell skyldighet för regeringen att höra nämnden tidigare. Utskottet har endast sagt, att detta *enligt utskottets mening bort ske*. Denna karaktär av fråga om lämplighet understrykes särskilt därav, att *högerns* representanter biträtt anmärkningen. De hävdade nämligen i det av utskottet åberopade fallet från 1930, att det icke föreläge skäl till anmärkning för underlåtenhet att höra utrikesnämnden tidigare än som då skedde. Jag får väl

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

nämligen förmoda, att den olika ställning, som högermännen i konstitutionsutskottet intagit 1930 och 1934, icke kan bero därpå, att det 1930 gällde en högerregering men nu en socialdemokratisk regering. Själv behandlade jag 1930 den då framställda anmärkningen såsom formell och använde tillfället endast för att understryka angelägenheten av bättre kontakt mellan regeringen och riksdagens representanter i utrikesnämnden. Dock föreligger en icke oväsentlig skillnad mellan 1930 och nu. 1930 gällde det ett avgörande, som kunde träffas *utan* riksdagens hörande. Nu gäller det ett avgörande, som alltid måste träffas *med* riksdagen, där alltså under alla förhållanden riksdagen har möjlighet att göra sin mening gällande. Det låg sålunda ur riksdagens synpunkt allvarligare till 1930 än nu, och dock berördes den gången icke högerrepresentaternas konstitutionella samveten.

Jag slutar, som jag började: *Formellt* kan anmärkningen ha fog; ingenting är naturligare än att riksdagen hävdar, att dess representanter i utrikesnämnden skola bli hörda i god tid, men *reellt* hade ingenting blivit annorlunda. Det är alltså här en liten fråga om parlamentarisk uppmärksamhet. Från mina utgångspunkter kan jag ingenting invända mot att riksdagen i det stycket håller på sitt, men det hör också till god ton *att låta detta vara detta*. Detta har konstitutionsutskottet iakttagit, och jag förutsätter, att kammaren kommer att göra detsamma.

Herr Lindskog: Herr talman, mina damer och herrar! Det är en ganska stor olikhet i det uppträdande, som herr statsministern har i dag, mot det uppträdande, han hade för fyra år sedan, då det var fråga om en anmärkning mot dåvarande excellensen Trygger. Nu är det en liten fråga om parlamentarisk lämplighet, men då var det en storpolitisk fråga. Nu är det blott och bart en liten bedömningsfråga, en omdömesfråga, och det hade icke haft någon som helst inverkan på avgörandet, om utrikesnämnden hörts eller icke. Jag kan icke neka till att jag blev rätt överraskad över sådana milda toner från hans excellens statsministern. För mig bevisar detta endast vad jag visste förut, nämligen huru klok karl hans excellens statsministern verkligen är. Tydligen är det från hans sida sett det rätta sättet — och jag skulle vilja säga det enda rätta — att söka vifta bort det ärende, som nu föreligger och som verkligen — det tror jag, att andra kammaren nog inser — ingalunda är så betydelselöst, som hans excellens statsministern här vill göra det till. Hans excellens statsministern jämför med rätta — och det är självklart, att den tanken kommer fram — den mycket stora, av andra kammaren understrukna anmärkning, som 1930 gjordes mot dåvarande utrikesministern Trygger, och den anmärkning, som i år framställts mot hans excellens Sandler, och han vill liksom vrida det därhän, att anmärkningen den gången var allvarligare än den nuvarande. På den punkten kan jag tyvärr icke alls följa honom. Enligt min mening är det visserligen mycket stor skillnad mellan anmärkningen i år och anmärkningen för fyra år sedan, men skillnaden är den, att anmärkningen i år måste anses vara av utomordentligt mycket större och allvarligare art än vad det förra gången var fallet.

Det står, såsom vi alla veta, i grundlagen, att i alla ärenden av större vikt skall utrikesnämnden sammankallas före avgörandet. Om vi nu först stanna vid detta uttryck »av större vikt», rådde det dock den gången, såsom säkerligen hans excellens erinrar sig, en liten smula delade meningar om huruvida det ärendet var av större vikt. Och jag erinrar mig särskilt, hurusom ledaren för ett annat parti än högern, nämligen bondeförbundet, herr Olsson i Kulenbergstorp, drog starkt i tvivelsmål, huruvida verkligen det ärendet kunde betecknas såsom så viktigt, att nämnden behövde höras. Jag vill emellertid

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)
 fråga, ifall någon enda i denna kammare, däri inberäknad herr statsministern, verkligen anser, att detta ärende icke är, såsom det heter i utskottets memorial, av största vikt. Det är av största tänkbara vikt. Detta framgår, visserligen icke därav att regeringen skulle gjort det till en kabinetsfråga — tvärt om har det upplysts, att den icke skulle göra det — men det framgår därav, att regeringspressen ansett det nödigt att upplysa allmänheten om att regeringen icke tänkt göra det till en kabinetsfråga. Jag tror således, att var och en måste inse, att om det gäller att avgöra vilken fråga som är viktigare, finns det ingen som helst tvekan om svaret på den frågan. Man skulle kunna säga, att i jämförelse med denna fråga var den förra frågan av år 1930 den rena bagatellen, och om man ser den i det perspektiv, som för fyra år sedan förelåg, måste man säga, att det nog var en rätt så bagatellartad sak, som den gången var före. Vad gällde frågan då? Jo, frågan gällde den gången ingalunda, såsom det sades, att Sverige skulle slå in på nya vägar, utan det gällde blott och bart, huruvida den svenska riksdagen skulle få den handlingsfrihet, som riksdagen behöfde för att eventuellt antaga en under riksdagen framlagd kungl. proposition. Det förefaller mig då, att man icke kan säga, att det den gången var ett viktigt avgörande. Nej, det var icke något avgörande, ty det var riksdagen, som den gången verkligen hade avgörandet i sin hand, och det som excellensen Trygger och regeringen då ville åstadkomma var blott och bart att ge riksdagen handlingsfrihet, då det gällde antagandet av en kungl. proposition. Det var den enkla sanningen. Man kan icke säga, att det den gången på något sätt var fråga om ett föregripande av avgörandet.

Sedan gäller det den andra delen av citatet ur grundlagen, nämligen orden »före avgörandet». Jag lägger särskilt stor tonvikt på detta. Naturligtvis kan herr statsministern säga, att det skedde före avgörandet. Ja, det skedde till den grad före avgörandet, att såsom bekant den 16 mars kl. 3 e. m. sammankallades utrikesnämnden och den 16 mars kl. $\frac{1}{2}$ 6 e. m. var det konselj för att besluta i ärendet, så det var före avgörandet, men så är väl ändå icke riktigt grundlagens mening. Så var heller icke riksdagens mening förra gången, då denna fråga debatterades. Skall det vara någon mening med att utrikesnämnden höres, är väl tanken den, att utrikesnämndens åsikt, d. v. s. den åsikt, som framkommer från utrikesnämndens medlemmar, skall ha någon värde, något inflytande på vad som händer och sker och även på regeringens ställningstagande. Det skall väl icke tillgå så, att regeringen först för sig själv avgör saken och trycker det avtal, som det är fråga om, innan utrikesnämnden höres, och gör det färdigt, gör det hela färdigt i den grad, att det dagen innan, den 15 mars, stod att läsa i den ryska tidningen Prawda, att nu är avgörandet klart och nu har svenska regeringen gått med på att lämna ett lån på 100 miljoner kronor, och först dagen därefter sammankallas utrikesnämnden. Det är icke meningen, säger jag, att utrikesnämnden skall höras på det sättet, att man först avgör frågan de facto och sedan säger: »Ack, det var så sant, det är visst en liten formalitet, som vi ha att göra undan, innan vi släppa ut detta. Det står ju, att utrikesnämnden skall sammankallas före avgörandet. Låt oss för all del göra det.» Men att göra detta endast en eller två timmar före avgörandet, det är icke grundlagens mening. Denna fråga är således ingalunda så enkel, och det rådde i konstitutionsutskottet bland dess medlemmar, inklusive socialdemokraterna, full enighet därom att den rätta tidpunkten, då utrikesnämnden bort sammankallas, varit den 8 december i fjol, då nämligen den verkligt förberedande åtgärden vidtogs, genom att en delegation tillsattes för att utreda frågan, och då således förberedelserna voro komna därhän, att man kunde tala om att nu på allvar undersöka frågan. Jag

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

säger icke detta för att på något sätt misstänkliggöra inför regeringen de socialdemokratiska ledamöterna i konstitutionsutskottet, ty jag kan verkligen intyga, att de voro regeringen så trogna och hängivna, att ingen skugga kunde falla på deras trofasthet. Jag får emellertid säga, att det finns dock en gräns för en sådan trofasthet, och att de därför varit nödsakade av sitt samvete att gå med på denna anmärkning.

Då hans excellens statsministern på det mjuka och eleganta sätt, som han behärskar, söker liksom förringa denna anmärkning, måste jag ändå stanna vid vad hans excellens yttrade en gång under den upprörda debatten 1930. Det är egendomligt, att icke mindre än fyra av de medlemmar, som nu sitta i regeringen, voro uppe och dundrade mer eller mindre starkt mot herr Trygger. Det var herr Vennerström, herr Gustav Möller samt herr Engberg och herr statsministern. Jag skall icke bli mångordig i mina citat — jag förbigår exempelvis min vän herr statsrådet Engberg, hans våltalighet vid sådana tillfällen står i en särklass — utan jag skall i stället nöja mig med att citera några ord av hans excellens statsministern. I de behärskade ordalag som han alltid använder, och som jag utan ett spår av ironi och av baktanke verkligen erkänner, att han alltid använder, lät han en mycket, mycket allvarlig indignation över vad som då hände komma fram. Han säger t. ex. i sitt första anförande: »Här föreligger, såsom frågan upplagts ifrån talarna från konstitutionsutskottets sida, icke någon lust att söka sak med regeringen eller någon dess ledamot, utan här föreligger endast en mycket förklarlig och mycket energisk vilja att hävda riksdagens rättighet att i god tid få vara med vid utrikespolitiska avgöranden.» Ja, om han kallar en timme eller två timmar innan konseljens avgörande träffats för en »god tid», har man små anspråk på vad uttrycket »god tid» betyder. Hans excellens, dåvarande herr Hansson, yttrade vidare: »Det är nödvändigt, att riksdagen säger ifrån att det som här skett icke får bli regel. Vi önska ett helt annat gott förhållande, ett gott samråd, ett gott samarbete mellan regering och utrikesnämnd, och vi önska, att riksdagens rättigheter till inflytande på utrikespolitiken på ett helt annat sätt respekteras än vad som här skett. När jag yrkar bifall till herr Halléns förslag om att man skall med gillande lägga anmärkningen till handlingarna, så gör jag det därför att ett dylikt förfarande i nuvarande ögonblick är det enda sättet för mig att få tillräckligt starkt understruket kravet på större hänsyn till riksdagens rättigheter, när det gäller utrikespolitiken.» Så slutar jag med att citera följande yttrande: »Jag går så långt, att jag säger, att om det skulle kunna konstateras, att t. o. m. en socialdemokratisk regering icke varit tillräckligt ömtålig på denna punkt, så är det så mycket viktigare, att riksdagen säger ifrån, så att det hörs av alla regeringar för framtiden, hur riksdagen önskar, att samarbetet med utrikesnämnden skall vara ordnat.» Ja, kammaren skrattar — och jag förstår det — ty det sades tydligen icke ifrån den gången så högt, att den nuvarande regeringen hörde det.

Hans excellens statsministern har ju ett försvar för saken. Jag har här ett utdrag i regeringsorganet av ett anförande, som hans excellens höll, jag tror det var i Göteborg — jag kommer icke säkert ihåg var — och han säger där: »För dem, som ivrigt åstunda en bakläxa för regeringen, har stor vikt lagts vid ärendets formella handläggning. Särskilt har klandrats, att utrikesnämnden icke tidigare hörts. Formellt kan detta klander ha något fog för sig, något reellt värde har det icke. Utrikesnämnden är icke ett beslutande organ, endast rådgivande. Det är regeringen, som har att handla och ta ansvar». Ja, jag ber blott att få säga, att med den motiveringen kan utrikesnämnden helt avskaffas. Om denna motivering är riktig och hållbar, förstår

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

jag icke, varför icke samma motivering alltid skall kunna användas. Det är regeringen, som har att handla och taga ansvar, och utrikesnämnden är icke ett beslutande organ utan endast rådgivande.

Vad jag som min egen personliga mening lägger mycket stark tonvikt vid är den tanke, som var förbunden med utrikesnämnden, då den inrättades. I den kommittés förhandlingar, som förberedde denna sak, finns det en passus, som jag finner vara ytterst betydelsefull och som jag menar det skulle vara av vikt att verkligen få inpräntad, och det är, att, som kommittén säger, anordnandet av ett dylikt samråd, d. v. s. med utrikesnämnden, erbjuder möjlighet att mildra motsatser och undvika misstroende eller missförstånd på ett område, där det för landet i dess helhet är angeläget att partimotsatser icke med onödigt skärpa göra sig gällande. I den mån ett parlamentariskt styrelsesätt vinner stadga, länder det helt visst till landets båtnad, att minoriteten icke uteslutes från möjligheten att göra gällande sina synpunkter i fråga om ledningen av utrikespolitiken. Det är av särskild vikt att folket såvitt möjligt står enigt och att kontinuiteten i landets politik icke onödigtvis bör rubbas i följd av inrikespolitiska strömningar.

Det förefaller mig, som om detta uttalande är av yttersta vikt just med tanke på utrikesnämndens funktion och dess betydelse. Alla måste väl vara ense om att det vore ytterst beklagligt, om den inrikespolitiska splittringen skulle göra sig gällande även på sådant håll, som rör vårt förhållande och vårt handlingssätt gentemot främmande makter. Just på det området är det av den största vikt, menar jag, att man verkligen åtminstone försöker få den utjämning av motsatserna, som kan ligga däri, att frågor debatteras och gnuggas emot varandra på ett så tidigt stadium som möjligt. Det är därför som jag för min del skulle vilja säga, att när riksdagen år 1930 fastslagit detta, att frågorna verkligen skola beredas på detta sätt på ett förberedande stadium, så är det av vikt, att detta riksdagens uttalande verkligen också beaktas.

Nu har hans excellens statsministern litet satiriskt uttalat sig om högermedlemmarna år 1930 och ansett, att de i viss mån nu skulle ha ändrat ståndpunkt. För min del kan jag icke förstå, att detta är fallet. Först och främst har jag redan framhållit, att det mellan 1930 års fall och 1934 års fall föreligger en mycket, mycket stor olikhet, men vidare, och därpå lägger jag ganska stor vikt, har det väl också en ganska utslagsgivande betydelse, att konstitutionsutskottet år 1930, starkt understruket av andra kammarens gillande, uttalade sig om vad man i detta fall bör avse just med grundlagens ord om »före avgörandet». Ett dylikt uttalande från konstitutionsutskottets sida skall väl icke sedan få hänga i luften för all framtid utan måste väl vara vägledande. Konstitutionsutskottet är ju den högsta domstol, som finns, just i fråga om tolkning av grundlagen. Då skall man väl sedan icke säga, att man icke bryr sig om vad konstitutionsutskottet uttalat i en sådan fråga. Jag menar alltså, att även i fall högerledamöterna icke haft något annat att stödja sig på än konstitutionsutskottets uttalande från 1930, så hade det inneburit fullkomligt tillräckligt skäl att nu gå på en anmärkning. Skall det vara sammanhang i riksdagens arbete, skall det vara sammanhang. Här reser man ut i landet och håller anföranden om demokratiens kris, icke minst från vår nitiska regering, och talar om hur allvarlig saken är. Ja, saken är allvarlig, och på den punkten tror jag, att så gott som alla här i kammaren — med några få undantag — äro ense, men icke är det rätta sättet att avvärja demokratiens kris eller att hålla uppe respekten för vårt parlamentariska statsskick, att konstitutionsutskottet ena året med bestämdhet går in för en viss tolkning av en fråga och att regeringen sedan ett annat år låtsar, som om detta icke alls angår den, utan handlar precis som om ingenting hade förekommit.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

Jag tror icke, att jag begär någon indiskretion, om jag säger, att rörande en annan anmärkning, där också konstitutionsutskottet har uttalat sig tidigare — ja, det står för övrigt i betänkandet, så att det är ingen indiskretion alls — ansågo socialdemokraterna inom utskottet, att man kunde debattera, om det skulle bedömas hårdare eller mildare, eftersom saken redan tidigare varit föremål för anmärkning. Jag får ju säga, att nog blir man förvånad över en dylik domareregel, att om ett fall upprepas, skall det bedömas mildare. Om konstitutionsutskottet säger, att detta fall ha vi redan förut uttalat oss om, så att vi bry oss icke om att bråka längre, så icke räddar man demokratien med ett dylikt förfaringsätt. Det naturliga är väl ändå att säga, att nu har denna sak trots vårt tidigare uttalande åter upprepats, och därför är det av vikt att vi säga ännu skarpare ifrån, att sådant får icke förekomma. När hans excellens statsministern nyss sade, att det förefaller, som om högerledamöterna hade den uppfattningen, att förra gången gällde det en högerregering och därför skulle den försvaras, men nu gäller det en socialdemokratisk regering, så skulle jag vilja vända på detta och säga, att högerledamöterna kunde nog ha goda skäl att försvara sin regering, men hur kan den nuvarande regeringen försvara sitt handlingssätt, som själv den gången kämpade för att samarbetet med utrikesnämnden icke skulle få sättas ur spelet?

Jag kan för min del icke komma till annat resultat än att denna anmärkning är av den allra mest allvarliga karaktär. Jag ber hans excellens statsministern förlåta mig, om jag blott citerar honom och säger, att det är av vikt, att detta icke får upprepas, och därför måste jag för min del yrka på att anmärkningen läggas med gillande till handlingarna. Det är detta, herr talman, som jag ber att få göra.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag tackar den föregående ärade talaren för hans komplimang åt min försiktighet vid valet av omdömen. Jag beklagar blott, att jag icke är i tillfälle att omedelbart återgälda komplimangen.

Det diskuteras här tre saker, nämligen dels det formella förfarandet, dels den reella betydelsen av detta och dels jämförelsen med år 1930. I det senare fallet vill jag erinra därom, att konstitutionsutskottets majoritet, som framställde anmärkningen, ingalunda hade den uppfattningen, att det var en fråga av mindre betydelse. Man talade i sitt utlåtande bland annat om en mycket betydande notväxling mellan regeringen och ombuden i Genève, och dessutom hade många den uppfattningen, att vad det där gällde var ingenting mindre än en ändring av Sveriges traditionella politik vid de internationella konferenser, som behandla handelspolitiken. Även om det nu från en ledamot av den dåvarande regeringen göres gällande, att frågan var liten, så hade alltså åtskilliga och bland dem jag en helt annan uppfattning. Det föreligger dessutom en annan skillnad än den jag tidigare har berört. I fallet 1930 samman kallades icke utrikesnämnden, när instruktionerna gavs till ombuden i Genève, alltså när det verkliga avgörandet träffades. Jag tror, att det är en sak att observera. I det nu aktuella fallet har regeringen däremot icke försummat att höra utrikesnämnden, innan det faktiska avgörandet träffades.

Jag begärde för övrigt ordet för att fästa uppmärksamheten på ett tillvägagångssätt, när det gäller att citera, som jag knappast hade väntat mig av den föregående ärade talaren. Jag hade tagit med mig protokollet från 1930 och tänkte från början själv tala om vad jag då hade sagt för att onödiggöra för andra att göra det. När nu herr Lindskog skött om citatet, hade jag väntat mig, att han skulle fullständigt ha talat om vad jag sade. Det sätt, som användes för citerandet, skulle ju lätt kunna ge det intrycket, att jag mycket

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

energiskt ville komma åt den då sittande regeringen. Jag sade, och det hoppade herr Lindskog över i sitt citat, att »jag skall gärna medge, att regeringen kanske konstitutionellt kan försvaras i sitt handlingsätt, men», tillade jag, »jag måste bestämt vidhålla, att efter de förklaringar, som här givits från regeringsbänken, det är nödvändigt, att riksdagen säger ifrån». Den gången ville nämligen regeringen vifta bort anmärkningen. Den gången ställde sig regeringen på den ståndpunkten, att det sagnades skäl till en anmärkning. Sedan jag uttryckligen hade förklarat, att jag icke önskade någon prickning av regeringen, återföll jag på detta, att då regeringen icke tycktes förstå riksdagens då framställda önskan, så var det nödvändigt att alldeles särskilt understryka denna. Nu har regeringen öppet medgivit, att det formellt finns anledning till anmärkning. Jag kan gå ett stycke längre och säga, att numera inser jag, att det hade varit klokt, om man hade talat med utrikesnämnden tidigare, ty då hade man undvikit denna tvist. Däremot vidhåller jag alljämt, att materiellt hade det icke haft någon betydelse. Jag framställer till kammarens begrundande vad som skulle ha skett, om vi på ett tidigt stadium hade hört utrikesnämnden. Regeringen hade rapporterat, att undersökning skulle inledas om möjligheten att sluta ett avtal av stor betydelse för det svenska jordbruket och den svenska industrien, och att detta skulle ske genom en finansiering, där vårt land engagerades med ett lån. Om vi rapporterat detta och det blivit en diskussion i utrikesnämnden, så är jag fullkomligt övertygad om, och jag har särskild anledning vara det, att vissa ledamöter i utrikesnämnden kanske skulle ha uttalat en viss betänksamhet, medan andra ledamöter skulle ha yttrat sig tillstyrkande. När regeringen skilts från nämnden, hade den på sin höjd fått besked om att det förelåg olika uppfattningar. Jag är övertygad om att vi icke hade fått något bestämt avstyrkande. Ett sådant bestämt avstyrkande erhöles vi icke ens, när vi tre dagar före propositionens framläggande konfererade med representanter för riksdagen. Det är detta, som ger mig anledning fastslå, att handläggningen av ärendet skulle, även om utrikesnämnden hade hörts tidigare, ha blivit densamma. Utrikesnämndens ledamöter hade velat se det utformade förslaget, innan de tagit ståndpunkt.

Herr Lindskog citerade också ett tal, som jag hade hållit i Rönninge — icke i Göteborg — och han förfor där på samma sätt, som när han citerade riksdagens protokoll, d. v. s. citerade bara så långt det var behagligt för honom. Han stannade vid den förklaringen, att det är regeringen, som har att handla och ta ansvar, under det att utrikesnämnden endast är rådgivande. Jag förmodar emellertid, att konstitutionsutskottet icke önskar hävda en annan ställning för utrikesnämnden än den, som den grundlagsenligt har. Utrikesnämnden är icke beslutande. Man kan ha vilken uppfattning man vill om lämpligheten av denna begränsning, men det är den konstitutionella ställning, som utrikesnämnden har. Där förekommer diskussioner, där fattas inga beslut. Jag förmodar, att när man har gått den vägen att göra utrikesnämnden till endast rådgivande, så har man därmed velat iakttaga en ur parlamentarisk synpunkt ganska viktig princip, nämligen att regeringen skall ta sitt ansvar.

Det är det, regeringen gjort i detta fall. Jag kan emellertid tillägga, att när jag talade om detta, så fortsatte jag föredraget, sedan jag konstaterat, att det var regeringen, som hade att bära ansvaret och fatta beslut, just för att utveckla, hur regeringen, även om den hört utrikesnämnden tidigare, knappast skulle erhållit någon vägledning för sitt fortsatta handläggande av ärendet.

Jag har ingen särskild anledning att ytterligare dröja vid de olika ståndpunktstaganden, som högerrepresentanterna i konstitutionsutskottet gjort 1930

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

och i år. När herr Lindskog emellertid här vittnar om den trofasthet, som de socialdemokratiska ledamöterna i konstitutionsutskottet visat, och tillägger, att den dock har sina gränser, så ha vi bara att konstatera, att när det sitter en högerregering, har högerrepresentanternas trofasthet i konstitutionsutskottet inga gränser.

Herr talmannen gav härefter för kort genmäle ordet till

Herr **Lindskog**, som yttrade: Herr talman! Jag skall först beträffande herr statsministerns sista ord be att få säga, att talet om att högerrepresentanternas trofasthet icke har någon gräns kan hans excellens herr statsministern framföra till vem som helst annan än till mig, ty jag fick anmärkning 1929 just på grund av högerrepresentanternas bristande trofasthet mot mig.

Sedan ber jag att få säga, och det är just därför, som jag begärt ordet, att när hans excellens statsministern påstår, att jag citerar, vad som passar, är det alldeles riktigt. Vad brukar hans excellens herr statsministern citera? Jo, han citerar också vad som passar. Det är väl icke herr statsministerns mening, att jag för att citera en bit av hans tal skulle läsa upp hela talet. Då bleve det sannerligen en mycket allvarlig anmärkning mot mig, att jag varit för långtrådig. Den anmärkningen kanske jag får ändå. Emellertid vill jag säga, att hans excellens statsministern icke heller går alldeles fri från anklagelsen att citera vad som passar. Jag vill erinra om att när det var remissdebatt på denna sovjetkredit, citerade statsministern ett uttalande av en mig närstående tidning, Sydsvenska Dagbladet Snällposten, med resultat, att denna tidning dagen därpå — jag har ej alls haft att göra varken med den ena eller andra artikeln — klagade över att hans excellens statsministern citerat, vad som passat honom, men icke den avgörande punkten. Det är så, att man tar fram ett citat, som lämpar sig, men om det icke passar den andre, är det sedan hans tur att replikera och säga, att det hade han också sagt. Det är en sak, som man får vänja sig vid i riksdagen, att det citeras på detta sätt. Det är bara det jag velat säga.

Vidare anförde

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag har icke ställt andra krav, än att då man citerar, man icke skall göra det så, att man ger en oriktig föreställning om vad som sagts. Det var icke fallet, när jag citerade Sydsvenska Dagbladet.

Härpå lämnades för kort genmäle ordet ånyo till

Herr **Lindskog**, som yttrade: Herr talman! Jag ber om ursäkt, men jag vill bara säga, att Sydsvenska Dagbladet Snällposten påstod också i sitt svar, att man fick en fullständigt oriktig föreställning om dess uttalande genom det sätt, på vilket statsministern citerade.

Härefter anförde:

Herr **Fast**: Herr talman! Efter vad som redan förekommit i denna fråga, kan jag fatta mig ganska kort. Jag förmodar, att kammaren icke kunnat undgå att fästa uppmärksamhet vid skillnaden mellan den uppläggning, som här ägt rum från herr Lindskogs sida, och det yrkande, han framställt samt å andra sidan den lugna och sakliga tonen i utskottets uttalande i förevarande punkt.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

Då vi, de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet, ha biträtt ifrågasvarande anmärkning, så har det icke skett på grundval av att grundlagens bokstav på något sätt här trätts för nära. Utskottet har heller icke gjort något sådant påstående. Anledningen till att vi biträtt denna anmärkning är, att när man läser vad som förekommit vid tillkomsten av utrikesnämnden, de uttalanden, som därvidlag ha gjorts, riksdagens egna opinionsyttringar, där man uttalat, vilket värde man sätter på ett intimt samråd mellan regering och riksdag och mellan regering och utrikesnämnd vid viktiga utrikespolitiska avgöranden, har vårt ställningstagande därmed varit klart. Vi ha icke ett ögonblick, vill jag säga, tvekat att intaga den konsekventa ståndpunkten, att när vi ställt oss på denna linje 1930, vi icke heller tvekat intaga samma ståndpunkt 1934. Men när jag har gjort det erkännandet, måste jag säga, att jag ingalunda kan dela den uppfattning, som här gjorts gällande från herr Lindskogs sida, att utrikesnämndens hörande i detta fall skulle haft någon större saklig innebörd, då det gällt den fortsatta handläggningen av detta ärende.

Jag vill i detta sammanhang också framhålla, att herr Lindskog söker att här göra gällande, att den förändrade ståndpunkt, som även han måste medgiva föreligger ifrån högerledamöternas av utskottet sida från 1930 till nu, är främst beroende därpå, att de nu böja sig för konstitutionsutskottets dom 1930. Jag måste säga, att herr Lindskog icke bara böjer sig för denna dom utan omfattar den med en sådan lidelse, att han blir den, som starkast driver försvaret för denna ståndpunkt. Det är skönt med människor, som sig omvända och bättra, för all del, och det är intet ont att säga därom. Men det förefaller mig ändå, som om det skulle vara rätt svårt att förstå, att det just skall vara en från *den* sidan, som här företräder den enda sanna och rätta läran och som därför är alldeles särskilt skickad att framföra kritiken i förevarande ärende.

Man har gjort gällande, att skillnaden i vikt mellan de olika ärendena, det som förekommer nu och det som förekom 1930, är så himmelsviitt stor. Jag erkänner för mitt vidkommande, att det är en väsentlig skillnad, men jag hävdar här liksom i utskottet, att denna skillnad icke går efter de linjer, som herr Lindskog gjort gällande. År 1930 gällde det att giva våra delegater en sådan instruktion, när det gällde det internationella samarbetet, som innebar i handelspolitiskt avseende ett klart avbrytande av den konsekventa ställning, som den svenska riksdagen intagit och därmed också skulle möjliggöra införandet av en ny politik även för vårt lands vidkommande. Man kunde icke vara okunnig om vad riksdagens mening i detta avseende var. Det är det, som i detta avseende är den väsentligt stora skillnaden. Jag skall icke gå in på att belysa, hur regeringen här kunde på goda grunder tro sig stå i god överensstämmelse med de uppfattningar, som gjort sig gällande inom den svenska riksdagen, då det gällde ett ställningstagande i denna fråga.

Herr Lindskog sade, att de socialdemokratiska ledamöterna, om ett brott upprepas, alltid äro beredda att fälla en mildare dom. Ja, herr Lindskog, det förhåller sig verkligen på det sättet. Jag vill erinra därom, att utskottet intagit den ståndpunkten, vilken även godkänts av riksdagen, att när utskottet gjort anmärkning och förseelse av samma slag åter förekommit, har man i låt mig säga ett fall, som ingalunda var obetydligt, nöjt sig med att för riksdagen konstatera, att det förhållande, varom tidigare anmärkts, alljämt fortbestår. Utskottets anmärkningar måste ha ett syfte, och det syftet är, att man vill ha rättelse. De syfta sålunda till att vinna rättelse för framtiden, och då frågar jag, huruvida icke denna kammare är fullt på det klara med att efter sedan hans excellens herr statsministern här avgivit sin förklaring med hänsyn till framtiden och även erkänt det berättigade ur formella synpunkter i denna utskottets anmärkning, både denna regering och kommande

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

regeringar skola, efter vad som förekommit, vara mycket angelägna om allt det samarbete, som kammaren överhuvud taget kan begära, skall äga rum i fråga om utrikespolitiken.

Jag tror, att herr Lindskogs yrkande står i dålig överensstämmelse med hela den anmärkningspunkt, som här föreligger. Utskottet har icke velat på något sätt göra detta till någonting annat, än vad man här har utskrivit.

Jag tror, att om man sålunda vill stanna vid den ståndpunkt, som utskottet intagit, kan man icke komma fram till ett yrkande om att denna anmärkning bör läggas med gillande till handlingarna. Det förefaller av herr Lindskogs yrkande, som om sammanhållningen inom utskottet i denna fråga endast skulle vara formell. Onekligen torde det kanske förhålla sig på det sättet, att det finns skiftande uppfattningar. Men man har dock samlat sig om vad som är det väsentliga, och då tycker jag, att vi kunde även i fortsättningen samla oss om det väsentliga, nämligen ett enigt uppträdande, när det gäller att hävda riksdagens uppfattning om samråd mellan regering och utrikesnämnd.

Om man icke har den uppfattningen, att grundlagens bokstav trätts för nära, kommer man onekligen in i ett bedömande av när tidpunkten för nämndens hörande varit inne. Herr Lindskog tillät sig säga, att utskottet var enigt därom, att nämnden bort höras vid den tidpunkt, då delegationen till sattes. Det är den ståndpunkt, som jag har hävdad, men i utskottet har det ingalunda rätt enighet om vilken tidpunkt som skulle varit den lämpligaste. Det har diskuterats både den ena och den andra tidpunkten, men vad vi varit överens om, var, att nämnden i detta fall blivit hörd alltför sent. Man har dock haft mycket delade meningar om den exakta tidpunkten.

Herr talman! I överensstämmelse med hela den läggning, som utskottets anmärkning i denna punkt har, hemställer jag, att punkten måtte läggas till handlingarna. Jag gör det så mycket hellre, som jag aldrig, så länge jag suttit i konstitutionsutskottet, kunnat förleda mig till att i kammaren framställa något annat yrkande.

Herr Lindman: Herr talman! När jag hörde hans excellens herr statsministerns första anförande, rann det mig i minnet, hurusom han för några dagar sedan i kammaren förebrådde mig, att jag uttalat mig så milt och lent. Jag vill då göra den anmärkningen, att om något uttalande varit milt och lent, så var det statsministerns anförande i dag. Jag har aldrig hört honom tala så milt. När jag jämför, vad han sade vid behandlingen av en liknande fråga 1930 — jag har läst hela hans anförande då och icke bara lösryckta bitar därav — så förstärkes det intrycket, så att jag verkligen måste säga, att det är mycket anmärkningsvärt, och häri ligger, herr talman, ett indirekt erkännande från statsministerns sida av att man förfarit oriktigt. Ty hade han icke ansett sig ha gjort det, hade anförandet säkerligen varit hållet i den vanliga, ofta förekommande mera skarpa tonen.

När hans excellens statsministern nu uppträder, uppträder han som statsminister, men han uppträder även med profetens siargåva. Han förespår, vad som skulle inträffa, därest regeringen på ett mycket tidigare stadium hade rådgjort med utrikesnämnden om detta. Herr statsministern säger, att det icke kunde ha inverkat, om man hört utrikesnämnden tidigare. Den kunde icke ha gjort några invändningar, och han menade, att man överhuvud taget icke hade fått veta någonting om utrikesnämndens åsikter, om denna fråga tagits upp på ett tidigare stadium. Ja, herr talman, det beror ju helt på, hur man föredrager saken. Om regeringen och statsministern vid den tiden, innan man börjat förhandlingarna, sammankallat utrikesnämnden och meddelat, att det här var fråga om att träffa ett avtal med Ryssland, som i huvudsak skulle

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

innebära lämnande av ett lån på mycket stort belopp — kanske man icke vetat hur stort men dock kunnat ungefärligen angiva de riktlinjer, efter vilka man sedermera komme att gå — är jag alldeles övertygad om att hans excellens statsministern, i varje fall från många håll inom nämnden, fått bestämt besked om att man icke velat vara med om en sådan sak. Nu kan herr statsministern säga, att även jag uppträder som profet, då jag säger, att det svaret icke hade behövt utebliva utan att det hade kommit, men med den uppfattning, som jag från första stund hade om detta förslag, när det framlades för mig, är jag livligt övertygad om att den invändningen åtminstone kommit från min sida. Men naturligtvis beror allt på, hur man i ett sådant fall föredrager, hur mycket man vill tala om, hur mycket man vill meddela om hur långt man ämnar gå o. s. v. Om man emellertid med fullt förtroende vänt sig till utrikesnämnden och talat om sina planer och tankar eller om regeringen, som statsministern själv sade under debatten 1930, velat föra ett fullkomligt fritt resonemang om Sveriges politik med utrikesnämnden, varför enligt hans uttalande icke finns något hinder i grundlagen och om man givit sig god tid och icke bara föredragit det en gång utan upprepat det, sedan utrikesnämndens ledamöter fått tänka på det en dag eller två, då är jag övertygad om att man säkerligen skulle fått höra råd, som kanske kunnat vara till nytta.

Det är sant, som hans excellens säger, att utrikesnämnden är bara rådgivande. Det behöver icke sägas, det veta vi alla, att så är fallet. Men man väntar i alla fall, att regeringen skall något överväga och fundera på de erinringar, som göras av utrikesnämnden, ty gör man icke det utan är allt klart och bestämt på förhand och man bara formellt hör utrikesnämnden, när faktiskt allt är avgjort, samt sedan ögonblicket efteråt håller konselj och beslutar, hur det skall vara, då menar jag, att utrikesnämnden icke ens är rådgivande utan fullkomligt betydelselös och skulle kunna helt enkelt avskaffas.

Beträffande den fråga, som här uppkommit om skiljaktigheten mellan den åtgärd, för vilken regeringen klandras i dag, och den, för vilken den dåvarande utrikesministern klandrades 1930, är det rent orimligt, att icke vilja erkänna denna skiljaktighet, ty den skiljaktigheten är till den grad betydande, att man väl knappast kan tala om dessa bägge saker på samma dag. 1930 gällde det tullfredsöverenskommelsen. Jag tror, att statsministern i sitt första anförande yttrade, att då gällde det någonting, varom riksdagen icke skulle besluta. Jo, förvisso skulle riksdagen besluta om denna tullfredsöverenskommelse mellan nationerna, som behandlades vid Nationernas förbunds möte i Genève på hösten 1930. Det var först omnämnt i utrikesnämnden hösten 1930, att man ämnade skicka ombud dit. Instruktionen för dessa ombud innehöll, herr talman, att »ombuden böra emellertid undvika att genom sina uttalanden framkalla den oriktiga uppfattningen, att någon ändring i de allmänna riktlinjerna för Sveriges handelspolitik under senare tid vidtagits, och om så befinnes lämpligt framhålla, att den deklaration om anslutning till de av ekonomiska världsfredskonferensen 1927 framförda önskemålen, som på sin tid av svenska regeringen avgavs, alltjämt äger sin fulla giltighet». Det var instruktionen. Det var icke fråga om någon ändring i Sveriges utrikespolitik annat än i en enda punkt, och det var den, som gällde, huruvida man skulle göra något förbehåll för den tullproposition, som av den dåvarande regeringen var framlagd för riksdagen. Herr statsministern säger nu, att man då hade den uppfattningen, att det gällde en ändring i Sveriges traditionella politik. Detta hans anförande strider fullkomligt mot ordalagen i den instruktion, som var given åt ombuden, och jag säger fortfarande, att det var endast på den punkten, man frångick den, att man ville göra det förbehållet, att Sveriges riksdag skulle kunna fatta ett beslut fritt och obundet

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

angående den höjning av tullarna, som av regeringen var föreslagen i en proposition, en åtgärd, som icke på något sätt efteråt påvisats ha inverkat på förhandlingarna i Genève, vilka för övrigt icke ledde till något resultat, utan det hela rann ut i sanden.

Låt mig för övrigt sticka emellan bara med en liten parentes. Vad som då förbehölls Sveriges riksdag att besluta utan band av någon överenskommelse i Genève — ja, man kan ju tvista om ordet tull eller något annat — har ju i verkligheten även den nuvarande regeringen och dess jordbruksminister fullföljt fastän under andra former, och det har fullföljts av de regeringar, som kommit efter den regering, för vilken jag stod i spetsen.

Jag skall icke giva mig in vidare på detta. Men jag skulle bra gärna vilja anföra något, som en mycket betydande rättslärde, efter min mening en av våra främste rättslärde, uttalade i debatten i första kammaren, då denna fråga var på tal 1930. Det var Hjalmar Hammarskjöld, då han sade: »Är det fråga om en förhandling med en enstaka makt, där det gäller att avgiva, jämka och acceptera anbud, äro instruktionen och ombudets uppträdande vida mera avgörande, än när det är fråga om en sådan här konferensförhandling, där först genom beslut å konferensen egentligen fastställs, vad det blir fråga om, och där den enskilda makten endast kan i obetydlig mån inverka på resultatet.» Det är så sant, som herr Hammarskjöld då uttalade, att det äger sin giltighet alltjämt och ännu i dag.

Det har varit en förhandling, där det gällt att giva och taga. Jag förmodar, att man icke bara givit, utan att det har gällt att giva och taga, med andra ord förhandla i detaljer om ett ytterligt stort och viktigt förslag, som rör hela vårt land och dess förhållande till en främmande makt. Det måtte väl vara skillnad på detta och att sitta som ombud vid en konferens, där alla möjliga makter äro med och deltaga i överläggningarna. Det har herr Hammarskjöld sannernigen rätt i.

Jag kan icke neka mig att säga en sak, som icke står omnämnd i utskotts- betänkandet. Mig vill det förefalla, som om regeringen hade haft en alldeles särskild anledning att något närmare beakta riksgäldskontorets ställning i detta fall. Här har regeringen givit sig in i en upplåning av 100 miljoner kronor. Ty det resulterar naturligtvis i en upplåning i varje fall. Man lämnar en kredit till utlandet på 100 miljoner kronor utan att tala med riksgäldskontoret förrän på ett mycket sent stadium. Riksgäldskontoret är dock ett ämbetsverk, som är mycket starkt berört av detta, och märk, herr talman, ett ämbetsverk, som är underställt riksdagen och icke regeringen.

När jag läst konstitutionsutskottets betänkande och läst det i alla dess delar, kan jag icke underlåta att göra en reflexion, som man gjort vid tidigare tillfällen under den gångna tiden, icke minst i tidningarna, vilka ju av statsministern så ofta bruka anföras som argument för en viss politik, när det passar, t. ex. tidningar från högerns sida såsom uttryck för högerns politik. Jag kan icke undgå att göra den reflexionen, att man tycker, att regeringen rätt länge, kanske mest dock under sista tiden har visat en ganska hög grad av självrådighet. Den underlåter som i detta fall att höra utrikesnämnden, till dess att allt är ett fait accompli och det icke tjänar någonting till. Den underlåter, såsom vi se i punkten 1:o b) — om talmannen tillåter, att jag bara nämner det — att höra andra ämbetsverk. Den hör riksgäldskontoret och traktatberedningen men refererar dem icke i propositionen annat än styckevis och bitvis, brottstycken endast, som framläggas för riksdagen. Hela denna möjlighet av upplysningars inhämtande begagnar man sig av understundom, understundom icke. Gör man det, följer man dem ibland, ofta nog följer man dem icke. Ett annat statsråd på statsrådsbanken torde säkerligen få höra, att

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

han många gånger i sitt görande och låtande tagit bra liten hänsyn till ämbetsverkens uttalade meningar. Jag tror, att det är en mycket viktig sak, herr talman, att man icke nonchalerar ämbetsverken på det sätt, som här understundom sker. Det gör, att ämbetsverken känna icke nog självständighet och deras ömdömen och uttalanden fäster man icke den vikt vid, som man borde göra. Det är med andra ord en uppfattning, som jag tror är ganska utbredd, att regeringen uti sitt förfarande går fram med en mycket stor nonchalans i det avseende, som jag här påtalat.

Herr Carleson: Herr talman! Från alla håll har ju vittnats här, att en underlåtenhet blivit begången så till vida som att utrikesnämnden icke hörts innan denna frågas verkliga avgörande skett. Jag kan emellertid icke instämna med en föregående talare, som ville tillägga denna punkt den allra största betydelse. För mig är det självfallet, att varje regering kommer att på denna punkt bliva så påpassad, att det icke är så vidare stor fara med en eller annan underlåtenhet på denna punkt. Jag säger det desto mera som utrikesnämnden ju i själva verket icke är en beslutande utan en rådgivande eller, om man så vill, utredande instans. Därmed vill jag dock icke på något sätt, som hans excellens herr statsministern ville göra, betrakta det så, att utrikesnämndens uttalanden icke skulle hava någon betydelse för frågans avgörande och att man därför med större lättnad skulle kunna förbise en underlåtenhet att höra den. Man skall väl icke anlägga det betraktelsesättet, när grundlagen föreskriver om utredningar på detta sätt, utan då skall man anlägga det betraktelsesättet, att den slutligen avgörande, nämligen riksdagen, vill hava en trygghet i att en fullständig och såvitt möjligt tillfyllestgörande utredning gjorts, innan regeringen fattar sitt beslut.

Med detta kommer jag in på själva utredningen. Jag beklagar, att icke punkterna 1:o a) och 1:o b) samtidigt föredragas. I visst avseende måste jag dock komma att beröra punkt 1:o b). Den sammanhänger med punkt 1:o a) så till vida, att jag anser mig böra påpeka, att det föreligger två underlåtenhetssynder från regeringens sida beträffande just utrikesnämnden. I fråga om utrikesnämnden föreskrives i § 54 regeringsformen, att då ärende till behandling förekommer, skola alla tillgängliga handlingar och upplysningar meddelas. Tillgängliga handlingar och upplysningar, står det. Man lär väl ändå icke därav kunna draga den slutsatsen, att regeringen är fullkomligt fredad, såvida den går till utrikesnämnden med papper, som den införskaffat, även om dessa papper icke innehålla tillfyllestgörande utredning. Det fordras väl ändå, att man ser § 54 regeringsformen i belysning av vad som står i § 10 regeringsformen, att innan ärendena hos Konungen i statsrådet föredragas, skola de, genom nödiga upplysningars inhämtande från vederbörande ämbetsverk, av den föredragande beredas. I det avseendet förefaller det, som om det först föreligger en underlåtenhetssynd. Jag anser för min del, att regeringen bort, innan den gått till utrikesnämnden, göra den utredning, som erfordrades, för att framlägga den för utrikesnämnden. Jag förstår, när man kommer in på punkten 1:o b), att det kommer att talas om svårigheterna att finna lämpliga former att höra ämbetsverken i ett så delikat ärende som det förevarande. Men det torde upplysas, att former härvidlag finnas, när vi komma till punkt 1:o b). Jag tror, att de flesta, i synnerhet regeringen, känna till vägar, som därvidlag kunna följas.

När utrikesnämnden hördes, borde utrikesnämnden haft tillgång till yttrandet just rörande de intressen, som regeringen avser att bevaka genom denna framställning, som gjorts. Man får ju säga, att regeringen har velat genom sin framställning vinna ett medel för bekämpandet av arbetslösheten. Det

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

vill den vinna på två vägar, genom att industrien sysselsättes och därigenom sysselsätter flera arbetare och genom att jämväl jordbruket får en ökad exportmöjlighet. I båda fallen förefaller det mig, som om det varit naturligt att före utrikesnämndens hörande de myndigheter, som representera dessa intressen, fått tillfälle att säga ett ord till ledning för utrikesnämnden. Därvidlag hade säkerligen inga svårigheter mött att få uttalanden, som varit representativa, från kommerskollegium och lantbruksstyrelsen.

För min del fäster jag mindre avseende vid riksgäldskontoret. Jag tycker för min del, att reservanterna därvidlag hava ganska rätt i, att vi behandla här i riksdagen stora lånefrågor utan att dessförinnan riksgäldskontoret haft tillfälle att yttra sig.

Detta gällde utredningen. Den andra saken gäller själva frågan om utrikesnämndens hörande. I det fallet skulle man kunna säga, att händelserna den 16 mars 1934, då man hörde utrikesnämnden över ett redan slutet avtal och sedermera samma dag beslöt en proposition till riksdagen, likna nästan en fars, om man menar, att man hörde utrikesnämnden före frågans avgörande.

De två förhållanden, som jag nu nämnt, göra, att jag för min del anser det fullkomligt riktigt, att utskottet har gjort den anmärkning, som här har skett. Jag för min del biträder sålunda densamma.

Herr Björck i Kristianstad: Herr talman, mina damer och herrar! Först vill jag säga, att hans excellens herr statsministern beredde mig ingalunda någon överraskning, när han försökte bagatellisera detta ärende. Det var precis vad jag väntat. Det brukar varje anklagad göra. Var och en, som blir föremål för anmärkning, förklarar, att anmärkningen är fullständigt betydelslös. I det fallet har jag icke väntat, att hans excellens herr statsministern skulle göra något undantag, fastän jag räknar honom som en god skåning. Men vad jag icke väntat av hans excellens herr statsministern, var att hans excellens skulle söka få överensstämmelse mellan hans hållning för fyra år sedan och hans hållning i denna fråga. Det hade jag icke väntat av honom. Ty det är en uppgift, som fullständigt överstiger Ers excellens' krafter. Det går icke att åstadkomma den överensstämmelsen. Det är mänskligt att ändra mening. Då konstaterar man detta faktum. Men när man ändrat mening, skall man icke påstå, att man står på samma ståndpunkt som för fyra år sedan. Hade Ers excellens sagt detsamma för fyra år sedan, som i dag, hade icke Ers excellens kunnat framställa det yrkande, som han då framställde. Det finnes ingen överensstämmelse. Det har skett en åsiktsförskjutning. Ers excellens har icke fäst avseende vid vare sig vad Ers excellens själv sade för fyra år sedan eller det beslut, som kammaren då fattade.

Men hans excellens herr statsministern är ju en skicklig strateg. Han har lärt sig konsten att om man blir angripen skall man icke låtsas vara det, utan man skall själv angripa. Därför angriper hans excellens herr statsministern högerreservanterna. Ers excellens, jag var med för fyra år sedan. Jag var en av högerreservanterna. Jag påstår alldeles bestämt, att hans excellens herr statsministern tillskriver oss en hållning, som vi icke hade. Det är så mycket orimligare, som hans excellens herr statsministern, som då hette herr Hansson i Stockholm, anknöt sitt yrkande om gillande av anmärkningen till de synpunkter i debatten, som jag då framförde. Det är icke möjligt, att mina synpunkter kunna helt och hållet sammanfalla med herr Tryggers under förutsättning, att statsministern har rätt i att herr Tryggers anförande var sådant, att anmärkningen måste göras. Men då blir man förbluffad när statsministern säger, att då det finnes högerregeringar äro högerrepresentanterna i utskottet trofasta utan gräns. Det går icke ihop med vartannat. Jag sade i

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

reservationen för fyra år sedan, att utrikesnämnden bort höras. Och när jag yttrade mig i debatten, anslöt sig dåvarande herr Hansson i Stockholm till mitt uttalande. Det går mycket dåligt i lås, detta hans excellens herr statsministerns uttalande. Jag bör för att skingra allt missförstånd erinra om vad som innefattades i vår reservation 1930. Vi skrevo: »Vi anse det önskvärt, att utrikesnämnden sammankallas, så att den kan följa utvecklingen av den politik Sverige för i det internationella samarbetet. En betingelse för att Sverige skall kunna betyda något i detta samarbete är, att den svenska politiken understödjes av riksdagen. De möjligheter att främja en samverkan mellan regeringen och riksdagen, som utrikesnämnden erbjuder, böra därför begagnas.» Så säga vi om förevarande fall, att vi anse, att det var icke av beskaffenhet, att det förelåg ovillkorlig skyldighet att höra utrikesnämnden. Och den uppfattning, som jag då gav uttryck åt, vidhåller jag alltjämt. Vi få väl ändå, Ers excellens, komma överens om, att läget nu är icke precis detsamma som för fyra år sedan. För fyra år sedan förelåg icke det förhållandet, att andra kammaren med gillande lagt till handlingarna en konstitutionsutskottets anmärkning mot att regeringen underlåtit att höra utrikesnämnden.

Jag vädjar till kammarens ledamöter att göra ett litet tankeexperiment. Hur skulle det hava gått för herrar Trygger och Lindman och den lindmanska regeringen 1930, om det fyra år tidigare förelegat en anmärkning sådan som den som förelåg 1930 och om den lindmanska regeringen visat det trots mot riksdagen, som den socialdemokratiska regeringen nu visat? Då hade det varit synd om herr Lindman och hans kolleger. Men den socialdemokratiska regeringen löper ju icke fullt så allvarliga risker.

Vi hava nu kommit in på en jämförelse mellan de olika ärendenas vikt, vikten av det ärende, som föranledde anmärkningen 1930, och vikten av det nu föreliggande ärendet. Därvid har herr Lindman redan påpekat ett uttalande av herr Hammarskjöld i första kammaren 1930. I detta uttalande säger herr Hammarskjöld, att det är skillnad på förhandlingar och förhandlingar. Det är skillnad på förhandlingar i Genève, där det är församlade 20—30 stater och där den enskilda makten har en mycket liten betydelse, och en förhandling, som Sverige för med en främmande makt. När det gällde förhandlingarna i Genève, innebar den instruktion, som då utfärdades, icke på något sätt något bindande för den svenska politiken. Ett avgörande ståndpunktstagande ägde givetvis icke rum förrän det gällde att taga ståndpunkt till det resultat, som man kommit till vid förhandlingarna. Då gjorde man emellertid gällande, att utrikesnämnden borde hava hörts redan när dessa instruktioner utfärdades för våra representanter vid förhandlingarna. Nu däremot säger hans excellens herr statsministern, att nu behöver man icke höra utrikesnämnden förrän, såsom skett, strax innan man lämnade propositionen till riksdagen.

Jag vill erinra om, att det var den svenska regeringen, som i december upp- tog förhandlingarna med Ryssland och att den redan då var på det klara med grundlinjerna i det avtal, som sedan träffades. När den svenska regeringen sålunda inledde dessa förhandlingar, hade den praktiskt taget bundit sig själv och redan träffat ett avgörande. I det sammanhanget borde utrikesnämnden hava hörts, om det överhuvud taget skall vara någon mening med att sammankalla den.

Nu säger hans excellens herr statsministern, att det har icke haft någon betydelse. Jag undrar, om det icke haft sin betydelse. Den föregående ärade talaren framhöll, att han ansåg, att anmärkningen såvitt den avsåg underlåtenhet att bereda ärendet genom att underlåta att höra vissa myndigheter var i själva verket allvarligare än underlåtenheten att höra utrikesnämnden. Jag ber att få framhålla, att dessa spörsmål hava ett visst inre sammanhang. Jag

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

kan icke tänka mig annat än att om utrikesnämnden hörts innan förhandlingarna inleddes, skulle inom densamma yrkande hava framställts, att ärendet skulle i grundlagsenlig ordning beredas och att man sålunda skulle hava fått tillräckligt material för att bilda sig en uppfattning om innebörden av det förslag, som man ämnade förorda, innan förhandlingarna inleddes. Underlåtenheten att höra utrikesnämnden har sålunda praktiskt taget haft till följd, att man icke företagit den beredning, som borde hava företagits.

Det är ganska underligt, att hans excellens herr statsministern gör gällande, att det var den lindmanska regeringens skyldighet att höra utrikesnämnden, när instruktionen utfärdades för förhandlingarna nere i Genève, men icke den nuvarande regeringens skyldighet att höra utrikesnämnden, när den utfärdade instruktion för de förhandlingarna, vilkas erbjödanden givetvis komma att bli bindande från svensk sida. Det träffades då faktiskt ett avgörande, vilket icke var fallet nere i Genève. Man kommer icke ifrån, att det ärende, som förekom för fyra år sedan, var ett mycket obetydligt ärende i jämförelse med det, som här föreligger. Ty, mina damer och herrar, vad blev resultatet av tullfredskonferensen? Ingenting alls! Alla länder föra en tullpolitik som om den tullkonferensen aldrig ägt rum.

Det är riktigt, som herr Lindman sade, att instruktionen till de svenska Genèveombuden egentligen endast innehöll det förbehållet, att den svenska riksdagen skulle vara oförhindrad att bifalla den proposition, som den lindmanska regeringen framlade för att bereda lättnader i jordbrukskrisen. De skyddsåtgärder för jordbruket, som där föreslogos, voro en mild västanfläkt i skyddshänseende i jämförelse med vad som gjorts i många andra länder och i jämförelse med vad den socialdemokratiska regeringen gjorde i följ. Men här var det ju själva nerven i anmärkningen, som också hans excellens statsministern fick fram i sitt andra anförande. Man misstänkte, att den svenska regeringen ville slå in på en ny väg i handelspolitiskt avseende. Denna misstanke var icke befogad, ty när regeringen skickade sin instruktion till ombuden i Genève, så framhöll den just detta, att vad Sverige tänkte föreslå i fråga om tullskydd var ett mindre skydd, än vad man beslutat i flertalet andra länder i Europa. Men vad är det, som här skett genom det avtal, som nu framlagts för riksdagen, om icke en ganska allvarlig och ganska märklig omläggning av de handelspolitiska metoderna? Jag anholder, att kammarens ledamöter måtte ägna en liten smula uppmärksamhet även åt denna punkt och jämföra vad som hände för fyra år sedan och vad som hänt nu. Vi veta ju, att vi icke kunna förverkliga de gamla handelspolitiska metoderna för befrämjande av handelsutbytet mellan länderna; de äro övergivna. Men man har ändå icke avskrivit den bestämmelsen, som tidigare alltid självfallet skulle tagas in i handelsavtal, nämligen bestämmelsen om behandling som mest gynnad nation. Det var denna bestämmelse, som något mildrade de protektionistiska tendenserna och som var avsedd att utgöra en inledning till en utveckling fram till sådana förhållanden, att man skulle få till stånd ett lättare handelsutbyte mellan folken. En annan viktig innebörd i denna punkt var den, att man ville, att alla länder skulle behandla varandra lika; det skulle icke förefinnas några olikheter i behandlingssättet. Men här föreslår den svenska regeringen, att vi skola ställa oss välvilligare och gynnsammare emot den makt, som faktiskt är den, som för den mest protektionistiska politiken i hela världen för närvarande. Dit kan man icke exportera någonting utan att landets regering medger det. Under det att man sålunda för fyra år sedan var så förtvivlat ängslig för att den svenska regeringen icke skulle hålla hårt på frihandelslinjen, så ha vi nu den svenska regeringen på rakt motsatt sida, i det att den föreslår, att vi skola ställa ett land i särställning och särskilt gynna det landet, fastän det för en

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

mera protektionistisk handelspolitik än något annat land. Jag måste säga, att den påtagliga omläggning av handelspolitiken, som här ägt rum, är så allvarlig, att om man över huvud menar någonting med vad man sade 1930, borde det vara en alldeles självklar sak, att utrikesnämnden här sammankallats och hörts. Därför är den anmärkning, som här föreligger, av ofantligt mycket allvarligare innebörd och beskaffenhet än den, som framställdes år 1930.

Jag har flera gånger från denna talarstol framhållit som min mening, att utrikesnämndens förnämsta betydelse ligger icke uti att vara något slags kontroll på den utrikespolitik, som regeringen för. Gör man, som den socialdemokratiska regeringen här gjort, så skulle den kontrollen bliva fullständigt värdelös. Nej, utrikesnämndens främsta betydelse ligger — det har jag framhållit förut — däri, att den ger regeringen tillfälle att samråda med representanter för riksdagen. Och den möjligheten skall och bör regeringen använda sig av för att därigenom vinna en utgångspunkt för att föra en sådan utrikespolitik, att den kan få riksdagens och helst alla partiers understöd och understöd av den allmänna opinionen ute i landet. Om Sverige vill betyda någonting i de mellanfolkliga angelägenheterna vid förhandlingar med andra länder, måste vi skapa en så stark och enig opinion som möjligt, inom och utom riksdagen, bakom den utrikespolitik, som vi böra föra. Det är en ganska betänklighet underlåtenhet, när en regering, såsom här är fallet, icke sammankallar utrikesnämnden vid ett så utomordentligt viktigt avgörande som det, som här träffats.

Hans excellens herr statsministern höll för ett par dagar sedan ett tal här i Stockholm, vari han deklarerade, att utrikesfrågorna icke äro lämpliga stridsämnen i de inbördes striderna mellan partierna. Däri ger jag hans excellens fullkomligt rätt. Men vems är skulden? Ha verkligen hans excellens herr statsministern och regeringen gjort vad de kunnat för att undvika dessa stridigheter? Herr statsministern antydde, att det kanske hade varit klokare att inkalla nämnden för att undvika sådana stridigheter. Ja, Ers excellens, det hade varit mycket klokt och från landets och regeringens synpunkt i allra högsta grad önskvärt. Det är önskvärt icke allenast med hänsyn till vad man eljest talat så varmt för, riksdagens rättigheter, utan även önskvärt och nödvändigt ur en annan synpunkt. Vi veta, att stämningar och rörelser ute i världen gå i den riktningen, att man skall ha så stark statsmakt som möjligt. Och det torde väl numera icke förekomma, att när en utrikesminister går att förhandla med en annan makt, han icke i förväg har känt sig för, så att han har den ställningen, att han verkligen kan tala för sitt land med nödig auktoritet och kan genomföra det avtal, som han är med om att förberedelsevis föreslå, så att det icke senare upptornar sig svårigheter, som göra det omöjligt för regeringen att föra detta avtal i hamn. Vad betyder det, som här skett, för landet och för regeringen i den fortsatta umgängelsen med främmande makter? Jag undrar, om icke, nästa gång hans excellens utrikesministern skall träda i förbindelse med ett främmande land och sluta handelsavtal, man kommer att fråga honom, vad han har för fullmakt, vad han har för befogenhet att göra utfästelser. Jag måste säga, att detta sätt att föra utrikespolitik är icke föredömligt och kan icke vara ägnat att lända landet till gagn.

Det är sålunda långt ifrån förhållandet, att här skulle föreligga endast en formell anmärkning eller, som hans excellens herr statsministern förklarade, en lämplighetsfråga. Bakom denna formella anmärkning och lämplighetsfråga ligga i själva verket principerna för den svenska utrikespolitiken. Det är icke så ofta, man har tillfälle att diskutera detta här i riksdagen, men när det är tillfälle att göra det, bör man enligt min mening säga ifrån, att utrikes-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

politiken icke bör föras på det sätt, som den socialdemokratiska regeringen i detta fall har fört den. Det var därför efter min mening ur landets och det allmännas synpunkt ytterst nyttigt och nödvändigt, att denna anmärkning kom fram.

Jag skall nu icke inlåta mig på några citat, ty det är ju ganska farligt. Hans excellens herr statsministern är i det fallet en sträng tuktomästare. Det var han i varje fall mot herr Lindskog. Jag skulle vilja säga hans excellens herr statsministern, att konsten att citera är ganska svår, och det skulle varit önskvärt, att regeringen, när den utarbetade sin proposition om Rysslandsavtalet, vid utredigeringen hade använt den konsten och citerat något bättre. Jag tycker nämligen, att man vid det företaget har skött citeringskonsten just på det sätt, som herr statsministern så skarpt kritiserade.

Jag må säga, att när man läser de skarpa uttalanden, som gjordes år 1930, och när man hör de lena tonerna i dag, så är avståndet oerhört. Det är en väsentlig skillnad mellan de friska och frimodiga toner, som hördes 1930, då det gällde att försvara demokratin och riksdagen samt denna »demokratiens ögonsten», för att citera herr Engberg, som utrikesnämnden då var, och de toner, som höras här i dag. Den vakna och intresserade allmänhet i landet, som följer med och jämför, den har svårt att få förtroende för folk, som kan skifta åsikter på det sätt, som ledamöterna i regeringen i detta fall gjort. Jag måste också säga hans excellens herr statsministern, som är en uppriktig demokrat, att det är icke på det sättet man befäster demokratiens ställning och anseende här i landet.

Herr talman! Jag ansluter mig till herr Lindskogs yrkande. Jag gör det i detta speciella fall ur principiell synpunkt utan entusiasm, ty jag skulle kunna instämma med herr Fast. Jag står på hans ståndpunkt i det avseendet, att jag tycker, att det systemet skulle vi komma bort ifrån. Men jag kan icke godkänna herr Fasts motivering. Herr Fast sade, att man fattade ett sådant beslut, som man gjorde 1930, för att vinna rättelse. Men, herr Fast, vi hava icke fått denna rättelse, och då få vi begära om igen att få en rättelse. Om herr Fast är konsekvent — och jag vet, att han är en konsekvent man — måste han även i dag rösta för herr Lindskogs yrkande. Vi hava icke fått rättelse, och de lena toner, som hans excellens herr statsministern i dag här använt, inge mig närmast farhågor.

Jag skulle vilja för de borgerliga ledamöterna i kammaren framhålla, att vi veta icke, vad som kan inträffa. Kanske vi om ett år hava en socialdemokratisk majoritet i kammaren. Och jag kan försäkra herrarna, att göres då detta om igen, så kommer det konstitutionsutskott, i vilket socialdemokraterna då hava majoritet, icke att göra någon anmärkning. Herr Fast får ursäkta mig, det kan hända, att jag tar fel, men jag har det bestämda intrycket.

Jag ansluter mig alltså till herr Lindskogs yrkande. Eftersom jag ser, att hans excellens herr statsministern är närvarande, skall jag be att få säga honom ett av skälen varför. Jag har konstaterat, att regeringsledamöterna hava gjort åtskilliga helomvändningar. Jag hade väntat, att hans excellens herr statsministern, som liksom jag varit bestämd anhängare av kravet på införande av dagordningsinstitutet, skulle gjort någonting för att få detta institut infört i svensk författning. Han har ingenting gjort, och då må man begagna de tillfällen, som ges, för att göra ett uttalande. Och om detta kanske något litet kan påminna hans excellens herr statsministern om det intresse, som han tidigare hyst för dagordningsinstitutet, så har jag åtminstone genom min röstning i detta fall vunnit något.

Jag tillåter mig vidare att säga, att det kan icke vara rimligt, att man

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

skall behandla en socialdemokratisk regering annorlunda, än man behandlar en högerregering. När därtill kommer, att den socialdemokratiska regeringen, såvitt jag förstår, här handlat på trots emot de uttalanden, som gjordes 1930, så är det i allra högsta grad nödvändigt, att en ny påminnelse ges, och att man säger ifrån, såsom hans excellens ville att man skulle göra 1930, så tydligt och klart, att det icke för framtiden kan missförstås.

Vi leva i tider, då demokratien är infamt påpassad. Och det skulle väl göra ett ganska underligt intryck i landet, ifall man om 1934 års riksdag kunde konstatera, att den icke vore lika mån om riksdagens rättighet att medverka i utrikespolitiken som 1930 års riksdag. Jag tror, det är alla skäl, att man ser till, att ett sådant missförstånd icke uppstår.

Jag ber om ursäkt, om jag till sist drar ett citat. Det är ett citat av herr Engberg. Det bör kanske upplysas, att det var herr Engberg, som drev anmärkningen 1930 och som då med sedvanlig bravur och talang försvarade den här i kammaren. Han yttrade i debatten 1930: »Riksdagen har så pass kraftigt avkopplats från sina möjligheter att utöva kontroll över utrikespolitiken, att jag hävdar för min del, herr talman, att den har en skyldighet att varje gång — regeringen må heta Andersson, Pettersson eller Lundström och hava vilken partibeteckning som helst — säga ifrån, så att det hörs. Ty vi må hålla hårt på de små rättigheter, vi hava kvar i detta fall.»

Det var allvarliga och manande ord, som riktades till kammaren. Om det fanns något fog för dem för fyra år sedan — och det fanns det naturligtvis, när vi sedan sågo, att en regering handlat på annat sätt — så är naturligtvis foget för denna maning mycket större i dag. När herr Engberg talade om en regering Andersson, Pettersson eller Lundström, så tänkte han visserligen icke på en regering Hansson—Sandler—Engberg. Men jag har fattat hans uttalande på det sättet, att vi icke ens skulle göra undantag för en sådan regering. Och uttalandet är så pass positivt och bestämt, att jag är säker på, att när vi komma att skrida till votering på denna punkt, skall man få se herr Engberg gå raka vägen till sin plats i kammaren och rösta för herr Lindskogs yrkande, i vilket yrkande jag, herr talman, till sist skall be att få instämma.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag kanske får börja med vad den siste talaren slutade med. När han förmodade, att en av mina kolleger skulle deltaga i en omröstning rörande en konstitutionell fråga av denna art, bör det påpekas att vi äro förhindrade enligt grundlagen att göra detta. Herr Engberg kommer sålunda icke i något dilemma.

Men jag begärde ordet därför, att det tycks vara anledning erinra de ärade talarna från högersidan om, att om de anse, att jag har svårt att bringa till överensstämmelse min ståndpunkt 1930 med regeringens förfarande nu, så är det väl ingen, som tror, att det stärker högermännen från 1930, när de nu med sådan iver hävda en ståndpunkt, som vi då måste hävda emot dem. Det förhåller sig icke på det sättet, att jag har en annan uppfattning nu än år 1930. Jag anser alltjämt, att riksdagen har anledning att hålla hårt på sina konstitutionella rättigheter. Jag har gjort alla medgivanden i dessa avseenden, som rimligen kunna göras, men det föreligger ju här den bestämda skillnaden mot 1930, att regeringen, mot vilken anmärkningen riktas av ett enhälligt utskott, icke bestrider anmärkningens befogenhet, och därmed också har förklarat, att den tar anmärkningen ad notam.

Sedan är det en annan fråga, i vilken mån det finns en materiell grund för de angrepp, som nu göras på regeringen. Man har undvikit att taga upp den saken från våra kritikers sida, om jag undantar herr Lindman. Man har icke

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

rätt att diskutera eller yttra sig om vad som förekommer i utrikesnämnden. Men herr Lindman är väl ense med mig därom, att det vid det sammanträde, som utrikesnämnden höll på den bekanta fredagen, icke förekom någonting, som gjorde det fullt klart, huru riksdagen skulle ställa sig i denna fråga. Även efter det sammanträdet hade regeringen goda skäl att antaga, att det fanns anledning att låta riksdagen pröva förslaget. Jag skall icke uttala mig om vad herr Lindman kunde ha kommit att yttra vid ett tidigare sammanträde med utrikesnämnden, men jag vidhåller vad jag sagt, att ännu tre dagar innan propositionen framlades var man icke från något håll beredd att ge det klara avstyrkande, som man sedan kommit fram till. Detta är den materiella grund, som icke kan lämnas utan någon hänsyn.

Sedan återstår den formella sidan av saken. Och på den punkten har jag ingen anledning säga någonting utöver vad jag redan sagt. Det är ett stort önskemål, att man är ense, särskilt i de utrikespolitiska frågorna, och ingen kan ju mera än en regering önska, att den har en fullkomlig samling bakom sig. Å andra sidan kunna vi ju icke fördölja för oss, att även i sådana frågor råda olika meningar. Om man har den uppfattningen, att en socialdemokratisk regering skall lyssna till en minoritet i riksdagen i första hand, innan den bestämmer sitt handlande, då har man alltför stora pretentioner. I den mån enighet kan åstadkommas genom ett gott samråd, har jag alltjämt, såsom jag alltid haft, den uppfattningen, att man bör åstadkomma detta samråd i största möjliga utsträckning. Och det kommer icke från regeringens sida att fattas såsom något medgivande, om man underlåter att kvalificera anmärkningen. Å andra sidan måste jag ju säga, att efter regeringens ställningstagande får icke längre en sådan kvalificering en enkel innebörd utav ett understrykande från riksdagens sida. Det finns anledning att i en sådan kvalificering se icke bara en lust att hävda riksdagens rättigheter utan också en lust av ett mindre berömvärt slag.

Herr **Björck** i Kristianstad, som härpå erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Jag skall först uppriktigt be att få tacka hans excellens statsministern för hans rättelse av det misstag jag gjorde, då jag nämde, att statsrådet Engberg antagligen kommer att delta i voteringen på denna punkt. Hans excellens har alldeles rätt, ty det var ett misstag, som jag begick i hastigheten.

Jag begärde ordet för att vända mig mot hans excellens' uttalande därom, att han är förvånad över, att vi nu med sådan iver förfäktade meningar, som han och hans meningsfränder delvis förfäktade för 4 år sedan emot oss. Jag vill erinra om, att för hans och mitt vidkommande är den uppgiften icke riktig, ty vi befunno oss i sakfrågan på en gemensam linje, och i debatten instämde hans excellens — dåvarande herr Hansson i Stockholm — med mitt uttalande, då jag sade det, att det var lämpligt och tillbörligt, att utrikesnämnden i det förevarande fallet hade tillfrågats.

Jag tackar också hans excellens för uttalandet, att vi skola sträva till enighet och samförstånd i utrikespolitiken, men det är just härutinnan, som regeringen försummat sig, och jag anser, att riksdagen bör säga ifrån, att sådant icke får ske i framtiden.

Herr talmannen gav nu, likaledes för kort genmäle, ordet till

Herr **Lindman**, som anförde: Herr talman! Jag ville blott säga det i anledning av herr statsministerns uttalande, att naturligtvis kan jag icke, lika litet som han, gå in på vad som förekom i utrikesnämnden, men det är alldeles

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

solklart, att vilken diskussion som än där förekom, kan man ju icke av den få något uttalande om vad *riksdagen* menar. Det är utrikesnämndens ledamöter, som uttalat sin mening, och det torde hans excellens erkänna, att han åtminstone från min sida fått ett klart uttalande, liksom jag förmodar, att hans excellens måste erkänna, att han även vid det sammanträde, som han hade med partiordförandena två eller tre dagar förut, fick meddelande om den saken, fastän då förelåg frågan på det sättet, att man talade om, att här ha vi ett förslag, som vi uppgjort och som skall föredragas i utrikesnämnden om några dagar. Det var icke mycket sedan att tala om den saken, när ärendet ju skulle föredragas i utrikesnämnden. Men min mening har jag aldrig stuckit under stol med, det kan jag försäkra.

Vidare yttrade:

Herr **Hallén**: Herr talman! Sedan en månad tillbaka eller kanske ett par har i den konservativa pressen, i vissa ledande tidningar, öppnats vad man skulle kunna kalla en våroffensiv mot den sittande regeringen, där man med ljus och lykta söker efter motiveringar för att åstadkomma ett systemskifte. Jag tror för min del, herr talman, att den behandling, som dechargeutlåtandet fått i pressen, och säkerligen den behandling, som dagens debatt kommer att få i riksdagen, i fortsättningen måste betraktas som ett ingående led i hela denna s. k. våroffensiv. Det är ganska märkligt att se, huru särskilt stora tidningar, som eljest under våren hava häcklat konstitutionsutskottet därför att enligt deras uppfattning man sysslat med för mycket lapprisaker, sådana tidningar nu med hjälp av ett förstoringsglas finna, att det är över hela linjen utomordentligt svåra försyndelser, som regeringen gjort sig skyldig till. Jag vill nämna, att utom dessa fem anmärkningar som föreligga, såvitt jag sett, finns en hel del reservationer från högerhåll, och det är ingen indiskretion, om jag nämner för kammaren, att hade man fått hållas som man velat, hade det icke framställts fem utan tjugusex eller tjugusju anmärkningar mot regeringen. Jag säger icke detta för att visa, huru, som man menat, godtyckligt konstitutionsutskottet förfarit, utan för att visa, huru man låtit det förskräckliga nitet ofta löpa åstad, skena i väg med det kloka omdömet. Så småningom har detta inställt sig, och det är gott och väl det, så att man i fråga om en hel rad av dessa anmärkningar icke ens velat eller vågat reservationsvis framföra dem.

Detta säger jag för att liksom belysa det sätt, varpå man från en hel del håll i riksdagen har gått till väga i konstitutionsutskottet.

Jag har emellertid nu, herr talman, begärt ordet för att med några ord få belysa de vapen, med vilka särskilt högerrepresentanterna i utskottet hava gått till angrepp. Om själva anmärkningen och dess formellt befogade och riktiga innebörd behöver jag ingenting här ytterligare orda. Det har gjorts av både herr Björck och herr Lindskog, och av herr Lindskog med ivriga försök att visa att jämförelsen mellan 1930 och 1934 haltar betydligt. Det är en omdömesfråga. Vi andra anse icke det; vi anse, att då situationen var sådan som den var 1930, då det fanns åtminstone en för den tiden antiprotektionistisk riksdagsmajoritet, den kunde hava fog för att känna, att det var icke korrekt gjort att binda ett ombud i Genève med instruktioner från en regering, som hade motsatt uppfattning. Vi skola icke diskutera den saken; vi utgå från vår sida från att jämförelsen är fullt tillätlig, och då, herr talman, tycker jag det är alldeles på sin plats att sätta strålkastaren en liten smula på just den flock, som högern här representerar. Jag skulle vilja påpeka vad jag ville kalla det heroiska draget i högerdiskussionen om denna anmärkning. Det ytt-
rar sig bl. a. i dag i att en av dessa talare sade, att det var påfallande att se

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

olikheten hos statsministern nu och 1930. Han var så mild och len i tonen nu mot då. Det kunde vara ganska nyttigt att jämföra den nuvarande statsministern med den angripne utrikesministern av år 1930. Han var då sannerligen icke len och mild i tonen. Jag vill påminna kammaren om huru resolut och desperat han uppträdde och ansåg, att det icke var det ringaste uns till befogad kritik gent emot honom, och han slutade sitt långa tal på detta sätt: »Herr talman, det är den 38:e riksdagen, vari jag nu deltagar. Såvitt jag erinrar mig, torde näppeligen mot en regeringsledamot hava av konstitutionsutskottet beslutats en anmärkning mera oberättigad än den, vilken konstitutionsutskottet tillåtit sig att mot mig göra gällande.» — Skall man tala om hjärtats förstockelse måste det väl vara, när herr Trygger på det sättet uppfattar och uppskattar den anmärkning, som riktats mot honom. Jag tror att den nuvarande statsministerns tal ganska väl tål en jämförelse.

Kanske det kan vara skäl att en smula mera stanna vid den påtalade märkliga omsvängningen från högerledamöternas sida inom utskottet. Jag vill då påminna kammaren om vad de hava yttrat på sid. 5, då de hava deltagit i ett sådant påstående som detta: »Konstitutionsutskottet uttalade därför också år 1930 (utskottets memorial nr 26, sid. 29), att nämnden bör höras redan innan de grundläggande besluten rörande regeringens ställningstagande till en viktig utrikespolitisk fråga fattas och icke först sedan regeringen faktiskt, om än ej formellt, bundit sig vid en viss ståndpunkt. Eljest blir nämnden lätt ställd inför ett fullbordat faktum etc.» Ja, detta skriver högern under utan att blinka, utan att tänka på sitt förflutna. Herr Lindskog är visserligen i den angenäma ställningen att han icke setat i utskottet det året, så att han har i det avseendet kanske icke något förflutet; det gäller däremot i hög grad om de övriga herrarna, och jag tillåter mig att fortsätta med att belysa, huru de uppträdde i riksdagen eller kanske först i utskottet. Då veta vi allesammans, att högern ville icke vara med på anmärkningen, utan den skrev en reservation, i vilken det heter först så här: »Vi anse det önskvärt att utrikesnämnden sammankallas, så att den kan följa utvecklingen av den politik Sverige för i det internationella samarbetet. En betingelse för att Sverige skall kunna betyda något i detta samarbete är, att den svenska politiken understöddes av riksdagen. De möjligheter att främja en samverkan mellan regering och riksdag, som utrikesnämnden erbjuder, böra därför begagnas.» Där vill jag i rättvisans namn erkänna — ty det lär vara herr Björck som är fader till detta skriptum — att där ligger ju i mycket bomull och vadd inlindad en konstitutionell anmärkning, det skall herr Björck gärna ha rätt i. Men det är så, som statsministern framhållit, att sedan visade det sig, att blodet är tjockare än vattnet, ty sedan man givit i denna blygsamma form en direkt anmärkning till sin egen utrikesminister, så säger man i alla fall ifrån, att utrikesnämnden har sammankallats före avgörandet i enlighet med regeringsformens bestämmelse, och det har icke påvisats, att något bindande avgörande träffats, innan regeringen bestämde sig för ratificeringen av de uppgörelser, som framgått ur förhandlingarna i Genève. Jag vill som sagt gärna erkänna, att där finns i förstucken form, eller om man så vill, väl emballerad och inlindad, en liten anmärkning, men det är ju emot trosfränder, och dem får man ju visa en viss hänsyn till. Jag tycker att denna jämförelse är ganska hälsosam för oss. Vi använda icke sådan vadd och bomull, när man skall säga ifrån om något som rör riksdagens rättigheter.

Så vill jag också påminna litet om vad som i det sammanhanget yttrades här i kammaren. Det ha vi i samma utlåtande, där just herr Björck talar om, att det är riktigt med samförstånd och samverkan, och att det »kan vinnas utan konstitutionella aktioner av det slag man här påyrkat. Jag tror, att om man

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

möter varandra med förtroende, vinner man lika mycket som man gör genom att lägga en anmärkning som denna med gillande till handlingarna. Ett sådant förfarande innebär större våld än nöden kräver», säger herr Björck, som på den tiden var utomordentligt human till sin allmänna läggning. Och jag vill också påpeka, ge ett annat exempel på huru herr Björck uppträdde som talesman för högern, när han skulle ge denna mycket försynta lilla erinran åt partivänner Trygger, han säger så här: »Jag tror att man här bör skilja mellan vad som är Kungl. Maj:ts skyldighet enligt grundlagen och vad som lämpligen bör ske.» — Alldeles ja, det är alltid den stora konsten. — »Visserligen är det så, att nämnden väsentligen tillkommit för att utgöra en parlamentarisk kontroll på den utrikespolitik, som regeringen för. Men jag ser i nämnden mera ett medel för att åstadkomma och befästa ett gott samarbete mellan Kungl. Maj:t och riksdagen i utrikespolitiska frågor.» Och sedan kommer en slags devot adress till herr Trygger: »Det förefaller mig, som om det skulle vara lämpligt, att man icke nöjer sig med att sammankalla nämnden endast i den omfattning, som grundlagen i yttersta fall föreskriver, utan att man gör det så, att nämnden får tillfälle att verkligen följa den utrikespolitik, som föres.» Och han tillägger: »Det är därför jag tror, att det bör vara tillräckligt, att ett önskemål uttalas i den andan och i det syfte, som här blivit framfört.» Man ser också i andanom herr Björck oavbrutet buga sig. »Jag tror icke, att en sådan vädjan skall möta döva öron» — nu tror herr Björck det — »och jag tror icke, att det är stor risk för att en vädjan icke skall möta tillmötesgående.» Och han slutar: »Jag tror vidare, att detta befordras bättre genom förtroliga förhandlingar och genom att mötas i samförstånd än genom någon konstitutionell aktion.»

Ja, så ytterst modest och moderat uppträdde herr Björck den tiden, och den psykologiska förklaringen till det mjuka språket ligger uppenbar för en och var. Kanske det kan vara på sin plats att erinra om, vad vi som här biträtt anmärkningen egentligen själva sade vid det tillfället, så att ingen skall förevita oss, att vi på något sätt uppträda partiskt. Jag vill påminna om, huru man här citerat herr Engberg, som här talade om, att »riksdagen har så pass kraftigt avkopplats från sina möjligheter att utöva kontroll över utrikespolitiken, att jag hävdar för min del», sade herr Engberg, »att den har en skyldighet att varje gång — regeringen må heta Andersson, Pettersson eller Lundström och hava vilken partibeteckning som helst — säga ifrån, så att det hörs. Ty vi må hålla hårt på de små rättigheter vi hava kvar i detta fall.»

Och jag tillät mig själv säga också, att »denna anmärkning är lika betydelsefull, som den är fullständigt opolitisk. 'I dag dig och i morgon mig.' Det kan mycket väl tänkas, att en regering med ett motsatt program kunde frestas att se förbi riksdagens mening.» Och jag slutade med att säga: »Det gäller därför att slå vakt om denna rättighet huru stor eller liten den i verkligheten må vara.»

Ja, det kunde, herr talman, vara ganska intressant att citera något mera sådant; jag skall sluta detta citat med att påminna om vad dåvarande herr Engberg också yttrade. Han sade: »Jag är mycket förvånad över att man från högerhåll vill försvara regeringens handlingssätt. En vacker dag sitter det en vänsterregering, och huru skola då herrarna, som föra detta reservationslösa försvar för den nuvarande regeringens beteende, bära sig åt? Vad få ni för moralisk plattform att stå på, om en kommande regering handlar bakom riksdagens rygg på samma sätt? Man skall tänka en smula på framtiden också. Det är viktigt i dessa frågor.»

Det kan man sannerligen instämma i, och nog lärer väl kammaren kunna draga den slutsatsen, att om det är några som i denna fråga ha representerat

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

både principiell fasthet, måhnet om auktoriteten i konstitutionsutskottets principiella uppfattning, måhnet om ett objektivt bedömande, oavsett om det är en höger- eller vänsterregering, måhnet om att värna om riksdagens rättigheter, så är det sannerligen de angripna socialdemokratiska ledamöterna, och man måste säga att för högern är det mera en opportunitetssak, när man skall liksom vakna upp till besinning om vakthållningen både kring riksdagens rättigheter och detta andra.

Emellertid skall jag sluta med det, att man skall vara tacksam även för små framsteg, och det var med en verklig glädje och förnöjelse som man hörde särskilt herr Lindskogs friska toner, då han talade om att skall det vara sammanhang i riksdagens arbete, skall det vara sammanhang. Det är just vad vi hålla på. Och han sade några bekymrade och förmodligen mycket uppriktiga ord om parlamentarismens och demokratiens kris — om icke riksdagen här är konsekvent och håller på sin ståndpunkt — ja, jag skulle vilja säga, herr talman, att jag tycker att sådana deklarationer äro ganska värdefulla. Det är kanske det värdefullaste som kommer ut av hela årets dechargedebatt. Det är nämligen så, att på en del håll i högerkretsar har man på de sista två åren börjat sväva på målet i fråga om demokrati. Man har sett det halvnazistiska f. d. ungdomsförbundet, som gått sin väg, man har en stor aftontidning i Stockholm, jag tror väl det är ingen indiskretion att säga det, som sedan ett visst datum kommit att intaga en delvis ändrad politisk hållning med dragning åt det nationalsocialistiska hållet. Alla de deklarationer, som kommit fram i debatten om att slå vakt om demokrati och speciellt riksdagens rättigheter, äro värdefulla. Jag skulle kunna säga, att när man med så frejdigt mod sjunger demokratiens lov, må det tillåtas mig, herr talman, en liten poetisk bild: till slut varslar detta säkerligen om vår i det politiska livet även här i vårt land — sipporna blomma, björkarna grönska, och vi kunna med glatt hjärta säga till högerns representanter: välkomna i det gröna.

Herr Pehrsson i Bramstorp: Herr talman! Den föregående debatten har delvis rört sig om, vilken av anmärkningarna, den av år 1930 eller den i år, som skulle vara mest befogad. Därvid förefaller det mig, som om på visst håll stor vikt lagts vid, att anmärkningen år 1930 icke var någon enhällig anmärkning från utskottet. Men då anmärkningen av år 1930 framställts, så föranleder väl detta, att anmärkning även nu skall framställas. För min del har jag ingen anledning att lägga mig i meningsskiljaktigheterna rörande betydelsen av anmärkningen år 1930. Det parti, jag tillhör, röstade icke för anmärkningens gillande, som man yrkade även den gången.

Man har här sagt, att om riksdagen icke hävdar sin rätt, så riskerar man parlamentarismen och demokrati. Ja, mitt herrskap, jag undrar, om man icke riskerar parlamentarismen och demokrati i allra högsta grad, i fall man från ett eller annat håll vill försöka skydda eller försöka släta över ett eventuellt fel, som är begånget av en sittande regering. Något sådant föreligger i detta fallet icke. Jag har den uppfattningen, att denna fråga är av den beskaffenheten, att den borde hava i enlighet med § 54 regeringsformen föredragits för utrikesnämnden. Avsikten med utrikesnämnden har varit, att utrikesnämnden skulle vara den rådgivande i sådana saker. I anledning av att så icke i detta fall skett har konstitutionsutskottet, som är det grundlagsvårdande utskottet, gjort en enhällig anmärkning, och ingen av representanterna i utskottet, vare sig de tillhöra regeringspartiet eller icke, har ansett sig böra reservera sig mot anmärkningen.

Då ett enhälligt utskott gjort anmälan till riksdagen och uttalat, att enligt dess uppfattning borde ärendet hava behandlats på ett annat sätt och tidigare

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

förelagts utrikesnämnden, synes det mig, att de ansträngningar, som här i dag förekommit att ytterligare understryka denna anmärkning, icke äro behöf-
liga.

Såväl denna som andra regeringar ha att taga i beaktande, vad konstitutionsutskottet har sagt, och det är ju så, som tidigare yttrats här i dag av herr Björck i Kristianstad, att en omröstning i denna fråga är intet dagordningsinstitut. Vi hava intet dagordningsinstitut, och då kan jag icke förstå, vad glädje det kan vara att demonstrera med en omröstning, särskilt som man på visst håll, där man i dag framträder som förespråkare för denna tankegång, förut har framträtt som motståndare till densamma.

Jag hemställer därför, herr talman, att anmärkningen lägges till handlingarna.

Herr **Olsson** i Mora: Herr talman! En del av vad som här anförts i anledning av konstitutionsutskottets anmärkning har påmint om en gammal historia från min hembygd. En man hade gjort en bankaffär och växlat åtskilliga stora sedlar. Efter en stund kom han tillbaka in på bankkontoret och frågade den knarrige bankkamrern: »Ursäkta, jag undrar, om det inte växlades fel, när jag var inne här för en stund sedan?» Bankkamrern utbrast: »Här växlas aldrig fel.» »Ja, det var bara det, att jag måtte ha fått 100 kronor för mycket?» Då sade bankkamrern: »Jaså, ja, det var en annan sak.»

Jag erinrar mig denna replik: »Ja, det var en annan sak» i anledning av vad jag här hört från olika håll angående konstitutionsutskottets anmärkning. Det är en annan sak, och ändå är det icke så. Högern må svara för sig själv, men när det även från socialdemokratiskt håll gjorts gällande, att vad som nu förekommit är något väsentligt annat än vad som förekom år 1930, så må man gärna tvista om graden av den underlåtenhet, som föreligger, men man kan enligt min mening icke tvista om själva saken. Det är gott och väl, att hans excellens statsministern erkänt, att det finns formellt fog för den av konstitutionsutskottet gjorda anmärkningen, och att han vidare uttalat, att det varit klokt, om utrikesnämnden hörts tidigare, emedan man då undgått konstitutionsutskottets anmärkning, men att utrikesnämndens tidigare hörande likväl varit utan saklig betydelse.

Jag beklagar, att jag icke kan övertygas av den bevisning, som hans excellens förebragt för riktigheten utav den sista satsen. Om det emellertid skulle vara tvistigt, huruvida utrikesnämndens tidigare hörande haft någon saklig betydelse eller icke, skulle jag vilja fästa uppmärksamheten på att statsministern i dechargedebatten år 1930 hävdade den uppfattningen, att en regering i fråga om utrikesnämndens hörande hellre bör göra mer än sin skyldighet än motsatsen.

Statsministern ansåg i samma debatt, att det måste vara av största vikt, att, innan regeringen fastläser sig vid en politik, det skett ett samråd med utrikesnämnden, och han framhöll, att det är ingenting, som säger, att dessa åtgöranden icke kunna ske, när man överhuvud taget *börjar* inleda en politik i en viss fråga. När jag i allra största korthet vill motivera min ståndpunkt i denna fråga, behöver jag efter allt vad som här sagts icke använda några egna ord. Jag kan taga i min mun de ord, som yttrades av nuvarande statsrådet Engberg i 1930 års debatt. Han yttrade helt kort och kärnfullt följande: »Jag anser, att ett förnuftigt, praktiskt och ändamålsenligt tillämpande av § 54 i regeringsformen måste ske så, att vid de avgörande stegen, enkannerligen, när det gäller att länka in landets politik på nya linjer, samråd och samförstånd sökes med utrikesnämnden.»

Jag kan också helt ansluta mig till de ord, som samme talare yttrade: »Jag

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

är övertygad om att andra kammaren för sin del, om den icke vill göra detta till en partifråga utan en ren sakfråga, skall inse och förstå, att här är det av allra högsta vikt, att det samråd, grundlagen förutsätter, också kommer till stånd. Däri ligger själva grundgarantien för den parlamentariska kontrollen över regeringens politik, som vi avsågo att vinna genom utrikesnämndens inrättande. Ge vi avkall på det kravet, tumma vi på den garantien, då ha vi också tummat på något av det livsviktigaste, vi äga på detta område.»

För min ringa del röstade jag år 1930 för det yrkande om anmärkningens gillande, som då ställdes från socialdemokratiskt håll. Jag skulle icke kunna anse mig handla konsekvent om jag i dag röstade på ett annat sätt. Efter den flagranta underlåtenhet, som ägt rum, trots de socialdemokratiska deklARATIONERNA år 1930, kan jag tyvärr icke utan vidare förlita mig på den förklaring, som avgivits från regeringsbanken.

Jag noterar visserligen med tillfredsställelse, att hans excellens till sin första förklaring lagt en försäkran om att regeringen kommer att taga utskottets anmärkning ad notam, men jag kan efter vad som förekommit icke finna att statsministerns formella erkännande gjort ett gillande av anmärkningen överflödigt, och därför kommer jag att vid den blivande voteringen rösta för det yrkande, som framstälts av herr Lindskog.

Herr Björck i Kristianstad: Herr talman! Jag skall bara ge min ärade vän herr Hallén en kort replik. Jag skall tacka herr Hallén för det citat han gjorde av mitt anförande för fyra år sedan, och jag är förvissad om att de ärade ledamöterna i kammaren, som hörde citaten, kunnat konstatera, att jag är i ganska god överensstämmelse nu med vad jag då yttrade. Jag ville då icke vara med om att lägga anmärkningen med gillande till handlingarna. Jag ansåg det vara att begå större våld än nöden krävde. Jag hade nämligen då förtroende för de blivande regeringarna, att de skulle ställa sig utskottets och reservanternas krav till efterrättelse. Men det förtroendet har blivit sviket, och det är detta, som gjort, att jag i dag anser det nödvändigt att påkalla ett gillande av anmärkningen.

Men eftersom herr Hallén var vänlig nog citera mig, varför skulle icke jag citera herr Hallén? Då kunna ju herrarna förstå, huruvida han är i lika god överensstämmelse med vad han då yttrade, som jag i dag är i överensstämmelse med min tidigare ståndpunkt. Jag skall bli mycket kort. Han yttrade: »Jag instämmer med en föregående talare, att mot varje försök att här driva utvecklingen tillbaka och ge spelrum åt en autokratisk utrikespolitik bakom riksdagens rygg bör åtminstone andra kammaren begagna tillfället att uttryckligen reagera.» Ja, det var för fyra år sedan, och det finns enligt min mening ännu större anledning att göra det i dag efter vad som nu här skett.

Herr Hallén talade om herr Trygger. Han citerade ett uttalande av herr Trygger, och avgav det omdömet härom, att det var ett utslag av hjärtats förstrockelse. Ja, jag skulle ge herr Hallén rätt, om det varit så, att han visat trots mot en fyra år tidigare framställd anmärkning, som andra kammaren med gillande lagt till handlingarna. Då hade herr Trygger genom det uttalandet givit uttryck åt en hjärtats förstrockelse. Nu finner jag det vara ett omdöme, som är så starkt hårt, att det enligt min uppfattning icke kommer i riktigt god överensstämmelse med den kristna tolerans, som jag tycker, att vi skola hysa i det allmänna parlamentariska umgänget.

Sedan vill jag till herr Pehrsson i Bramstorp i anledning av hans erinran därom, att det år 1930 fanns en reservation till utskottets anmärkning, säga — fast det redan förut framhållits — om regeringen beaktat den reservationen,

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)
hade den sammankallat utrikesnämnden i enlighet med vad konstitutionsutskottet nu uttalat att den bort göra.

Herr Jeppsson: Herr talman! Den anmärkning, det nu gäller, anser jag sakligt och formellt sett mycket starkt grundad, ja så starkt, att ett enhälligt utskott står, som vi alla veta, bakom densamma och att regeringens chef icke velat och kunnat bestrida det berättigade i den formulering, den givits av utskottet. Det är således icke här fråga om huruvida skäl föreligga för anmärkningens framställande eller icke, utan vad frågan här närmast gäller det är huruvida denna kammare genom att lägga anmärkningen till handlingarna därmed vill slå fast denna eniga uppfattning, eller om kammaren skall gå ett steg längre och i stridens tecken lägga anmärkningen med gillande till handlingarna.

Hade ställningen varit densamma nu som år 1930, då vi befunno oss i en liknande situation, om alltså regeringspartiet av i dag och regeringen av i dag liksom skedde år 1930 försökt bestrida anmärkningens riktighet, då hade det, herr talman, enligt min mening varit en tvingande nödvändighet att reagera mot detta bestridande genom att skärpa anmärkningen på ett sådant sätt, som här brukar ske i andra kammaren, genom att lägga den med gillande till handlingarna.

Nu är emellertid detta enligt min mening onödigt, då man från regeringens sida här till fullo erkänt det befogade i anmärkningen. Och den egentliga anmärkningen är ju också i och för sig så stark och innebär en så bestämd erinran mot det klandrade förfaringsättet, att kammaren enligt min mening bör kunna nöja sig med att lägga anmärkningen till handlingarna.

Herr förste vice talmannen Bengtsson: Herr talman! Regeringen har i dag suttit på de anklagades bänk, och det tyckes vara oundvikligt, att vårt lagstiftningsarbete skall kännetecknas bland mycket annat även av sådant. Men härtill kommer att medkammaren icke alls har den praxis, som vi ha här. Jag kan icke förstå, varför den ena kammaren skall handla annorlunda än den andra, antingen det nu gäller den ena formen av en anmärknings läggande till handlingarna eller den andra. Det starka, som i dag framkommit i debatten, det är chefens för regeringen, hans excellens herr statsministerns erkännande, att skäl till anmärkning förefinnes, och därtill kan också läggas, att representanterna i utskottet för det socialdemokratiska partiet även erkänt detta, och att det kunde handlats på annat sätt.

Emellertid tycker jag det vore förståndigt att avsluta denna 1½ timmes debatt i denna punkt med att icke företaga någon votering. Skall dock votering här försiggå, så — på samma gång som jag instämmer med herr Jeppsson, att verkliga och starka skäl förefunnits för utskottet att göra anmärkning — vill jag här deklarerera, att jag icke kommer att delta i den voteringen.

Herr Kilbom: Herr talman! När man lyssnat till den här debatten, har det alldeles osökt framstått såsom klart, att man även från högerhåll har sökt komma socialdemokraterna till livs. Emellertid är det ju obestriddigen en skillnad mellan 1930 års fråga och den fråga, som föreligger i dag. År 1930 gällde det ju dock ett beslut av regeringen, därvid riksdagen icke hade möjlighet att senare taga ståndpunkt till saken annat än med anledning av en eventuell anmärkning från konstitutionsutskottet. År 1930 hade regeringen utfärdat definitiva direktiv för delegationen i Genève, men år 1934 gäller det en fråga, som riksdagen under alla förhållanden får avgöra och taga ståndpunkt till, och är icke det, herr Olsson i Mora, något annat än en gradskillnad

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

mellan de två frågorna? Det kan icke vara annat än en anmärkning för ren formell underlåtenhet, som härvidlag gjorts. Ty att regeringen har framlagt proposition för riksdagen innebär ju, att riksdagen får tillfälle i sista hand bifalla eller avslå förslaget. Den möjligheten fanns icke år 1930 om dåvarande regerings direktiv. Då man från högerhåll försöker förneka denna olikhet mellan de två frågorna, är detta en bekräftelse på att anmärkningen i mycket är ett partipolitiskt tillhygge.

Slutligen har emellertid, synes det mig, även en annan sak blivit klar på nytt, nämligen att utrikesnämnden är ett i allra högsta grad otillfredsställande instrument för riksdagen för att vara å jour med utrikespolitiska åtgärder. Det förvånar mig för övrigt att de, som tidigare så starkt understrukit denna synpunkt, i dag icke haft någonting till övers för densamma. Det är ju ändå alldeles uppenbart, att flera talare, ledamöter av utrikesnämnden, gått som katten kring het gröt, när det varit fråga om vad som till äventyrs skulle ha inträffat i ena eller andra fallet. Den omständigheten visar, att riksdagen är utan möjlighet att på förberedande stadium få del av viktiga utrikespolitiska frågor. Sedan den sista regeringen kom till, har den möjligheten för övrigt varit mindre än tidigare. Tidigare har det dock använts den möjlighet som fanns att hålla slutet sammanträde med kammaren. Sedan den här regeringen kom till, har den möjligheten på inget sätt utnyttjats, trots att det här förelegat orsaker att göra det.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner, dels att kammaren måtte lägga utskottets i förevarande moment gjorda anmälan till handlingarna, dels ock att berörda anmälan måtte med gillande läggas till handlingarna; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Lindskog begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren lägger konstitutionsutskottets i punkten 1) mom. a) i dess förevarande memorial nr 11 gjorda anmälan till handlingarna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren lagt berörda anmälan med gillande till handlingarna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren beslutit att lägga förevarande anmälan till handlingarna.

I punkten 1) mom. b) anmälde utskottet, att utskottet ansett sig böra göra anmärkning mot ministern för utrikes ärendena Sandler samt mot chefen för finansdepartementet statsrådet Wigforss i anledning därav att riksgäldskontoret icke på ett tidigare stadium än som skett, jämlikt § 10 regeringsformen, beretts tillfälle att yttra sig i fråga om den i mom. a) ovan omförmälda överenskommelsen.

Rörande detta moment hade reservationer avgivits

av herr andre vice talmannen *Magnusson*, som, med instämmande av herrar *Sundberg*, *Björkman*, *Ehrnberg*, *Hagström*, *Lindskog* och *Björck* i Kristian-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)
stad, ansett, att det ifrågavarande avtalets innebörd hade påkallat hörande på ett tidigare stadium av förhandlingarna jämväl av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen samt för underlåtenheten att i dessa avseenden iakttaga stadgandet i § 10 regeringsformen påyrkat, att anmärkning även skulle göras mot statsrådet Sköld och statsrådet Ekman; samt

av herrar *Strömberg, Sandegård, Larsén, O. Fredrik Ström, Andersson i Igelboda, Fast, Vougt, Nordström* och *Nilsson* i Göteborg, vilka ansett utskottets anmärkning mot ministern för utrikes ärendena sakna fog samt anmärkningen mot statsrådet och chefen för finansdepartementet likaledes oberrättigad.

Efter föredragning av momentet yttrade:

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! I den här punkten har konstitutionsutskottet gjort en anmälan mot utrikesministern, men då han icke är närvarande och då även jag själv på denna punkt har kommit med, så skall jag be att få yttra några ord.

Jag kan ansluta mig till vad reservanterna i denna punkt ha anfört rörande den saken, att tidpunkten då det är lämpligt för regeringen att inhämta ämbetsverkens yttrande, den tidpunkten kan icke en gång för alla fastställas, utan därvidlag måste man bestämma sig i varje särskilt fall. Utöver detta ber jag att få säga ett par ord därför, att det är icke fullt klart vad utskottet har åsyftat med sin anmärkning gentemot utrikesministern och mig själv.

Det säges, att man borde ha hört ämbetsverken på ett tidigare stadium, och här gäller det egentligen riksgäldskontoret, men det är uppenbart att man icke kan åsyfta ett formellt hörande därför, att man inleder denna anmärkning med ett meddelande om att bankofullmäktiges förstedeputerade på ett tidigare stadium fått meddelande om avtalets innehåll, och tydligen av denna anledning underlåter man att göra anmärkning mot att icke även riksbanksfullmäktige blivit hörda. Nu är det uppenbart, att den promemoria, som av utrikesministern sändes till riksbankschefen, icke innebär en remiss av förslaget till bankofullmäktige, som därför icke heller på grund av denna promemoria hade tillfälle att yttra sig. Det var en underhandspromemoria, som föranleddes därutav, att det var önskvärt att på ett tidigt stadium få veta riksbankschefens uppfattning om vissa tekniska detaljer, och nu föreligger det i fråga om avtalet en viss skillnad emellan behovet av att höra riksbankschefens uppfattning på den punkten och låt mig säga behovet av att höra riksgäldskontorets uppfattning. Det är sålunda icke något slags missaktning gentemot riksgäldskontoret, som föranlett, att man först på ett senare stadium satt sig på samma sätt i förbindelse med en tjänsteman i riksgäldskontoret, som man på ett tidigare stadium gjort med riksbankschefen.

För övrigt är det uppenbart, att den remiss, som skedde till både riksbanksfullmäktige och riksgäldsfullmäktige, har föranlett att i, jag skulle tro, fyra punkter ändringar i det föreliggande förslaget vidtagits, innan Kungl. Maj:ts proposition framlagts.

Jag kanske i detta sammanhang kan få lov att säga ett ord om det sätt, varpå utskottet funnit anledning att även göra anmärkning mot mig själv. Jag försöker icke på något sätt förringa den del i det sakliga ansvaret, som åvilar mig, men här gäller det ju frågan om det konstitutionella ansvaret och frågan om det formella förfaringsättet. Jag skulle vara mycket tacksam, om man ifrån utskottets sida ville klargöra på vilket sätt det skulle ha varit möjligt för mig, att, som det heter, i statsrådet göra en erinran till utrikesministern, så att riksgäldsfullmäktige på ett tidigare stadium än som skett kunnat er-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

hålla tillfälle att yttra sig. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att tidigare än då riksbanks- och riksgäldsfullmäktige officiellt hördes, detta ärende icke föredragits i konselj utan att det som förevarit allenast bestått däri, att från utrikesministerns sida en promemoria sänts till chefen för riksbanken. Jag skulle således gärna från utskottet vilja ha svar på dessa frågor: vid vilket tillfälle skulle det ha varit möjligt för mig att såsom chef för finansdepartementet i statsrådet göra erinran mot detta utrikesministerns förfaringsätt, i vilken form skulle denna erinran ha gjorts, och vilket yrkande skulle därvid ha ställts?

Till sist skall jag med anledning av hela ärendets handläggning be att få erinra om ett annat ärende, som icke ligger fullt så långt tillbaka i tiden som det nu mycket debatterade ärendet av år 1930, utan som förskriver sig ifrån år 1931, alltså vid det här laget för ungefär tre år sedan, vid vilket tillfälle likaledes en fråga om lån till främmande makt förelades riksdagen. Jag syftar på den mycket kända frågan om ett lån från vårt land till Tyskland för att möjliggöra byggandet av den s. k. Rügenbron. Detta ärende upptogs till övervägande av regeringen första gången i mitten av april. Någon vecka senare utsågos underhandlare, vilka skickades till Berlin för att med tyska finansdepartementet och riksjärnvägarna försöka åstadkomma ett avtal om en dylik kredit till Tyskland. Dessa förhandlingar upptogs utan att saken hade föredragits i konselj. Ännu mindre ansåg man, att utrikesnämnden behövde höras. Sedan dessa underhandlingar någon av de första dagarna i maj lett till resultat, fattade regeringen den 3 maj sakligt beslut i frågan, under rättade därom motparten och beslöt samtidigt, att proposition skulle föreläggas riksdagen. Intill denna punkt i ärendets handläggning hade icke en enda officiell handling i ärendet förelegat. Först den 6 maj avsände järnvägsstyrelsen till Kungl. Maj:t en anhållan om att frågan skulle upptagas till behandling. Denna handling inkom till regeringen den 7 maj. Den 7 maj skickades ärendet på remiss till kommerskollegium och riksgäldsfullmäktige, och redan den 8 maj inkommo dessa verk med sina yttranden i ärendet, sedan kommerskollegium även haft tillfälle att den 7 maj få in ett yttrande från exportföreningen. Detta ärende betecknar riksgäldskontoret självt såsom varande av enastående slag. Den 8 maj framlades propositionen för riksdagen. Jag har icke anfört dessa fakta för att på något sätt uttala någon kritik mot det förfaringsätt, som tidigare tillämpats; därtill finns icke den ringaste anledning. Men jag hemställer till kammaren, om det ändå inte får anses riktigt, att ett handlingssätt som man har kunnat tillämpa, när det gällt ett land som Tyskland, konstitutionellt även skall kunna tillämpas, när det gäller ett land som Ryssland. Det kan väl inte göra någon skillnad, att underhandlaren i den nu föreliggande frågan heter Gabrielsson och i den då föreliggande frågan hette Wallenberg, och det kan väl heller icke göra någon skillnad, att den nu sittande regeringen heter Per Albin Hansson och att den då sittande hette Carl Gustaf Ekman.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Härefter anförde:

Herr Lindskog: Herr talman! Jag skall efter den långa debatt, som nu ägt rum, inskränka mig till att säga blott ett par ord.

Här har ju utskottets majoritet gått in för den uppfattningen, att det hade

Andra kammarens protokoll 1934. Nr 28.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

varit riktigt, om regeringen på ett tidigare stadium hade hört riksgäldskontoret. Jag vill inskränka mig till att blott och bart citera vad fullmäktige i riksgäldskontoret själva anført i sitt svar på remissen, nämligen »att det kunde ifrågasättas, huruvida det icke kunde hava varit naturligt och riktigt samt för ärendets fortsatta behandling mera ändamålsenligt, om fullmäktige, innan förhandlingarna blivit slutförda med annan makt i ett ärende, som så nära berörde riksgäldskontorets verksamhet, blivit satta i tillfälle att ur sina synpunkter underkasta förslaget en detaljgranskning i de delar, vari detsamma krävde riksgäldskontorets direkta medverkan». Det är väl ändå rätt ovanligt och uppseendeväckande, att fullmäktige i riksgäldskontoret göra en dylik deklaration. De ha säkerligen icke gjort densamma utan att ha allvarliga motiv för sitt påstående.

Jag vill nu inte alls inlåta mig på den jämförelse med föregående fall, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet här har framställt. Detta fall känner jag inte till och kan därför inte yttra mig om detsamma. Men då herr statsrådet ber, att vi skola ge honom anvisning på den tidpunkt, då han borde ha ingripit, vågar jag säga, att en sådan tidpunkt säkerligen funnits. Han har följt hela detta ärende så pass noga, att han säkerligen utan svårighet skulle kunnat finna en lämplig tidpunkt, då han kunnat remittera frågan till riksgäldskontoret. Och vill herr statsrådet ha en bestämd tidpunkt, tror jag nog, att han kan få en sådan. Herr statsrådet hade sålunda haft tillfälle att den 8 december vid delegationens tillsättande ingripa och komma med en dylik remiss. Såvitt jag kan se, hade det icke förelegat någon som helst svårighet för den saken.

Jag vill vidare säga, att bland högerledamöterna i utskottet varit en enhällig uppfattning därom — vilken även kommit fram i reservationen — att en dylik förberedande behandling även påkallat hörandet av lantbruksstyrelsen och kommerskollegium. Vår uppfattning har nämligen varit, att huvudsaken härvidlag icke var att låna bort de hundra miljonerna till Ryssland, utan att det var ganska viktigt, att man även såg till vad vi skulle få för dessa pengar. Därför menade vi, att lantbruksstyrelsen och kommerskollegium borde ha hörts.

Jag vill emellertid lämna denna sida av saken och med stöd av vad jag här sagt blott och bart yrka, att punkten lägges till handlingarna.

Herr Fast: Herr talman! Då intet annat yrkande blivit framställt, än att anmärkningen måtte läggas till handlingarna — i vilket yrkande jag skall instämma — kan jag fatta mig mycket kort.

När emellertid vi socialdemokratiska ledamöter av utskottet enhälligt biträtt anmärkningen rörande utrikesnämndens hörande, så måste vi härvidlag lika bestämt intaga en från utskottsmajoriteten avvikande ståndpunkt, enär det resultat, vartill utskottet här kommit, är utav den beskaffenhet, att vi icke förstå hur man kan biträda detsamma, och då de syftsmål, som man från utskottets sida här vill uppnå, icke heller kunnat klarläggas. Dessa syften äro något dunkla, och i den mån de verkligen framträda, måste jag säga, att jag i det föreliggande ärendet intar en ganska skeptisk ställning. Det måste väl ändå vara Kungl. Maj:t som avgör, i vilken utsträckning ämbetsverken skola höras. Här ha ämbetsverken blivit hörda. Jag erinrar om, att riksgäldsfullmäktige blivit hörda. Jag erinrar vidare om, att traktatberedningen, i vilken sitta personer som kunna anses representera icke blott vårt näringsliv utan också i rätt hög grad vår finansiella politik, har haft tillfälle att göra sina synpunkter gällande. Jag erinrar slutligen om ingressen till denna punkt, varav framgår, att förhandlingar på ett mycket tidigt stadium förts mellan rege-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

ringen och representanter för svenskt näringsliv. Jag hävdar den uppfattningen, att i ett ärende av denna ömtåliga karaktär det icke kan vara rimligt, att utskott och riksdag ge förhållningsorder om hur långt Kungl. Maj:t skall gå, då det gäller att höra myndigheterna, ty jag erinrar om, vad som i detta fall verkligen har förekommit, nämligen att, ehuru t. ex. det utskott jag har nöjet och äran att tillhöra, självt är bundet av tysthetslöfte, vilket kommit till tillämpning i förevarande punkt, så har man ju ändå ifrån åtminstone en tidsnings sida kunnat lämna ganska ingående detaljupplysningar om, hur långt arbetet fortskridit, och till vilka resultat man kommit. Jag vill med det anförda icke ha sagt, att omständigheter av denna art varit för regeringen avgörande vid dess ståndpunktstagande — det får den själv svara för — men jag måste göra vissa reflexioner, när jag ser hur det levande livet i verkligheten ter sig, och vilka risker man löper, därest regeringen skulle ha skyldighet att remittera ett ärende än hit och än dit. Dessutom vill jag erinra därom — något som även framgår av reservationen, till vilken jag hänvisar — att när man begär, att Kungl. Maj:t med hänsyn till lånetransaktionens storlek — ty det är tydligen därom det här är fråga — skulle ha remitterat detta ärende till riksgäldskontoret, tidigare betydande upplåningar skett, därvid man gått direkt till riksdagen utan att först vända sig till riksgäldskontoret och höra dess mening. Här har icke varit skäl till anmärkning, och detta så mycket mindre som man vid uppgörandet av fjolårets riksstat icke vände sig till riksgäldskontoret. Det gällde ju dock därvidlag en första upplåning för vissa ändamål på 140 miljoner kronor och sedermera en extra upplåning, som måste följa för andra i propositionen angivna ändamål.

När jag kommer fram till anmärkningen mot finansministern, måste jag helt enkelt säga, att den på mig verkar lindrigt sagt högst besynnerlig. Vidare är utskottet finansministern svaret skyldigt på frågan, hur han skulle ha gått tillväga för att i statsrådet göra erinring mot utrikesministerns handläggning av ifrågavarande ärende och vilket syfte en sådan erinran skulle ha tjänat? Jag måste säga, att hela detta betraktelsesätt att göra finansministern till uppsyningsman över utrikesministern på mig verkar både besynnerligt och löjligt och jag tror, att det i praktiken är fullständigt omöjligt att tillämpa. Det måste härvidlag vara fråga om vissa juridiska spekulationer, som enligt mitt förmenande ha ganska litet samband med det levande livet. Jag kan, herr talman, nöja mig med att hänvisa till vad som anförts i reservationen i förevarande punkt. Jag har intet annat yrkande att ställa — i överensstämmelse med alla mina tidigare yrkanden i dylika frågor — än att punkten lägges till handlingarna.

Vidare yttrades ej. Kammaren beslöt lägga förevarande anmärkning till handlingarna.

Uti *punkten 2)* hade utskottet gjort anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Schlyter, rörande ett i protokoll över justitiedepartementsärenden den 21 december 1933 omförmålt ärende rörande ny arbetsordning och lönestat för rådhusrätten och magistraten i Ystad.

Vid denna punkt hade reservationer anmälts

av herr *Olsson* i Mora beträffande motiveringen; samt

av herrar *Strömberg*, *Oscar Gottfrid Karlsson*, *Larsén*, *Borg*, *Andersson* i Igelboda, *Fast*, *Vougt* och *Nordström*, vilka icke ansett sig kunna biträda den gjorda anmärkningen.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Schlyter**: Konstitutionsutskottet har under denna punkt framställt anmärkning mot att Kungl. Maj:t på min föredragning i en den 21 december 1933 fastställd arbetsordning för rådhusrätten i Ystad godkänt stadsfullmäktiges av magistraten, länsstyrelsen och hovrätten tillstyrkta förslag, att en av rådhusrättens tre ledamöter skulle tillsättas endast på förordnande.

Konstitutionsutskottet har tydligen väntat sig invändningen, att en liknande anordning enligt riksdagens beslut äger rum i hovrätterna, i det att utskottet mot denna invändning replikerat:

»Ej heller kan till försvar för den nu givna bestämmelsen, att en av domarna icke är oavsättlig, åberopas, att i hovrätterna extra ordinarie domare till väsentligt antal deltaga i doms meddelande, enär ju här *organisatoriskt fullt antal ordinarie domare finnes.*»

Denna utskottets sista uppgift är icke riktig. Jag förutsätter att med »organisatoriskt» fullt antal menas, att tillräckligt antal *ordinarie befattningar* finnas för konstituerande av hovrätternas olika divisioner, även om befattningarna *uppehållas* av extra tjänstemän. Nu förekommer det ju i mycket stor utsträckning, att för de ordinarie ledamöterna i hovrätterna, vilka i ett stort antal mål döma i sista instans, sitta unga vikarier, som för sin framtida befordran äro helt beroende av sina överordnade inom samma verk. Mot denna i många avseenden verkligt betänkliga ordning har konstitutionsutskottet aldrig funnit anledning inlägga någon gensaga.

Men härutöver finnas verkligen inom två av hovrätterna, nämligen Svea hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge, ett icke obetydligt antal extra ordinarie domarplatser, vilka alltså icke »organisatoriskt» täckas av några ordinarie ledamotstjänster, nämligen 6 i Svea hovrätt, därav 5 för upprätthållande av den s. k. extra divisionen, samt 1 i skånska hovrätten eller 3, om man räknar med de två fiskaler, som enligt arbetsordningen tjänstgöra såsom adjungerade ledamöter.

Mot vad jag nu sagt kan icke invändas, att dessa extra ledamöter tillfälligtvis tillkallats för avarbetande av uppkommen balans.

I båda de sista årens statsverkspropositioner har klarlagts, att dessa extra ledamotsbefattningar behövas för tillgodoseende av hovrätternas ordinarie behov av arbetskrafter. I enlighet härmed har också innevarande år på Kungl. Maj:ts förslag riksdagen beslutat att överflytta anslagen till dessa extra ledamöter, 6 i Svea hovrätt och 3 i skånska hovrätten, från de extra anslag under vilka de förut voro upptagna till anslagen för avlöningar åt icke-ordinarie befattningshavare under hovrätternas ordinarie anslag.

Vidare ber jag att få erinra konstitutionsutskottet dels om den långa tid vattendomstolarna enligt Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut stodo på extra stat, dels också om ett visst 20-årsjubileum, som vi kunna fira i år. Enligt 1914 års lagstiftning om krigsdomstolarna tillsätts både krigsdomare och auditörer på förordnande. Då riksdagen kunnat tillåta sig detta 20-åriga provisorium i avbidan på krigsdomstolarnas avskaffande, synes det förklarligt, om stadsfullmäktige i Ystad anse sig följa ett högt föredöme, när de begära, att en enda av rådhusrättens tre ledamöter skall få tillsättas på förordnande i avvaktan på utgången av det slutliga ordnandet av stadens jurisdiktion.

För att ytterligare nämna ett exempel från domstolsväsendet på en liknande anordning vill jag erinra kammaren om ett ärende vid förra årets riksdag angående uppflyttning av 3 förordnade revisionssekreterare till ordinarie. 36 § regeringsformen, som konstitutionsutskottet åberopar, är lika tillämplig på

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

dessa revisionssekreterare som på rådmanstjänsten i Ystad. Men det nämnda förslaget från Kungl. Maj:t avslogs av riksdagen utan att någon invändning gjordes därom att de ifrågavarande befattningarna icke skulle vara behöfliga för bemästrande av högsta domstolens ordinarie arbetsbörda. Var hade vi konstitutionsutskottets jurister den gången? Jag är alldeles säker på att alla de herrar, som nu underskrivit anmärkningen mot mig, förra året röstade emot de tre nya ordinarie revisionssekreterarna.

36 § regeringsformen gäller som nämnt lika för alla ämbetsmän och icke blott för domare. Emellertid är jag fullt ense med konstitutionsutskottet därom, att det är i högsta grad lämpligt, att domarämbetenas innehavare i största möjliga utsträckning inneha ordinarie anställning.

Men äro vi inne på lämplighetsfrågan, har jag ett par ord att säga de herrar, som undertecknat anmärkningen. Det gäller domarämbetets utövande i häradsrätterna.

Sedan snart 20 år tillbaka har jag fört en ojämn kamp med flertalet domstolsjurister här i landet mot e.o.-systemet i våra häradsrätter. Jag har velat, att våra häradshövdingar själva skulle i största möjliga utsträckning sitta som domare i stället för att överlåta detta i ett mycket stort antal mål åt unga, oerfarna extra tjänstemän, under förevändning att dessa behöfde denna tjänstgöring för sin utbildning. Förlidet år hade stämningen svängt därhän, att såväl rikets hovrätter som ett betydande antal framstående häradshövdingar gävo sitt stöd åt kravet på ett brytande med det gamla systemet. Men åtskilliga häradshövdingar kämpade in i det sista *mot* reformen och *för* de extra domarna. En av dessa häradshövdingar har skrivit under konstitutionsutskottets anmärkning mot mig för att jag medverkat till att i en liten rådhusrätt på avskrivning en av de tre juristerna får lov att intaga en dylik e.o.-ställning, dock med vida större garantier för hans kompetens än tingsbiträdena i häradsrätterna innehade.

Jag skall strax komma till frågans formella sida men ber att först få stanna ett ögonblick vid den reella.

Jämför man arbetsbördan vid rådhusrätten i Ystad och den angränsande Vemmenhögsdomsagan, med vilken staden i judiciellt avseende framdeles torde komma att förenas, finner man att häradsrätten enligt sista tillgängliga rättsstatistik avdömt mer än dubbelt så många tvistiga civilmål och strafflagsmål som rådhusrätten samt handlagt 5 å 6 gånger så många lagfartsärenden och 3 gånger så många in-teckningsärenden. För bemästrande av de båda domstolarnas arbetsbörda finnes i häradsrätten en ordinarie domare och en extra sekreterare jämte vanliga tingsbiträden, medan i rådhusrätten finnas 2 ordinarie och 1 extra domare. Sekreteraren är inskrivningsdomare i domsagan. Här är alltså — liksom i Södra Roslags domsaga, där riksdagen direkt medverkat genom anslag till en extra inskrivningsdomare — en viktig domarbefattning beklädd med en e.o. innehavare av alldeles samma ställning som den i Ystad förordnade e.o. stadsnotarien. Varför har inte konstitutionsutskottet sett upp härmed? Efter den nu gjorda anmärkningen vågar jag hoppas, att om Kungl. Maj:t till nästa riksdag föreslår, att några få av de nuvarande många e.o. inskrivningsdomarne på landet skola bli ordinarie, konstitutionsutskottet sätter in hela sin kraft på hävdandet av principen att vi skola hava ordinarie domarämbeten. Jag vågade icke komma med detta förslag i år, då det avstyrktes av statskontoret, som vet hur riksdagen vill ha det.

De sakliga skälen till att stadsfullmäktige i Ystad önskat att den tredje ledamotsplatsen i rådhusrätten blott skulle tillsättas på förordnande äro tvåfaldiga: dels blir det icke oväsentligt billigare, dels slipper staden att vid rådhusrätten och magistraten få bunden en tredje ordinarie tjänsteman, som kom-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

mer att välla svårigheter, när, såsom det antages, vid den nuvarande borgmästarens avgång fråga uppstår om stadens förenande i judiciellt hänseende med Vemmenhögssdomsagan. Att något beslut om en dylik judiciell förening ännu icke fattats hindrar självklart icke — såsom konstitutionsutskottet förmenar — stadsfullmäktige och Kungl. Maj:t att redan nu vara en liten smula förutseende. De nämnda sakskälen, vilka äro identiskt de samma som bruka föranleda riksdagen att i liknande fall handla på alldeles samma sätt som stadsfullmäktige i Ystad, talade alltså bestämt för bifall till stadsfullmäktiges framställning. Det skulle verkligen vara av intresse, om någon enda ledamot av riksdagens statsutskott kunde stå upp och säga, att om det ankommit på riksdagen att bevilja anslag till rådhusrätten i Ystad, man skulle av 36 § regeringsformen känt sig förhindrad att fatta samma beslut som stadsfullmäktige gjort.

Så ha vi frågans formella sida.

Konstitutionsutskottet nämner, att det tidigare förekommit, att på framställning av stad en stadga vunnit fastställelse, vari provisoriskt medgivits, att medlem av rådhusrätt tillsatts på förordnande, men att detta varit fallet i stadsdomstol, där dock genom domstolens uppdelande på avdelningar ej bestämmelsen om att 3 ordinarie domare skola finnas trätts för nära. Utskottet lär härmed syfta på en ändring i arbetsordningen för rådhusrätten i Hälsingborg, av Kungl. Maj:t fastställd den 30 september 1932, Svensk författningssamling nr 453, varigenom Kungl. Maj:t på stadsfullmäktiges begäran godkänd en liknande anordning med en extra assessor, som har säte i domstolen. Denna anordning var icke på annat sätt »provisorisk» än att meningen är, att befattningen skall kunna indragas när den icke längre behöves, alldeles som den extra stadsnotarien i Ystad. När utskottet talar om »bestämmelsen om att 3 ordinarie domare skola finnas», vill jag blott framhålla, att någon sådan bestämmelse icke existerar. Kan det för övrigt vara någon skillnad i nu diskuterade hänseende, om rådhusrätten är så liten som i Ystad, så att man nätt och jämnt kan bereda sysselsättning för tre jurister, eller den är så stor som i Hälsingborg, så att den behöver arbeta på avdelningar?

Konstitutionsutskottet återoppar rättegångsbalken 1:4, som säger, att »underrätt i stad är rådstuvurätt; där äga stadens borgmästare och rådmän döma» och sammanställer detta lagrum med 36 § regeringsformen.

I rättegångsbalken 6:2 stadgas: I de städer, där målens antal så fordrar, böra flera avdelningar av rådstuvurätt vara, och böra målen dem emellan fördelas såsom å varje ställe lämpligt finnes.

Nu är det alldeles självklart, att när rådstuvurätten sålunda arbetar på avdelningar, varje avdelning skall sammansättas av domare utav enahanda art, som om rådhusrätten endast arbetar på en avdelning. Det saknas varje förnuftig grund för antagande att grundlagen skulle medgiva en lösare anställning för domstolens ledamöter i det ena fallet än i det andra. Är det grundlagsstridigt att låta en e.o. stadsnotarie eller assessor sitta som ledamot av rådhusrätten i Ystad, är det självklart lika grundlagsstridigt att låta en dylik person sitta som ledamot på en avdelning av rådhusrätten i Hälsingborg. Med andra ord: arbetsordningen för Hälsingborg — vilken fastställts på föredragning av annan än mig — måste vara lika mycket eller lika litet grundlagsstridig som arbetsordningen för Ystad. Snarare finnas ju beträffande Ystad skäl att tolerera en ledamot på förordnande med hänsyn till antagligheten av tjänstens snara indragning.

Arbetsordningen för Hälsingborg är emellertid icke den enda, i vilken det föreskrivits, att en ledamot i rådhusrätten skall vara extra. och som undgått anmärkning av konstitutionsutskottet. Tack vare det förhållandet, att an-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

märkningar av detta slag kunna av konstitutionsutskottet riktas mot en departementschef utan att denne blivit hörd, innan han satts på de anklagades bänk, har jag varit förhindrad tillhandahålla konstitutionsutskottet den utredning i ämnet utskottet så väl behövt. Jag får i stället nu ytterligare meddela, att föregående regering den 5 juni 1931, Svensk författningssamling nr 165, fastställt en arbetsordning för Skellefteå rådhusrätt, där det blott finnes en ordinarie lagfaren domare, nämligen borgmästaren. Enligt denna arbetsordning skall på extra stat finnas en förste lagfaren rådmansbefattning. Alltså den ende juristen i rådhusrätten utom borgmästaren är extra. Att därjämte enligt arbetsordningen skola finnas två illitterata rådmän på ordinarie stat kan ju icke hjälpa upp den lagfarne rådmannens, om man skall tillämpa utskottets tolkning av 36 § regeringsformen, grundlagsstridiga anställningsvillkor. Liknande extra anställningsvillkor hava beträffande illitterata rådmän fastställts genom ett flertal Kungl. beslut från senare år, det äldsta av den 15 november 1918 och avseende ändring av arbetsordningen för rådhusrätten i Ängelholm. Äro dylika beslut grundlagsstridiga, när de gälla lagfarna ledamöter av rådhusrätterna, äro de jämväl grundlagsstridiga när de avse icke lagfarna ledamöter.

Konstitutionsutskottet gör en liten antydning om att jag skulle undgått anmärkning, om befattningen på papperet gjorts ordinarie och Kungl. Maj:t sedan tillåtit att den finge uppehållas på förordnande. Att på detta sätt söka kringgå en grundlagsbestämmelse, om jag nu ansett en sådan stå hindrande i vägen för godkännande av Ystads stadsfullmäktiges beslut, skulle jag icke ha reflekterat på. Däremot föreslog jag verkligen en deputation från Ystads stadsfullmäktige, som besökte mig i ärendet, ett annat arrangemang, nämligen att man skulle tillsätta en ordinarie illitterat rådman och sedan reda sig med extra notariehjälp, alltså en efter konstitutionsutskottets grundlagstolkning fullt oklanderlig organisation. Men jag kan väl förstå, att Ystadsborna undanbådo sig denna. Sakligt sett är ju också den av stadsfullmäktige beslutade, av magistraten, länsstyrelsen och hovrätten enhälligt tillstyrkta organisationen vida att föredraga.

Jag hävdar i denna sak, att den kommunala självbestämmanderätten i fråga om befattningshavares anställningsvillkor icke bör kringkärvas genom strängare principer än dem riksdagen själv tillämpar. Jag kan icke acceptera utskottsmajoritetens grundlagstolkning och tror icke, att riksdagen skulle biträda densamma, om frågan förelades riksdagen efter nödtorftig utredning. En sådan synes icke ha kommit ärendet till del i konstitutionsutskottet.

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman! Jag skall erkänna, att det var en kraftig salva, som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet avlossade. Vi ha, det erkänner jag, sett på denna fråga rent formellt och såsom anmärkning betraktad är den ju ganska from. Jag är också säker på, att herr statsrådet inte tar den fullt så tragiskt, som man kunde förmoda av hans långa och skarpa redogörelse.

Av redogörelsen framgick, att herr statsrådet hade en gås oplockad med vissa av de jurister, som sitta i konstitutionsutskottet. I denna tvist har jag emellertid ingen del, och jag har ingen anledning att lägga mig i den. Vi, som inte äro jurister, ha sett frågan enklare än så.

Vi ha ansett, att här föreligger en formell anledning till anmärkning med hänsyn till bestämmelsen i 1 kap. 4 § rättegångsbalken jämförd med § 36 regeringsformen. Vi ha haft anledning att diskutera hithörande frågor i annat sammanhang, nämligen när det gällde ett yrkande av en ledamot av denna kammare om att göra justitiekanslern oavsättlig. I denna diskussion hävdades

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)
från alla håll med synnerlig skärpa, att ingen ifrågasatte annat än att våra domare skulle vara oavsättliga. Vår grundlag fäster också synnerligt avseende vid detta, då den bland oavsättliga ämbets- och tjänstemän särskilt nämner innehavare av domareämbete.

Av uttalanden av utskottets jurister fingo vi den uppfattningen inom utskottet, att det varit riktigare och bättre i överensstämmelse med grundlagens stadgande, om man gått en annan väg än herr statsrådet här gjort. Jag kan inte hjälpa, att jag delar den uppfattningen, att man genom att fastställa en arbetsordning åstadkommer, att det kanske blir permanent att denne stadsnotarie får en icke oavsättlig ställning. Den risken är ganska uppenbar.

Herr statsrådet nämnde, att rådhusrätten i Ystad var på avskrivning. Jag är inte riktigt säker på, att detta är så avgjort. När man läser papperen, finner man, att frågan är väckt, men den är ingalunda avgjord. Enligt min uppfattning är Ystad av den storlek, att det förefaller troligt, att man icke kommer att fatta beslut om dess ställande under landsrätt. Då det här gällde en interimistisk ordning, förefaller det mig, som om det varit riktigare att gå den väg, som konstitutionsutskottet anvisat.

I själva sakfrågan vill det synas, som om herr statsrådet vore ense med konstitutionsutskottet, då han säger, att domarne skola i största möjliga utsträckning vara ordinarie.

Jag vill erkänna, att den exempelsamling, som statsrådet förebragte, hade jag, då ärendet behandlades i utskottet, icke kännedom om i alla dess detaljer, och jag vill uppriktigt medgiva, att det är mycket möjligt, att, om vi ägt kännedom därom, detta kunnat inverka på vårt beslut eller i varje fall på vårt skrivsätt.

Herr talman! Jag har icke något annat yrkande än att punkten måtte läggas till handlingarna.

Herr **Andersson** i Igelboda: Herr talman! Efter den sakliga utredning av denna fråga, som statsrådet Schlyter här lämnat, behöver jag inte säga många ord. Det synes ju också på den glest besatta kammaren, att ärendet icke lyckats samla något större intresse bland dess ledamöter.

Herr statsrådet har tydligt och klart ådagalagt, att det ingalunda är ett enstaka fall att, såsom i det nu förevarande, en domaretjänst upprätthålles såsom extra befattning, d. v. s. att domaren är avsättlig. Utskottet har heller icke ansett, att den ifrågavarande domaren borde vara oavsättlig, utan endast, som den ärade föregående talaren framhöll, att ärendet hade bort ordnas på ett annat sätt. Vad är det då för ett sätt, som konstitutionsutskottet i detta fall rekommenderat herr statsrådet att tillämpa? Jo, att domaretjänsten formellt enligt arbetsordningen skulle vara ordinarie men att dispens skulle ges från tillsättandet av denna ordinarie befattning och att den tills vidare skulle upprätthållas på förordnande i avvaktan på en närmare utredning rörande Ystads rådhusrätts framtida ställning. Vad hade i så fall skillnaden blivit? Det är väl inte huvudsaken, att den stol, som står vid domarebordet, är en ordinarie, utan huvudsaken är väl, vem som sitter på stolen. Konstitutionsutskottet har ju varit ense med regeringen därom, att, i avvaktan på närmare utredning, den som sitter på denna domarestol, borde vara extra ordinarie och sålunda kunna avsättas, därest en omorganisation skulle visa sig vara behöflig och komma till stånd.

Under sådana förhållanden finner jag det högst egendomligt, att konstitutionsutskottet kommit till en anmärkning. Jag skulle vilja säga, att därest detta skulle för framtiden bli vägledande för en kommande Kungl. Maj:t vid dess prövning av dylika frågor, skulle de principer, som riksdagen uttalade

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

sig för vid behandlingen av rättegångsreformen, ganska allvarligt komma att åsidosättas.

Jag skulle vara ganska böjd för att yrka, att denna anmärkning, som jag anser vara fullkomligt obefogad, lades med ogillande till handlingarna, men då jag anser, att saken inte är värd någon strid, skall jag i detta fall böja mig för den principiella uppfattning, som herr Fast gjort sig till tolk för, nämligen att kammaren icke bör fatta något beslut vare sig om gillande eller ogillande. Jag skall därför icke framställa något sådant yrkande, vilket jag eljest skulle ansett befogat, utan instämma i det yrkande, som redan framstälts, att punkten måtte läggas till handlingarna.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det var en passus i herr statsrådets anförande, som gjorde, att jag ansåg mig böra begära ordet för första gången, tror jag, under min riksdagsmannatid i ett ärende av detta slag, d. v. s. i en dechargedebatt.

Herr statsrådet undrade, om någon från statsutskottet ville gå upp och deklarerera, hur man där skulle sett på denna sak, och då vill jag säga, att jag tror, att jag på samtliga utskottsledamöters vägnar kan våga mig på den förklaringen, att vi skulle med största sannolikhet ha skrivit, att vi med hänsyn till den ovisshet, vari frågan om Ystads rådhusrätt för närvarande svävar, icke skulle vilja vara med om att binda vid ordinarie tjänst folk, som för framtiden icke skulle komma att behövas. Det tror jag vi skulle varit ganska ense om i statsutskottet.

Då jag nu, herr talman, i alla fall fått ordet, är det med en viss tillfredsställelse, som jag konstaterar herr Björcks, jag vill inte säga avbön, ty det är ju ett fullt ord, men hans uttalande, att om utskottet haft kännedom om hur det förfarits t. ex. i Skellefteå, är det möjligt, att det inte skulle blivit någon anmärkning. Jag tycker, att herr statsrådet kan vara mycket tillfreds med den slutanmärkning, som herr Björck såsom talesman för utskottsmajoriteten gjorde, och för egen del vill jag blott tillägga en sak. Jag tror mig veta, att det finns småstäder här i landet, som råkat få domare på ordinarie stat som de, när staden lägges under landsrätt, icke behöva, och att dessa städer därför skulle varit mycket tacksamma för ett handtag motsvarande det som Ystad fått i detta fall.

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman! Endast ett par ord till herr Anderson i Råstock.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på, att utskottet ingalunda är av den meningen, att alla platser ovillkorligen skulle göras ordinarie. Vad utskottet anmärkt på är, att en arbetsordning fastställts, som man riskerar skall bli gällande, även om det inte kommer att fattas något beslut om att Ystad skall läggas under landsrätt. Vid sådant förhållande anser utskottet, att man under tiden skulle låta platsen vara vakant i stället för att fastställa en arbetsordning, som kan bli gällande även i fortsättningen. I sak är det därför inte någon större skillnad mellan utskottet och herr Anderson i Råstock.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag har observerat, att det föreligger en hårfin skillnad, men jag trodde verkligen inte, att konstitutionsutskottet skulle anse det nödvändigt att komma med sådana subtiliteter som det här är fråga om.

Efter härmed slutad överläggning beslöt kammaren lägga punkten till handlingarna.

*Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)**Punkten 3).*

Utskottet hade i denna punkt gjort anmärkning mot chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, i anledning av viss åtgärd i ärende rörande förpassning ur riket av en tysk undersåte.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Hallén, Strömberg, Sandegård, Larsén, O. Fredrik Ström, Borg, Andersson* i Igelboda, *Vougt* och *Svensson* i Landskrona, vilka funnit ärendet icke vara av beskaffenhet att böra föranleda anmärkning.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Lundqvist: Herr talman! Lagen om utlänningars rätt att vistas här i riket innehåller ju klara och tydliga bestämmelser om, hur i fall som det här påtalade skall förfaras. Det föreskrives i § 25, att vederbörande polismyndighet skall förelägga utlänningen i fråga att inom viss kortare tid avresa från riket. Efterkommer vederbörande icke detta föreläggande, skall polismyndigheten ofördröjligen underrätta Konungens befallningshavande, som då må förordna om utlänningens förpassande ur riket. Detta Konungens befallningshavandes beslut kan av den det rör överklagas hos Kungl. Maj:t.

I det nu föreliggande fallet hade den tyske undersåten Schuster sedan den 18 oktober i fjol med skydd och bistånd av den kommunistiska organisationen »Röda hjälpen» och dess enskilda medlemmar uppehållit sig här i landet och därvid underlåtit att på något som helst sätt ge sig till känna för myndigheterna. Han hade sedan av vederbörande landsfiskal den 25 november erhållit föreläggande i enlighet med gällande bestämmelser att inom fyra dagar lämna riket. Nu inskred emellertid socialminister Möller den 28 i samma månad, alltså innan ännu fristen hade utlupit, genom att då till vederbörande landsfiskal avlåta det telegram, som finns återgivet i utskottets memorial.

Det är naturligt, att detta socialministerns telegram av landsfiskalen tolkades så, att inga vidare åtgärder av honom skulle vidtagas emot Schuster. Jag säger med avsikt helt naturligt, ty det hade väl varit mer än underligt, om landsfiskalen hade kunnat uppfatta socialministerns telegrafiska order på något annat sätt. Varför skulle socialministern eljest ha telegraferat till landsfiskalen? En annan tolkning måste ju för övrigt förutsätta, att statsrådets telegram hängde i luften, att det avsänts utan vetskap om vad saken gällde, och ett sådant handlande från en departementschefs sida vill givetvis inte en underordnad myndighet eller myndighetsperson ens ifrågasätta.

Nu blev emellertid följden av detta telegram, att inga vidare åtgärder emot Schuster vidtogos av landsfiskalen och naturligtvis ännu mindre av länsstyrelsen, som genom socialministerns ingripande inte ens fick den rapport i ärendet, som länsstyrelsen eljest lagenligt skulle erhållit från landsfiskalen. Inom parentes må det kanske tillåtas mig framhålla, att det förefaller ganska egenomligt att, då socialministern på detta sätt fann anledning skriftligen ingripa, han icke vände sig till närmaste ansvariga myndighet, länsstyrelsen, utan helt förbigick denna och gav sina order direkt till den länsstyrelsen underställde landsfiskalen. Jag tror knappast, att ett dylikt nonchalerande av länsstyrelse eller annan myndighet kan ur någon synpunkt anses rekommendabelt. Jag tror också, att statsrådet Möller är ganska ensam om att gå till väga på det sättet.

Genom sitt ingripande har emellertid socialministern gjort sig skyldig, såvitt jag förstår, till klart och tydligt ministerstyre, som vår författning inte känner till. Jag tror knappast, att detta kan förnekas av någon, lika litet som

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

att det sätt, på vilket denna självtagna maktutövning ägt rum, är ovanligt litet tilltalande.

Det kanske bör påpekas, att socialministern ju ingalunda intar någon ställning som högsta polischef eller högsta polismyndighet i landet. Av vissa pressuttalanden under den gångna tiden vore man måhända frestad att tro, att så skulle vara fallet, och jag måste säga, att det ingripande, som här skett, förefaller nästan, hur otroligt det än kan låta, att bygga på ungefär samma uppfattning. Verkliga förhållandet är ju emellertid ett helt annat. Den befogenhet i fråga om polismakten, som tillkommer socialministern, är endast att vid förekommande behov beordra polisförstärkning från ett län till ett annat. Något sådant var det ju, herr talman, icke fråga om i detta fall.

Efter vad jag redan sagt torde det väl få anses ganska obestridligt, att den förvaltningsåtgärd, som socialministern härvidlag vidtog, direkt strider mot bestämmelserna i regeringsformens 7 §, som stipulerar, att alla regeringsärenden skola »inför Konungen i statsrådet föredragas och där avgöras». Nu kommer emellertid härtill, att genom ifrågavarande ingripande från socialministerns sida hela handläggningen av detta förpassningsärende snedvridits, så att det kom att behandlas på ett sätt, som är i direkt strid mot gällande lagbestämmelser. Till en början bör i det avseendet erinras, att alla ärenden av den art det här är frågan om höra hemma under justitiedepartementet och alltså icke under socialdepartementet. Socialminister Möller har sålunda icke bara gjort sig skyldig till påtagligt ministerstyre utan även ingripit på ett område, med vilket han överhuvud taget icke har att taga någon befattning.

Genom socialministerns telegrafiska inskridande har emellertid även, som jag tidigare framhållit, landsfiskalens och länsstyrelsens författningssenliga handläggning av ärendet förhindrats, medan samtidigt från regeringshåll inskridits på ett sätt och i en ordning, som gällande lag icke känner. Gällande lag tillerkänner icke regeringen rätt eller möjlighet att ingripa i dylika ärenden, för så vitt dessa icke besvärsvägen föras inför Kungl. Maj:t, eller länsstyrelsen av särskild anledning gör en direkt hänvändelse i saken till Kungl. Maj:t. Det vore väl vidare ganska orimligt — jag säger detta med tanke på innehållet i socialministerns telegram — om i fall sådana som det föreliggande en utlännings, som kommer in i landet utan att vara försedd med vare sig pass eller annan motsvarande legitimationshandling, bara genom att kasta in en ansökan om uppehållstillstånd skulle säkra sig mot att behöva — såsom i lagen klart och tydligt föreskrives — åter lämna landet. Jag kan ju i detta sammanhang få fästa kammarens uppmärksamhet på att denne Schuster genom socialministerns egenmäktiga ingripande fick vistas här i landet utan något pass eller några legitimationshandlingar från den 18 oktober 1933 till den 28 februari i år, då utrikesministern — för övrigt mot bestämt avstyrkande från alla myndigheter — lät utfärda ett främlingspass för honom, vilket ännu gäller.

En granskning av socialministerns åtgörande i denna angelägenhet visar alltså, *dels* att här föreligger ett fall av klart ministerstyre i direkt strid mot gällande författning, *dels* att den av socialministern vidtagna åtgärden även sakligt sett strider mot bestämmelserna i lagen om utlännings rätt att här i riket vistas. Här om någonsin föreligger väl sålunda välgrundad anledning till anmärkning. Icke desto mindre ha utskottets samtliga socialdemokrater motsatt sig anmärkningen och förklarar, att de icke kunna anse, att socialministern förfarit på ett sådant sätt, »att något skäl till anmärkning föreligger». Detta uttalande göres av samma herrar, som naturligtvis funnit, att den staccars landsfiskalen som lojalt — eller kanske rättare sagt alltför lojalt — följde socialministerns telegrafiska direktiv, icke handlat som han borde.

Nog mätes det, herr talman, med olika mått här i livet och icke minst här

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)
i riksdagen, men någon liten mätta tycker jag, att det ändå borde vara på par-
tiskheten i omdömen och uttalanden.

Vad skola väl för övrigt underordnade myndigheter runt om ute i landet tänka, om från enskilt statsrådshåll på detta sätt icke bara utfärdas direkta order utan dessa senare därtill stå i öppen strid mot gällande författningar? Jag tror för min del, att det är ganska angeläget, att det från riksdagens sida säges ifrån — och detta på ett sådant sätt, att det icke kan missförstås — att obehörig inblandning i förvaltningsärendena icke får komma i fråga från herrar statsråds sida — de må sedan personligen vara än så ivriga att gå »Röda hjälpens» eller andra organisationers ärenden. Är det något en regering och dess ledamöter böra finna angeläget, så är det väl att se till, att gällande lag efterlevs och att åtminstone ej ifrån deras egen sida förfares i öppen strid mot lag och författning. Jag kan därför omöjligen förstå de socialdemokratiska reservanterna och deras resonemang. Att de till varje pris velat slå vakt om socialminister Möller begriper jag, men att de för detta ändamål velat använda sådana försvarsmetoder, som de härvidlag nödgats göra, förvånar mig av många skäl.

Reservanterna framhålla bland annat att socialministern trodde, att det icke var fråga om ett förpassningsärende utan — i enlighet med vad »Röda hjälpens» ombud tydligen sagt — ett avvisningsärende; det var därför socialministern hade ingripit på det sätt som skett. Jag vill då allra först i förbigående fästa kammarens uppmärksamhet på att uttalandet om vad socialministern trodde hänger i luften så tillvida som det åtminstone icke av några handlingar framgår, att så skulle varit fallet. Men låt oss antaga, att uttalandet är riktigt och verkligen ett exakt uttryck för vad socialministern vid tillfället i fråga trodde! Då tillåter jag mig den kanske något närgångna frågan, om det verkligen är möjligt, att ett statsråd »rusar i väg» och handlar på grundval av några muntliga uttalanden från ett så ovederhäftigt håll som nämnda kommunistiska organisation, alltså utan att på något sätt närmare förvissa sig om vad saken egentligen gäller. För övrigt: om det hade varit frågan om ett avvisningsärende, hade ju statsrådet Möller enligt lagen om utlännings rätt att här i riket vistas haft ännu mindre befogenhet att överhuvud taget ingripa, då dylika ärenden icke ens besvärsvägen kunna underställas Kungl. Maj:t. Reservanternas hållning på denna punkt har, så vitt jag förstår, icke starkt socialministerns position i frågan. Det skall bli med mycket stort intresse jag skall lyssna till socialministerns försvar för att se, om han också kommer att följa samma linjer som reservanterna. Att deras underlåtenhet att här reagera mot ett påtagligt övergrepp från en enskild regeringsledamots sida icke heller stärker demokratiens ställning i dessa dagar, förefaller åtminstone mig ligga i öppen dag.

Herr talman, jag yrkar, att anmärkningen på denna punkt lägges till handlingarna.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman, mina herrar! Jag skall ingalunda bestrida, att det finns ett formellt fog för denna anmärkning. Jag hade icke tänkt att taga upp någon egentlig debatt om saken, men efter uttalandet av representanter för konstitutionsutskottet kan jag icke underlåta att litet närmare gå in på ämnet även i sak.

Jag måste mycket bestämt undanbe mig sådana insinuationer som att »socialministern är angelägen om att gå Röda hjälpens ärenden». Då konstitutionsutskottets representant vidare uppträder med sådana later som han gör här, då han frågar, varpå man grundar sin uppfattning, att jag trodde det var fråga om ett avvisningsbeslut, vill jag påpeka, att detta framgår av den

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

handling konstitutionsutskottet självt åberopar i reciten till anmärkningen, där det heter: »Verkställighet av avvísingsbeslut bör anstå tillsvidare.» Det bör alltså vara ganska klart för envar av telegrammets formulering, att jag hade den uppfattningen, att det gällde ett avvísingsbeslut. Att den uppfattningen sedermera visade sig vara felaktig, kunde jag ju icke rå för i det ögonblick telegrammet avsådes.

Det finns en sak, som jag icke har det ringaste mot att diskutera med konstitutionsutskottet, och det är frågan, huruvida man skulle varit tillfreds, därest i detta fall min uppfattning hade tillkännagivits icke telegramledes utan telefonledes. Det är nämligen det vanliga, att när en regeringsledamot anser det vara av vikt, att en myndighet får kännedom om vad han anser om en sak, han sätter sig i förbindelse med vederbörande per telefon eller på annat sätt skaffar sig ett muntligt samtal med vederbörande. Detta försökte jag också göra. Jag gjorde flera försök att komma i telefonförbindelse med landsfiskalen, men jag lyckades tyvärr icke. Hade jag lyckats i detta avseende, hade det sannolikt icke förelegat någon anmärkning i dag i saken. Jag drager mig icke för att upplysa riksdagens ledamöter om att i samma slags ärenden, där man trott sig ha anledning att frukta, att asylrätten skulle komma att kränkas — med rätt eller orätt — telefonsamtal med vederbörande ortsmyndighet mer än en gång ägt rum. Jag vill icke påstå, att konstitutionsutskottets anmärkning icke har formellt fog för sig, men om den uppfattning, som konstitutionsutskottets talesman här ger till känna, strikt skulle följas, skulle konsekvensen bli den, att asylrätten i låt mig säga 50 % av de fall, som avse politiska flyktingar, skulle vara upphävd i detta land. Jag undrar, om ett dylikt förhållande verkligen skulle vara i överensstämmelse med riksdagens önskan. Detta är i så fall en fullständigt ny mening. Det som utmärker politiska flyktingar — jag vill icke säga i regel men mycket ofta — är just, att de sakna legitimationshandlingar. De ha på grund av många omständigheter svårt att skaffa sig ett pass. Det är icke meningen, att de skola få resa ur riket, och de få följaktligen icke pass av det egna landets myndigheter. I sådana fall, där passen behöva viseras — detta behövs ju icke när det gäller tyska undersåtar — kunna de ha svårt att skaffa sig ett visum, och följaktligen anlända de till det främmande landet utan legitimationshandlingar. Nå, då kan det råda tvekan, om vederbörande är politisk flykting eller ej. Det kan det i de flesta fall, uppriktigt sagt, ty utredning kan icke verkställas på stående fot. Men enligt författningen skall avvísning ske praktiskt taget på stående fot — i den mån det är fråga om avvísning. Jag understryker, att jag härvidlag trodde, att det gällde ett avvísingsärende — jag hade ingen aning om att Schuster varit i landet någon tid. Avvísning skall sålunda ske omedelbart, och beslutet behöver icke underställas länsstyrelsen. Däremot kan vederbörande, som blir avvísad, besvara sig, och i så fall skola besvären avgöras av länsstyrelsen. Det är riktigt, att det icke finns klagorätt till Kungl. Maj:t, och — vad värre är — avvísingsbeslutet skall verkställas, även om besvär äro inlämnade. Vad blir då följden? Låt oss antaga — något sådant är väl icke alldeles uteslutet — att landsfiskalen eller polischefen i en stad icke har något intresse för asylrätten utan anser, att en man som uppgivit sig vara politisk flykting, ljuger — vilket ju ibland också händer. Han säger därför: jag bryr mig inte om det där; i väg med mannen bara! Är det då fråga om en politisk flykting, som kommer från Tyskland, vad kan då hända? Jo, mannen blir avsånd från Trälleborg, Umeå, Skellefteå — eller någon annan gränsort, kommer till sitt hemland igen och blir insatt i koncentrationsläger. Två dagar efter det vederbörande anlänt till koncentrationslägret förklarar länsstyrelsen, att besvären äro bifallna. Det vill med andra ord säga,

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

att mannen icke bort avvisas utan bort behandlas såsom en politisk flykting. Något sådant fall har visserligen icke inträffat här, tack vare regeringens ingripanden. Hade regeringen icke ingripit skulle säkerligen, eller åtminstone tämligen säkert, sådana fall kunna ha inträffat. Men tager jag det förutsatta fallet, så måste jag säga, att vi kunna väl icke gärna skicka efter vederbörande, som befinner sig i koncentrationsläger, utan han sitter där, därför att fallet blivit, låt mig säga, felaktigt behandlat av någon polismyndighet. Mena nu herrarna att detta är den riktiga och rimliga ordning mot vilken t. ex. en regeringsledamot icke får lov att reagera. Jag kan för min del icke erkänna detta vara riktigt. Det skulle, mina herrar, betyda, att hela asylrätten i vårt land praktiskt taget bleve fullständigt illusorisk. Då jag verkligen anser, att asylrätten tillhör de vinster i civilisationen, som åtminstone vissa folk kunnat inkassera, och jag icke anser rimligt att underlåta att intressera mig för, huruvida det i de olika fallen föreligger risk för kränkning av asylrätten, kan jag icke erkänna, att jag *i sak* begått något brott. Jag har gjort det i formellt hänseende. Det skall jag utan vidare medgiva. Men jag kommer då till ett spörsmål, som i varje fall icke saknar sitt intresse. Låt oss föreställa oss, att jag hade anträffat vederbörande landsfiskal per telefon. Jag var angelägen därom bland annat därför, att jag icke utan vidare ansåg mig kunna lita på de uppgifter, som jag fått av representanterna för »Röda hjälpen». Jag ville alltså ha uppgifterna kontrollerade, det är klart som dagen. Det visade sig också, att uppgifterna, åtminstone på en punkt och på en avgörande punkt, voro felaktiga. Men eftersom jag icke kunde få tag på landsfiskalen och det förelåg risk för att denne allra senast på morgonen dagen efter skulle skicka i väg vederbörande, ansåg jag, att hävdandet av asylrätten var något så pass viktigt ur, låt mig säga, ren civilisationssynpunkt, att jag vågade mig på att sända telegrammet till denne landsfiskal. Jag skall icke yttra mig i frågan om, hur han hade bort förfara. Jag kan ju anföra, att landsfiskalen kunde ha låtit saken ha sin gång, eftersom telegrammet uttryckligen talade om avvisning och han därtill visste hur ärendet låg till och att ett förpassningsärende i annan ordning kunde komma under Kungl. Maj:ts bedömande. Så skedde emellertid icke. Man kan icke tala om, att det på grund härav har inträffat några följder, som äro särskilt att beklaga. Som bevis dock på att uppfattningarna varit olika, kan jag ju nämna, att polismyndigheterna icke ansågo, att Schuster är en politisk flykting, detta bl. a. med åberopande av det skälet, att han är så ung, så att han därför icke skulle kunna bli föremål för politisk förföljelse, om han komme tillbaka till Tyskland. Detta är dock enligt min uppfattning ett ganska egendomligt skäl. Dessa myndigheter ha icke ansett, att Schuster är en politisk flykting. Regeringen har däremot ansett att så var förhållandet, och han fick därför ett främlingspass.

Nu vet jag icke, om det är så, att en minister icke heller får telefonera till vederbörande polismyndighet för att meddela sin mening i en sak, där tveksamhet råder, hur man skall handla. Om vederbörande minister icke får telefonera eller låt mig säga på sitt ämbetsrum får tala med personer och eventuellt meddela dem, att han är av den eller den meningens beträffande hur en sak skall behandlas, ja, då måste väl också konsekvensen bli den, att om någon myndighet — ett sådant fall är heller icke uteslutet — skulle ta sig friheten att fråga en minister om hans uppfattning i ett ärende, måste svaret bli: ja, mina herrar, grundlagen förbjuder mig att meddela er min uppfattning i denna sak. Detta måste, såvitt jag kan bedöma, bliva den slutliga konsekvensen med ett sådant formellt ståndpunktstagande i en sådan här sak. Drar man icke den slutsatsen, ja, då ligger brottet, som jag begått, däri, att jag icke fick tillfälle

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

att telefonera utan skickade landsfiskalen ett telegram. Jag medgiver, som sagt, att mitt förfarande formellt otvivelaktigt är ett brott, och jag beklagar, att förhållandena tycktes tvinga mig att sända detta telegram.

Herr Vougt: Herr talman! Efter socialministerns uttalande är det icke mycket att tillägga från utskottsreservanternas sida. Jag har dock några ord att säga till herr Lundqvist, detta så mycket mera, som han efterlyste de motiv, som ligga till grund för vårt uppträdande såsom reservanter i denna sak.

Först måste jag säga, att en och annan av kammarens ledamöter kanske i likhet med mig hyser den misstanken, att det är den för högerns vidkommande något ledsamma utvecklingen av den stort upplagda dechargedebatten, som givit herr Lundqvist anledning att i denna tämligen obetydliga sak brassa av sitt allra grövsta artilleri och använda mycket starka ord, som stå i en sällsam kontrast till hans slutliga yrkande, vilket ju endast gick ut på att anmärkningen skulle läggas till handlingarna. Innan han kom fram till sitt yrkande, hade han hunnit uttala att statsrådet i sitt ämbete brutit mot lag och mot gällande författning, att statsrådet så förfarit, att ett ärendes behandling i laga ordning blivit snedvriden och kommit att stå i strid mot gällande lagbestämmelser, att statsrådet rusat i väg i oträngt mål och så vidare. Jag må ju säga, att man skulle få en bra klen uppfattning om det allvar, som konstitutionsutskottet inlägger i sina anmärkningar, då en talesman för utskottet efter att ha utbrett sig på det sätt herr Lundqvist gjorde sedermera endast kommer fram till ett yrkande om, att anmärkningen skall läggas till handlingarna, om man icke, som sagt, i detta fall hade skäl att misstänka att herr Lundqvist låtit sig i stridens hetta föras längre än till och med hans partivänner i utskottet skulle önska. Herr Lundqvist drog här in det förhållandet, att denne tyske flykting Schuster sedermera av utrikesdepartementet fått ett främlingspass. Det är en sak, som utskottet haft kännedom om. Utskottet har dock icke funnit någon anledning att taga upp den saken, och därför bör man, anser jag, lämpligen hålla den saken utanför denna debatt. Likaså har utskottet helt och hållet riktat sig emot det rent formella förfarings sättet i denna sak, och det skulle därför icke behövas någon allmän debatt rörande själva frågan om asylrätten. Jag tror emellertid, att det är nödvändigt att i korthet klargöra skillnaden mellan det avvisningsförfarande och det förpassningsförfarande, som myndigheterna enligt lagen om utlännings rätt att här i riket vistas kunna tillgripa gent emot en utlänning. Avvisning skall egentligen ske vid ankomsten till riket eller omedelbart därefter under vissa förutsättningar, bland annat den, att utlänning icke är försedd med någon legitimationshandling. I det fallet kan klagan föras hos Konungens befallningshavande, men avvisningsbeslut kan likväl meddelas. Avvisning får likväl icke äga rum till det land, från vilket vederbörande kommit, därest det är sannolikt, att han där skulle tilltalas eller straffas för politiskt brott. Förpassningen har en annan innebörd. Förpassningen tänkes icke skola ske omedelbart efter vederbörandes ankomst till riket, utan när det befinnes att vederbörande obehörigt vistas inom riket. Han får då ett föreläggande, att inom viss tid lämna landet. Lyder han icke, gör landsfiskalen anmälan till Konungens befallningshavande.

I detta fall fick statsrådet ett meddelande om, att polismyndigheten ämnade tillgripa avvisningsparagrafen. Han försökte då med de kommunikationsmedel, som stodo honom till buds, d. v. s. genom anlåtande av telefon, få upplysning om, huruvida detta meddelande var riktigt. Statsrådet misstänkte, att polismyndigheten icke var benägen att taga hänsyn till asylrättsklausulen och förmenade sålunda, att orätt skulle kunna ske emot en politisk flykting i strid med den allmänna politiska linje, som regeringen sökt

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)
följa i enlighet med lag och författning. Det är i den situationen som statsrådet skickade sitt telegram. Utskottet har icke haft tillgång till uppgiften, att avsändandet av telegrammet föregåtts av ett försök att per telefon komma i förbindelse med polismyndigheten. Hade utskottet vetat detta, är det mycket möjligt att anmärkningen icke framkommit, eller i varje fall icke framkommit i det skick, vari den nu föreligger. Det har emellertid för utskottet kunnat framgå, hur ömtålig den här saken är, eftersom utskottet fått taga del av det yttrande, som landsfiskalen i detta fall ingav till länsstyrelsen. Landsfiskalen yttrar nämligen där bl. a., att det synes för honom »mindre troligt att han» — flyktingen — »därest han återvände till Tyskland, skulle bliva bestraffad för politiskt brott. Det förhållandet att han, enligt egen uppgift, för sina politiska åsikters skull, misshandlats ombord å fartyget, torde icke kunna anses liktydigt med att han av ansvariga myndigheter i Tyskland skulle utsättas för liknade eller annan straffbehandling». Man ser alltså, att det här är fråga om en utomordentligt godtycklig uppfattning. Ett försök att komma till rätta med begreppet »sannolikt» kan alltid leda till att polismyndigheten kommer i strid med den i lag fastställda asylrättens anda och mening. Personligen har jag kännedom om att myndigheterna härvidlag följt lagen på ett sådant sätt, att det ur allmän synpunkt starkt kan ifrågasättas, om man icke trätt asylrätten för nära.

Emellertid är det tydligen särskilt på en punkt, som herr Lundqvist riktar sitt klander mot statsrådet, nämligen när han gör gällande att hela behandlingen av ärendet efter statsrådets telegram blivit snedvriden. Så är icke förhållandet. Eftersom det här var fråga om ett förpassningsärende skulle landsfiskalen, sedan det visat sig att utlänningsen icke åtytt hans föreläggande att lämna riket, göra anmälan till Konungens befallningshavande om saken. Det gjorde han i detta fall, något som också framgår av de handlingar, som utskottet haft för sig tillgängliga. Visserligen fick denna anmälan från landsfiskalens sida en något annan karaktär än den vanliga. Han anför nämligen, att »i anledning av ett den 28 november 1933 mig tillhandakommet telegram, har ytterligare åtgärder mot Schuster icke vidtagits». Men anmälan till länsstyrelsen skulle landsfiskalen göra, vare sig telegrammet kommit eller icke, sedan det visat sig, att Schuster icke lämnat landet. Följaktligen är herr Lundqvists argumentering i denna punkt, som tycktes vara väsentlig för hans resonemang, byggt på bristande insikter om vad som står i lagen.

Efter vad som vidare yttrats av socialministern rörande sakens rent formella sida, kan det vara rätt onödigt att taga upp den formella frågan här. Jag kan ju i alla fall nämna, att man inom konstitutionsutskottet har ställt sig något tveksam till frågan, hur man skulle tolka detta telegram sett från landsfiskalens synpunkt. Man införskaffade följaktligen citatuppgifter från statsrättsliga auktoriteter för att få belyst frågan, huruvida det här kunde vara fråga om ett ministerstyre eller icke. Jag vill erinra herr Lundqvist om, att en sådan auktoritet som docenten Tingsten i sina Studier rörande ministerstyre kunnat uttala följande, som rätt väl kan sägas vara tillämpligt på det fall, som vi här ha för oss. Han skriver nämligen att statsråden »även under andra former kunna kommunicera med ämbetsverk och tjänstemän och intet hindrar, att på detta sätt ett faktiskt inflytande kan göra sig gällande. Framställningar av denna art få givetvis icke givas i sådan form att de skenbart framstå såsom bindande befallningar.» Nu är det mycket svårt att veta, hur detta telegram verkligen har tolkats, men att det i varje fall icke av statsrådet är formulerat eller stiliserat så, att det innebär en direkt befallning till myndigheten i fråga, framgår i varje fall av utskottets memorial. Reservanterna ha ansett att även om det kan sägas att det formella förfarings sättet i detta fall varit tvi-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

velaktigt, har det varit av vikt att asylrätten hävdats. Ärendet har icke syntts oss vara av den innebörd, att det funnits skäl för anmärkning. Jag ber att få instämma i yrkandet att anmärkningen lägges till handlingarna.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman, mina herrar! Egentligen skulle denna debatt i själva sakfrågan icke vara behöflig, då ju herr statsrådet tydligen själv förstått, att han fått anmärkning därför, att han förfarit olämpligt. Han gjorde ett försök till försvar, men det gör man ju alltid, då man fått anmärkning. Jag vill emellertid endast säga, att det för var och en, som läst papperen, i övrigt är uppenbart, att om en sådan ordning skulle bliva sed, skulle en fullständig desorganisation i förvaltningen bliva följden.

Det var dock icke för att säga detta, som jag begärde ordet. Jag ville endast reagera mot det sätt, varpå reservanterna och även socialministern använde ordet asylrätten. Det framgår av deras uttalanden, att de leva i den föreställningen, att det skulle existera någon slags asylrätt i den meningen, att en utlännings, som kommer hit till Sverige, skulle ha ovillkorlig rätt att vistas här, om han är politisk flykting. En sådan rätt existerar icke. En främling, som kommer till Sverige, är underkastad vår lagstiftning och kan utvisas. Man kan medgiva, att han får stanna kvar i landet, något som ibland sker. Om så sker, föreligger vad man kallar asylrätt. Denna rätt innebär ingenting annat än att Sverige vid tillämpandet av asylrätten vägrar utlämna en politisk flykting, om utlämning begärts av annan makt. Asylrätten är i sådant fall alltså den svenska statens rätt gentemot annan makt, och icke en till Sverige kommande flyktings rätt gentemot Sverige. Det är ganska förklarligt, att socialministern gjort sig skyldig till ovist nit, när han har en så felaktig uppfattning om den verkliga innebörden i begreppet asylrätt, och det är av den anledningen, som jag har velat göra detta påpekande. Det är i en överförd bemärkelse, som man använder ordet asylrätt i dagligt tal. Men dess verkliga innebörd är den rätt, som ett land har gentemot ett annat land, då det landet kräver utlämnande av en politisk flykting.

Herr **Lundqvist**: Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet undanbad sig insinuationer om att han velat gå sådana organisationer som »Röda hjälpen» till handa. Herr statsrådet får dock ursäkt mig, ty det är icke möjligt att leta fram något annat motiv, så mycket mindre som herr statsrådet själv här säger, att han icke på något annat sätt kunnat få reda på, hur den här frågan låg till. Herr statsrådet kände alltså icke till, att denne Schuster vid den tiden varit i landet redan under flera veckor. Han visste icke om, att det gällde ett vanligt förpassningsärende, utan trodde på vad dessa herrar sade: att det var ett avvsningsärende. Jag kan för min del icke finna annat, än att det var hans iver att vilja tillmötesgå dessa herrar, som gjorde, att han på detta sätt till varje pris ville ingripa för att hindra en åtgärd, som han trodde möjligen skulle kunna av vederbörande myndighet lagenligt vidtagas.

Jag skall icke tvista med honom om vad asylrätt innebär. Jag delar i det avseendet den uppfattning, som herr Björck i Kristianstad nyss gav uttryck åt. Men även om man kan ha den uppfattningen, som herr statsrådet här har givit uttryck åt, nämligen att det bör vara oss angeläget att skydda utländska flyktingar från att skickas hem och kastas i fängelse, vill jag dock mycket starkt ifrågasätta, om en regering eller enskild statsrådsledamot, som har en dylik uppfattning, har rätt att handla tvärt emot gällande lag. Om regeringen, som

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

det vill synas av herr statsrådets senaste anförande, under den tid regeringen suttit gjort den erfarenheten, att myndigheterna i allmänhet tolka gällande lag så, att, om de fritt hade fått handla enligt lagen, över 50 procent av dem, som nu begåvats med asylrätt, skulle ha skickats hem, ja, då hade det funnits anledning för regeringen att i vanlig ordning föreslå ändringar av gällande lag, så att regeringen därefter kunnat tillämpa en asylrätt, som efter dess mening vore i full överensstämmelse med gällande lag och rätt. Då hade regeringen icke behövt handla i direkt strid mot gällande lag, som i detta fall skedde.

Att så skett har herr statsrådet också öppet och ärligt erkänt här, något som jag personligen respekterar. Detta gör emellertid, att min förvåning över reservanternas hållning i konstitutionsutskottet är ännu mycket större. Ty, herr statsråd, mina damer och herrar, socialdemokraterna i konstitutionsutskottet ha uttryckligen skrivit, att statsrådet icke på något sätt här har handlat så, att han förtjänat en anmärkning. Sedan står herr statsrådet själv här och säger öppet och ärligt ifrån, att obestriddigen har jag rent formellt gjort mig skyldig till ett mycket allvarligt felgrepp.

Nu är det ju vidare naturligtvis mycket möjligt, att de underordnade myndigheterna icke förstå att tolka gällande lagar med samma skicklighet, som regeringen. Men å andra sidan får man väl ändå lov att tillerkänna länsstyrelserna och polismyndigheterna här i landet litet omdöme också. Det går väl ändå icke att utan vidare göra gällande, att allt vad dessa myndigheter göra är grundat på bristande omdöme och bristande humanitet, för att icke rent av säga bristande civilisation också för att anknyta till vad herr statsrådet sade.

Vidare skämtade herr statsrådet litet och undrade, om man nu skulle driva fordringarna på överksamhet från statsrådets sida så långt, att ett statsråd icke ens fick telefonera. Ja, herr statsråd, mina damer och herrar! För min egen ringa del vill jag svara, att det beror ganska mycket på vad man säger under det telefonsamtalet. Jag anser inte, att det är i god överensstämmelse med ett statsråds rättigheter att söka telefonledes påverka en underordnad myndighet att handla mot gällande lag. I det avseendet anser jag mig utan vidare kunna säga, att statsrådet icke har rätt att göra så, och det tror jag också statsrådet har fullkomligt klart för sig. I den mån ett telefonsamtal innebär en direkt order, tror jag vidare det är klokt, att samtalet kompletteras med någon handling, som bekräftar vad som muntligen från statsrådets sida meddelats.

Till herr Vougt vill jag, utöver vad jag förut sagt, endast yttra ett par ord. Herr Vougt bestrider, att något snedvridande av ärendets handläggning skett genom statsrådets ingripande. Han bestrider detta genom att hänvisa till att denna landsfiskal hade all anledning att trots telegrammet avgiva sin rapport till länsstyrelsen, efter som det icke gällde något avvísingsärende. Herr Vougt framhåller också, att en sådan rapport avgivits. Jag vill då påpeka, att det åtminstone av de handlingar, som vi fått i utskottet, framgår, att ingen rapport avgavs i den ordning, som vederbort. Det är först den 6 december, som landsfiskalen av annan anledning meddelar länsstyrelsen, att i anledning av ett telegram från socialministern den 28 november icke ytterligare åtgärd vidtagits mot Schuster. Här föreligger alltså ett meddelande i helt annan ordning än vad som i lagen avses.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag skall först tillåta mig en liten replik till herr Björek i Kristianstad.

Det är visserligen sant, att asylrätten i och för sig icke konstituerar någon

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

utlänningens rätt, men jag vill påpeka, att asylrätten har, åtminstone vad en generation beträffar och sannolikt åtskilligt mer, hävd i det här landet. Denna rätt har ett visst stöd i lagen också, eftersom lagen uttryckligen förklarar, att om det anses sannolikt, att vederbörande kan komma att tilltalas eller straffas för politiskt brott, så får han icke utvisas till det land, där han står den risken. Jag vågar göra anspråk på en viss erfarenhet på detta område, ty jag har under åtskilliga år — för övrigt på Kungl. Maj:ts uppdrag — sysslat speciellt med frågor om politiska flyktingars ställning i landet. Det har hänt — jag vet inte, om det finnes något fall för närvarande, jag tror det knappast — det har hänt mer än en gång, att en person, som varit politisk flykting och blivit utvisad ur Sverige, fått stanna kvar här i landet, ehuru det förelegat utvisningsbeslut mot honom. Han har icke fått lov att hemsändas till sitt hemland — det är ju i regel där han begått det eventuella politiska brottet — och intet annat land har velat taga emot honom, och så har följden blivit den, att han som sagt fått stanna kvar här, trots att det föreligger utvisningsbeslut mot honom. Jag skulle tro, att det finnes personer, som på grund av dessa praktiska omständigheter stannat både ett och två år med utvisningsbeslut på fickan. Det är på det sättet, som asylrätten faktiskt hävdas i praxis. Det är klart, att vi icke anse oss skyldiga att behålla varje utlänning, som är politisk flykting, om han kan komma i väg någon annan stans — det ligger i sakens natur — men med det asylrättsbegrepp vi ha och som denna rätt hittills tillämpats, har Sverige kunnat utgöra en tillflyktsort för politiska flyktingar, och de ha, som sagt, fått stanna här, om det icke kunnat beredas dem någon möjlighet att resa till annat land, där de kunnat åtnjuta sådant skydd. Så har det tillämpats i praxis.

Vad herr Lundqvists sista anförande beträffar, är jag tveksam om jag skall besvara det, därför att redan den tolkning han ger åt de uttalanden, som jag fällt, är så överdriven, att det är omöjligt att godkänna den. Jag erkände icke, att jag begått något allvarligt fel eller handlat på ett synnerligen olämpligt sätt. Jag anser tvärtom, att konstitutionellt är väl mitt handlingsätt tvivelaktigt, men jag har i sak handlat så, som man bör göra, om man är angelägen om att asylrätten icke skall kränkas i vårt land; jag menar då asylrätten i vilken inskränkt bemärkelse som helst. I ett avvsningsfall blir alltid följden den, att vederbörande skickas tillbaka till sitt hemland oavsett konsekvenserna av detta tillbakasändande. Jag har icke erkänt, att jag handlat tvärt emot gällande lag. Det står icke i lagen, att en landsfiskal är skyldig att meddela avvsningsbeslut, såvida vederbörande icke ha legitimationshandlingar. Däremot står det på följande sätt: »Är utlänning, då han ankommer till riket ej försedd med vederbörlig legitimationshandling, må han vid ankomsten eller omedelbart därefter» — och detta »omedelbart» tolkas i allmänhet som 24 timmar — »avvisas av polismyndigheten». Alltså, polismyndigheten kan välja mellan de olika sätten att förfara, och jag hävdar då att om det finnes grund för antagandet att vederbörande är politisk flykting eller riskerar politisk förföljelse i sitt hemland, då skall icke polismyndigheten avvisa honom, utan då skall saken undersökas, innan det meddelas ett sådant beslut. Detta är det enda som är resonligt att göra.

Herr Lundqvist inlägger i mina ord en sådan mening som att jag skulle anse att allt vad myndigheterna göra är felaktigt. Jag har inte påstått något sådant, jag bestrider bestämt, att så är fallet. Jag säger, att det finnes risk för att myndigheterna i fråga kunna förfara felaktigt, och jag känner tre fall av denna beskaffenhet, där, om den underordnade polismyndigheten handlat efter sina egna intentioner, en faktisk kränkning av asylrätten hade kommit att ske. I de två andra fallen, som alltså icke gälla denna fråga,

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)
 ordnades saken per telefon, och det är väl därför som det där icke blivit någon anmärkning från konstitutionsutskottets sida. Såvitt jag vet, ha dessa telefonsamtal icke sammanfattats i någon handling, så att man precis kan se, vad vederbörande sagt till polismyndigheten, till landsfiskalen, stadsfiskalen eller länsstyrelsen vem det nu kan gälla, det är rätt många myndigheter och personer, som kunna ha att handlägga sådana här ärenden. Nu har emellertid konstitutionsutskottets talesman dock erkänt, att man möjligen kan få telefonera, och eftersom det ju är rätt svårt att kontrollera ett telefonsamtal, såvida det inte finnes två lurar, så att man har ett vittne på vad som sagts, så är ju denna möjlighet till ministerstyrelse i själva verket ganska vidsträckt. Eftersom jag nu inte hade möjlighet att anträffa vederbörande landsfiskal per telefon och inte kunde utnyttja denna konstitutionellt tillåtna utväg att meddela vederbörande landsfiskal min uppfattning utan då begagnade den andra, enklare utvägen, nämligen att avläta ett telegram, så har jag gjort mig skyldig till ett brott, för vilket jag skall anmälas. Jag har intet emot att saken påtalas, men jag vill påpeka, att när saken är reducerad till dessa proportioner av otillåten ministerstyrelse, jämfört med vad som är tillåten ministerstyrelse, så kunde ju konstitutionsutskottet ha sagt sig, att just med hänsyn till svårigheten att draga en gräns för vad en minister får göra i sådana här fall, så är detta ett fall, där man kan framställa anmärkning, om man vill, och låta bli, om man så vill. Jag tycker därför icke det är någon anledning att förebrå reservanterna, om de å sin sida sett mera på saken än på formen i ett fall sådant som detta.

Herr Hallén: Herr talman! Det är ju inte att undra på om herr Lundqvist i Rotebro är mycket nitisk i denna fråga, då man besinnar det snöpliga och negativa resultatet av den på förmiddagen stort anlagda aktionen, som på grund av bristande taktisk ledning från herr Lundqvists meningsfränders sida gav så ringa utbyte. Det är klart, att man under sådana förhållanden vill taga skadan igen, och det får man inte heller undra på, när man erinrar sig det nit, varmed herr Lundqvist under den gångna vintern och våren arbetat i vingården för att samla ihop anmärkningar. Jag vill inte bruka många ord om hela den långa rad av anmärkningar, som herr Lundqvists trosfränder antingen icke alls velat vara med om eller som de av rent humanitära skäl, såsom en gest, röstat för, men som de sedan stoppat, så att anmärkningarna icke skulle komma till offentligheten. Jag menar alltså, att det finnes förutsättningar för att man skall lägga in all sin kraft på en sådan här sak, men då bör man också hålla sig till realia.

Herr Lundqvist påstod, att vi reservanter skulle ha skrivit, att vederbörande på intet sätt handlat orätt. Fullt så nitisk, herr Lundqvist, skall man dock icke vara, ty så ha vi aldrig någonsin skrivit, utan vi ha, och med full avsikt, skrivit, att vi icke funnit ärendet ha »varit av beskaffenhet att böra föranleda anmärkning». Det är en helt annan sak. Vi mena vad antagligen hela kamraren menar nämligen att detta är en struntfråga. Vi ha själva inom utskottet vidgått, att det Möllerska telegrammet ju icke alls var nödvändigt, och samma uppfattning har ju statsrådet självt kommit till, men vi ha ansett att det icke har den betydelse, att det bör bli föremål för någon anmärkning. Herr statsrådet har ju själv lämnat små interiörer av hur det kan gestalta sig, när det gäller att draga gränsen mellan telegram- och telefonätgärder. Tänk, om man skulle forska efter hur det tillgår i kanslihuset! Hur många besökande ha icke kommit dit för att rådgöra om en sak och sedan haft så att säga statsrådsbeslut med sig därifrån? Så har det pågått sedan kanslihuset byggdes, och så kommer det att fortfara så länge huset står där. Att draga så stränga

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

gränser som anmärkningarna här gjort, skulle leda till rena absurditeter. Vad denna landsfiskal angår så menar man, att statsrådets telegram skulle liksom stoppat det rättsliga förfarandet, som enligt lagen åligger honom. Och vari består då detta förfarande? Jo, om denna utlännings Schuster, icke efterkommer åläggandet från landsfiskalen, så skall han, d. v. s. landsfiskalen, »härom ofördröjligen underrätta länsstyrelsen, som må förordna om utlännings förpassning ur riket.» Men utlännings kan klaga över detta beslut, och här finnes alltså en möjlighet för honom att få respittid. Ur den synpunkten kan man säga, att telegrammet var obehöfligt, ty mannen hade redan på den vägen jag nämnde kunnat skaffa sig en respit och fått sina förhållanden undersökta. Men det var naturligtvis ingenting som hindrade, att landsfiskalen trots telegrammet följt författningen och anmält detta »ofördröjligen», som det heter i lagen, till Konungens befallningshavande och samtidigt bifogat statsrådets telegram. Det har han visserligen också gjort i annat sammanhang en tid där-efter, nämligen den 6 december, fastän han själv felaktigt skrivit den 6 november. Jag menar alltså, att ingenting hindrade landsfiskalen att fullfölja det i lagen angivna förfarandet oavsett telegrammet.

Nu säger man från angriparnas sida, att en landsfiskal har en sådan respekt för ett telegram av detta slag, att han tager det som en kategorisk befallning. Men detta hade han icke behövt, om han icke velat, då telegrammet icke innehöll något annat än att verkställigheten av avvísingsbeslutet borde anstå tills vidare. Han kunde resonerat som så, att detta har statsrådet missuppfattat, det är icke fråga om avvísning utan om förpassning, jag fullföljer lagens föreskrift och rapporterar till länsstyrelsen och talar om statsrådets telegram; få se hur saken utvecklas i fortsättningen! Så kunde landsfiskalen ha gjort, men det gjorde han inte vad det nu kan ha berott på. Att han icke gjorde detta, visar emellertid, att han hade en ganska underlig uppfattning om saken, och det förhållandet kan ju också belysa detta ärende en smula.

Tillåt mig meddela ett litet utdrag ur handlingarna, som visar hur landsfiskalen, då det sedan via socialstyrelsen gjorts en vanlig ansökan om uppehållstillstånd, yttrar sig i sitt remissyttrande om denne utlännings. Landsfiskalen säger, att »med hänsyn till hans ungdom och det förhållandet att han, såvitt han här uppgivit, icke under sin vistelse i Tyskland av därvarande polismyndigheter eftersökts i och för bestraffning för politiskt eller annat brott, synes det mig mindre troligt, att han, därest han återvänder till Tyskland, skulle bliva bestraffad för politiskt brott. Det förhållandet», fortsätter landsfiskalen, »att han, enligt egen uppgift för sina politiska åsikters skull miss-handlats ombord å fartyget, torde icke kunna anses liktydigt med att han av ansvariga myndigheter i Tyskland skulle utsättas för liknande eller annan straffbehandling.» Man skall väl ändå följa tidningspressen på ett bra underligt sätt, om man har sådana föreställningar om den riskfria följden av att ha de åsikter, som det uppgivits, att denne mannen har. Jag menar, att det vittnar om litet brist i omdömet hos vederbörande, vilket kanske kan förklara både det ena och det andra.

Jag ber också, herr talman, att få biträda yrkandet att punkten endast lägges till handlingarna.

Herr Vougt: Herr talman! Jag begärde ordet för att göra några randanmärkingar till vad som nyss yttrades av herr Björck i Kristianstad med avseende på begreppet asylrätt, men jag kan avstå på den punkten, eftersom statsrådet Möller nyss ägnade en viss uppmärksamhet åt herr Björcks argumentering.

Jag vill däremot säga till herr Lundqvist, att vi ha visst icke bland reser-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

vanterna utgått ifrån att här icke möjligen föreligger en formell oegentlighet, men vi ha icke ansett fallet vara av den karaktären och beskaffenheten, att anmärkning borde göras. Jag vill tillägga, att även om utskottet ju icke på något vis har dragit i tvivelsmål den i lag inskrivna asylrätten, så kan likväl en anmärkning av denna karaktär komma att ute i landet uppfattas så, som om konstitutionsutskottet icke varit lika angeläget som regeringen att slå vakt om denna asylrätt.

Denna asylrätt är en gammal tradition här i Sverige. Vi ha tillämpat den under de gångna åren gentemot både vitryssar och flyktingar av annan politisk karaktär från andra länder, och jag kommer för min del med all den kraft jag kan göra gällande att hävda, att samma asylrätt bör tillämpas, då nästa stora flyktingström sköljer in på den skandinaviska halvön på grund av snart förestående nya omvälvningar ute i Europa. Det vore beklagligt, om man någonstades skulle tolka utskottets utlåtande så, som om asylrätten ställts i tvivelsmål. Något sådant har icke inskrivits i utskottets memorial och vad som här sagts får följaktligen stå för herrar Lundqvists och Björecks privata räkning.

Till slut vill jag bara säga, att jag nyss fick en bekräftelse på att när herr Lundqvist kunde göra gällande, att ärendet blivit snedvridet genom statsrådets intervention, så berodde det på att herr Lundqvist icke tagit tillräcklig kännedom om de handlingar, som lågo på utskottets bord.

Herr Lundqvist: Herr talman! Den sista älskvardheten från herr Vougts sida skall jag icke taga upp till närmare bemötande. Hela detta resonemang från herrar Vougts och Halléns sida visar ju, hur utomordentligt svag reservationsanternas ståndpunkt är, då de omöjligt kunna hålla sig till den sak det här gäller utan måste draga in den ovidkommande i diskussionen.

Jag vill emellertid tacka herr Hallén för hans erkännande, att jag icke suttit och sovit i konstitutionsutskottet utan verkligen arbetat. Jag trodde dock icke, att den saken skulle bli föremål för anmärkning från utskottets vice ordförande, men det är ju möjligt, att man inte skall arbeta i konstitutionsutskottet utan göra så litet som möjligt. I så fall får emellertid herr Hallén se till, att det kommer dit en annan än jag, ty jag tycker inte om att sitta på en plats utan att göra något.

Om jag trots det myckna arbetet icke kunnat bidra till att utskottets utlåtande blivit tjockare, så kan det ju från min synpunkt vara att beklaga, herr Hallén däremot bör ju vara ganska nöjd; fast jag tycker ju att det innehåller tillräckligt ur hans synpunkt sett. För att icke någon skall tro, att de anmärkningsyrkanden, som jag haft uppe, stoppats upp av mina partivänner, så vill jag endast tillbakavisa detta. Det finns ju en möjlighet också, att man själv tycker, att man har gjort sin plikt, om man, då man framställt ett yrkande, men konstaterar, att det icke finnes allmän resonans för det inom utskottet, återkallar detsamma. Om det emellertid är så, att herr Hallén gärna önskar flera anmärkningar, så skall jag ett annat år med nöje plocka med en hel rad av reservationsanmärkningar och även söka se till att utskottet gör flera anmärkningar än i år.

Beträffande herr statsrådets sista inpass vill jag endast säga, att när herr statsrådet gör gällande, att han med detta sitt telegram icke ville något annat än klargöra för den stackars landsfiskalen, som han icke kände och icke hade något att göra med, sin personliga uppfattning om hur han borde handla, så visade sig dock, herr talman, mina damer och herrar, detta ingripande få en helt annan verkan, ty landsfiskalen och även länsstyrelsen, när den sent omsider fick reda på det, ha i telegrammet sett en *order och inställt vidare åt-*

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

gårder mot ifrågavarande utlämning. Och om telefon skall tagas i anspråk för sådana ändamål som ifrågavarande, tror jag det är önskvärt, att telefonförbindelsen med kanslihuset icke för mycket tages i anspråk.

Vidare säger herr statsrådet i sitt sista anförande, att han bestrider, att han handlat mot gällande lag. Då tillåter jag mig fråga — kanske någon av hans partivänner vill svara, när han icke själv är närvarande i kammaren — var det står i gällande lag, att *socialministern* har rätt att ingripa i ett ärende på ett stadium som detta och med en order som denna. Jag för min del känner icke till någon sådan bestämmelse i lagen. Och jag tror, att vi nog också alla äro överens därom, att om något ingripande här skall ske, så skall det ske icke av socialministern utan av justitieministern, som har att handlägga ärenden av den art, som det här är fråga om. Och skola vi ha en utvidgad asylrätt, som herr Möller talade om, så är det icke för mycket begärt, att asylrätten medgives efter föredragning inför Kungl. Maj:t och av den departementschef, som har med ärendet att göra.

Vidare sade herr Hallén, att reservanterna icke sagt, att socialministern handlat så, att han icke förtjänade en anmärkning, och så citerade herr vice ordföranden en rad i reservanternas uttalande. Det har här tidigare i dag talats om citerandets konst. Uppenbarligen brister det i den på flera håll. Jag skall nu be att få läsa upp en passus ur reservationen, så få vi höra, vad kammarens ledamöter anse, att den betyder: »Vi ha icke kunnat anse, att socialministern, då han i detta fall för hävdande av asylrätten personligt sänt landsfiskalen ett telegram, förfarit på sådant sätt, att något skäl till anmärkning föreligger.» Jag undrar, om icke detta uttalande stämmer precis med vad jag i mitt första anförande framhöll, och jag konstaterar nu endast, att reservanterna äro mera konungska än konungen själv.

Herr **Persson** i Trången: Herr talman! Jag har inom konstitutionsutskottet biträtt anmärkningen på denna punkt, och det har jag huvudsakligen gjort på grund därav, att jag är övertygad om att det telegram, som socialministern skickade till landsfiskalen, hade den effekt, att ärendet icke från landsfiskalens sida behandlades på sätt som eljest skulle ha skett.

Nu har här sagts, att det inte skulle finnas skäl för en anmärkning i detta fall men jag vill åberopa, att socialministern själv finner, att det funnits anledning för utskottet att göra ett påpekande i detta fall. Därmed är väl också, såvitt jag förstår, konstaterat, att skäl förelåg för utskottet att göra den anmärkning som gjorts. Och jag förundrar mig i viss mån över att reservanterna kunna gå in för att inga skäl förelågo. Det är väl alldeles uteslutet, att en landsfiskal, som får ett telegram från ett statsråd, icke skulle åtlyda vad som där sägs. Det har övertygat mig om att ärendet blivit i någon mån fördröjt och att det därför skulle finnas skäl för konstitutionsutskottet att anmäla detta. Så länge konstitutionsutskottet har denna granskningsrätt, bör man nämligen icke förevida det, att det kommer med anmärkningar, och det är endast fråga om i vad mån det kan vara av graverande art. Jag vill icke säga, att detta är någon ofantligt stor fråga, men det är en formell fråga, som måste upptagas. Och jag tycker, att sedan socialministern erkänt, att anledning till anmärkning förelagat, och han beklagat, att han skickat telegrammet, ytterligare diskussion i frågan är överflödig.

Jag biträder förslaget, att anmärkningen lägges till handlingarna.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Denna fråga har blottat, hur det står till och hur förhållandevis rättslösa de politiska fångarna äro här i landet. Här har nu förekommit den situationen, att regeringen anser, att Schuster är

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

en politisk flykting och, såvitt jag förstår, är även konstitutionsutskottet enigt därom, alldenstund det icke i anledning av att regeringen utfärdat främlingspass gjort anmärkning. Det måste innebära, att konstitutionsutskottet är enigt därom, att Schuster är en politisk flykting. Det föreligger alltså det läget, att den part i frågan, nämligen landsfiskalen, som hävdar en motsatt uppfattning, en uppfattning, som underkänts av regeringen och konstitutionsutskottet, nu skall kanoniseras genom ett beslut i enlighet med konstitutionsutskottets majoritets förslag.

Frågan har vidare blottat en annan och mycket anmärkningsvärdare sak. Fallet Schuster är självfallet, såsom det behandlats, ett undantagsfall, men vad är det eljest, som talar mot att det mycket ofta förekommer en liknande historia, där en politisk flykting kommer till Sverige utan pass, utan legitimationshandlingar, som han självfallet inte kan få tag i, och då är i händerna på en landsfiskal, som efter rent godtycke avgör, om han är en politisk flykting eller ej. Vad har man för garantier för närvarande för att de, som skola handlägga sådana ärenden, skola kunna ge ett någorlunda rättvist omdöme eller utlåtande? Det finnes flera exempel — jag vill bara påminna om fallet Tominen i fjol — på att en landsfiskal icke visat sig vara kapabel att avgöra sådana frågor. Det ligger faktiskt så till, att det är i deras hand, som avgörandet ligger, om vederbörande skall behandlas såsom politisk flykting eller ej. Och det är rena undantaget, att ett statsråd ingriper och förhindrar, att människor skickas till det öde, som väntar dem i Tyskland, ett öde, som icke torde vara någon i riksdagen obekant.

Med hänsyn till det måste man fråga sig, vad egentligen herr Lundqvists avsikt är med hans attack. Jag kan för min del bara ge ett svar, nämligen att han vill animera landsfiskalerna och dessa herrar, som använda sina positioner för att lämna ut politiska flyktingar till Tyskland, till att fortsätta denna trafik.

Jag ber, herr talman, att få på denna punkt yrka bifall till den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr Vougt: Herr talman! Jag begärde endast ordet för att säga, att herr Perssons i Trängen anförande styrkte mig i att majoriteten icke har klart för sig, hur landsfiskalerna i de olika fallen skola förfara. Låt oss betrakta saken med fullständigt bortseende ifrån det faktum, att statsrådet bibragtes den uppfattningen, att detta ärende var ett avvsningsfall. Flyktingen får ett föreläggande av polismyndigheten att inom fyra dagar lämna riket. Om han icke gör det har polismyndigheten att till K. B. anmäla, att utlänningen icke lytt hans föreläggande utan alltjämt är kvar i riket. Den här ifrågavarande landsfiskalen förfar också på detta sätt. Men den enda avvikelser från det normala med hänsyn till hans handläggning av frågan är, att han, till sin anmälan om utlänningens kvarstannande, fogar även uppgiften, att han emottagit ett telegram från socialministern.

Härmed var överläggningen slutad. Kammaren beslöt lägga punkten till handlingarna.

Under *punkten 4)* hade utskottet gjort anmärkning mot chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, rörande ett i protokoll över socialärenden den 15 december 1933 på föredragning och hemställan av denne fattat beslut i anledning av klagomål över vissa av statens arbetslöshetskommission i samband med den då pågående konflikten inom byggnadsindustrin meddelade bestämmelser.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

Vid denna punkt hade reservationer avgivits

av herr *Reuterskiöld*, som ansett sig icke böra biträda anmärkningsbeslutet; samt

av herrar *Strömberg*, *Oscar Gottfrid Karlsson*, *Källman*, *Västberg*, *Andersson* i Igelboda, *Fast*, *Vougt*, *Nordström* och *Törnkvist* i Bjuv, vilka jämväl förklarar sig icke kunna biträda utskottets beslut om anmärkning i förevarande punkt.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Det framgår av konstitutionsutskottets utlåtande, att här föreligger en anmärkning, tillkommen med lottens hjälp, mot undertecknad, därför att jag tillstyrkt Kungl. Maj:t ett visst beslut rörande de s. k. konfliktdirektiven för arbetslöshetshjälpen. Konstitutionsutskottet förklarar, att Kungl. Maj:ts beslut står icke i god överensstämmelse med grunderna för konfliktdirektiven. Beslutet innefattade en allmän tolkning av direktiven och var påtagligen av beskaffenhet att medverka till förlängning av en pågående arbetskonflikt. Beslutet har vidare varit ägnat att leda till skada för viktiga samhällsintressen, och det borde därför hava varit föredragande departementschefen angeläget att icke tillstyrka Kungl. Maj:t att fatta förevarande principiellt betydelsefulla beslut.

Vad konfliktdirektiven angår, så äro de formulerade på följande sätt. Om en person blir arbetslös i anledning av en konflikt, skall han utestängas från arbetslöshetshjälp, om det kan antagas, att utgången av konflikten, i vilken han icke är direkt indragen, kan påverka hans egna löne- och anställningsvillkor. Det står vidare i själva utskottsutlåtandet, att denna s. k. sekundära arbetslöshet icke får hava för löst sammanhang med den konflikten. Jag skall kanske citera det ordagrant. Det står: »Å andra sidan måste noga tillses, att regeln icke återopas i sådana fall, då intressegemenskapen endast är av mindre betydelse eller av sekundär beskaffenhet.»

Vad är det nu, som hänt i det tolkningsbeslut eller rättare den anvisning, som regeringen har givit arbetslöshetskommissionen vid tillämpningen av de nya konfliktdirektiven från i fjol? Det pågick en byggnadskonflikt. I överensstämmelse med förut gällande direktiv avstängdes alla arbetslösa på grund av att de tillhörde ett fack, som var indraget i konflikten, till den 1 april. Efter riksdagens beslut förklarade kommissionen emellertid, att sådana personer, som voro arbetslösa redan före den 1 april, skulle kunna komma i åtnjutande av arbetslöshetshjälp. Jag vill påpeka, att det var ett principbeslut i överensstämmelse med direktiven. Några större verkningar kunde det till en början icke få, därför att det skulle tillämpas ett dispensförfarande i alla fall för samtliga arbetargrupper detta omfattade.

Beträffande vissa kategorier av arbetare, plåtslagare och rörarbetare, hade kommissionen redan tidigare sagt, att de personer, som mera som vanligt hade sysselsättning på verkstäder, skulle icke avstängas annat än från arbetslöshetshjälp, utan de skulle hela tiden ha sin rätt till dispens. Under byggnadskonflikten utbröt det också konflikt inom målarfacket. Inom målarfacket slöts det emellertid en uppgörelse någon gång på hösten i fjol, jag erinrar mig icke datum. Den uppgörelsen gällde ett nytt avtal, och det nya avtalet skulle räckta till den 1 april 1935. Det var ett avtal, slutet för två år, fastän det i den praktiska tillämpningen icke kom att verka under mera än ett och ett halvt år. Sedan detta beslut hade fattats, besvarade man sig från måleriarbetareorganisationens sida hos Kungl. Maj:t över att man fortfarande skulle vara utestängd

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)
från arbetslöshetshjälpen. Kungl. Maj:t ansåg då, att måleriarbetarnas anställnings- och lönevillkor icke kunde komma att påverkas av uppgörelsen i byggnadskonflikten. Det kunde endast ske under den förutsättningen, att byggnadskonflikten skulle räcka till efter eller närheten av den 1 april 1935. Och även om man såsom jag — det kan jag lugnt säga nu — trodde, att byggnadskonflikten skulle räcka ett år ungefär, såsom också blev fallet, så gällde måleriavtalet ett år längre tid, och därför kunde icke måleriarbetarnas löne- och arbetsvillkor komma att påverkas av den allmänna uppgörelsen i byggnadskonflikten. Jag säger, att i själva verket voro förhållandena omvända. Uppgörelsen i målerikonflikten kunde påverka den allmänna uppgörelsen i byggnadskonflikten, men det är omöjligt att göra den konstruktionen, att uppgörelsen i byggnadskonflikten skulle kunna påverka villkoren i målarfacket. Rent sakligt låg det så till, att uppgörelsen i målarfacket var väsentligt förmånligare än den, som de andra arbetarna kunde genomföra ett halvt år senare för sin del. För min del kan jag således icke erkänna, att det i direktiven förutsatta sammanhanget mellan avtalsförhållandena i målarfacket och de övriga byggnadsfacken bestod, när regeringen fattade sitt beslut. Låt oss föreställa oss, att måleriavtalet icke träffats för två år utan tre år. Skulle man då också ha gjort gällande, att här förelåg ett korrespondensförhållande mellan de olika fackens uppgörelser, så att den ena skulle ha påverkat den andra? Det skulle betyda, att man överhuvud taget icke skulle tillåta arbetslöshetshjälpen att utgå i något fall, oavsett hur långt avtalet vore, om det i en gren av byggnadsverksamheten fanns kvar en avtalstvist. Verkningarna skulle med andra ord sträcka sig hur långt som helst och under hela tiden skulle konfliktdirektiven icke komma att i praktiken bliva iakttagna.

Vad den övriga delen av det klandrade beslutet beträffar, betyder regeringens föreskrift om tillämpningen ingenting annat, än att rörarbetare och plåtslagare, som gingo i reparationsarbete, vid vilket andra byggnadsarbetare icke behöfde anlitas, skulle bli jämställda med sådana rörarbetare och plåtslageriarbetare, som arbetade på verkstad. Jag gjorde mig mycket noga underrättad, innan beslutet fattades, om hur det gick till vid indragning av rörledningar i en fastighet. Jag frågade, om icke — när ett hål skall slås i väggen eller ett hål skall stoppas till — byggnadsarbetare komma att göra anspråk på att få utföra det arbetet eller om de faktiskt komma att engageras för detta arbete. Jag fick då det bestämda svaret, att sådana reparationsarbeten, som ha sammanhang med rördragningar, utföras av rörledningsarbetarna själva. Observera att kommissionen själv sagt, att de rörarbetare, som arbeta vid verkstäderna, ha icke med konflikten att skaffa och att de icke skola ha arbetslöshetshjälpen dispensvägen. Det finnes andra kategorier, som arbeta under precis samma förhållanden, vilkas arbetslöshetsförhållanden icke äro beroende av byggnadskonflikten.

Då säger regeringen, att dispensförfarandet bör kunna utsträckas till dem. De befinna sig i samma läge som de arbetare, vilka redan ha dispens. Det är klart, att det ej kan gälla andra än sådana, som draga in rörledningar i gamla fastigheter, ej sådana, som draga in rörledningar i nya fastigheter. Det är vad beslutet i sak innebär. Då frågar jag: Är det någon som helst anledning att göra en skillnads mellan dem, som kunna bli dispenserade till arbetslöshetshjälpen, och dem som ej kunna bli det, i fråga om husbyggnader? Är det ej riktigt att i stället göra skillnad, där arbetslösheten sammanhänger med konflikten, och där den ej gör det utan beror på den allmänna depressionen? Hade jag fått besked, att lagningarna efter rörarbete skola verkställas av murare, hade denna i och för sig obetydliga utsträckning av dispensförfarandet ej ägt rum. Jag måste begära, att man från konstitutionsutskottets

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

sida icke nöjer sig med ett naket påstående, att detta ej står i överensstämmelse med grunderna för direktiven och hävdar i stället, att detta är den fullkomligt riktiga och korrekta tolkningen av de direktiv, som fastställdes vid 1933 års riksdag.

Jag bestrider ytterligare, att man har rätt att fälla det omdömet, att det sålunda fattade beslutet av Kungl. Maj:t skulle vara av beskaffenhet att medverka till en förlängning av den pågående byggnadskonflikten. Deras arbetslöshet hade ej med konflikten att skaffa. Vad måleriarbetarna särskilt beträffar, anser jag, att det psykologiska sammanhanget, sedan de fått sin avtalsfråga klarad, bestod däri, att om de överhuvud skulle ha intresse i någon riktning beträffande byggnadskonflikten, så var det att få den ur världen snarast möjligt. Det var nämligen enda förutsättningen för att de måleriarbetare, som arbetade inom byggnadsindustrien, skulle få någon nytta av det nya avtalet och få arbete enligt dess grunder.

Jag måste för min del säga, att denna anmärkning är fullständigt obefogad, och att det är en anmärkning av klart politisk natur och ingenting annat. Måhända är det så, att en del ej så mycket ogilla den tolkning av direktiven, som vi tillät oss, utan hela det beslut, som riksdagen i detta sammanhang fattade år 1933. Nu vill jag säga, att anmärkningens vikt ur den synpunkt, man brukar lägga på konstitutionsutskottets anmärkningar, är ej så stor här som i allmänhet, eftersom lotten måhända kunnat falla på annat sätt. Då hade det ej förelegat någon anmärkning.

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman! Herr socialministern fäste synnerligt avseende vid, att det är lotten, som varit avgörande i detta fall. Jag tycker, att man skulle kunna ha andra bedömningsgrunder för en anmärkning. Det beror ju på, i vilket förhållande man står till lyckans gudinna, om man vill fästa avgörande vikt därvid. Jag vill fästa socialministerns uppmärksamhet på, att det finnes en reservation, som är underskriven av konstitutionsutskottets ordförande. Han delar ej socialministerns uppfattning om tolkningen av direktiven, och därför tycker jag, att trösten om oturen är ganska klen och svag. Är den trösten tillfredsställande för socialministern, synes han ej ha så stora anspråk.

När jag först läste direktiven, fann jag — det vill jag erkänna — att de äro avfattade så, att de ge utrymme för olika tolkningar. Men vi, som bildat majoriteten i utskottet, ha varit av den uppfattningen, att socialministerns tolkning därav ej står i överensstämmelse med direktiven. Vi anse, att arbetslöshetskommissionens tolkning är riktig. Men vi ha också tagit hänsyn till, vilken tolkning som bäst tillgodoser samhällsintressena. Det har varit den väsentliga synpunkten, och då vi haft den uppfattningen, att socialministern genom sin tolkning ej har iakttagit samhällets intressen, ha vi framställt anmärkningen. Det har varit huvudmotivet.

Men vi ha självklart ej underlåtit att göra en undersökning om hur direktiven rätteligen böra tolkas. Man får då gå till en historisk undersökning, och man finner då, att den formulering direktiven fingo i fjol är hämtad från 1928 års sakkunniga för arbetslöshetsförsäkring. Då får man se efter, vad de avsågo, som lagen gjorde. Läser jag deras kommentar, kommer jag för min del alldeles bestämt till det resultatet, att arbetslöshetskommissionens tolkning är riktig och socialministerns felaktig. 1928 års sakkunniga framhöllo, att det vid avstängning måste krävas ett påtagligt sammanhang mellan konflikten och de till följd av densamma arbetslösa. Och så fortsätter man: »Förutom konfliktens art och omfattning syntes därvid böra komma i betraktande, hur pass nära den arbetslöse vore bunden vid det konfliktberör-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

da yrket eller företaget, i vad mån en lokalkonflikt på den ort, där den arbetslöse vore bosatt men i annat yrke, kunde hava inflytande på anställningsvillkor o. s. v.» Tillsyningsmyndigheten skulle bemyndigas att utfärda närmare bestämmelser. Det heter vidare i kommitténs uttalande: »Här avses således icke att begränsa verkningarna till sådana arbetare, vilka äro parter i samma kollektivavtal som de i konflikten direkt indragna.» Den ifrågakvarande regeln skulle kunna komma i tillämpning i flera sådana fall, som när exempelvis konflikt inom sågverksindustrien medför arbetslöshet inom pappersmassindustrien eller då konflikt med fartygsbefäl, däckspersonal eller maskinpersonal leder till arbetslöshet för den eller de andra grupperna. Kommittén exemplifierar även de fall, då avstängning icke bör äga rum. Här avser kommittén sådana fall, då arbetarna vid visst företag bliva arbetslösa på grund av att vid arbetskonflikt råvarutillförseln eller krafttillgången stoppats eller — i det motsatta fallet — då exempelvis avverkning av virke inställes till följd av genom konflikt minskad åtgång vid träförädlingsverken.

Det framgår tydligt av dessa kommentarer, att man krävde nära samband och direkt samband, och det är uppenbart, att sambandet är så nära som det kan vara, när det gäller grupper i arbete inom samma verksamhet. Det var endast, när arbetslösheten var indirekt orsakad, som man ansåg, att intressegemenskap ej förelåg, varför avstängning ej då skulle komma i fråga. Detta framgår ännu tydligare, när man läser vad kommittén säger på ett annat ställe, där man skiljer på oförvårdad arbetslöshet och konfliktskapad arbetslöshet; att vi här ha att göra med konfliktskapad arbetslöshet, är alldeles påtagligt.

Jag vill erinra om, att det hette i förra årets särskilda utskottsbetänkande, att förutsättningen för arbetslöshetspolitikens rätta handhavande skulle vara den allmänt erkända principen om statens neutralitet gentemot stridande parter på arbetsmarknaden. Om man ser på denna fråga ur synpunkten av denna princip, kan jag ej komma till annat resultat än att arbetslöshetskommissionen har rätt och socialministern orätt. Vad socialministern beträffar, är det begripligt, att han är ganska oförstående på den punkten, därför att han i fjol sade, att han satte i tvivelsmål, om den satsen, att staten skall iakttaga neutralitet på arbetsmarknaden, har någon gripbar mening. Det är därför klart, att han skall vara oförstående mot de synpunkter, som man anlägger från den sidan, där man anser, att denna princip skall ovillkorligen tillämpas. Man bör också fästa avseende vid vad de frisinnade motionärerna i fjol sade, vilka förordade den formulering, som nu gäller. Det heter i deras motion: »Vi önska så långt det synes oss förenligt med vitala samhällsintressen tillmötesgå de önskemål, som på denna punkt med sådan lidelse framförts från det socialdemokratiska partiet.» Det heter sålunda där: »Så långt det är förenligt med vitala samhällsintressen.» Det förefaller, som om socialministern vid en tidigare tidpunkt rätt förstått vad som avsågs med den nu gällande formuleringen. Han yttrade nämligen i motiveringen till propositionen om arbetslöshetsförsäkring i fjol: »Det är att förmoda, att sakkunnigförslaget år 1928 närmast tagit sikte på att förhindra en strejkstrategi, som avsåge att vid en planerad strejk kasta över huvudbördan av understödet från strejkkassorna till arbetslöshetsförsäkringen och sålunda utnyttja statsunderstödet till att finansiera en strejk.» Så resonerade socialministern i fortsättningen om att en sådan strejkstrategi ej skulle bli möjlig att genomföra. Han tog som exempel, att det skulle kunna uppstå en strejk inom textilindustrien, därigenom att vävlagarna lade ned arbetet. Det förklarade han alldeles omöjligt. Men sedan säger han, att här kunna arbetsgivarna ingripa genom att anordna lockout, och då löser sig pro-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

blemet. Det är uppenbart, att om arbetsgivarna kunna anordna lockout, måste man förutsätta en närmare gemenskap mellan olika grupper ungefär som mellan de grupper det här är fråga om. Jag har det intrycket, att socialministern vid ett annat tillfälle var av den meningen, att det fanns ett närmare sammanhang mellan dessa grupper och byggnadsarbetarna. Jag har läst socialministerns inlägg i första kammaren, där han klandrades för sitt ingripande i byggnadskonflikten. Där säger han: »Nu förstår jag, att man anser, att den lönereduktion som skulle föreslås, borde ha varit mycket längre gående, men jag vill då fästa uppmärksamheten på, att innan regeringen lade fram sitt medlingsförslag, hade en av regeringen utsedd särskild förlikningsman lyckats förmå parterna, både arbetare och arbetsgivare på ett område, som kanske rätteligen bör räknas till byggnadsverksamheten, att acceptera en lönereduktion, som var något lägre än den, regeringen föreslog beträffande övriga byggnadsarbetare.» Det förefaller mig, som om socialministern då hade vakat sinne för det mycket nära sammanhanget mellan dessa gruppers ställning i lönehänseende. Nu menar socialministern, att vad måleriarbetarna beträffar, skulle den omständigheten, att deras avtal räcker till den 1 april 1935 göra, att de ej ha något intresse härvidlag eller som det heter i direktiven: »att deras löne- och anställningsvillkor skäligen icke kunna antagas röna inverkan av konflikten.

Jag vill då fästa uppmärksamheten vid vad två herrar i arbetslöshetskommissionen, nämligen Paues och Carell, anfört i ett särskilt yttrande: »Bortsett från att en uppgörelse i den av konflikten berörda industrien väl kan påverka löneläget inom dessa grupper jämväl under avtalstiden, kan man alltid tänka sig, att en av berörda uppgörelse föranledd lönejustering kommer till stånd vid en blivande avtalsrörelse inom ifrågavarande yrkesgrupper.»

Av dessa och andra uttalanden har jag kommit till den bestämda uppfattningen, att här har socialministern icke tolkat direktiven så, som de avsågo, vilka formulerat dem.

Om jag ej är illa underrättad, har den man, som stod bakom den frisinade motionen i fjol, herr Sam Larsson i första kammaren, vid debatten där i dag uttalat samma mening, och det förefaller, som om hans uttalande vore förtjänt av särskilt vitsord.

Jag erinrar om, att en av dem, som biträdde uppgörelsen i fjol, nämligen herr K. G. Westman i första kammaren, meddelade, att han anslutit sig till herr Sam Larssons formulering. Han fäste särskilt uppmärksamheten vid ett uttalande av utskottet, varuti detta framhöll, »att ledningen av arbetarnas fackliga sammanslutningar skulle låta sig angeläget vara att förebygga sådana stridsmetoder, som med rätta skulle anses innebära ett missbruk av den sålunda förordade regeln». För egen del hade herr Westman det förtroendet, att ledningen av arbetarnas fackliga sammanslutningar icke skulle använda hjälpverksamheten eller det stöd, som staten lämnar, till fackföreningspolitiska syften.

Socialministern har med energi bestritt, att hans tolkning skulle på något sätt ha inverkat på byggnadskonfliktens längd. Det är naturligtvis en omdömesfråga, som man kan diskutera i det oändliga. Men jag har talat vid personer, som nära följt denna konflikt, vilka uttalat den bestämda uppfattningen, att detta och åtskilligt annat medverkat till att förlänga konflikten. Vi skola komma ihåg, att när tolkningen gjordes, befann sig konflikten i ett kritiskt läge, och varje åtgärd, som kunde vara till gagn för arbetarparten, uppmunttrade den till att göra konflikten längre än annars blivit fallet. Det är den uppfattning, man hyser från det hållet, och de skäl, man anfört till stöd för den, jag har funnit välgrundade. Jag medger, att skall man gå in på en detalj-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

granskning, som socialministern inbjöd till, blir det en förvirrad diskussion, där det är svårt att få några hållpunkter för omdömet.

Att åtgärden ute i landet på många håll uppfattats som ett partitagande, har jag kunnat konstatera. När man i arbetslöshetskommittéerna skulle tillämpa bestämmelserna, uppstodo många strider, därför att de borgerliga ledamöterna funno det stridande mot rättskänslan, att bestämmelserna skulle lända till efterrättelse. Där nödgades man göra avstängning av arbetargrupper, som voro i större behov av hjälp än dessa byggnadsarbetare och målare. Men det kom ut order från fackföreningsledningens sida, att man skulle påkalla tillämpning av dispensförfarandet, och man lyckades genomföra sina önskemål på många håll. Jag måste säga socialministern, att här har man kunnat finna en verkligt gripbar realitet i innebörden av satsen om samhällets plikt att iakttaga neutralitet i arbetskonflikterna. Det tillkommer regeringen och speciellt socialministern att tillvarata samhällets intressen därvidlag. Man kan se exempel på, vart utvecklingen leder, när man ej gör det. Jag tänker på andra länder, t. ex. Italien och Tyskland, där man tvingats att skapa ett korporativt system. Det blir följen, när de, som sitta i ledande ställning, ej tillvarata samhällets intresset. Det bör vara möjligt även för socialistiska ministrar att se dessa frågor ur samhällets synpunkt. Jag kan till belysning härav taga ett exempel från Danmark så färskt som för en vecka sedan. Där höll på att uppstå en slakterikonflikt, som skulle fått allvarliga verkningar för landets ekonomiska intressen. Den hade skadat exporten och vållat stora förluster för jordbruket. Då ingrep den socialdemokratiska statsministern snabbt och vände sig till folketinget och landstinget med förslag om obligatorisk skiljedom, och han fick stöd av alla partier utom av kommunisterna och rättspartiet. Herr Stauning yttrade några ord, som jag rekommenderar till statsrådets begrundan: »Det kan förnuftigtvis icke överlämnas till tillfälliga grupper i befolkningen att förryeka landets produktion och ekonomi. Det är nödvändigt, att alla delar av befolkningen tillägna sig tidens allvar och lära sig, att man måste visa hänsyn till samhällets intressen, som också äro deras egna intressen. Att få produktion, transport och handel lamslagna på grund av mindre oöverensstämmelser är särdeles farligt, ty det drabbar alla i samhället och motverkar det arbete, som i övrigt är gjort och framdeles göres för att få selsättningen ökad och de ekonomiska villkor förbättrade, under vilka befolkningen lever.» Tidningar av skilda läger betygade sin erkänsla för denna den socialdemokratiska regeringens åtgärd.

Socialministern bestred i slutet av sitt anförande med sådan energi, att utskottet haft fog för sin anmärkning, att jag är rädd för, att han är föga mottaglig för de synpunkter, som den danske statsministern utvecklat.

Jag har emellertid ej av socialministerns anförande blivit övertygad, att anmärkningen är obefogad, utan tvärtom stärkts i den uppfattningen, att utskottet haft starka skäl att framföra den.

Jag hemställer, herr talman, att anmärkningen läggas till handlingarna.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Jag skall omedelbart tillåta mig en, som jag hoppas, ganska kort replik. Den domedagspredikan, vartill herr Björck utformade slutet av sitt anförande, tycker jag var mycket litet på sin plats i detta sammanhang. Att den omständigheten, att måleriarbetarna kunde erhålla dispens att få arbetslöshetshjälp, skulle få så fruktansvärda verkningar, att de voro jämförliga exempelvis med den stora sjömansstrejken i Danmark med de ganska våldsamma uppträderna, har jag uppriktigt sagt svårt att förstå. Jag tror icke det är ett malplacerat råd, om

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

jag uppmanar herr Björck att försöka bevara sitt, såvitt jag kunnat finna, eljest goda proportionssinne.

Vad är det som har hänt? Jo, sedan målerikonflikten gjorts upp — det är uppenbart, att man vill föra de andra grupperna, rörarbetare och plåtslagare, ur stridslinjen — är det enda som har hänt det, att regeringen ansåg sig kunna tillämpa sin dispensrätt, dock icke så att alla måleriarbetare skulle få arbetslöshetshjälp. Endast efter det arbetslöshetskommissionen i varje särskilt fall hade prövat de lokala kommittéernas framställningar om dispens åt målare, kunde sådan dispens beviljas, för övrigt i den omfattning, som kommissionen själv fann för gott, naturligtvis med bibehållen besväringsrätt för vederbörande lokalkommittéer. Det är det enda, som egentligen har hänt. Jag bestrider naturligtvis icke, att man kan göra gällande, att måleriarbetarna i stort sett skulle tillhöra byggnadsfacket. Jag bestrider icke alls, att de på det sättet tillhöra byggnadsarbetargruppen, men vad jag bestrider är, att detta beslut om arbetslöshetshjälp skulle kunna förlänga konflikten inom byggnadsfacket. Jag upprepar ännu en gång, att om måleriarbetarna hade något intresse av byggnadsstriden, så var det, sedan de själva fått uppgjort, att så snabbt som möjligt komma i arbete igen och följaktligen att få byggnadskonflikten i allmänhet uppgjord. Så måste det psykologiska sammanhanget vara. Att de skulle kunna vara intresserade av en förfärligt utdragen och långvarig konflikt, kan jag icke förstå. Jag skulle kunna ha förstått herr Björck, om han hade sagt, att uppgörelsen i målarfacket var olycklig och förlängde krisen, därför att den gav de andra byggnadsarbetarna förhoppningar om att kunna få bättre löner än som föreslagits både av regeringen och av förlikningskommissionen. Även regeringens förslag, som avlämnades efter uppgörelsen i målerikonflikten, innebar större reduktioner av lönerna än den vederbörande förlikningsman föreslog och fick målarmästarna att acceptera. Någon annan inverkan kunde det emellertid icke ha, och beslutet om arbetslöshetshjälp har därför icke heller haft något inflytande.

Jag kan gå så långt, att jag gör det medgivandet, att om måleriarbetarna hade gjort upp ett ettårsavtal, så att avtalet hade utlöpt den 1 april 1934, skulle det ha funnits fog för anmärkning, ifall regeringen då hade fattat samma beslut som nu. Det tror jag icke kommit att ske, eftersom jag ansåg mig redan sommaren i fjol kunna utgå ifrån, att byggnadskonflikten skulle räcka ett år, icke på grund av uppgifter från arbetarnas sida utan på grund av uppgifter från helt annat håll, där man var inställd på att konflikten skulle ta slut först efter ett år, som den också gjorde. Det hade måleriarbetarna på sätt och vis ingenting att göra med och ännu mindre detta beslut om att måleriarbetarna skulle kunna dispenserat enligt de nya konfliktdirektiven.

Det är vad jag har att säga. Jag förmodar, när herr Björck här talar om samhällsintresset, att hela hans polemik egentligen är en polemik emot fjolårets beslut och icke mot regeringens tolkning av samma beslut, och det kan jag ju förstå, eftersom herr Björck har tillhört de ivrigaste agitatorerna mot detta beslut vid 1933 års riksdag. Vad samhällsintresset beträffar, antar jag, att herr Björck icke kommer att kunna vara överens med mig om hur vår arbetslöshetshjälp skall vara beskaffad och om hur samhällsintresset i det hänseendet tillgodoses. Vi ha icke kunnat bli överens förut, och vi lära icke bli överens om det i dag, och jag misströstar om huruvida vi skola bli överens om det senare. Det skulle ju vara önskvärt, att vi kunde bli det, men det är som sagt icke stor sannolikhet för det.

Herr **Andersson** i Igelboda: Herr talman! Då herr Björck med sådan patos talade om samhällsnyttan, vill jag på det bestämdaste bestrida, att han ensam

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

kan bedöma vad som för samhället är det nyttigaste i ett fall sådant som detta. Jag vill tilltro mig att också ha någon möjlighet att bedöma vad som kan vara ur samhällets synpunkt det bästa, och jag tror också, att regeringen skall ha rätt att bedöma vad som för samhället är bäst. Det är icke alla gånger, samhällsintresset sammanfaller med vad som måhända ur arbetsgivarsynpunkt kan anses vara det bästa.

Vad är det nu, som regeringen i det föreliggande fallet har gjort? Jag tror det vore skäl att efter herr Björcks anförande något återföra tanken på regeringens beslut i denna fråga. Jag fruktar nämligen, att den, som icke närmare har studerat detta beslut, måste av herr Björcks anförande fått den uppfattningen, att det innebär något helt annat än vad det i verkligheten gör. Regeringen har i sitt beslut endast erinrat därom, att avtal var gällande för målarfacket intill den 1 april 1935, och har vidare tillagt, att med hänsyn därtill kunde det ej skäligen anses, att målarnas lönevillkor kunde påverkas av en uppgörelse i byggnadskonflikten. Detta faktum har ju ytterligare understrukits av herr socialministern på ett sätt, att jag knappast behöver beröra den frågan ytterligare.

Man kan givetvis säga, som de två reservanterna i arbetslöshetskommissionen, vilka herr Björck citerade, att när målarnas avtal utlöper den 1 april 1935, kunna lönevillkoren även för dem påverkas av den allmänna uppgörelse, som kommer att träffas i byggnadskonflikten. Det är ju visserligen sant, men förlåt herr Björck, det påminner något om historien om flickan, som blev ledsen över att katten tittade på henne, »när vi få en katt». Det är ju åtskillig tid kvar, innan detta avtal utlöper för målarfacket, och vilka förhållanden som då äro rådande och som kunna påverka lönenivån är ju rätt svårt att nu kunna bedöma. Det är klart, att drar man ut detta i alla sina konsekvenser, så torde man kunna påvisa, att varje arbetargrups lönenivå kommer att påverkas av lönenivån inom byggnadsfacket, därför att det råder ju ett samband mellan löneläget inom alla fack och yrken. Det torde icke kunna bestridas. Så långt vill väl dock icke ens herr Björck gå, ty det skulle ju betyda, att alla arbetare skulle avstängas från understöd, då en allmän konflikt pågår inom ett visst yrke.

Beträffande den andra saken, som regeringen påpekar i sitt beslut — det gäller arbetslösa rörarbetare samt bleck- och plåtslageriarbetare — har herr Björck i sitt anförande icke gjort gällande, att deras löneförhållanden skulle, i vidare mån än som dessa arbetare äro sysselsatta inom byggnadsfacket, kunna påverkas av en uppgörelse inom dessa fack. Vad regeringen rörande dessa arbetare sagt är endast, att »den rådande arbetslösheten inom dessa fack kan antagas vara föranledd av byggnadskonflikten endast i viss omfattning, bestämd med hänsyn till den proportion, vari arbetare tillhörande dessa fack sedvanligen sysselsättas vid nybyggnad ävensom vid sådana reparationer, som kräva medverkan av byggnadsarbetare, hörande till de i byggnadskonflikten direkt indragna arbetargrupperna». Jag tror, att detta är ett faktum, som ingen gärna kan bestrida riktigheten av, och regeringens beslut innebär ingenting annat än att arbetslöshetskommissionen vid tillämpningen av arbetslöshetsdirektiven och vid tillämpningen av dispensförfarandet skall taga behörig hänsyn till dessa fackliga förhållanden, som regeringen påtalat.

Jag kan för min del icke på något sätt av herr Björcks anförande få någon bättre vägledning än av utskottets uttalande för bedömande av i vilket hänseende regeringens beslut skulle vara stridande mot de av riksdagen fattade besluten i direktivfrågan. Att herr Björck anser detta regeringens beslut icke stå i överensstämmelse med samhällsnyttan, kan jag mycket väl förstå, men herr Björck anser heller icke, att de av förra årets riksdag fastställda direk-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

tiven stå i överensstämmelse med samhällsnyttan, och under sådana förhållanden kan knappast denna hans uppfattning åberopas såsom bevis för att regeringen tolkat direktiven på felaktigt sätt, ty huru än regeringen tolkar dessa direktiv, förmodar jag, att herr Björck anser, att den politik, som regeringen för i arbetslöshetsfrågan, står i strid med samhällsnyttan, därför att själva grunderna enligt herr Björcks uppfattning strida mot denna samhällsnytta.

Ja, det torde icke vara för mig så stor anledning att ytterligare uppehålla mig vid denna fråga. Statsrådet och chefen för socialdepartementet har klarlagt densamma på ett sådant sätt, att det icke borde behövas någon ytterligare utläggning av den. I likhet med herr Björck är jag fullt på det klara med att det finns inga förutsättningar för att herr Björck och jag skola kunna mötas i förståelse på denna punkt. Våra uppfattningar rörande förhållandena på arbetsmarknaden äro helt säkert så skilda, att det icke finns några förningspunkter dem emellan. Vi lära nog alltid komma att ha delade meningar rörande tillämpningen av grunderna för denna hjälp åt de arbetslösa. Jag finner, som sagt, för min del, att regeringens beslut är i full överensstämmelse med riksdagens direktiv och — vad som för mig är ännu viktigare — i full överensstämmelse med vad sunnda förnuftet säger och vad som arbetslöshetskommittéerna i de olika bygderna även anse, oavsett vilken politik inställning dessa arbetslöshetskommittéer än ha. Jag tror, att dessa arbetslöshetskommittéer äro fullt nöjda med den tolkning, regeringen givit, ty därigenom har det beretts dessa kommittéer större möjlighet än, vad arbetslöshetskommissionens snäva tolkning innebär, att försöka laga efter lägenhet och lämna hjälp, där hjälp bäst behövs.

Då herr Björck sade, att denna tolkning från regeringens sida medfört, att vissa arbetslöshetskommittéer måst lämna hjälp till sådana måleriarbetare, som icke voro i så stort behov av hjälp, som andra arbetare, vilka kommittéerna måst avstänga, kan jag icke förstå detta resonemang. Det är icke så, att varken regeringens beslut eller arbetslöshetskommissionens direktiv ålägga de olika kommittéerna att ge hjälp till den eller den personen eller den eller den kategorien av yrkesutövare, utan regeringens beslut innebär endast rätt för kommissionen att medge dispens för vissa arbetare, i detta fall målare samt i viss utsträckning rörarbetare samt bleck- och plåtslageriarbetare, och att medge arbetslöshetskommittéerna i bygderna rätt att, där skäl till lämnande av understöd förefinns, lämna sådant understöd jämväl till dessa kategorier arbetslösa. Arbetslöshetskommittéerna skola givetvis i varje fall lämna hjälp, där hjälp bäst behövs, och vi veta ju, att endast hälften, ja kanske mindre än hälften av de arbetslösa erhålla hjälp med bidrag av statsmedel. Under sådana förhållanden ha ju de olika kommittéerna möjligheter att ge hjälp, där hjälp bäst behövs.

För min del har jag tolkat denna anmärkning, där man icke beflitat sig om att anföra något enda skäl för sin ståndpunkt, endast på det sättet, att man vill upphöja arbetslöshetskommissionen till någon sorts ofelbar institution, vars beslut och handlingar under inga förhållanden få klandras eller ändras. Jag tror emellertid, att denna arbetslöshetskommission lider av samma brister som alla dödliga, och att även den kan begå fel och tolka givna bestämmelser felaktigt. Denna statsmyndighet lär väl få finna sig i att bli behandlad som andra statsmyndigheter och ämbetsverk av olika slag, vilka rätt så ofta få finna sig i att regeringen korrigerar beslut, som av dem fattats, och ger direktiv av helt annan art än vad dessa myndigheter ansett vara de riktiga. Jag har aldrig hört någon egentlig protest däremot, utan man finner det helt naturligt, att avgörandet i sista hand skall ligga hos den högsta myndigheten i

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

landet, nämligen regeringen, och jag tror icke, att dessa arbetslöshetsfrågor böra undantagas från den allmänna regeln, att regeringen äger att pröva riktigheten av de beslut, till vilka underordnade myndigheter kommit, och även rätt att justera deras beslut, ifall regeringen finner dem oriktiga.

Herr talman! Jag hemställer, att anmärkningen måtte läggas till handlingarna.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt lägga punkten till handlingarna.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande memorial samt övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.35 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 25 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning konstitutionsutskottets memorial, nr 11, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Utskottets anmälningar jämlikt § 107 regeringsformen. Punkten 5).

Utskottet hade i denna punkt funnit vissa uti protokoll över ecklesiastik-ärenden omförmälda regeringsbeslut rörande ansökningar dels av lärjungar, vilka underkänts i studentexamen, om erhållande av förklaring att hava undergått godkänd sådan examen, dels ock av lärjungar, vilka underkänts i skriftliga proven för studentexamen, om erhållande av rätt att avlägga muntliga prov för studentexamen vara av beskaffenhet, att utskottet ansett sig böra göra anmärkning mot statsrådet Engberg dels såsom föredragande departementschef, dels ock såsom ledamot av tillförordnad regering, som haft att pröva vissa av förevarande dispenser, samt mot övriga ledamöter av samma tillförordnade regering, statsministern Hansson samt statsråden Schlyter och Vennerström.

Vid denna punkt voro fogade reservationer

av herrar *Hallén, Strömberg, Oscar Gottfrid Karlsson, Sandegård, Källman, Borg, Fast* och *Vougt*, vilka ansett, att utskottet i stället för att göra anmärkning mot vederbörande statsråd enligt § 107 regeringsformen bort i ingressen till årets dechargememorial för riksdagen erinra vad vid fjolårets riksdag i liknande sammanhang förekommit;

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

av herr *Pehrsson* i Göteborg; samt

av herr *Svensson* i Landskrona.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Herr talman, mina herrar! Under den föredragna punkten har konstitutionsutskottet ansett sig böra göra anmälan enligt 107 §, därför att jag såsom ledamot av tillförordnad regering varit med om att bifalla vissa ansökningar om godkännande av underkända studentexamina. Jag är övertygad om, herr talman, att när utskottet har upprepat denna anmärkning i år, har utskottet ansett sig befinna sig på säker mark, så till vida som anmärkningen framställdes redan i fjol mot min ärade företrädare i departementet.

Som herrarna veta, har det utfärdats en ny läroverksstadga, och i denna nya läroverksstadga ha införts åtskilliga nyheter, bland annat även den, att det rörande godkännande av lärjunge, vilken blivit i vederbörlig ordning i studentexamen underkänd, stadgas, att dylik fråga prövas och avgöres av skolöverstyrelsen. Det är en nyhet på så sätt, att i de föregående läroverksstadgorna fanns ingenting angivet i det stycket, vilket innebar, att man hade rätt från målmäns, föräldrars och vederbörandes egen sida att gå direkt till Kungl. Maj:t med klagomål, med ansökningar om att få en i vederbörlig ordning underkänd studentexamen godkänd. Denna direkta väg har också anlitats mycket länge.

Jag har inom departementet låtit verkställa en historisk utredning angående förekomsten av dylika ansökningar, och det visar sig, att de ha strömmat in sedan mycket lång tid tillbaka på regeringens bord. Tager jag bara den sista tiden, alltså från 1905 till och med 1933, finner jag av denna undersökning, att med undantag för åren 1910 och 1919 ha årligen åtskilliga ansökningar inkommit till Kungl. Maj:t med anhållan om godkännande. Det öde, som dylika ansökningar rönt, har varit rätt växlande. Jag vill erinra därom, att redan år 1891 godkändes på föredragning av Gunnar Wennerberg en dylik ansökan. År 1903 godkändes på föredragning av Husberg en liknande ansökning, 1911 på föredragning av herr Lindmans ecklesiastikminister Per Elof Lindström en liknande ansökning, 1913 på föredragning av Fridtjuv Berg en liknande ansökning, 1917 på föredragning av Värner Rydén en liknande ansökning, år 1920 under den socialdemokratiska regeringen på föredragning av Åkerman en liknande ansökning, 1926 på föredragning av Almkvist en liknande ansökning, 1931 på föredragning av Sam Stadener en liknande ansökning, 1932 likaledes på föredragning av Stadener 7 dylika ansökningar och 1933 på föredragning av undertecknad 5 dylika ansökningar. Ser jag på det procentuella bifallet till de inkomna ansökningarna och håller mig till tiden 1911—1933, finner jag, att 1911 av den då sittande högerregeringen bifölls $33\frac{1}{3}$ procent, 1913 av den liberala regeringen 20 procent, 1917 av den liberala regeringen $16\frac{2}{3}$ procent, 1920 av den socialdemokratiska regeringen 20 procent, 1926 av den folkfrisinnade regeringen 25 procent, 1931 av den folkfrisinnade regeringen 20 procent, 1932 av den folkfrisinnade regeringen 28 procent och 1933 av den nuvarande regeringen 30 procent.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten därpå, att konstitutionsutskottet lika litet i år som i fjol har riktat någon anmärkning mot det förhållandet, att Kungl. Maj:t har godkänt underkända studentexamina. Man har i fjol och även i år fäst sig icke vid principen utan vid myckenheten. Det är för att tala med den tyske filosofen Hegel fråga om på vilken punkt kvantiteten slår över i kvaliteten. Jag måste ställa till utskottets anmärkare det spörs-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

målet till överbärande: var går enligt utskottets mening den gräns, där syndafallet börjar? Om en regering godkänt en, då har det gått utan anmärkning hela tiden, men när vi kommo fram till min vördade företrädare i ämbetet herr Stadener och han godkände 7 stycken, då betraktades det som ett syndafall, och när jag godkänt 5, betraktas det likaledes som ett syndafall. Jag har alltså i mitt stilla sinne sagt mig, att någonstans mellan 5 och 1 ligger den siffra, som enligt konstitutionsutskottets mening skall betraktas som den kritiska, till överträdelse och frestelse inledande gränsen. Jag anhåller att få fråga konstitutionsutskottets anmärkare, vad det är för siffra som är tillåten för Kungl. Maj:t och vilken är otillåten. Om, som naturligt är, det är tillåtet att göra en student från Kungl. Maj:ts sida, då frågar jag: är det tillåtet att göra två, tre eller fyra? Jag vet, att det icke är tillåtet att göra fem, eftersom jag fått anmärkning på denna punkt, och jag kan därför enligt matematikens begränsnings- och instängningsprincip approximativt räkna mig till, att syndafallet börjar någonstans mellan siffran 1 och siffran 5. Jag avvaktar med intresse att få höra, vad konstitutionsutskottets ledamöter anse om denna sak. Jag trodde, herr talman, att i konstitutionella ting det var principen, som var den utslagsgivande, medan myckenheten och mängden av godkännande väl finge betraktas som en underordnad fråga. Jag skall illustrera vad det betyder i detta fall.

Antag, att här kommer in en ansökan, som man vid prövning finner borde godkännas, och så kommer det in en ansökan till och låt mig säga fyra, fem stycken, som befinnas vara av den beskaffenheten, att om den första godkännes, så skola exempelvis även fyra, fem andra godkännas. Mena då herrarna i konstitutionsutskottet, att Kungl. Maj:t visserligen skall erkänna, att tre, fyra stycken kan man kanske taga, men om man tar fem, sex, som äro av precis samma beskaffenhet, så skall det bli anmärkning? Jag vågar säga, att om jag ställer mig på den vanliga sunda logikens ståndpunkt, torde det bli nödvändigt för herrarna att klargöra, var gränsen går eller icke går i detta fall. Vore det så, att herrarna hade anmärkt principiellt mot att Kungl. Maj:t godkänner i vederbörlig ordning underkänd studentexamen, då skulle jag förstått ståndpunkten och respekterat den, men den uppfattningen har tydligen ingen av anmärkarna, ty hyser man denna uppfattning, då bör man väcka en motion i vanlig ordning och söka förmå riksdagen att till Kungl. Maj:t framföra önskemålet, att det infördes ett förbud mot överklagande i högre instans av studentexamen.

Nu ser jag här av betänkandet i år, liksom i fjol, att man har anknutit till ett kungl. brev av den 15 april 1828 och menar sig ur detta kungl. brev hämta stöd för den ståndpunkt, utskottet intager. Vad innebär det kungl. brevet av 1828? Jag har roat mig med att gå till urkunderna och undersöka, huruvida utskottets ståndpunkt är riktig. Jag nödgas säga, att med all respekt för de skarpsinniga historiska forskare, som finnas inom konstitutionsutskottets ramar, finns det ingen möjlighet att få fram något sakligt sammanhang mellan det kungl. brevet av 1828 och de bestämmelser, som gälla för den nuvarande mogenhetsexamen. Ty lägg märke till, mina herrar, att detta kungl. brev av 1828 gällde uttryckligen akademiska examina. Det gällde examina och disputationssprov, som det står i detta kungl. brev, och går man till det kommittébetänkande, på vilket det anspelas i sagda brev, så finner man där, hurusom studentexamen, som på den tiden var en inträdesexamen till universiteten, uttryckligen betraktas som *förutsättning* för avläggande av de akademiska examina, om vilka det kungl. brevet av 1828 handlar. Det är därför oriktigt att sätta detta kungl. brev i samband med den nuvarande studentexamen. I början av 1860-talet skapades i stället för den vid universi-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

teten såsom inträdesexamen avlagda studentexamen en s. k. mogenhetsexamen, avlagd vid läroverk, men om denna examen gäller på intet sätt det kungl. brevet av 1828. Jag frågar mig: vad har konstitutionsutskottets båda professorer egentligen fått denna förflugna idé från, att kungl. brevet av 1828 skulle ha det bittersta att skaffa med studentexamen? Det kan kanske sägas, att man ex analogia kan åberopa brevet av 1828 såsom gällande även för studentexamen, men jag ber verkligen herrarna inom konstitutionsutskottet överväga följande. Jag vet, att herr Lindskog skall uppträda efter mig i denna fråga, och eftersom han är universitetsprofessor, kanske jag kan adressera frågan till honom direkt. Det är ju bekant, att en akademisk examen är ett slags nikodemusumgänge, om jag så får uttrycka det, mellan tentanden och tentatorn. Det är en privat angelägenhet på sätt och vis mellan de båda herrarna. Men hur är det med studentexamen? Jo, för den är det mycket preciserade föreskrifter, föreskrifter om rätt till kompensation, föreskrifter om vad censorerna ha rätt till och vad lärarna ha rätt till, föreskrifter om vad som skall föras till protokollet av lärarna och vad som skall föras dit av censorerna o. s. v. Det kan enligt min mening icke etableras någon rimlig jämförelse mellan det som gäller för akademiska examina, alltså mellan det som är stadgat i kungl. brevet den 15 april 1828, och det som är stadgat beträffande studentexamen.

Herrarna ha dessutom förbisett en mycket viktig omständighet, och det är den, att om jag går och undersöker frekvensen av ansökningarna att få studentexamen godkänd, så finner jag, att medan dessa förut under de år, de förekommo, uppgingo till ett antal av högst nio, vilken högsta siffra nåddes år 1927, så springer denna siffra år 1932 helt plötsligt upp till 25. Är det någon av utskottets ledamöter, som gjort sig mödan att undersöka, hur det kom sig, att siffran steg så plötsligt? Det säger sig självt, att det icke kunde vara därför, att herr Stadener satt som ekklesiastikminister. Det måste ha berott på något annat. Jag har underkastat mig mödan att utforska, varpå detta beror. Herrarna i denna kammare ha i största utsträckning varit med om 1927 års riksdagsbeslut i skolfrågan. Det beslöts åtskilligt den gången; och för att erinra oss, vad vi varit med om, måste vi gå till redan dammiga luntor. Så litet torde vi ha present, de flesta av oss, allt vad vi beslöto den gången. Men vi beslöto då bl. a. vissa uttalanden angående skolans s. k. inre arbete. Vi uttalade oss för en individualisering av detta arbete, ett försök att liksom låta lärjungens individualitet komma till sin rätt och låta honom bedömas, så långt det är möjligt, efter både förtjänster och fel. I anslutning till denna tankegång innehöll 1928 års läroverksstadga till skillnad från föregångaren av 1925 den nyheten, att lärarnas ställning gentemot censorerna ändrades på det sättet, att lärarkollegiet fick en förstärkt ställning. Och när 1931 års censorsinstruktion utfärdades, var det i sin ordning, att detta kom till uttryck i censorsinstruktionen, och det kom till synes i ett tillägg till § 5 i denna instruktion, där det stadgas, att censorerna skola samråda med skolans rektor och lärare beträffande abiturienterna, deras studier och övriga förhållanden. Såvitt jag förstår och har kunnat utröna, kom detta tillägg till därför, att man ville emot den stärkta ställning, som lärarna fått gentemot censorerna, ha en motsvarande skyldighet för censorerna att ordentligt samråda med lärare och rektor, innan de fatta sitt avgörande beslut. Jag skall, herr talman, tillåta mig att illustrera detta en smula. Vi ha bland de fall, som här föreligga och som blivit föremål för anmärkning, åtskilliga, som äro ganska intressanta. Vi finna sålunda rapporterat, hurusom beträffande en abiturient, som ganska genomgående hade mycket goda vitsord utom vid den muntliga prövningen i ämnet matematik, det lägges honom till last, att han

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

icke vetat, vilka Petrus och Paulus voro, utan sagt, att de voro profeter. Det finns nog åtskilliga i våra dagar också, som förväxlas med verkliga profeter! Vi ha lärare, som följt en pojke kanske i nio år, hela tiden i läroverket och känna honom, hans förtjänster och fel, hans psykiska disposition o. s. v. Så kommer en censor och stiftar bekantskap med honom kanske en halvtimme eller en kvarts timme och sätter sitt omdöme gentemot ett samlat kollegiums. Jag måste säga, att nog kan jag tänka mig den situationen, att när en yngling sitter och tittar på en censor med bistert och grymt utseende, han gripes av något, som liknar panik, och förklarar, att cirkeln är kvadrat eller kvadraten cirkel eller något dylikt. När kollegiet, som känner honom sedan årtal tillbaka, vet, att han trots allt är en begåvad pojke, som totalt tappat fattningen inför censorn och hans bistra uppsyn, då frågar jag som lekman: ha vi icke en viss skyldighet att räkna med sådant? Det är detta, som 1931 års censorsinstruktion har velat bringa till uttryck i det tillägg, som jag här erinrat om, nämligen förpliktelsen för censorn att noga överlägga tillsammans med skolans rektor och lärare angående abiturienterna och deras förhållanden.

Om jag alltså tager de fall, som föreligga, herr talman, så finner jag, att i tre av dessa fyra fall ha examinatorerna, kollegiet och rektorn stått alldeles eniga mot censorn och hans omdömen. Ja, när ett sådant fall kommer upp till Kungl. Maj:t, hur vill man då, att det skall förfaras? Jag erinrar fortfarande om att jag alltjämt ställer mig på den gamla stadgans ståndpunkt, enligt vilken man har rätt att gå till Kungl. Maj:t och klaga. Jag anhåller, att herr Lindskog svarar mig på följande fråga: anser han, att en ecklesiastikminister, när en dylik ansökan inkommit, skall säga, att detta befattar jag mig icke med, jag underkastar icke detta någon prövning. Jag vet, att han icke kan giva ett sådant besked. Han vet lika väl som jag, att ecklesiastikministern i en dylik situation är skyldig att underkasta varje i laga ordning inkommen ansökan en saklig prövning. Denna sakliga prövning har hittills enligt sakens natur varit både formell och materiell. Formell måste den under alla omständigheter vara, därför att Kungl. Maj:t har utfärdat både de gällande läroverksstadgorna och censorsinstruktionen. Kungl. Maj:t har alltså en naturlig skyldighet att tillse, att de utfärdade stadgornas bestämmelser efterföljas. Prövningen har hittills vidare måst vara materiell, därför att ärendena icke gått för materiell prövning till skolöverstyrelsen, utan det har gått så till hittills, att Kungl. Maj:t har till skolöverstyrelsen remitterat ärendena för att erhålla svar, tillstyrkanden eller avstyrkanden, alltså svar på huruvida den eller den ansökningen bör godkännas eller icke. Den åtgärd, som jag vidtog, när jag började syssla med dessa spörsmål, var därför att göra slut på systemet med Kungl. Maj:ts materiella prövning. Ty jag anser, att det icke är rimligt, att en ecklesiastikminister skall sitta som en skolmästare och pröva och avgöra, huruvida Andersson, Pettersson eller Lundström är mogen nog. Det ingår icke i en ecklesiastikministers normala åligganden. Jag ansåg det därför alldeles riktigt, att den materiella prövningen skulle överantvaras åt skolöverstyrelsen, och det är därför, som jag uti den nya stadgan har inskrivit denna bestämmelse: »Frågor rörande godkännande av lärjunge, vilken blivit i vederbörlig ordning i studentexamen underkänd, prövas och avgöras av skolöverstyrelsen.» Men den rent formella prövning, som här också kan komma i fråga, t. ex. om gällande läroverksstadgas föreskrifter eller censorsinstruktionens föreskrifter äro trädde för nära, det är en prövning, som i händelse av att skolöverstyrelsens beslut överklagas helt naturligt Kungl. Maj:t bör verkställa.

Döm då, herr talman, om min häpnad, när jag öppnade konstitutionsutskot-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

tets dechargebetänkande och på sidan 17 läste följande utläggning, som konstitutionsutskottet tydligen anser skall vara vägledande för framtiden. Där står: »Ifrågavarande bestämmelse i § 105 läroverksstadgan av år 1933» — alltså, herr talman, den bestämmelse jag nyss uppläste — »torde därför icke kunna givas annan innebörd än att, sedan skolöverstyrelsen prövat frågan, huruvida bestämmelserna i stadgan blivit behörigen tillämpade eller i något avseende åsidosatta, skolöverstyrelsen, därest vederbörande klagoskrift tillika innefattar ansökan om dispens eller måhända styrelsen eljest anser dispens böra ifrågakomma — ehuru härom intet stadgande förefinnes — med eget yttrande översänder handlingarna till Kungl. Maj:t för dispensfrågans avgörande. Den av Kungl. Maj:t under år 1932 inledda och under år 1933 fortsatta praxis kan därvid befaras bliva grundläggande för prövning av dylika ansökningar även i fortsättningen, om densamma lämnas opåtalad.»

Ja, jag säger, herr talman, att kapitalare kan man icke vända på huvudet innebörden av den nya stadgan. Jag måste väl ändå säga mig, att den nuvarande regeringen, som utfärdat denna stadga och insatt denna nya bestämmelse, bör vara vittnesgill för vad den själv menat med bestämmelsen. Jag försäkrar, herr talman, att vi mena precis raka motsatsen med denna bestämmelse mot vad konstitutionsutskottet här behagat inlägga i densamma. Ty vad innebär konstitutionsutskottets utläggning, herr talman? Jo, den innebär, att Kungl. Maj:t skall verkställa den materiella prövningen, där klagomål över skolöverstyrelsens beslut hava inkommit, medan skolöverstyrelsen verkställer den formella. Alltså, prövningen huruvida den av Kungl. Maj:t utfärdade läroverksstadgan och huruvida censorsinstruktionens bestämmelser äro iakttagna, skall verkställas av skolöverstyrelsen, medan Kungl. Maj:t skall sätta sig som skolmästare och gå igenom varje lärjunges kunskapskicklighet i detta fall! Man har nästan anledning att fråga: vad det är för filur inom konstitutionsutskottet, som har lurat utskottet till denna utläggning? Ty jag tror, att ingen eklestiasitikminister kommer någonsin att vilja vara med om en dylik tillämpning av den nya stadgan. Och jag, som nu har infört denna nya bestämmelse, försäkrar, att en dylik tillämpning står i den flagrantaste strid med hela avsikten med bestämmelsen själv. Ty när jag införde denna bestämmelse, så var det just för att från Kungl. Maj:t avlasta den materiella prövningen. Vi hava nämligen inom skolöverstyrelsen en läroverksavdelning. Där sitta förtjänta skolmän, vana vid materiellt bedömande av abiturienternas prov och dylikt. Det är helt naturligt, att det tillkommer dem att verkställa en dylik prövning, medan i de fall, där man överklagat skolöverstyrelsens beslut och alltså gått vidare till Kungl. Maj:t, det är naturligt, att Kungl. Maj:t såsom ansvarig för sina författningar stannar vid en fullkomligt formell prövning, alltså efterser, huruvida författningarnas bestämmelser äro iakttagna.

Nu får man bevittna, att konstitutionsutskottet vill giva en regel för framtiden, att det skall förfaras på det sättet, att olika eklestiasitikministrar skola sitta här som skolmästare. Nej tack, mina herrar! Jag får säga, att något sådant vill jag sannoligen icke vara med om att giva det minsta stöd åt. Och har man satt sig in i vad de här direktiven innebära för framtiden, tror jag, att man kommer att draga sig för att vilja vara med om att ett sådant uttalande göres av riksdagen. Det är ett uttalande, mina herrar, som icke kan komma att få tillämpning. Och får det tillämpning, betyder det i själva verket, att eklestiasitikministern, såsom hittills varit i de överklagade fallen, måste etablera sig såsom ett mellanting mellan författningsvärdare och skolfux, som på en gång granskar, huruvida stadgor och författningar äro iakttagna och

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

huruvida den eller den abiturienten kan anses vara rent materiellt sett rättvist bedömd.

Jag har ansett mig böra göra dessa påpekanden. Jag tror, att jag icke på något sätt skolmästrar konstitutionsutskottet, om jag säger, att det naturliga är det, som kommit till uttryck i de socialdemokratiska reservanternas förslag här, hur man borde hava uttryckt sig.

Jag själv var fullkomligt medveten om, att jag skulle drabbas av konstitutionsutskottets anmärkning uti denna fråga, av det enkla skälet, att i det utskottet är jag uppvuxen och uppfostrad. Jag känner dess principer. Jag har själv varit med ända sedan 1918 i detta utskott, och jag vet precis på pricken, vad utskottet smälter och icke smälter. Att utskottet skulle göra anmärkning på denna punkt, var jag fullt på det klara med, därför att om utskottet gör en anmärkning ett år, anser sig utskottet också böra upprepa denna anmärkning ett annat år. På den punkten riktar jag icke någon erinran mot utskottet. Det är helt naturligt, att denna anmärkning kommer, eftersom den kom i fjol. Men å andra sidan måste jag säga, att fjolårets anmärkning var icke välgrundad, sådan den formulerades. Ty dels byggde den på ett kvantitativt betraktelsesätt — alltså Stadener hade överskridit en viss siffra, och därför skulle han hava anmärkning — och dels hade den åberopat som stöd denna 1828 års bestämelse, om vilken jag erinrat och vilken enligt min mening är alldeles felaktigt åberopat.

Jag har ansett, att systemet med en Kungl. Maj:ts materiella och formella prövning av studentexamen är oriktigt. Jag har både uttalat och önskat, att detta system avskaffades, och för att avskaffa det systemet har jag gjort det tillägg till läroverksstadgan, om vilket jag här erinrat och som alltså för framtiden måste med en förnuftig tolkning innebära, att den materiella prövningen sker i skolöverstyrelsen och att den formella prövningen, när överklagande äger rum, sker genom Kungl. Maj:t.

Jag tror också, att de herrar, som hava drivit denna anmärkning, hava i vissa stycken förbisett vissa viktiga ting. Jag kan ju nämna, att i första kammaren erinrades särskilt om ett fall. Det sades där, att en viss lärjunge hade haft underbetyg i matematik och att det därför var riktigt, eftersom han var realist, att han borde kuggas. Varpå stöder sig denna kuggning? Jo, den stöder sig på ett utlåtande av en censor, en professor i matematik. Han själv — det vore nästan omänskligt annat — betraktar matematiken såsom ett så viktigt ämne, att han anser, att kuggning bör inträda. Så har den andre av censorerna råkat höra, hur denne yngling förväxlat Petrus och Paulus med profeter. Då var det hänt! Han menade därför, att det betyg »med beröm godkänd» i kristendom, som vederbörande fått, var för högt tilltaget. Vilka betyg hade då, mina herrar, denne yngling, som då kuggades? Han hade följande betyg i sina ämnen. Han hade Ba, alltså »icke utan beröm godkänd», för sin förmåga av skriftlig behandling av modersmålet. Han hade likaledes »icke utan beröm godkänd» för sin förmåga att i skrift behandla tyska språket. Han hade i engelska skrivningen litet a, alltså näst högsta betyget, ett mycket gott betyg. Han hade i matematiska skrivningen »godkänd». Komma vi sedan till den muntliga prövningen, hade han där i tyska »icke utan beröm godkänd», i engelska »icke utan beröm godkänd», i historia med samhällslära »icke utan beröm godkänd», i matematik var han underkänd, i biologi med hälsolära »godkänd», i kemi »icke utan beröm godkänd». Alltså, hans enda underbetyg var detta i det muntliga i matematik, där han hade underkänt. I övrigt hade han nästan genomgående överbetyg. Näväl, han hade enligt läroverksstadgans uttryckliga föreskrifter solklar rätt till compensation. Exempelvis hans lilla a i engelska! Han fälldes nu, denne yngling, därför att cen-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

sorn i matematik i strid med censorsinstruktionen behagade subjektivt dekrettera, att matematiken är ett så viktigt ämne, att underkännande måste ske. Och så hade den andre censorn hört det där om Petrus och Paulus, ehuru kristendoms läraren, en mycket aktningvärd man, givit honom med beröm godkänd i kristendom, därför att denne visste, vad han verkligen kunde.

Jag säger, herr talman, att det var fullkomligt omöjligt, när ett sådant klagomål kom in och jag hade den skyldighet, som jag hade enligt den gamla stadgan, att pröva sakligt, det var fullkomligt omöjligt att slå ifrån sig och säga, att detta har jag icke att göra med. Jag var tvungen att taga upp det till saklig prövning.

Konstitutionsutskottet har också, som jag inledningsvis antydde, icke velat göra anmärkning i princip utan velat göra anmärkning, därför att utskottet tyckt, att det blivit för många fall. Jag har redan med procentsiffror visat, att procenttalet håller sig vid ungefär vad det varit förut. Jag tillåter mig fråga utskottet: Vid vilket procenttal anser utskottet, att Kungl. Maj:t överträtt sin befogenhet och gjort sig förvunnen till anmärkning? Jag är övertygad, att jag icke får något svar på den frågan, lika litet som jag får svar på den nyss ställda frågan, vid vilken siffra för antalet godkända studenter försyndelsen kan anses börja.

Jag har därför den uppfattningen, även om jag förstår, att efter fjolårets anmärkning utskottet ansett sig fortfarande böra anmärka, att denna anmärkning i viss mån står i strid med innebörden av 1928 års läroverksstadga. Det är i viss mån ett dekretterande av en godtycklighet, när man icke kunnat gå på en principiell anmärkning. Jag vädjar till herr Lindskog och dem, som i likhet med honom hava särskilt intresse för denna anmärkning: Om herrarna hysa den uppfattningen, att rikets sannskyldiga nytta är i fara, när Kungl. Maj:t godkänner en underkänd studentexamen, var då snälla och motionera om ett klart förbud mot överklagande eller att 1828 års bestämmelser rörande akademiska examina också måtte tillämpas på studentexamen.

Herr Lindskog har liksom jag varit ecklesiastikminister. Jag frågar honom: Varför begagnade han icke tillfället att göra något i den här riktningen, d. v. s. införa förbud mot överklagande i läroverksstadgan? Det hade stått honom fritt att göra denna ändring, om han ansett, att man icke bör godkänna en underkänd studentexamen. Men det märkliga är, att ingen av anmärkarna är redo att ställa ett sådant yrkande. Varför, mina herrar? Jo, helt enkelt därför, att de känna och förstå, att på denna front liksom på åtskilliga andra fronter har vårt folk en gammal traditionell rätt att klaga i högre instans. Man tror icke på ofelbarheten hos censorerna. Man är övertygad om, att även de kunna fela och att det därför är rimligt, att en överordnad instans får titta på vad de gjort. Jag skulle tro, att så länge den känslan är allmän, är det ganska svårt att i dessa ting göra anmärkingar, ty då bliva dessa anmärkingar icke principiella anmärkingar, utan de röra då myckenheten, mängden, omfattningen av de godkännanden, som skett.

Jag har, herr talman, velat redan från början anföra dessa synpunkter som en motivering för den hållning jag intagit. Och jag avvaktar med intresse de argument, som från utskottets talesman här skola komma att föras i denna fråga. Men jag erinrar ännu en gång om, att jag vill hava svar och bestämt svar på följande frågor:

Är anmärkningen principiell, alltså rör den det förhållandet, att här har godkänts studentamina, eller är den en anmärkning, som tar sikte på att det har skett i för stor omfattning, och om så är fallet: vid vilken gräns börjar syndafallet, vid vilken siffra vill man från utskottets sida stanna, när det gäller rätten att godkänna?

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

Sedan jag fått svar på dessa frågor, skall jag be att få föra diskussionen vidare.

Herr Lindskog: Herr talman! Mina damer och herrar! När herr Engberg i årets remissdebatt besvarade en liten interpellation av herr Bergman i första kammaren, så svarade han helt enkelt, en liten smula avvisande, att herr Bergman får ursäkta att han har tillåtit sig att vid avgörandet av denna fråga använda sitt sunda förstånd — det är kanske bäst att citera ordagrant, annars får jag kanske bannor — han sade så här: »Jag vill säga den ärade talaren endast detta, att så länge en ecklesiastikminister enligt denna gamla ordning hade att pröva och avgöra, fick han använda sitt sunda förstånd, och han hade inte ens rätt att till censorernas ära avstå från bruket av sitt förstånd. Detta gjorde jag i det här stycket» — jag förmodar, att herr statsrådets mening var, att han icke avstod från bruket utan använde det — »och om den ärade talaren har känt sig trädd för nära, är jag ledsen å hans vägnar, men det fanns intet annat att göra.»

Nu riktade den ärade talaren, herr statsrådet, en fråga till mig direkt: varför begagnade icke herr Lindskog det tillfälle han hade, när han var ecklesiastikminister, att införa en stadga lika förnuftig som den herr statsrådet med en viss stolthet talade om, nämligen sin stadga, så att man sluppit det här? Då vill jag svara, enkelt och rakt på sak: det tänkte jag icke på, helt enkelt därför, att jag icke drömde om, att en kommande ecklesiastikminister, som var försedd med så gott förstånd som herr Engberg, skulle använda det så illa, som han gjort.

Så begärde statsrådet Engberg vidare svar på andra frågor av mig, och speciellt höll han sig då vid den där procentberäkningen. Med anledning därav måste jag säga, att herr statsrådet har tagit saken väl lätt och enkelt, då han gjort upp en sådan procentberäkning. Ty ofta har jag sett statistik missbrukad, herr statsråd, men jag tycker, att detta är nästan rekordet. Han säger, att 1891 godkände Gunnar Wennerberg en student, 1903 Husberg en, 1911 Lindström en, 1913 Fridtjuf Berg en, 1917 Rydén en, 1920 Åkerman en, 1927 Almkvist en, 1931 Stadener en, 1932 Stadener sju och 1933 herr Engberg fem, och så beräknar han procenten av dem, som hava kommit in med ansökningar om att bli godkända trots censorernas underkännande, och de som i realiteten blivit godkända av Kungl. Maj:t. Ja, men det är väl ändock en bra underlig beräkning. Ty på den tiden, vill jag säga, då trodde folk på goda grunder, att om de skulle bli godkända av Kungl. Maj:t, skulle det vara begånget något direkt och påtagligt fel; det var nämligen undantag, att ansökningar kommo in. Jag kan intyga detta av egen erfarenhet, och jag tror, att om herr Engberg vände sig till förutvarande ecklesiastikministern Olof Olsson, skulle han få samma svar. Det var endast undantagsvis sådana ansökningar kommo in; och att sedan räkna ut procenttalet emellan dem som kommit in och blivit godkända det är ändock en rätt abnorm procentberäkning detta. Man får väl ändock se efter, huru många — icke procentvis av inlagda ansökningar — utan hur många absolut taget hava blivit godkända och framför allt, på vilka grunder det har skett. Och det vill jag säga, att jag instämmer fullständigt i vad konstitutionsutskottet därvid i föl uttalade.

Jag ber att som en liten parentes här få inskjuta, att jag icke var med, som synes, vid justeringen av föreliggande utlåtande, jag har icke sett det, ty jag var tvungen på grund av ett allvarligt sjukdomsfall i min familj att resa ned till Lund under den tiden, när det skulle justeras. Jag står icke för varje ord, som här är skrivet. Och jag vill säga med avseende på herr Engbergs tolkning av stadgans bestämmelser om skolöverstyrelsens och Kungl. Maj:ts

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

ställning, att där ställer jag mig på herr Engbergs sida. Det gör jag, d. v. s. icke i så måtto, att jag anser, att det är en bestämd skillnad så till vida, att skolöverstyrelsen skall handhava den materiella och Kungl. Maj:t den formella prövningen. Ty jag menar det, att nog kan Kungl. Maj:t, om man ser blott och bart på stadgan, även pröva saken materiellt nu lika väl som förut, det står ingenting i stadgan om detta. Och vad herr Engberg tänkte, när han skrev stadgan, det skall dock icke vara avgörande, ty det är stadgans ord, som skola vara avgörande, och icke herr Engbergs tankar. — Således, den där statistiken, det måste jag säga, den kan jag icke taga någon som helst hänsyn till.

Men sedan säger herr Engberg, att det är kvantiteten och icke kvaliteten, som är avgörande här för anmärkningen. Jag vill säga fortfarande, att av skäl, som jag nyss nämnde, svarar jag endast för mig själv och min egen argumentering, och därvid vill jag uttala, att det är enligt min mening en princip och icke en siffra, som är avgörande. Det är det principiella, nämligen det — finns det fullgoda grunder för Kungl. Maj:t att här godkänna eller icke. Och där ställer jag mig som sagt fullständigt på den ståndpunkten, som konstitutionsutskottet i fjol intog. Jag nämnde i konstitutionsutskottet — och det står jag för — att jag tyckte det var en utmärkt formulering på konstitutionsutskottets uttalande i fjol, nämligen att: Kungl. Maj:t har endast i särskilda undantagsfall att godkänna studentexamina; så fortsättes det längre ned: »Föredragande departementschefen kan endast grunda sina slutsatser beträffande lärjungarnas kunskaper och mognad på föreliggande protokoll och handlingar, varför de icke i detta hänseende kunna bliva lika tillförlitliga som censorernas omdömen, vilka grundats bland annat på personlig kontakt med lärare och lärjungar. Däremot läser Kungl. Maj:t på grundval av tillgängligt material kunna och böra bedöma, huruvida prövningen förlupit i överensstämmelse med gällande föreskrifter», och så säges det, att till detta skall Kungl. Maj:ts prövning väsentligen inskränkas. När herr Engberg frågar mig, om jag icke såsom ecklesiastikminister ansåg det vara min skyldighet att pröva de inkomna ansökningarna, så säger jag — det var det visst, men jag prövade dem verkligen på *detta* sätt, ingick icke på någon materiell prövning, utan bedömde endast den frågan: har examen förlupit i överensstämmelse med gällande föreskrifter, och finns det kanske några alldeles särskilda omständigheter, som kunna motivera ett godkännande? Jag menar exempelvis, att om herr Engberg hållit sig till det första, av de fyra fall, som här äro omnämnda, nämligen till det, där skolöverstyrelsen ansett sig icke böra avstyrka bifall, just därför att det här var fråga om ett alldeles speciellt fall, en lärjunge, som skickats från annat håll — om han godkänt den abiturienten, skulle jag för min del säga, att herr Engberg skulle hava min välsignelse. Men det är därför, att det var ett bestämt fall, som en ecklesiastikminister kan bedöma. Däremot vill jag säga, att när herr Engberg kommer in på andra fall, så kan jag icke följa honom. Ja, herr Engberg, det är mycket bekvämt för herr Engberg att söka välja ut något fall, som han tycker låter bra, men det kan också väljas ut, herr statsråd, andra fall, som icke låta lika bra. Jag skall t. ex. taga ett fall, som herr statsrådet har godkänt, och som låter så här. Det var en abiturient, som i den skriftliga prövningen fick: i svenska B, i latin C, i tyska, engelska och matematik B, och i muntliga prövningen i kristendom B, i svenska AB, latin C, tyska B, engelska B, historia AB, geografi B och matematik B — d. v. s. fick C både i muntliga och skriftliga provet i latin. Och sedan uttrycka sig censorerna om denna examen så, att de underkände den »på grund av alldeles otillfredsställande kunskaper i latin, i följd varav han dels tidigare underkänts i ämnet under två av de tre sista terminerna, dels nu bli-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

vit av examinator underkänd såväl i skriftlig som i muntlig studentexamen, vidare på grund av svaghet i engelska, ådagalagd genom underbetyg tvenne terminer under de två sista skolåren, svaghet i tyska, ådagalagd i muntlig examen och genom underbetyg en av de tre sista terminerna, samt på grund av osäkra kunskaper i matematik». Man må ha lov att säga, att man måste ha ett mycket upplyst förstånd för att anse sig kunna ha skäl att godkänna en sådan examen, och jag får säga, att nog kan man kalla en sådan abiturient för *klen* — mycket *klen* t. o. m.

När sedan herr Engberg talar om, att lärarna hava mycket mera att säga till om nu, så är det alldeles riktigt. Men det är ju klart, att lärarna — det känner var och en som varit censor — vilja för det första naturligtvis hjälpa igenom sina elever; det är naturligt och riktigt och bra av dem, att de vilja göra det; och för det andra är det så, att om de ha möjlighet, rent formellt, att rösta igenom en student, göra de det allesammans. Men om man ser på det fall, för vilket jag nu redogjort rörande denne klene abiturient, så finner man, att examinatorerna vid remissen säga följande, mycket belysande ord: »examinatorerna hänvisa endast till betygen och förklara sig härutöver ingenting hava att i saken anföra». Det är icke vidare starkt försvar från examinatorernas sida.

Herr statsrådet tog fram som exempel ett särskilt fall, där han läste upp alla betygen. Ja, det är riktigt, men herr statsrådet glömde ett mycket viktigt moment, nämligen censorernas motivering för underkännande, och det lyder på följande sätt: »Censorerna underkände på grund av underhaltiga och underkända kunskaper i matematik i förening med svaga, av lärarna med tvekan godkända kunskaper i svenska språket och litteraturen samt svag muntlig examen i biologi.»

Förutom bristande kunskaper i det viktigaste ämnet på reallinjen, nämligen matematik, tillkom således i detta fall att lärarna själva endast med tvekan godkände honom i svenska språket, och att censorerna funno, att han var svag i biologi. Jag får lov att säga, att när man går in på realprövning av dylika abiturienter, skall man allt se bra ljusst på eleverna, om man skall våga att emot censorernas bestämda uttalande här godkänna dessa studenter. Och där måste jag hålla med konstitutionsutskottet i fjol, som säger, att censorernas omdöme dock grundats på personlig kontakt med lärare och lärjungar, därvid de haft tillfälle att rådgöra med lärarna. Jag vill också påpeka, att det ju är Kungl. Maj:t, som tillsätter censorerna och ger dem sin instruktion, för att de på grundval av denna skola utöva sin icke alltid så förfärligt angenäma verksamhet, och det står i stadgan, att om de finna, att examen varit underhaltig, äro de skyldiga att icke godkänna examen — således, när censorerna fullgöra sin skyldighet, så desavueras de av Kungl. Maj:t. I detta fall kommer ju också det till, att skolöverstyrelsen hade bestämt avstyrkt besvären — och så säger herr statsrådet, att herr statsrådet använder sitt sunda förstånd.

Nu gör herr statsrådet en mycket stor affär av den förändring, som han infört i det avseendet, att man nu skall låta skolöverstyrelsen först avgöra frågan. Jag för min del måste medge, att jag har mycket svårt att säga, vad det är för realitet, som vunnits med detta. I realiteten är något annat icke vunnit än att, under det att det förut varit så, att klagomålen gått till Kungl. Maj:t och remitterats till skolöverstyrelsen, som yttrat sig, samt därefter av Kungl. Maj:t avgjorts, så blir det nu så, att klagomålen gå först till skolöverstyrelsen, som avgör saken, men naturligtvis finns klagorätten kvar, rätten att klaga hos Kungl. Maj:t. Och då vill jag fråga: Är det verkligen herr statsrådets mening, att Kungl. Maj:t eller ecklesiastikministern skall avsäga sig bruket av sitt sunda förstånd, när ärendet kommer den vägen? Det kan väl icke vara

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

meningen. Jag vill också säga det, att när herr statsrådet nu anser sig hava skyldighet att materiellt bedöma frågan, kan icke herr statsrådet på grund av denna stadgas lydelse säga, att det är otillåtet att göra det. Herr statsrådet kan ju själv vara bunden av sina intentioner, men herr statsrådets efterträdare äro det icke. Det står ingenting om det i stadgan. Jag vill således säga det, att Kungl. Maj:t skulle, i enlighet med vad konstitutionsutskottet sade i fjol, kunna godkänna en av censorerna underkänd abiturient endast i rena undantagsfall, i sådana fall, där icke examen förlupit i överensstämmelse med gällande föreskrifter. Det tycker jag är en mycket, mycket enkel princip, och således, herr statsrådet har fått svar på den fråga, som han ställde till mig.

Herr statsrådet tog också ett annat exempel, han kom tillbaka till det två gånger, nämligen exemplet om den elev, som hade för sig, att Petrus och Paulus voro gammaltestamentliga profeter. Det exemplet känner jag också till, herr statsråd, men det ligger litet annorlunda till. Saken var nämligen den, att i det fallet grundade sig den formella möjligheten till godkännande på det förhållandet, att abiturienten hade fått AB i kristendom, och då var det av visst intresse, att censorn kunde bli övertygad om det berättigade i detta AB i kristendom, som på grund av nuvarande bestämmelser icke är med i examen och där lärarna helt naturligt gärna ville trissa upp betyget. Nu kunde således censorn konstatera, att detta AB, detta kvalitetsbetyg i kristendom icke var djupare grundat, än att eleven, som fått detta betyg, ansåg att Petrus och Paulus voro gammaltestamentliga profeter — nog hörde det således till saken i det sammanhanget.

Vad herr Engberg säger om att en elev kan gripas av panik, är alldeles riktigt. Jag har varit censor i 25 år och vet visserligen det. Men det är klart, att det tar en förnuftig censor hänsyn till. En censor kan taga hänsyn till och bedöma detta förhållande. Men vad kan en ecklesiastikminister, som sitter där i toppen, vad kan han veta om det ena eller andra fallet? Det vet han ingenting om. Och skulle man alltid taga hänsyn till att en elev kan hava gripits av panik, då är man ute på det sluttande planet, då skulle ecklesiastikministern godkänna alla abiturienter, ty alla kunna hava gripits av panik.

Herr Engberg talade om sin nya stadga, och sade: nu kan man äntligen komma därhän, att Kungl. Maj:t kan slippa att som skolmästare bedöma det materiella. Jag menar, att hade herr Engberg följt konstitutionsutskottets anvisning i fjol, så hade herr Engberg sluppit sitta som skolmästare. Jag slapp att sitta som skolmästare, fast det då icke förelåg någon stadga. Jag följde precis den tanken, som jag ansåg vara riktig, nämligen att ecklesiastikministern skall bedöma, om något bestämt fel är begånget, eller om några alldeles extraordinära omständigheter kunna föranleda ett godkännande, i annat fall måste han hava förtroende för de censorer, som Kungl. Maj:t har tillsatt.

Ja, jag tyckte, att när jag förut i dag har svarat på ett anförande från statsrådsbänken — det var av hans excellens herr statsministern — kunde jag konstatera, att statsministern hade en mycket mjuk och försonlig ton, och jag sade, att det förstod jag med den kännedom jag hade om hans klokhet, att han tog det på det sättet. Det förefaller mig, som om herr Engberg toge det rätt aggressivt, vilket jag icke alls vill tolka så, att herr Engberg saknar klokhet, men jag bara konstaterar faktum, att han tagit det på annat sätt, att han riktat sig så till den grad direkt emot konstitutionsutskottet, att han sade, att han visste i förväg, att konstitutionsutskottet skulle komma med anmärkning. Jag får lov att säga, att jag kan tänka mig mycken sidvördnad gentemot konstitutionsutskottet, men knappast att ett statsråd öppet säger, att här visste jag, att jag skulle få anmärkning, men det brydde jag mig icke om, utan jag förfor så ändå. Jag har svårt att förstå, varifrån herr Engberg fått

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

sitt förakt för konstitutionsutskottet. Var det från den tiden, då han själv satt där, eller beror det på, att han icke sitter där längre. Jag bara frågar, vad anledningen kan vara. Men mitt förstånd står stilla på den punkten: jag förstår icke, varför herr Engberg fått detta oerhörda förakt för konstitutionsutskottet. Saken har verkligen en allvarligare sida, och det är den, att konstitutionsutskottet är dock avsett att vara en väktare även för hela vårt parlamentariska statsskick. Det är avsett att vara en grundsten, och det är icke alldeles gott, att en regeringsmedlem visar ett så uppenbart förakt för konstitutionsutskottet, allra minst en förutvarande vice ordförande i konstitutionsutskottet, ett så stort förakt, att han för det första går direkt emot vad konstitutionsutskottet i fjol uttalade och för det andra sade, ja, visst visste jag, att jag skulle få en anmärkning därför, men det hindrar mig icke att göra så ändå. Jag menar, att om det skall vara en förbindelse mellan regering och riksdag, så har ett statsråd icke lov att handla på det sättet.

Jag tror jag vågar vädja till kammaren och fråga: vad tro ni skulle hänt, om ecklesiastikminister Lindskog skulle handlat på det sättet. Han hade varit så långt borta vid horisonten, att han icke syntes, det kan jag försäkra er. Herr Engberg och jag kunna ju tala latin med varandra — jag brukar icke göra det i allmänhet, men herr Engberg brukar ju göra det emellanåt på ett briljant sätt — och herr Engberg resonerar tydligen som så: »Quod licet Jovi non licet bovi» — vad som är tillåtet för Jupiter är icke tillåtet för oxen, vad som är tillåtet för herr Engberg är icke tillåtet för herr Lindskog. Det är mycket, som tyder på, att herr Engberg i sitt handlingssätt resonerar så, men jag undrar ändå, om det är så klokt. Och jag undrar, om icke herr Engberg, när han nästa gång ger sig ut och talar om demokratiens kris, som han gjorde i det charmanta anförande, han höll för någon tid sedan, icke då skall säga: vi skola nog vara litet försiktiga med konstitutionsutskottet, ty det är ändå icke alldeles att trampa på, som jag gjort under det gångna året.

Jag skall sluta med detta. Jag tror icke, att herr Engberg, när han talar, har alltför stor anledning att använda en så stor patos i sitt anförande. Jag tror icke det, utan jag tror för min del, att det skulle mer kläda honom i den nuvarande situationen, om han dämpade tonen en liten smula, och om han därtill toge sin höge chef statsministern mera till föredöme, än han gjort i det anförande, som han nyss hade.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: När jag lyssnade till den ärade föregående talaren, erinrade jag mig, när konstitutionsutskottet gav honom anmärkning uti, jag vill minnas, en utnämningsfråga. Och jag erinrade mig då, huru både han och hela den press, som stod bakom honom, försäkrade inför hela landet, att ett inkompetentare omdöme än det, som fälltts angående herr Lindskogs åtgöranden i denna sak, se, det hade då aldrig fälltts. Jag nämner icke detta för att rikta någon anmärkning exempelvis mot min högt ärade vän herr Emanuel Björck eller mot den ärade föregående talaren, utan jag nämner det för att belysa den allmänmänskliga svaghet, i vars sfär konstitutionsutskottet lever, röres och haver sin varelse. Det är nämligen på det sättet, att bedömandet av konstitutionsutskottets utlåtanden växlar nog allt efter synpunkterna, allt efter situationerna.

Herr Lindskog och hans meningsfränder hava i dagens debatt — jag tänker icke på denna fråga så mycket som fastmera på tidigare — gjort sig till riddare för en strängt konstitutionell observans. Och all heder åt dem för det! Ty jag skulle tro, att bevarandet av det konstitutionella saltet i det svenska författningsslivet är mycket värt. Men jag har icke kunnat undgå att iakttaga, hurusom det är någon skillnad mellan dem och exempelvis so-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

cialdemokraterna i årets dechargeförfarande. De hava såväl i detta stycke som i ett föregående avseende biträtt anmärkningen mot vederbörande statsråd, gjort gemensam sak med utskottet i övrigt och därvid ådagalagt, att för dem är huvudsaken ett konsekvent sakligt bedömande. Så hava vi fått bevittna, hurusom exempelvis herr Björck, som i denna kammare vid ett par tillfällen — för att nu icke tala om, huru det var inom konstitutionsutskottet — patetiskt bedyrat, att han betraktade hela detta anmärkningsväsende enligt 107 § som ett gammalt hiskligt och mossbelupet muskedunder, som man icke skulle begagna eller vidröra, huru han i dag är målsman för den strängaste konstitutionella observans. Jag har ingen anmärkning mot honom för detta utan hoppas, att han fortsätter på den stråten, och att, vilka regeringar, som än sitta, hans konstitutionella samvete skall vara ett och detsamma.

När herr Lindskog nu mot mig anfört, att jag skulle givit uttryck åt något förakt mot konstitutionsutskottet, ber jag få fästa hans uppmärksamhet på, att det är rakt icke fallet. Jag talade uppriktigt om, att jag på grund av, som jag uttryckte mig, att jag var fostrad, så att säga, och uppvuxen i konstitutionsutskottet, nogsamnt ägde kännedom om de principer, som konstitutionsutskottet följer för sitt anmärkande, och att jag därför på förhand visste, att när konstitutionsutskottet en gång gjort en anmärkning, så anser sig konstitutionsutskottet böra fullfölja den. Jag vädjar verkligen till kammaren, om det är lojal polemisk metod av den ärade talaren att taga detta konstaterande till utgångspunkt för en anklagelse mot mig, att jag skulle vilja uttala mig föraktfullt mot konstitutionsutskottet. Något sådant var mig så mycket mindre möjligt, sedan herr Lindskog införlivats med konstitutionsutskottet. Det säger sig självt, att ett utskott kan bedömas på olika sätt. Det går två teorier om utskott i allmänhet, det fick jag lära mig redan vid min första riksdag. Den ena teorien säger, att ett utskott har sin betydelse på grund av sina ledamöter; den andra teorien säger, att ledamöterna hava sin betydelse på grund av det utskott de tillhöra. Det kan vara svårt att avgöra, då det gäller herr Lindskog, huruvida den ena eller den andra teorien bör tillämpas, det överlåter jag åt honom själv.

Herr **Hallén**: Herr talman! Jag skall börja med att säga ett ord till herr Lindskog som anmärkare. Jag måste i dag lyckönska honom till den väldiga tur, rent ut braktur, han verkligen har. På förmiddagen kunde herr Lindskog presentera sig såsom icke ägande något förflutet i den fråga, som då var huvudfrågan, nämligen anmärkningen på utrikesministern i fråga om utrikesnämnden. Den kullerbytta, som både herr Björck och en del andra då måste utföra för att hamna på det ställe, dit de kommo, den kunde herr Lindskog svära sig fri ifrån. Han hade aldrig varit med i detta utskott förr. Och jag kan icke neka till, att även nu har herr Lindskog en infernalisk tur. Då statsrådet Engberg påpekade, att utskottsmajoriteten har gjort sig skyldig till ett rent ut sagt trampande i klaveret av uppseendeväckande natur genom att tolka 1933 års läroverksstadga på ett alldeles oriktigt sätt, så kunde nämligen herr Lindskog konstatera, att han har aldrig varit närvarande vid justeringen av detta memorial. Som herrarna nämligen se av utlåtandet, står vid herr Lindskogs namn en asterisk, d. v. s. en stjärna, och det tyder på, att han icke varit med vid det tillfälle i utskottet, då justeringen av betänkandet förekom. Detta påminner mig om ett ställe i skriften, där det heter om de vise männen, att när de sågo stjärnan, blevo de ganska glade.

Att herr Lindskog alltså haft tur i sin anmärkning så till vida, vill jag ingalunda bestrida. Men jag tror, att vi, som äro reservanter, kunna verkligen med fog hänvisa till att vår ställning är den starkaste, då vi visserligen

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

biträtt en erinran men i utskottet påyrkat, att den borde ske i form av en ingressanmärkning. Vi mena, att det är ett upprepande av ett förfarande, som utskottet tidigare ogillat, och då kunde det räcka med en sådan erinran. Vi hava därigenom också fritagit oss från den lapsus att tolka 1933 års stadga på det befängda sätt, som för övrigt även herr Lindskog ifrågasatte vara olämpligt, om icke alldeles felaktigt. Jag vill därför fästa uppmärksamheten på den sakliga ståndpunkt, vi här intagit. Vi hava däremot i sak — och det har även herr statsrådet erkänt vara befogat — upprepat och erinrat om vår ståndpunkt från i fjol, att vi anse, att en reell prövning av vederbörande studentkandidaters mognadsgrad icke bör företagas av Kungl. Maj:t i konselj. Och den ståndpunkten hava vi även i fortsättningen.

Jag kan emellertid icke, herr talman, medan jag har ordet neka mig nöjet att, när herr Engberg liksom vill begagna, om jag så får uttrycka mig, den galgenfrist eller respittid till 1935, som finnes, innan den nya ordningen skall tillämpas, och som ger ett statsråd formell möjlighet att även verkställa en realprövning av de klagomål, som kunna komma från tilltänkta abiturienter — jag kan icke neka mig nöjet att anföra ett visst fall, som jag visserligen icke från min och övriga reservanterns principiella uppfattning anser, att statsrådet bort taga reell befattning med, men där det är högst mänskligt, om han i alla fall gjort det. Vi få nämligen förstå, att de unga människor, som skola upp i studentexamen, kunna anse det vara av ett visst värde, att sista ordet icke är sagt vid läroverket, vare sig av lärare eller censorer. Nu har herr Engberg dragit ett fall, och herr Lindskog har dragit ett annat. Tres faciunt collegium, för att även bidra till det latinska umgänget i dag — tre stycken bilda ett collegium. Kanske det därför må tillåtas mig att anföra ett fall, som åtminstone icke herr Lindskog fann opportunt att referera. Jag skall icke nämna, vad mannen heter, men herr Lindskog känner nog snart igen det.

Vid en sydsvensk stads läroverk var det en yngling, som fick en censor, utsedd just av herr Engberg; och hans censorskap hade därför nyhetens hela behag, vilket kanske förklarar ett och annat. Han blev underkänd i ämnena historia och modersmålet. Och där förklarade censorerna, att de underkände examen på grund av ådagalagd elementär kunskapsbrist vid det muntliga examensprovet, såväl i historia som i modersmålet. Jag vill då först nämna, att denne yngling hade i det skriftliga provet två AB:n, i tyska och engelska, och ett Ba, i svenska, samt dessutom ett »B?» i latin. I det muntliga provet hade han ett AB, i kristendom, och icke mindre än fem Ba:n i latin, tyska, engelska, franska och geografi. Men så hade han av sina lärare fått »B?» i svenska språket och historia. Examinatorerna godkände examen, men censorerna underkände den, som nämnts, på grund av ådagalagd elementär kunskapsbrist vid det muntliga examensprovet såväl i historia som i modersmålet.

Huru stod det till med denne ynglings kunskaper, speciellt då i modersmålet och därmed litteraturhistoria? Ja, det bedömes, som vi veta, på ett så högt stadium efter vederbörandes uppsatser, och icke uppsatser i hemmet utan på lärorummet, alltså efter skrivningarna på lärorummet. Han hade därvid skrivit följande saker — det var under vårterminen 1932 — som alltså skulle ligga till grund för bedömandet av hans egentliga kunskaper i ämnet: en uppsats om herrnhutismen — på den fick han Ba — vidare om reaktionen mot rationalismen, på vilken uppsats han fick B, sålunda i alla fall godkänt; sedan en annan om väckelserörelsen i Sverige — på den fick han Ba — en annan om primitiv religion o. s. v. — betyg Ba+. Några av dessa ämnen omfatta visserligen icke litteraturhistoria men vittna i alla fall om hans säkra

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

förmåga att behandla svenska språket. Vad litteraturhistoria beträffar, skrev han sedan en uppsats om Carl Johan Love Almquist, som fick betyget B. sedan skrev han en annan uppsats, märk väl, över ämnet »Klöverbladet Bremer—von Kræmer—Flygare—Carlén i svensk romandiktning». På det fick han AB samt tillägget »bra».

Jag frågar kammaren: en yngling, som skriver sådana uppsatser utan hjälp av andra på lärorummet, kan man säga om honom, att han »saknar elementära kunskaper i svenska och litteraturhistoria»? Man kan förstå — det är åtminstone mänskligt — om det uppstår en reagens däremot hos den, som har den, jag vill säga formella rätten att i sista hand pröva frågan. Jag vill icke draga den slutsatsen, att en ecklesiastikminister skall sätta sig och rätta sådana saker, men det är åtminstone högst mänskligt, om det ägt rum.

Jag har velat ge denna komplettering till det urval, som herr Lindskog gjort, av godkända studentexamina, och den ställer säkert saken i en annan dager.

Herr Björck i Kristianstad: Herr talman! Jag skall be att få framföra min komplimang till herr statsrådet för hans briljanta sätt att försvara sig i dag. Jag tror icke, att det någonsin i svensk politisk historia har inträffat, att någon minister med större talang och bravur försvarat en svag sak, än vad herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet här gjort i dag. Herr statsrådet tillämpar den skickliga strategien, att när han är anfallen, svarar han med ett motanfall. I detta fall anfaller han konstitutionsutskottet. Han angriper även mig. Han talar bl. a. om, att jag tidigare i allmänhet avvisat anmärkningar i konstitutionsutskottet; det gjorde jag under högerregeringens tid och under den frisinnaede regeringens tid. Men, vet herr Engberg, det har blivit förfärligt svårt att göra så under den socialdemokratiska regeringen, och det är icke mitt fel, att man icke kan godkänna alla dess åtgärder. Det går icke för sig, fastän jag gärna skall medge, att min välvilja är lika stor. Nu konstaterar jag i alla fall, att herr Engberg har övergått till min uppfattning, att 107 § är ett muskedunder mot en regering. Men skulle icke herr Engberg då kunna hjälpa till att få igenom ett dagordningsinstitut? Då komme vi in på en ny väg. Jag har icke sett någon kraftansats från herr Engbergs sida för att komma till en sådan utveckling.

Det förvånar mig icke, att synpunkterna hos herr Engberg å ena sidan och herr Lindskog och mig å den andra äro något olika. Vi anlägga konstitutionella synpunkter; herr Engberg däremot i sin nya ämbetsställning teologiska. Så talade han här om syndafall. Jag måste emellertid bli litet tvivelsam beträffande de teologiska kunskaperna, när herr Engberg förutsätter en viss matematisk siffra för att konstatera ett syndafall. Om herr Engberg frågar herr Hallén, tror jag, att denne, som en välvillig själasörjare, skall upplysa honom om, att det icke är med hjälp av matematiska formler, som man konstaterar ett syndafall.

Jag vill säga, att jag var ganska nyfiken på denna dag, därför att under den tid, som herr Engberg och jag voro kamrater i konstitutionsutskottet, var det ingen, som där skötte anmärkningsvärvet så skickligt och energiskt som han. Jag tror nästan man skulle kunna säga, att under den tid herr Engberg var ledamot av konstitutionsutskottet, var det en lejonets kula, som det aldrig mer blir, förrän herr Engberg möjligen kommer tillbaka dit igen. Herr Lindskog och jag äro klåpare i jämförelse med herr Engberg. Och den omständigheten, att det icke numera finns någon herr Engberg i konstitutionsutskottet, förklarar, att han slarvar i sin ämbetsutövning; hans frånvaro i konstitutionsutskottet är en väldig tur för den nuvarande ecklesiastikministern.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

Herr Engberg säger, att censorerna vålla panik. Ja, men jag tycker, att det är tvärtom herr ecklesiastikministern, som genom sina studentutnämningar vållat panik bland censorerna.

Till sist vill jag säga, att om man skalar bort all den vackra värtaligheten i herr Engbergs anförande, så finna vi slutligen den uppfattningen: jag vill icke till något pris bli en skolfux, säger herr Engberg. Nej, vi vilja icke heller, att ecklesiastikministern skall vara en skolfux. Han skall skicka den materiella prövningen av studentbesvären till herr Holmdahl i skolöverstyrelsen, och han skall själv inskränka sig till den formella granskningen. Men, herr statsråd, icke skola vi behöva väcka motion om, att klagorätten skall tagas bort. Skulle vi icke kunna ha det förtroendet för den nuvarande och för kommande ecklesiastikministrar, att de alla skola, liksom herr Engberg i dag gjort med sådan bestämdhet, avsäga sig uppgiften att vara skolfuxar. Och då, herr Engberg, äro vi alla överens.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Jag antar, att kammaren liksom jag lade märke till att herr Björck nu förklarade, att ecklesiastikministern icke skulle ge sig in i någon materiell prövning utan det skulle han överlämna åt skolöverstyrelsen. Vad är det nu emellertid herr Björck har skrivit under här?

Här står, att »sedan skolöverstyrelsen prövat frågan, huruvida bestämmelserna i stadgan blivit behörigen tillämpade eller i något avseende åsidosatta, skolöverstyrelsen, därest vederbörande klagoskrift tillika innefattar ansökan om dispens eller måhända styrelsen eljest anser dispens böra ifrågakomma — ehuru härom intet stadgande förefinnes — med eget yttrande översänder handlingarna till Kungl. Maj:t för dispensfrågans avgörande».

Mina herrar, samma herr Björck, som presenterar sin namnteckning här under utlåtandet, som kräver, att ecklesiastikministern skall sörja för den materiella prövningen och överlåta den formella prövningen till skolöverstyrelsen, han hävdar nu i kammaren raka motsatsen, att med andra ord den materiella prövningen skall överlämnas åt skolöverstyrelsen och den formella skall stanna hos Kungl. Maj:t. Jag drar därav åtminstone en slutsats, och det är, att herr Björck tydligen icke har hållit reda på innehållet i det utlåtande, han här har biträtt. Herr Lindskog har åtminstone varit uppriktig nog att erkänna, att han för sin del icke kunde biträda utskottets förslag på denna punkt. Herr Björck väljer en annan väg. Han anser icke för sin del, att det här är riktigt vad utskottet skrivit, utan genom det råd han ger mig ådagalägger han tvärtom, att han står på samma sida som herr Lindskog, men söker samtidigt ge sken av att utskottet befinner sig på den rätta sidan.

När jag nu lyssnade till herr Björck, var det ögonblickligen två bilder, jag såg framför mig. Den ena gav han anledning till själv. Jag tänkte på honom såsom Daniel i lejongropen. Det var en grotesk tanke! Men jag såg honom också i en annan situation, när han talade om att det borde finnas en ecklesiastikminister för framtiden så och så. Jag tänkte då på de orden av den gamle Simeon: Herre, nu låter du din tjänare fara i frid, ty nu ha mina ögon o. s. v.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, beslöt kammaren att lägga punkten till handlingarna.

Härefter anförde:

Herr **Lundqvist**: Herr talman! Efter den »luftiga» debatt, som förts åtminstone nu på sistone, kan det ju nästan synas något obarmhärtigt att söka

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

taga oss ned igen till jorden. Jag skall emellertid bedja kammarens ärade ledamöter vara vänliga att för några ögonblick följa mig tillbaka dit ned, där vi äro vana att röra oss.

Vid dechargebetänkandet finns det ju fogat en mångfald reservationsvis framställda anmärkningsyrkanden. Jag skall tillåta mig att säga ett par ord om ett av dessa, som enligt mitt förmenande är av den särskilda vikt, att jag anser, att ett par ord därom böra kunna få sägas här i kammaren. Det gäller reservationsyrkandet nr 7. Det är ett yrkande framställt utav herr Mellén i första kammaren, till vilket jag har anslutit mig. Det är ett yrkande, som avser anmärkning mot hans excellens herr statsministern och statsrådet Levinson på grund av beslut utav Kungl. Maj:t om flyttningssättning åt statsrådet Schlyter.

Såsom framgår av utskottets utlåtande på sid. 27, så har Kungl. Maj:t vid två olika tillfällen på förslag av dessa nyssnämnda tvenne ledamöter av statsrådet beslutat att utbetala en ersättning till statsrådet Schlyter på 6,393 kronor, av vilket belopp 4,488 kronor skulle utgöra ersättning för dubbelhyra under ett år och 1,765 kronor kostnad för transport och inpackning samt upppackning av möbler samt 140 kronor 50 öre utgifter för resebiljetter och sovnagnsbiljetter för hustru, två barn och två hembiträden.

Jag ber att få erinra kammarens ledamöter om att enligt kap. 3 i avlöningsreglementet tillkommer flyttningssättning de befattningshavare, som tillsättas genom fullmakt eller konstitutorial. För de befattningshavare åter, som tillsättas genom förordnande — de höra hemma under kap. 2 — saknas liknande stadgande om rätt till flyttningssättning, och samma är förhållandet beträffande landshövdingar, för vilka särskilda avlöningsbestämmelser gälla. Statsrådets avlöningsvillkor äro ju fastställda i kungl. brev den 18 juli 1921, och inte heller här finnas några bestämmelser om flyttningssättning.

Nu vill jag icke undanhålla kammaren, att enligt vad utskottet funnit i enstaka fall tidigare utbetalats flyttningssättning även i sådana fall, som måste anses sakna stöd i gällande lag. Flera av dessa fall äro emellertid ännu föremål för prövning hos Kungl. kammarrätten. Jag vet å andra sidan även att man på andra håll inom statsförvaltningen undantagslöst funnit sig icke kunna tolka bestämmelserna i avlöningsreglementet på annat sätt än enligt ordalydelsen och därför också konsekvent nekat flyttningssättning i alla de fall, där flyttning skett inom eller till befattning, som hör hemma inom andra kapitlet, alltså förordnandetjänster.

Vare sig man räknar en statsrådsutnämning som befordran eller icke, så ge, såvitt jag kan finna, gällande bestämmelser icke stöd åt den uppfattningen, som menar, att flyttningssättning i förevarande fall kunna utgå. Jag medger att gällande bestämmelser utan tvekan kunna förefalla vara både hårda och orättvisa för de högre ämbetsmän, som därutav drabbas, men detta är en sak. Att rätta till ett dylikt eventuellt missförhållande på de vägar, som regeringen här har varit inne på, synes mig icke lämpligen böra komma i fråga, ty det blir ett gynnande av vissa ämbetsmän, men det blir icke någon likvärdig eller rättvis behandling av alla. En rättelse på detta område bör naturligtvis ske såsom vanligt genom samfällt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen.

Det här påtalade fallet måste anses så mycket mera betänkligt, som det här gäller en förmån åt en av regeringens egna ledamöter, och jag understryker, att det icke någon gång tidigare förekommit att en ledamot av statsrådet har erhållit flyttningssättning. Det förefaller åtminstone mig särskilt angeläget, att man från regeringens sida iakttaga mer än vanlig för-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)
siktighet, när det gäller undantag till förmån för en av regeringens egna.

Vid bedömande av det föreliggande anmärkningsyrkandet så kan det enligt mitt förmenande icke heller helt bortses från att, såvitt känt är, statsrådet Schlyter hela tiden efter det han utfått ersättning av staten för flyttning till Stockholm fortsatt att uppbära riksdagsmannaarvode såsom för utanför Stockholm bosatt.

Herr talman, på grund av vad jag nu anfört har jag ansett, att konstitutionsutskottet bort göra anmärkning enligt 107 § regeringsformen mot statsminister Hansson och statsrådet Levinson, som vid de olika tillfällen, det här gäller, tillstyrkt Kungl. Maj:t att betala i flyttningersättning tillsammans 6,393 kronor till statsrådet Schlyter.

Herr **Vougt**: Herr talman! De herrar ledamöter av konstitutionsutskottet, som här förenat sig med den egentlige framställaren av anmärkningsyrkandet herr Mellén, ha i flera sammanhang inom utskottet generellt hävdad den linjen, att Kungl. Maj:t i ett tvistigt fall alltid är på den säkra sidan, när Kungl. Maj:t i vanlig ordning frågar myndigheterna och följer myndigheterna. I denna sak ha emellertid dessa ledamöter av utskottet kommit till en helt annan uppfattning. De ha icke velat taga hänsyn till att Kungl. Maj:t i denna sak tillfrågat statskontoret om dess uppfattning och fått till svar, att statskontoret anser, att justitieministern torde kunna förklaras berättigad att komma i åtnjutande av flyttningersättning och den övriga ersättning, som här utgått till honom.

Formellt ligger ju saken så till att justitieministern, som reservanterna för övrigt framhålla, är president i skånska hovrätten. I denna egenskap tillhör han ett verk, på vilket avlöningsreglementet i denna punkt är tillämpligt, och reservanterna ha själva understrukit, att han fortfarande är president i skånska hovrätten, ehuru han fått mottaga Konungens förtroendeuppdrag att tills vidare vara hans rådgivare. Utav dessa skäl har utskottets majoritet icke ansett, att anmärkning kunde framställas, och jag vill till sist framhålla, att, trots att man överhuvud taget inom det parti, som herr Lundqvist nu är talesman för, varit mycket angelägen om att i år komma fram till anmärkningsyrkanden mot regeringen, man endast fått fem av utskottets sju högerledamöter bakom denna reservationsvis framställda anmärkning.

Herr **Lundqvist**: Herr talman! Jag skulle nästan till den siste ärade talaren vilja ställa samma fråga som herr Engberg för en stund sedan ställde till herr Lindskog: hur många namn skall det stå under ett betänkande för att anmärkningen skall anses vara av den vikt, att herr Vougt skall tillerkänna den något som helst värde. Är det fem eller är det sju, som därvidlag är den utslagsgivande siffran? Jag kan för min del icke tillägna mig detta sätt att se på frågorna. Jag förbehåller mig i fortsättningen liksom hittills att söka sakligt bedöma dem.

Jag vill också gentemot herr Vougt, när han gjorde gällande här, att jag m. fl. inom kammaren alltid hävdad den uppfattningen, att vill regeringen stå på den säkra sidan, skall regeringen höra ämbetsverken och rätta sig efter deras yttrande, erinra om vad herr Lindman sade i början av dechargedebatten i dag, att det bör vara regel, att man rättar sig efter vad ämbetsverken säga, men det utesluter givetvis icke ett sakligt bedömande av vad ämbetsverken sagt och att alltså i undantagsfall ett avsteg från ämbetsverkens ståndpunkt kan och bör ske. Jag tror, att det fanns mycket välgrundad anledning för regeringen att i detta fall gå ifrån vad statskontoret föreslagit. Jag skall

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

icke närmare ingå på den här saken, ty jag vet, att herr Vougt lika bra som jag vet hur den egentligen låg till.

Vidare säger herr Vougt, att statsrådet Schlyter alltjämt är president och som sådan berättigad att få flyttningersättning. Ja, herr Vougt, detta är rätt, men herr Vougt bör då taga reda på vilka villkor, som äro stadgade i avlöningsreglementet för att en president skall få flyttningersättning. För att få sådan ersättning skall han tvångsvis förflyttas. Jag trodde verkligen icke, att, när presidenten Schlyter åtog sig justitieministersämbetet i den nuvarande regeringen, han gjorde detta mot sin vilja. Jag trodde verkligen det var med hans egen vilja.

§ 2.

Å föredragningslistan var härefter uppfört bankoutskottets utlåtande, nr 26, *Ang. avlöning till den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen.*

Ang. avlöning till den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen.

Uti förevarande utlåtande hemställde utskottet,

1) att riksdagen, i anledning av riksdagens lönekommittés förslag, måtte med tillämpning från början av 1935 års riksdag godkänna vid utlåtandet fogat förslag till avlöningsbestämmelser för personal hos riksdagens kamrar, utskott och kansli m. m.; samt

2) att riksdagen måtte besluta, att kanslideputerade finge vid slutet av 1934 års lagtima riksdag använda högst 500 kronor till biträde vid utarbetande och expediering av riksdagsbeslutet.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr Lindman: Herr talman! Beträffande bankoutskottets utlåtande nr 26 ber jag få yttra några ord, då jag tror, att det möjligen skulle vara skäl i att kammaren gjorde någon ändring i det slut, till vilket bankoutskottet kommit.

Här har ju av riksgäldsfullmäktige varit tillsatt en kommitté, som har arbetat med att föreslå nya bestämmelser beträffande arvoden och ersättningar åt riksdagens tjänstemän, och den kommittén har fullgjort sitt värv genom att framlägga det betänkande, som ligger till grund för bankoutskottets förslag. Det finns också en reservation fogad vid betänkandet. Jag vill säga, att för det första, när det gäller bestämmande av löner åt riksdagens kansli och utskottens kanslitjänstemän, så finns det en bestämmelse i de reglementariska föreskrifterna för riksdagen, enligt vilken det heter, att vid talmanssammanträde skall efter samråd med utskottens ordförande och kanslideputerade förslag upprättas i fråga om arvoden till tjänstemän och vaktbetjäningen hos kamrar och utskott samt i kansliet. Ett sådant förslag har faktiskt i detta fall icke blivit avlämnat av talmännen. Av bankoutskottets betänkande finner man, att herrar talmän visserligen ha föreslagit bl. a. att ifrågakomna betänkande icke för närvarande måtte föranleda någon riksdagens åtgärd och att således de vid 1933 års riksdag godkända avlöningsbestämmelserna för personalen hos riksdagens kamrar, utskott och kansli m. m. måtte tills vidare, i varje fall under 1934 års riksdag, förbliva gällande i oförändrat skick.

Det är sålunda det förslag, som talmännen lämnat till bankoutskottet, men detta innebär icke något annat än ett förord från talmännen, att någon ändring icke skall göras för närvarande. Talmännen ha sålunda icke avgivit något förslag beträffande själva lönesättningen för den hos riksdagen anställda personalen. Det borde sålunda efter min uppfattning vara skäl i att bereda talmännen ett tillfälle till att avge ett sådant förslag, och det kan icke ske annat än

Ang. avlöning till den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen. (Forts.) genom att skjuta upp avgörandet av detta ärende till kommande riksdag, vilket enligt min mening icke kan föranleda någon den ringaste olägenhet.

Vad saken går ut på är följande. Man har velat försöka förenkla bestämmelserna. Man har icke velat sätta ned arvodena och ersättningarna därför att de äro så sent reglerade som år 1933, men man har velat skapa förenklade bestämmelser. Dessa förenklade bestämmelser skulle egentligen gå ut därpå, att man skulle inarbeta dyrtidstilläggen i arvodena samt att man skulle vidtaga ändrade dispositioner beträffande ersättning åt dem av de hos riksdagen anställda tjänstemännen, vilka tillika äro anställda i statstjänst. För att åstadkomma en likformighet har man sålunda för det första inarbetat dyrtidstilläggen i arvodena. Redan detta kan möjligen, menar jag, innebära ett visst prejudikat för hur riksdagen skall ställa sig, när riksdagen en gång kommer att fatta ställning till inarbetandet av dyrtidstilläggen i lönerna för i statstjänst anställda ämbets- och tjänstemän, men det kan ju hända, att detta icke är så allvarligt. Det är visserligen sant, att riksdagen säger, att dyrtidstilläggen skola i detta fall inarbetas, och sålunda faktiskt på ett visst sätt binder sig, men det är ett fåtal personer, som det här är fråga om, och det kan ju hända man skulle kunna komma ifrån den olägenheten och finna sig i att betrakta det såsom icke prejudicerande. Vad som däremot synes mig vara av allvarligare och svårare beskaffenhet det är frågan om den personal, som samtidigt är anställd i statstjänst och hos riksdagen. Man finner, att av den personal i riksdagen, som tillhör de högst avlönade, nämligen sekreterarna i kamrarna, sekreterarna i de ständiga utskotten, kamreraren i statsutskottet o. s. v. av 20 stycken icke mindre än 17 äro statstjänstemän. Det visar, att riksdagen har behov att ha statstjänstemän i sin tjänst för utförande av dessa uppdrag, och det säges ju också uttryckligen i detta betänkande, att det är av behovet påkallat att ha sådana personer, som äro fullt kompetenta och skickliga till att utföra värvet, och att man icke bör lita enbart på en personal, som icke har den träning, som statstjänstemännen ha och icke heller deras intima kunskap och insikt i frågor rörande statsförvaltningen överhuvud taget. Dessa hos riksdagen anställda statstjänstemän ha emellertid fått avstå av sin avlöning som statstjänstemän, och följaktligen ha de i stället av riksdagen fått en ersättning för detta avstående av sina löneförmåner. Kommitténs majoritet har föreslagit, att de skulle erhålla två tredjedelar av vad de avstå, liksom nu är fallet, d. v. s. att de skulle få ett arvode plus denna ersättning av två tredjedelar liksom nu. Reservanterna ha gått en annan väg och sagt, att det skall vara likställighet mellan dem, som äro statsanställda, och de icke statsanställda, och ha därför föreslagit, att alltsammans skulle utgå i form av arvoden, arvoden som naturligtvis skulle vara högre satta än dem, som kommitténs majoritet föreslagit. Men därjämte ha reservanterna föreslagit såsom en övergångsbestämmelse, att de i statens tjänst anställda befattningshavarna, som jämväl äro hos riksdagen tjänstgörande — jag tror att de äro 17 till antalet — skulle få något ökade arvoden, så att de icke skulle behöva gå förlustiga något av den inkomst, som de nu ha hos riksdagen, men att, i den mån dessa befattningshavare avginge från sina befattningar i riksdagen, arvodena skulle reduceras. Vad inträffar då, herr talman, om riksdagen skulle följa detta bankoutskottets förslag? Jo det inträffar, att, om någon eller några av dessa tjänstemän avgå ur riksdagens tjänst, och en annan statstjänsteman kommer i den avgångnes ställe, den nye tjänstemannen får en lägre inkomst än den förutvarande har haft. Ty det till de nuvarande tjänstemännen utgående arvodet skulle vara av rent personlig natur, och de nyanställda skulle endast få det lägre arvodet.

Jag skall be att få ge ett litet exempel på, hur detta kan komma att verka, och vilka olägenheter, som det kan föra med sig. Uti båda lagutskotten fin-

Ang. avlöning till den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen. (Forts.)
 ner jag, om jag slår upp katalogen över de i riksdagens kansli och utskott anställda tjänstemännen, att hovrättsassessorer äro anställda hos lagutskotten. Den ene av dessa åtminstone är från Göta hovrätt. Hur kan man överhuvud taget under sådana förhållanden tänka sig att anställa dessa hovrättsassessorer, som lagutskotten anse det vara nödvändigt att ha, om dylika löneförändringar vidtagas. Detta komme säkerligen icke att gå. Bankoutskottet säger ju också, att kanhända kunna svårigheter uppstå i detta avseende, men att man i så fall får ånyo ta saken under övervägande. Detta är nu icke ordalagen i utskottsutlåtandet, men andemeningen är denna. Ännu ett exempel på svårigheterna härutinnan skall jag be att få ge. Jag tar en sådan viktig post i riksdagen som sekreterarebefattningen i statsutskottet. Vi veta ju, att den nuvarande sekreteraren Thorstenson är statskommisarie. Han har råds avlöning. Han har sålunda en lön efter B 30 och torde få avstå utav sin lön ungefär 1,000 kronor i månaden. Han skall nu ersättas enligt reservanternas i kommittén förslag och enligt utskottets förslag med 1,260 kronor i månaden. Tror man verkligen överhuvud taget att det finns någon statstjänsteman uti lönegraden B 30, som lämnar sin statstjänst för att ta detta tillfälliga och mycket betungande arbete som sekreterare i statsutskottet för den ökning i inkomsten av 260 kronor, som på detta sätt skulle beredas honom. Jag tror, att det kommer att bli utomordentligt svårt att kunna förverkliga vad utskottet här har föreslagit. Utskottet har visserligen icke i allo följt reservanternas i kommittén utan gjort en liten ändring, men denna ändring inverkar icke på lönesättningen som sådan. För ernående av maximering i fråga om ersättningen för orda reservanternas inom kommittén en förhöjning av arvodena, medan utskottet föreslår, att ersättningen för mistade avlöningsförmåner reduceras från två tredjedelar till hälften. Jag nämner detta bara för fullständighetens skull.

Nu vet jag, att första kammaren redan fattat sitt beslut och därvid gått in för att följa bankoutskottets förslag. Jag har sålunda föga utsikt att kunna förmå denna kammare att gå en annan väg, men jag har, herr talman, sedan jag studerat och satt mig in i detta ärende, funnit det vara min plikt att för kammaren redogöra för, hur det förhåller sig på detta område. Det som bestämt mitt ståndpunktstagande i denna fråga är dels detta inarbetande av dyrtidstilläggen i lönerna, vilket ju i och för sig innebär en prejudicering, dels ändringen i lönesättningen, vilken kommer att medföra stora olägenheter och svårigheter, då nya statstjänstemän skola anställas i riksdagens, dess kamrars eller utskotts kanslier, och dels slutligen den omständigheten, som jag först nämnde, nämligen att man genom ett uppskov med frågan till nästa år bereder talmännen den möjlighet, som är dem tillförsäkrad i de reglementariska föreskrifterna, att verkligen få till bankoutskottet avgiva förslag till lönebestämmelser, sådana dessa enligt talmännens uppfattning böra vara avfattade.

På grund av vad jag sålunda anfört nödgas jag, herr talman, hemställa om avslag å utskottets hemställan i punkten 1 av utskottets förevarande utlåtande.

Herr Bäcklund: Herr talman! Jag hänvisar till föregående års bankoutskotts förslag, som också blev riksdagens beslut. Ut i bankoutskottets utlåtande nr 4 vid förra årets riksdag heter det: »Överhuvud taget framstår det som ett önskemål, att avlöningen till riksdagens personal såvitt möjligt fastställas att utgå efter enklare och mera enhetliga grunder än vad nu är fallet. I främsta rummet torde detta böra åstadkommas genom en avveckling av dyrtidstillägget, vilken synes desto mer naturlig, som det här är fråga om, uppdrag av tillfällig art under viss kortare del av året.» Och till sist säger utskottet, »att resultatet utav utredningen bör föreligga i god tid före nästkommande års riksdag».

Ang. avlöning till den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen. (Forts.)

Sedan riksdagens kamrar antagit detta utskottsförslag, lät riksgäldsfullmäktige genom en kommitté utreda frågan. Det är alltså på begäran av riksdagen, som riksgäldsfullmäktige vidtagit denna utredningsåtgärd. Det var ju också faktiskt bestämt, såväl att dyrtidstillägget skulle inarbetas i lönerna, som ock att frågan skulle i god tid föreläggas denna riksdag. Då vi nu komma fram till ärendets behandling, gör man gällande, att talmanskonferensen icke haft tillfälle att yttra sig i saken. Nu framgår det emellertid av bankoutskottets utlåtande nr 26, att talmännen på ett tidigt stadium yttrat sig i frågan och därvid föreslagit, att ingen förändring i fråga om tjänstemännens löner skulle ske under denna riksdag, utan att dyrtidstillägg skulle beviljas på vanligt sätt. Utskottet tog detta förslag ad notam och har därför icke heller föreslagit någon förändring i lönerna för innevarande år utan hemställt, att riksdagen skulle bevilja dyrtidstillägg på vanligt sätt, alltså efter de grunder, efter vilka de utgingo föregående år. Detta förslag bifölls av bägge kamrarna.

Utskottet hänvisar nu till sitt utlåtande nr 5 angående dyrtidstillägget, i vilket utlåtande man redovisar en skrivelse från talmanskonferensen, och utskottet säger i detta nu förevarande utlåtande, att »utskottet vill erinra, att utskottet i sitt ovan berörda utlåtande nr 5 förklarar sig komma att framdeles under innevarande riksdag avgiva förslag till avlöningsbestämmelser till riksdagens personal att gälla från och med 1935 års riksdag». Utskottet har alltså redovisat detta ärende i vad angår dyrtidstillägget, och riksdagen har godkänt utskottets ståndpunkt, när utskottet sagt, att det skulle återkomma med förslag till lönebestämmelser att gälla från och med 1935 års riksdag. Man kan alltså icke säga, att talmanskonferensen varit okunnig om denna utredning, och om det förslag, som förefanns. Talmanskonferensen har också yttrat sig i ärendet och även känt till vad riksdagen beslutat i anledning av bankoutskottets utlåtande nr 5, i vilket utskottet säger ifrån, att det skall återkomma med denna fråga. Nu ligger ärendet åter på riksdagens bord, vilket i sig ingenting annat är än att en begäran från riksdagens sida blivit effektuerad.

Sedan vill jag säga, att jag var inne och hörde på debatten i första kammaren, därvid konstitutionsutskottets ordförande alldeles särskilt yttrade sig i den här saken. Efter vad jag kunde förstå hade, innan jag kom in, gjorts gällande, att talmännen och talmanskonferensen blivit förbigångna i denna sak. Konstitutionsutskottets ordförande hävdade på det bestämdaste, att detta ärende icke kunde behandlas på så sätt, att talmännen och talmanskonferensen få det avgörande ordet i denna sak, utan att detta måste tillkomma det utskott, vartill ärendet remitterats. Han exemplifierade detta med att om en ledamot nästkommande riksdag toge just detta utlåtande, som vi ha här, och framlade det i en motion, skulle detta ärende gå icke till talmännen utan till bankoutskottet, som enligt ordförandens i konstitutionsutskottet mening icke kunde göra annat än med tillstyrkande överlämna detsamma till riksdagen, utan att talmännen därvid varit i tillfälle att bli hörda. Detta var hans uppfattning, och den borde väl hålla ganska långt.

Vidare vill jag framhålla, att man väl bör försöka få någon liten ordning och reda i dessa avlöningsförhållanden. Det är ju faktiskt så för närvarande, att ingen vet vad de högre tjänstemännen egentligen ha i sammanlagd avlöning, då de ju uppbara dels avlöning i sin ordinarie statstjänst — jag talar nu om de befattningshavare i riksdagens tjänst, som tillika äro statstjänstemän — och dels arvode för sin tjänst i riksdagen, en inkomst som sedan maxi-

Ang. avlöning till den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen. (Forts.)
meras, då ju dyrtidstillägg icke kan utgå på hela det sammanlagda beloppet. Detta gör ju, som sagt, att det egentligen icke finns någon som vet, huru mycket dessa tjänstemän ha. Jag tror icke, att det skall finnas många här i riksdagen, som kunna stå upp och säga, huru mycket en sådan tjänsteman kan ha i sammanlagd inkomst, dels såsom avlöning i sin ordinarie statstjänst, dels i form av ersättning för mistade avlöningsförmåner och dels slutligen i arvode i riksdagens tjänst jämte å dessa belopp utgående dyrtidstillägg. Nu gäller det här inte något större antal tjänstemän. Dessa bestämmelser äro tillämpliga endast på sekreteraren i första kammaren — sekreteraren i andra kammaren innehar ju, som vi veta, icke statstjänst — och de utskottssekreterare, som ha statstjänst. Men det finns nu en sekreterare i ett utskott, som icke tillika är statstjänsteman. Denne får nu nöja sig med lägre lön och dyrtidstillägg. Han får sålunda ingen kompensation för mistade avlöningsförmåner. Vidare höra hit notarierna med sekreterar-görömmål i utskotten. Det är alltså tre grupper tjänstemän det här egentligen gäller, och dessa befattningshavare ha, om de äro statstjänstemän, nu förmånen att få ersättning med två tredjedelar av vad de fått avstå av sin ordinarie avlöning i statstjänst. Såväl ordföranden som sekreteraren i konstitutionsutskottet har framfört anmärkningar emot det sålunda rådande systemet, då konstitutionsutskottets sekreterare, som icke innehar statsanställning, kommit i alldeles för ofördelaktig ställning i jämförelse med de sekreterare i utskotten, som äro statstjänstemän. Det är detta missförhållande, som man nu velat rätta till genom det utskottsutlåtande, som här föreligger, och jag tror att det vore fullt riktigt av riksdagen att godkänna detta förslag.

Nu säger utskottet, och jag ansluter mig till dess uttalande, att det icke kan finna annat än att rekryteringen till dessa tjänster skulle gå bra med nu föreslagna löner, vilka ingalunda äro dåliga, och som för övrigt finnas återgivna på sid. 3 i bankoutskottets utlåtande nr 26. Utskottet tror sålunda, och jag för min del tror detsamma, att denna lönesättning kommer att fylla ändamålet att tillgodose en god rekrytering.

Vad sedan frågan om dyrtidstilläggets inarbetande i lönerna beträffar, så har ju riksdagen själv begärt detta. Utskottet framhåller nu, att dessa tjänster äro av tillfällig natur, att de vara endast en kortare del av året, och att man därför ingalunda behöver anlagga samma synpunkter på frågan om dyrtidstillägget till dessa befattningshavare, som man måste göra, då det gäller statstjänarna i allmänhet. Man bör därför kunna ha ett arvode utan dyrtidstillägg, som utgår lika vare sig befattningshavaren är statstjänsteman eller icke. Utskottet säger också, att det på grund av dessa förhållanden icke kan ha något med dyrtidstillägget i allmänhet att göra, om det nu utgående dyrtidstillägget på högst 20 procent, i vissa fall mindre, inarbetas i de arvoden, som utgå till riksdagens tjänstemän.

Jag förstår nu, när herr Lindman är den första att uppträda i detta ärende, det påstående, som gjorts i första kammaren, fast det där bestreds, nämligen att det blivit en högerfråga utav det här, och att högerpartiet skulle ha fattat beslut om att för sin del gå emot detta bankoutskottets utlåtande, så att man icke nu skulle kunna reglera dessa tjänstemäns löner på ett ändamålsenligt och förnuftigt sätt.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till bankoutskottets utlåtande i ärendet.

Herr Lindman: Herr talman! Jag ber att ännu en gång få ta till orda i detta ärende. Först vill jag då säga till herr Bäcklund, att låt oss för en gångs skull sluta upp med att säga, att allting göres till partifrågor. Varför skall

Ang. avlöning till den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen. (Forts.) herr Bäcklund påstå, att jag gjort detta till en partifråga? Jag vill försäkra herr Bäcklund, att det inte finns någon partipolitik i en fråga som denna. Icke vinner herr Bäcklund några röster här i kammaren genom att säga, att jag gjort denna fråga till en partifråga. Jag tror inte, att det är någon som nappar på den kroken.

I själva sakfrågan ber jag emellertid, herr talman, att få rätta en missgelse, som jag gjorde i mitt förra anförande, då jag sade, att första kammaren bifallit denna punkt. Det förhåller sig tvärtom så, att första kammaren avslagit punkten 1 i bankoutslottets förevarande betänkande och sålunda biträtt den ståndpunkt, som jag i denna kammare intagit, då jag yrkat, att andra kammaren måtte avslå utskottets förslag.

Någon ytterligare motivering utöver det ganska utförliga anförande, som jag redan har haft, behöver jag icke ge. Blott det vill jag tillägga, att jag tror, att man genom att följa bankoutslottets förslag egentligen icke vinner så mycket i fråga om förenkling av avlöningsförhållandena. Bankoutslottet har ju i varje fall nödgats bibehålla en övergångsbestämmelse, som förmodligen kommer att räcka i många år.

Och vilket blir resultatet, herr talman, om nu andra kammaren skulle följa första kammaren och säga, att den avslår punkten 1 och låter frågan anstå till nästa år? Jo, man vinner därmed, herr talman, att man bereder talmännen i båda kamrarna tillfälle att kunna till nästa års bankoutslott framlägga ett som de reglementariska föreskrifterna förutsätta verkligt förslag till lönebestämmelser sådana dessa enligt talmännens mening böra vara beskaffade. Det är detta, som icke skett i detta fall på grund av omständigheter, som jag förut talade om. Det torde väl vara första gången som det inträffat, att bankoutslottet och därmed kamrarna icke följt det tillvägagångssätt, som utstakats, nämligen att talmännen skola beredas tillfälle att avgiva förslag till löner. Med anledning härav och med anledning av första kammarens avslag hemställer jag alltså nu, herr talman, att även denna kammare ville avslå bankoutslottets hemställan i punkten 1, men däremot bifalla dess hemställan i punkten 2.

Herr Linnér: Herr talman! Såvitt angår lagutskottens arbete måste jag be att på det starkaste få understryka vad här utav herr Lindman framhållits.

Som många av kamrarnas ledamöter veta, går ju arbetet i lagutskotten till på det sättet, att sekreteraren och notarien föredraga ärendena för utskottet. För att arbetet skall kunna bedrivas tillräckligt snabbt och med tillräcklig tillförlitlighet, utan att ledamöterna själva skola behöva läsa alla akter — icke endast propositionerna utan alla akter — är det därför alldeles nödvändigt, att dessa tjänstemän hos utskotten ha vana vid föredragning. Ha de inte det, kommer utskottens arbete att bli tyngre och sämre. På grund härav äro lagutskotten alltid begränsade i sitt val av sekreterare och föredragande notarier.

Hittills har det ju gått till så, att dessa tjänstemän sökas bland de yngre hovrättsjuristerna. Enligt bankoutslottets förslag kommer det att ställa sig så, att en sekreterare i ett lagutskott får 100 eller 200 kronor, beroende på i vilken löneställning han är, i tillägg till sin lön, om han tar en befattning i utskottet. En notarie med föredragning får 35 kronors förbättring, eventuellt skulle han få försämring, om han sökte en sådan befattning.

Det är av dessa siffror tämligen klart, att det efter genomförandet av den här föreslagna löneregleringen blir svårt att få kvalificerade tjänstemän, sådana som kunna tänkas vinna befordran i den juridiska tjänstekarriären, om man inskränker avlöningarna på sätt som här är föreslaget. På grund av de

Ang. avlöning till den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen. (Forts.) svårigheter, som hota för lagutskotten och deras arbete, om förslaget genomföres, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på första punkten i betänkandet.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Jag måste säga, att det skulle vara ganska egendomligt, om andra kammaren i denna fråga skulle fatta ett annat beslut än bifall till bankoutskottets föreliggande hemställan.

Den omständighet, som här åberopas såsom ett särskilt skäl för att nu inte fatta beslut, nämligen att det vid talmännens sammanträde icke utarbetats något förslag, måste jag för min del underkänna. Frågan låg ju så till, att på grund av fjolårets riksdagsbeslut tillsatte riksgäldsfullmäktige en kommitté för utarbetande av ett förslag, vilket var färdigt, när riksdagen sammanträdde. Detta betänkande överlämnades då till talmännen. Talmännen infortrade kanslideputerades yttrande, och detta förelåg vid det talmanssammanträde, som är refererat i bankoutskottets utlåtande. Talmännen beslöto efter de olika råd, som gävos vid detta sammanträde, att överlämna de föreliggande handlingarna till bankoutskottet.

Det är sålunda ett fullständigt förslag, som kommit från talmännen. Jag kan inte förstå annat än att om talmännen haft för avsikt, att bankoutskottet icke skulle förelägga riksdagen något förslag i ämnet, skulle de icke till utskottet ha överlämnat det kommittéförslag, som förelåg. Men eftersom kommittébetänkandet hade överlämnats till bankoutskottet, måste ju utskottet, med hänsyn till de reglementariska föreskrifternas innebörd, avgiva ett förslag i anledning av detsamma, och det är detta förslag, som nu föreligger. Det är sålunda inte riktigt, om man åberopar några som helst konstitutionella betänkligheter emot att nu fatta ett beslut.

Vad beträffar själva sakfrågan, så undvek min bänkamrat, som talade först i denna fråga, att något klarlägga det ganska egendomliga förhållandet, att tjänster, som ha samma avlöning enligt planen och som äro likvärdiga med hänsyn till arbetsuppgifterna, likväl för närvarande avlönas olika, beroende just därpå, om innehavaren samtidigt har statstjänst eller icke. Vi ha ett ganska flagrant exempel härpå vid en jämförelse mellan kamrarnas sekreterare. Den ene har en avlöning under riksdagstiden av 1,200 kronor per månad, medan den andre har en avlöning, varierande mellan 1,600 och 1,700 kronor i månaden, olika under olika år — jag har inte de exakta siffrorna tillgängliga just nu. Motsvarande är ju också förhållandet beträffande den i löneplanen med kammarsekreterarna likställde sekreteraren i statsutskottet, som ju närmast är att jämställa med första kammarens sekreterare. Vi ha för övrigt liknande förhållanden beträffande de ständiga utskottens sekreterare. En, som icke är statsanställd, får för sitt arbete 960 kronor i månaden, medan den, som är statsanställd, får en månadsavlöning varierande mellan 1,055 och 1,422 kronor, beroende på vilken löneställning han intar i statstjänsten. Liknande siffror få vi också fram, när det gäller notarier med sekreteraregöromål, där vi också ha exempel på att det finns personer anställda, som icke äro innehavare av statstjänst. Detta förhållande måste ägnas någon uppmärksamhet.

För övrigt måste jag framhålla för kammaren, att avlöningen till riksdagens egna tjänstemän är icke en fråga, som enbart rör riksdagen, utan den frågan väcker ju uppmärksamhet i kretsar utanför riksdagen. Man säger nämligen, att när det gäller tjänstemannalöner, är riksdagen mycket sparsam och ser till, att de icke få uppnå en allt för stor höjd, men när det gäller riksdagens egna tjänstemän, bortser man från detta förhållande. Man pekar härvid just på det förhållandet, att vissa tjänstemän utöver avlöningen enligt planen ha rätt att uppbära $\frac{2}{3}$ av den avstädda löneförmånen i statstjänst.

Ang. avlöning till den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen. (Forts.)

Jag anser emellertid, att om man ser på denna fråga sakligt, behöver man inte frukta för att det inte skall finnas kvalificerade personer, som aspirera på befattningarna. Det beror ju närmast på, från vilka grader inom stats-tjänsten, som man skall söka sina aspiranter, och jag föreställer mig, att när det gäller de högst avlönade sekreterarposterna i riksdagen, kammarsekreterarna och sekreteraren i statsutskottet, skall det vara möjligt att få personer från kansliråds- och byråchefsgarden för den avlöning, som upptages i bankoutskottets här föreliggande förslag. Det är dock en månadsavlöning på 1,260 kronor, medan avlöningen enligt högsta löneklassen för kansliråd och byråchefer i Stockholm utgör 1,070 kronor i månaden. Det är sålunda en skillnad på nära 200 kronor per månad, och det tycker jag är en sak att taga hänsyn till, när man aspirerar på en befattning.

Samma är ju förhållandet, när man söker efter sekreterare i utskotten och notarier med sekreteraregöromål. Det beror ju i detta avseende närmast på, från vilka lönegrader man skall söka dessa personer. Jag kan nämligen för min del inte anse, att det är nödvändigt att även söka utskottens sekreterare eller notarier med sekreteraregöromål från 30:e lönegraden, d. v. s. byråchefsoch kanslirådsgraden, utan dessa tjänster kunna mycket väl rekryteras exempelvis från sekreteraregraden inom statstjänsten.

Ser jag på denna fråga ur alla dessa synpunkter, kommer jag till den uppfattningen, att bankoutskottets förslag är synnerligen väl motiverat. Jag har ju haft att taga ståndpunkt till denna fråga såväl i den av riksgäldsfullmäktige tillsatta kommittén som ock i egenskap av kanslideputerad, och jag har vid den prövning, som jag sålunda i dessa två egenskaper haft att verkställa, funnit, att den linje, som framfördes av reservanterna inom kommittén och som nu i huvudsak är bankoutskottets förslag, är den ur alla synpunkter lämpligaste.

Jag beklagar, att första kammaren, där några intressen, som jag inte riktigt väl förstår, tyckas ha gjort sig gällande i sista stund, gått emot utskottet i första punkten av dess hemställan. Vi skola nämligen erinra oss, att bankoutskottets hemställan är enhällig. Den har sålunda biträts av representanter från båda kamrarna och från olika partier, men det är tydligen andra intressen, som kommit fram i sista stund. Jag kan emellertid inte förstå dessas innebörd. Bankoutskottets hemställan är enligt min mening väl motiverad, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till bankoutskottets förslag såväl i punkt 1) som i punkt 2).

Häruti instämde herr *Wikström*.

Herr **Bäcklund**: Herr talman! Jag begärde ordet på grund av herr Lindmans yttrande i anledning av det anförande, vari jag refererade vad som sagts i första kammaren. Jag tillade då, att jag trodde uttalandet var riktigt, på den grund att herr Lindman började debatten i denna fråga. För övrigt lär väl en blivande votering visa, huruvida detta är en högers partifråga eller inte.

Med anledning av herr Linnérs yttrande vill jag fråga, om det inte är möjligt för lagutskotten att få kvalificerade personer på sekreteraretjänsterna för en avlöning av 1,050 kronor i månaden, vartill kommer, om vederbörande i år tjänstgjort i lagutskottet samt är statsanställd, hälften av vad han får avstå av statstjänstavlöningen. En notarie med sekreteraregöromål får 825 kronor i månaden, och har han tjänstgjort i år i lagutskott, får även han hälften av vad han mistat av sin avlöning i statstjänst. Detta gör, att jag inte kan förstå annat än att dessa löner äro tillräckliga för att rekrytera den personal, som riksdagen behöver.

Ang. avlöning till den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen. (Forts.)

Beträffande sekreterarna hos kamrarna har det ju tidigare varit så, att det utgått ett månadsarvode på 1,000 kronor. I dyrtidstillägg har första kammarens sekreterare, som är statstjänsteman, fått 90 kronor och andra kammarens sekreterare, som icke var statstjänsteman, 200 kronor i månaden, alltså en månadsavlöning av i förra fallet 1,090 och i senare fallet 1,200 kronor. Första kammarens sekreterare har dessutom haft rätt att utfå $\frac{2}{3}$ av den avlöning, han mistat i statstjänsten, då däremot andra kammarens sekreterare icke fått något motsvarande. Nu skulle de bli jämställda så till vida, att de befattningshavare, som nu finnas och som äro statsanställda, skulle få sin rätt till ersättning för mistad avlöning i statstjänst beskuren till hälften. Det är nämligen häri, som den väsentligaste ändringen ligger. Då man, som utskottet gjort, något höjt avlöningen samt begränsat ersättningen för mistad inkomst av statstjänst till hälften, visar ju även utskottet något på denna punkt, som man bör taga fasta på, i synnerhet de herrar, som äro rädda för att en blivande rekrytering icke kan ske med de löner, som nu äro ifrågasatta. Utskottet säger: »Såvitt utskottet kunnat finna böra de av reservanterna för dessa befattningar ifrågasatta förhöjda arvodesbeloppen kunna säkerställa en god rekrytering av dessa befattningar. Skulle emellertid i en framtid svårigheter härutinnan uppkomma, synes lämpligen avvägningen av ifrågavarande avlöningsbelopp då böra upptagas till av förhållandena betingad förnyad omprövning.» Om det i något enstaka fall alltså skulle bli behöfligt att anställa en tjänsteman i så hög löneställning, att han skulle göra förlust på att gå över till riksdagen eller inte få någon vidare ökad inkomst härav, har ju utskottet förutsatt, att om något sådant skulle inträffa, vilket jag tror knappast blir förhållandet, kan frågan upptagas till omprövning då. Något sådant behov kommer emellertid enligt min mening icke att föreligga på mycket länge, ty de tjänstemän, som för närvarande finnas i riksdagens kamrar och utskott, komma nog att vara kvar ganska länge. De äro ju tillförsäkrade inte bara den lön, som utskottet föreslår, utan även, om de äro statsanställda, hälften av vad de måst avstå från sin avlöning i statstjänsten.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde först propositioner beträffande punkten 1), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i berörda punkt, dels ock på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Lindman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 1) av utskottets förevarande utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Ang. avlöning till den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Vidare blev på herr talmannens därå givna proposition utskottets hemställan i punkten 2) av kammaren bifallen.

§ 3.

Ang. ändringar i gällande tulltaxa.

Till behandling upptogs nu bevillningsutskottets betänkande, nr 25, i anledning av vissa motioner, avseende ändringar i gällande tulltaxa.

Punkten 1.

Med tillstyrkande av bifall till en av herr *Nylander* inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 105, om ökat tullskydd för vissa arbeten av kork eller korkavfall, hemställde utskottet, att riksdagen måtte besluta, att nr 354 i gällande tulltaxa skulle hava följande ändrade lydelse:

Tull för
100 kg
kronor.

Arbeten av kork eller korkavfall:
354 block, plattor, rör, formstycken och andra dylika grövre arbeten av korkavfall N 10:—

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **Carleson**: Herr talman! Då jag ber att få säga några ord i anledning av bevillningsutskottets betänkande nr 25, som innefattar förslag till höjning av en del industritullar, är det inte min mening att utveckla det berättigade, ofta upprepade talet att alla förutsätta vi för världsekonomiens ordnande en friare handel mellan folken, men alltjämt frångå vi i praktiken denna vår inställning. Nu är det allenast min mening att något beröra det sätt, varpå bevillningsutskottet ägnat sig åt sin uppgift.

Jag skulle vilja framhålla, att det förefaller, som om den miljonrullning, som vi blivit vana vid på utgiftssidan, skulle ha smittat bevillningsutskottet på det sättet, att utskottet med en motivering, som är svagare än man kunnat vänta av ett riksdagens ständiga utskott, föreslår bifall till än den ena än den andra motionen.

Jag vill bara såsom ett exempel taga punkten 1, grövre arbeten av korkavfall, där utskottet föreslår en tullhöjning. Motionären har som stöd för sin hemställan, såsom utskottet säger — och jag har själv läst det i motionen — anfört, att behov föreligger för en höjning av tullen på grund av att de utländska fabrikerna numera infört samma moderna metoder som de svenska fabrikerna redan förut tillämpade, en motivering, som, om den skall anses bärande, ställer i utsikt en ständig tullskruv. Detta är sålunda motionärens motivering. Så kommer utskottet, som meddelar, att importen av denna vara 1932 hade ett värde av 76,000 kronor och 1933 64,000 kronor. Utskottet påpekar, att detta är en jämförelsevis obetydlig import, ett förhållande, som för de sista årens vidkommande får sättas i samband med den minskade byggnadsverksamheten.

Jag gör då den randanmärkningen, att när importen 1932 hade ett värde av

Ang. ändringar i gällande tulltaxa. (Forts.)

76,000 kronor, sätter jag i fråga, huruvida detta sammanhänger med en särskild minskning av byggnadsverksamheten.

Sedan fortsätter utskottet med sin motivering och säger allenast, att då det visat sig vara av intresse för den inhemska industrien, att den tidigare gällande tullsatsen, motsvarande omkring 15 procent av medelvärdet för importen, återinföres, och då en sådan ändring icke synes giva anledning till betänkligheter, har utskottet funnit sig kunna tillstyrka bifall till motionen. Det skulle sålunda förutsätta, att utskottet inom sig självt hade den sakkunskap till hands, som skulle kunna konstatera, att för den inhemska industriens räkning den gamla tullsatsen behöfde återinföras och att en sådan ändring icke ingäve betänkligheter. Denna anonyma sakkunskap kan väl näppeligen anses tillfredsställande. Slutligen saknar man t. ex. uppgift om att generaltullstyrelsen blivit hörd, vilket brukar vara förhållandet. Nu antager jag, att den hörts underhand även om det icke kommit till synes i betänkandet. För min del kan jag emellertid icke anse det riktigt, att man låter riksdagen på god tro utan att bevillningsutskottet framför några som helst egna, på sakliga grunder vilande motiv fatta beslut i saken.

Utskottet är enhälligt på alla punkter, där det är fråga om höjning av tullar, däremot icke enhälligt, när det gäller sänkning. Det är naturligtvis lönlöst att på förevarande punkt göra något yrkande om avslag. Då jag emellertid anser det önskvärt att få en motivering, tillåter jag mig, herr talman, att yrka återremiss.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Nylander: Herr talman! Av den föregående ärade talarens yttrande kanske kammaren skulle kunna draga den slutsatsen, att alla de punkter, som i föreliggande betänkande finnas upptagna, icke inom utskottet varit föremål för behandling även från sakkunnigt håll. Jag vill därför meddela, att utskottet naturligtvis använder sig av särskilt sakkunniga, för de utredningar, som äro nödvändiga — icke blott när det gäller de frågor, som beröras i detta betänkande utan alltid då det rör sig om liknande ärenden.

Vad beträffar den nu föreliggande punkten vill jag erinra om det riksdagsbeslut för två år sedan, i vilket jag tror att herr Carleson också var delaktig och som innebar, att de lägre tullsatser, som voro gällande enligt vissa avtal, skulle, då dessa upphörde, automatiskt återgå till sin förutvarande höjd. Detta är just vad som inträffar i nu föreliggande fall. Men samtidigt har utskottet vid behandlingen av alla de nu föreliggande frågorna försökt att taga hänsyn till de handelspolitiska omständigheter, som kunna tala mot tullförhöjningar, och funnit, att några sådana betänkligheter i detta sammanhang icke förefinnas.

Jag tror alltså, att med hänsyn till det av mig nyss relaterade, av riksdagen för två år sedan fattade beslutet och med hänsyn till vad jag här anfört andra kammaren lugnt kan ge sitt bifall till utskottets hemställan på den föreliggande punkten liksom ock på de övriga punkter, som vidare komma att föredragas av bevillningsutskottets här föreliggande utlåtande nr 25.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen framställde till en början propositioner beträffande yrkandet om ärendets återremitterande till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till nämnda yrkande, dels ock på avslag därå; och blev berörda yrkande av kammaren avslaget.

Ang. ändringar i gällande tulltaxa. (Forts.)

I anledning härav gav herr förste vice talmannen en proposition på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt; och fattade kammaren beslut i enlighet härmed.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3.

Uti motionen nr 418 i andra kammaren hade herr *Hansson* i Örebro föreslagit, »att riksdagen ville besluta sådan ändring i gällande tulltaxa, att diagonalstickad sammet — nuvarande tulltaxen 1174 — åsattes samma tull som taxen 1189, avseende tofflor av nämnda material».

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid denna punkt hade reservation utan angivet yrkande avgivits av herr *Björklund*.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr *Hansson* i Örebro: Herr förste vice talman! Det utskottsutlåtande, som här är föremål för andra kammarens behandling, är, måste man säga, i ganska stor utsträckning ett tidstypiskt dokument. Tullsänkningar äro icke populära ens om man kan bevisa, att man genom vidtagande av sådana åtgärder kan skapa arbetstillfällen inom landet. Här ha ett antal motionärer hemställt om ändring i gällande tulltaxa, och bland de skäl, som anförts för höjning av tullen, väger säkerligen det tyngst, som avser beredande av arbetstillfällen i större omfattning. Nu kan man genom ett bifall till den motion jag väckt nå detta resultat. Jag är visserligen övertygad, att kammarens ledamöter läst motionen, men jag skall i alla fall relatera något om tillkomsten av densamma.

Saken var den, att den organisation jag tillhör vid något tillfälle förebrådde en arbetsgivare, att han permitterade arbetarna — eller rättare sagt arbeterskorna — allt under det man importerade de tofflor, det här är fråga om. Arbetsgivaren svarade, att det var omöjligt för honom att tillverka tofflorna här, därför att tullen på råvaran — alltså på den diagonalstickade sammeten, som det här gäller — var högre än tullen på färdiga tofflor. Det skilde nämligen icke mindre än 2 kronor per kg. mellan tullen på diagonalstickad sammet och tullen på tofflor av samma material. Jag kunde först icke tro, att det verkligen förhöll sig på detta sätt. Men så är verkligen förhållandet, som man ser av tulltaxan. Jag har nu hemställt om ändring i saken. Det är icke små kvantiteter tofflor av detta slag, som importeras; enligt en uppgift, som jag fått i dag, skulle det vara en import av 700,000 par. Jag tror knappast, att siffran är fullt så hög, men importen är i varje fall betydande. En annan sak är också, att denna diagonalstickade sammet icke kan tillverkas inom landet. Textilförbundet har förklarat, att förbrukningen icke är av den storlek, att man kan taga upp någon tillverkning av sådan sammet inom Sverige.

Bevillningsutskottets utlåtande är i denna punkt ganska underligt, anser jag. Ingens rätt skulle kränkas på något sätt, därest man ginge in för bifall till motionen. Utskottets ställning förefaller så mycket mer egendomlig, som utskottet självt anført den motivering jag har i motionen och gjort den i viss

Ang. ändringar i gällande tulltaxa. (Forts.)

mån till sin. Man ställer också i utsikt att man någon gång i en oviss framtid skall komma till en ändring i de oeffterrättliga förhållanden, som man själv erkänner råda. Nu ger man det hela sken av att man vill ha en tullhöjning på de färdiga tofflorna. Ja, det är klart, att man når samma mål med en dylik tullhöjning, men jag ifrågasätter, om det är lämpligt. Resultatet blir visserligen detsamma, men det blir konsumenterna, som få betala det högre priset. Jag anser, att det icke är nödvändigt, att man väntar med att göra en detaljändring som den föreslagna i väntan på att man skall bli färdig med regleringen av tullarna för skoindustrien i dess helhet och lägga fram ett förslag i det hänsendet — om nu någonsin ett sådant förslag kommer.

Vid utskottets betänkande är fogad en blank reservation av herr Björklund. Jag är övertygad, att den avser ett bifall till motionen, och i det jag nu yrkar bifall till motionen, yrkar jag också bifall till herr Björklunds reservation.

Herr Olsson i Ramsta: Herr förste vice talman! Diagonalstickad sammet, som ingår i tulltaxan under nr 611, gruppen kläder och andra sömnadsarbeten, är åsatt en tull av 350 kronor per 100 kilogram. Nu har motionären uppmärksammat, att denna tull icke står i rimlig proportion till den tull, som är åsatt den färdiga varan, tofflor, som ha en tull av 150 kronor per 100 kilogram. Det är alldeles riktigt, att det därvidlag är ett missförhållande. Men saken ligger så till, att det material, som användes för tillverkning av tofflor, är av oerhört växlande beskaffenhet. Det lär väl egentligen vara en modesak, vilket material toffelfabrikationen kastar sig in på. Vidare kan diagonalstickad sammet möjligen användas till andra artiklar än just tofflor, och ur den synpunkten är det heller icke lämpligt att företaga en sänkning av tullen. Vi ha inom 1928 års tullkommitté utrett frågan om storleken av tullen på hela den grupp, vari tofflor ingå, och funnit att det behövs en omreglering av tullsatserna för hela gruppen. Det har framhållits från fabrikanterna, att det nuvarande tullskyddet på tofflor icke står i rimlig proportion till tullen på de halvfabrikat, som användas. Särskilt i detta fall ha fabrikanterna alldeles rätt. Jag tror emellertid, att riksdagen för närvarande gör klokt i att följa bevillningsutskottets förslag och avvakta ett kommande tillfälle att gå in för reglering av tullen för hela ifrågavarande grupp i tulltaxan. Det är det enda rimliga.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Björklund: Herr förste vice talman! Om det varit så, att ärendet legat under utredning och man kunnat förvänta, att ett förslag inom den närmaste framtiden skulle ha kommit, hade jag för min del kunnat biträda den uppfattning bevillningsutskottet gör sig till tolk för. Även om jag icke varit villig skriva under åtskilligt av vad utskottet yttrar i sin motivering, hade jag rent sakligt sett kunnat instämma med utskottet.

Nu är det emellertid på det sättet — som alla i kammaren veta —, att på grund av rådande ekonomiska besvärligheter, som icke bara vi dragas med utan som äro till finnandes i hela världen, nödgas många av oss — såväl herr Olsson i Ramsta som jag och åtskilliga andra — frångå den rent principiella inställning vi ha till dessa handelsekonomiska spörsmål för att i någon mån söka värna om den egna arbetskraften i landet och se till, att det skapas så många arbetstillfällen som möjligt. Då förefaller det mig märkvärdigt att

Ang. ändringar i gällande tulltaxa. (Forts.)

medan man jämt och samt går den vägen, att man medelst förhöjda tullar söker skapa och tillvarataga arbetstillfällena, man visar sig fullkomligt omöjlig när det för en gångs skull uppträder en motionär och vill gå en annan väg och förorda tullsänkning i samma syfte. Om man kan vinna lika gott resultat genom en tullsänkning härvidlag som genom en tullhöjning, ja bättre resultat — en tullhöjning har för övrigt utskottet icke behagat föreslå, varför vi strängt taget icke behöva resonera om den saken — är det väl lämpligt att med hänsyn tagen till alla de beslut, som riksdagen fattat innevarande år och förra året i åtskilliga tullfrågor, även vid detta tillfälle behjarta vad skoidustriens representant framhållit. — Jag vet förresten icke, om jag får kalla herr Hansson så; jag vet emellertid, att han i någon mån är sysselsatt med dessa saker och att han därför har reda på, att här föreligger ett sådant fall, då genom riksdagens medverkan något hundratal arbetare kunna erhålla arbete året runt. Vi sträva alla att bereda så många arbetstillfällen som möjligt åt människorna, och om man kan skaffa arbete här åt en del människor, varför då icke göra det? Detta är den ståndpunkt jag intagit i frågan.

Givetvis har utredning förebragts på denna såväl som på andra punkter, men strängt taget har utskottet fattat sitt beslut med den motiveringen, att det i rätt stor utsträckning här rör sig om en lyxvara, och att denna därför bör vara belagd med ganska hög tull. Å andra sidan säger utskottet, att det anser, att en omjustering av nuvarande tullsats är nödvändig. Utskottets hållning i hela denna fråga är ju minst sagt dunkel. Kan det egentligen vara någon speciell lyx, om en människa köper sig ett par tofflor att sticka fötterna i på morgnarna? Det är icke precis vad jag vill kalla lyxbetonade varor, dessa som det nu resoneras om.

Jag tror, att om man vill gå på den linje, där vi förut mötts, och skapa arbetstillfällen, man icke bör följa bevillningsutskottet på den punkt vi nu diskutera utan i stället bifalla motionen, till vilken jag, herr förste vice talman, alltså yrkar bifall.

Herr **Werner** i Hultsfred: Herr förste vice talman! Att herr Björklund står ensam bland de socialdemokratiska ledamöterna av utskottet om den mening han förfäktar beror icke på att dessa ansett den vara, som det här är fråga om, för en lyxvara, utan orsaken är den, att de menat, att den är en modesak och att tullen blir irrationell på grund av att det vid tillverkningen av tofflor användes så många skiftande material, liksom att diagonalstickad sammet även har annan användning än vid tillverkning av tofflor. Ur den synpunkten erkänna vi att, såsom läget för närvarande är, tullen icke kan ändras på sådant sätt, att den tillgodoser de behov, som skulle kunna göra sig gällande. Vad som i år är lämpligt material, kanske nästa år icke alls kommer i fråga. Såsom herr Olsson i Ramsta vidare påpekade, kan beteckningen diagonalstickad sammet ge upphov till åtskilliga tvistigheter rörande vilka textilämnen man skall sänka tullen på och vilka som skola kvarstå på den tullnivå de tidigare haft. Vi ha tagit ställning till frågan med den uppfattningen, att i enlighet med vad 1928 års tullkommitté föreslog tullen på dessa varor bör regleras med hänsyn till tullen på råmaterialet, och en sådan reglering behöver icke i alla fall bli en tullförhöjning på varan. Jag tror, att det missförhållande, som råder och som även bevillningsutskottet konstaterar, måste rättas i en framtid, men jag tror icke, att det är rationellt att bifalla motionen.

Herr **Björklund**: Herr förste vice talman! Med anledning av herr Werners argument, att det härvidlag skulle vara fråga om en modesak och att man

'Ang. ändringar i gällande tulltaxa. (Forts.)

därför icke skulle göra någonting vill jag fråga: hur många gånger är det icke vi i bevillningsutskottet tvingas att just på grund av att vissa varor äro modesaker intaga ändrad uppfattning från den ena gången till den andra? Detta kan sålunda icke vara något hållbart skäl.

Det argumentet, att man icke skulle kunna urskilja vad som är diagonalstickad sammet, är icke heller bärande. Beträffande alla de andra varor herr Werner resonerar om föreligger intet förslag om ändring av tulltaxan. Det är bara diagonalstickad sammet det gäller, och det torde icke bereda tullmyndigheterna någon som helst svårighet att få klarhet i vad som är sådan sammet eller icke.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Hansson** i Örebro: Herr förste vice talman! Herr Werners påstående, att det skulle vara fråga om en modesak, är alldeles felaktigt, såvitt jag förstår. Jag är sysselsatt i skoindustrien sedan många år tillbaka, och denna artikel har förekommit under alla åren. Om herr Werner har någon garanti för att det är slut med den nu, är det en sak för sig.

Den reglering av tullen, som skall ske under något kommande år, måste väl bli en höjning av tullen på färdiga tofflor. Detta har jag hört talas om. På det sättet blir det allmänheten, konsumenterna, som få betala höjningen. Jag kan icke förstå något annat. Går man här in för bevillningsutskottets majoritets förslag på denna punkt, så innebär det kort och gott, att man skickar ett par hundratusen kronor i arbetslöner till Tyskland, ett belopp, som jag tycker, att svenska arbetare kunde behöva själva. Här anslås miljoner och åter miljoner för att bereda arbetstillfällena. Nu har man dock här ett område, på vilket det kunde förtjänas ett par hundratusen kronor i arbetsinkomst, och då skall man direkt kasta bort denna möjlighet! — Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr förste vice talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Olsson i Ramsta, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å bevillningsutskottets hemställan i punkten 3 av utskottets förevarande betänkande nr 25, bifaller den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 4—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 4.

Ang. införande av tullskydd för lin.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 26, i anledning av väckt motion om införande av tullskydd för lin. Ordet begärdes därvid av

Herr **Nyblom**, som yttrade: Herr talman! Då vi fört fram denna motion om en tull på lin, så har detta närmast varit därför, att vi velat fästa riksdagens uppmärksamhet på vikten av att linodlingen upprätthålles i vårt land. Det är numera på det sättet, att linindustrien täcker sitt råvarubehov huvudsakligen från utlandet. Man köper lin från Ryssland, Lettland och Litauen, och den svenska linodlingen kan inte vara med i konkurrensen, ty därtill äro priserna alldeles för låga. Man kan också se av utskottets betänkande hurusom den svenska linodlingen gått tillbaka under de gångna åren. År 1870 hade vi enligt utskottets betänkande en linskörd, som vad beträffar lintågorna uppskattades till 4,197 ton, men denna kvantitet hade år 1931 sjunkit till endast 84 ton. Det är klart, att linodlingen icke kan upprätthållas, om den har en övermäktig utländsk konkurrens att kämpa emot.

Nu framhålles det i utskottets betänkande, att linindustriens ställning skulle bli allvarligt hotad, om den föreslagna tullen genomfördes. De skäl, som av utskottet anföras mot tullen, verka på mig mycket övertygande, och det vore naturligtvis icke riktigt att genomföra en tull, om den nu hade de skadliga verkningar, som utskottet här talar om. Vi motionärer äro heller icke förälskade i tullen för tullens egen skull. Vi ha velat få fram ett stöd åt linodlingen, och som en utväg ha vi föreslagit tullen, men visar sig denna väg icke vara framkomlig, skall man naturligtvis heller icke beträda den. Jag vill emellertid fastslå, att tullskyddet för linindustrien, när det gäller dess produkter, haft en mycket stor betydelse och att linindustrien under detta tullskydd kunnat arbeta mot en kanske annars övermäktig konkurrens. Alltså, när det gäller helfabrikat eller halvfärdiga varor, då har tullskyddet en stor betydelse, men detta skydd skulle enligt utskottets betänkande icke ha någon betydelse beträffande råvaran utan i stället försvåra industriens ställning. Jag böjer mig som sagt för utskottets argumentering och för den sakkunniga utredning, som föregått utskottets ställningstagande, men jag har i varje fall icke velat övergeva åsikten att det är ett nationalintresse att värna om och upprätthålla landets linodling. Jag måste under sådana förhållanden begagna detta tillfälle för att trycka på nödvändigheten av att man försöker finna någon framkomlig väg för att stödja linodlingen utan att därmed skada linindustriens berättigade intressen.

Jag vill erinra om att man i andra länder på ett mycket effektivt sätt slagit vakt om linodlingen. I Frankrike anslog man år 1931 60 miljoner francs för att under en tid av sex år stödja och upprätthålla den franska linodlingen. Den närmaste motiveringen för detta stora, för att icke säga väldiga, anslag var den, att linplantan hade ett oersättligt värde för det franska jordbruket såsom ett komplement för vetet.

Det finnes även ett annat mycket allvarligt skäl för att upprätthålla en linodling inom ett land, och det skälet är, att linet har en kolossal betydelse för krigsändamål. Om nämligen ett land blir avstängt på grund av krig, så måste det finnas en linodling, om man skall kunna tillgodose vissa mycket trängande råvarubehov. Jag vill i detta stycke erinra om vad en av landets främsta linexperter, disponenten Leman i Forssa, yttrade i ett föredrag år 1932 just om denna sak. Han underströk då med särskild skärpa, att »ingen textil råvara visat sig vara så användbar för krigsändamål som just linet». Det utgör material till tält och presenningar, till kulspruteband och förbandsartiklar, framhöll han och tillade: jag skulle kunna räkna upp en mångfald uteslutande för krigsändamål avsedda artiklar, tillverkade av lin. Det

Ang. införande av tullskydd för lin. (Forts.)

bör alltså framstå såsom fullständigt uppenbart, att linodlingen har en mycket stor betydelse från denna synpunkt sett, även om man icke räknar med varje-
handa andra faktorer, som man kan taga i beaktande i detta sammanhang.

Jag måste också säga, att det är bra litet gjort i vårt land från statsmak-
ternas sida för att bevara linodlingen. Man låter den tvina bort under trycket
av en övermäktig utländsk konkurrens utan att göra någon nämnvärd an-
strängning för att upprätthålla odlingen. Utskottet erinrar visserligen om
den utredning angående linodlingen, som verkställdes åren 1918—1919. Jag
är säker på att det betänkande, som blev resultatet av denna utredning, var
alldeles utomordentligt innehållsrikt och värdefullt, men jag undrar om det
egentligen skänkt något verkligt stöd åt linodlingen under de gångna femton
åren och om det icke bara stannat vid att man haft detta utomordentliga be-
tänkande att läsa. Jag upprepar ännu en gång, att det är ett nationellt in-
tresse att uppehålla linodlingen och att det är nödvändigt, att man söker
finna utvägar härför. Om nu tullskyddet icke är någon användbar eller fram-
komlig utväg, så bör man kunna förvänta, att man från statsmakternas sida
försöker finna den lösning, som dock är nödvändig för att man överhuvud
skall kunna bevara och upprätthålla denna odling.

Jag har velat begagna tillfället att vädja främst till jordbruksministern,
att han ville ha sin uppmärksamhet riktad på denna enligt min mening myc-
ket viktiga angelägenhet.

Herr *Wallén* instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Till avgörande företogs bevillningsutskottets betänkande, nr 27, i anled-
ning av väckta motioner om tull å fiskfiléer samt om tull å hummer och andra *Ang. tull å fiskfiléer samt å hummer och andra skaldjur.*
skaldjur.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats nedan nämnda inom riksdagen väck-
ta motioner om tull å fiskfiléer samt å hummer och andra skaldjur, nämligen:

de likalydande motionerna nr 119 i första kammaren av herr *John A. Gustavson m. fl.* och nr 424 i andra kammaren av herrar *Andersson* i Grimbo och *Osberg*, däri hemställts, att »riksdagen måtte besluta om att fiskfiléer, som importerats till landet, måtte åsättas en tull av 25 öre per kilogram»; samt

de jämväl likalydande motionerna nr 118 i första kammaren av herr *John A. Gustavson m. fl.* och nr 425 i andra kammaren av herrar *Andersson* i Grimbo och *Osberg*, vari föreslagits, »att riksdagen måtte besluta om att s. k. skal-
djur, som importeras, måtte åläggas en tull å 1 krona per kilogram».

Utskottet, som till behandling i ett sammanhang förehaft ovanberörda mo-
tioner, hemställde, att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Andersson* i Grimbo: Herr talman! Då utskottet nu avstyrkt den här
framlagda motionen, skall jag be att såsom motionär få yttra några ord.

Det har, som vi veta, tidigare förekommit export på åtskilliga håll av fisk
och skaldjur, som saltsjöfisket lämnat i utbyte, men sedan man i olika länder
infört ransonering och kontingentering av importen och även importförbud på
fisk, så har denna export från vårt land minskats eller alldeles stoppats. Här-

Ang. tull å fiskfiléer samt å hummer och andra skaldjur. (Forts.)
till kommer, att vi ju ha överflöd på livsmedel på grund av vår egen produktion. Följden har blivit, att priserna gått ned väsentligt, och vi förstå, att det är svåra tider för fiskarna. Vi motionärer ha därför kommit med denna motion, där vi föreslagit, att fiskarna skola få litet hjälp i form av tull på dessa varor, som icke förut varit belagda med tull. Yrkesfiskare finnas ju, det är en idog och yrkesskicklig befolkning, redskap ha de, och fisk finnes i havet. Det är därför beklagligt, att det icke lönar sig att fiska på grund av den dåliga avsättningen. Då vi nu importera fisk från utlandet, tycker man ju, att ett tullskydd kunde vara berättigat. Dessa fiskare ha i motsats till andra näringar ingen tull, som ger dem nämnvärt skydd i deras näring.

Om vi tänka på sådana varor som t. ex. hummer och räkor, så är ju detta livsmedel, som icke kunna sägas vara vardagsmat eller ha betydelse för folknäringen, utan de måste kallas för lyxvaror, och då skulle de väl också kunna tåla litet tull, men det har utskottet inte velat vara med om.

Av dessa fiskslag, som det här är fråga om, importerades ju år 1932 389 ton, och nästan hela denna import utgjordes av räkor. Man kan tänka sig hur många räkor det blir, då man importerar en sådan mängd. När man har en fiskarbefolkning, som förfogar över nödiga redskap och kan taga fångsten ur havet, varför då importera räkor? Det fisket borde väl vara förbehållet våra svenska fiskare. Men den saken har utskottet ändå gått emot, fast utskottet, som det heter, uttalat sig välvilligt i motiveringen. Såsom skäl för sitt avslagsyrkande framhåller utskottet, att det ingångsatts en utredning, att sakkunniga tillkallats för att verkställa utredning och avgiva förslag rörande åtgärder för understödjande av denna näring och lättandet av dess avsättningssvårigheter. Jag tycker för min del, att den omständigheten att dessa utredningsmän tillsatts, skulle vara ett skäl för utskottet att bifalla motionen, ty då skulle ju riksdagen därmed ge ett handtag åt kommittén och lindra dess bekymmer genom att i sin mån bidra till att avsättningssvårigheterna minskades. Genom införandet av en sådan här tull hade det ju, som sagt, blivit bättre ställt med avsättningen av dessa fångster. Jag tycker, att utskottet skulle ha tillstyrkt motionen, och om denna bifallits, hade det kunnat bli ett resultat av utredningsmännens arbete. Ofta bli ju dessa utredningar utan betydelse, och resultatet blir alltså plus minus noll, sedan det hållits på att utreda i årtal.

I dessa tider är det ju så, att alla länder göra vad de kunna för att få arbete åt sin befolkning och för att få sina varor sålda till egen befolkning. Varför skola då svenskarna vara så flata, att de inte göra på samma sätt? Här ha vi understöd av alla möjliga slag, vi ha arbetslöshetsanslag och allt möjligt. Genom en sådan här tull kunde man lätta arbetslösheten, och då det nu gått därhän, att det ifrågasättes, att dessa fiskare skola få kontantunderstöd, så tycker jag det vore berättigat att i stället lägga en tull på dessa lyxvaror, på skaldjur såsom räkor och hummer, så att våra fiskare finge det bättre och kunde sälja sina fångster. Jag tycker inte man behöver ömma så mycket för andra länder, som skicka på oss stora massor av dessa varor, och därför anser jag det vara alla skäl att bifalla motionen.

Jag hade aldrig tänkt mig, att utskottet skulle komma med detta avstyrkande. Här har utskottet dragit fram sådana roliga skäl som att utredningsmännen skola taga sig an fiskarnas bekymmer och föreslå åtgärder, så att avsättningssvårigheterna skola försvinna. Det finner jag egendomligt, men man ser ju sakerna litet olika, när det gäller näringarnas behov av skydd. På andra håll ger man skydd åt näringarna och griper in med tillfälliga åtgärder för att hjälpa än den ena näringen och än den andra, men dessa fiskare skola få reda sig utan skydd och utan att deras intressen bli beaktade. Jag tycker,

Ang. tull å fiskfiléer samt å hummer och andra skaldjur. (Forts.)

att fiskarna äro undanskjutna och att de ha all anledning att icke vara nöjda med att bli behandlade på detta sätt. Det har dock sin betydelse för landet, icke minst i nödtider, när det är ont om mat, att vi ha en fiskarbefolkning att lita till. Vi veta ju, hur man under kristiden fick mat ur havet och hur väl detta var för landets befolkning. Skola vi nu lämna dessa fiskare vind för våg i en kritisk tid? Jag kan inte finna, att det är rätt att behandla dem så.

Nu har utskottet som sagt avstyrkt motionen, men jag tycker för min del, att alla skäl tala för bifall, och ber därför att få yrka bifall till densamma.

Herr **Werner** i Hultsfred: Herr talman! Att den svenska fiskerinäringen arbetar under svåra förhållanden har ju redan uppmärksamrats av statsmakterna, och regeringen har nu i dagarna genom att framlägga en proposition om hjälp åt fiskerinäringen visat, att den vill göra vad som överhuvud kan göras i detta fall.

Ett bifall till den nu föreliggande motionen är dock uteslutet redan av handelspolitiska skäl och av hänsyn till fiskarna själva. Det är nämligen så, att marknaden inom landet icke kan stödjas genom tull på fiskvarorna, därför att fiskarna i synnerligen stor utsträckning äro beroende av exporten. De avtal, som träffats med våra grannländer, ge våra fiskare möjlighet att landsätta och reexportera sina fångster från Norge och Danmark exempelvis, men detta skulle naturligtvis omöjliggöras, om riksdagen skulle bifalla dessa motioner. Vi tro, att ett bifall till motionerna skulle vara fullständigt ödeläggande för fiskerinäringen, och detta är en uppfattning, varom utskottet är fullkomligt enigt efter de föredragningar, som ägt rum i utskottet. Det är alltså icke därför att vi icke tagit hänsyn till fiskarnas nödställda belägenhet, som vi avstyrkt motionen, utan vi tro tvärtom, att vi handla på bästa sätt och till fiskerinäringens verkliga fromma genom det resultat, vartill utskottet kommit.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Osberg**: Herr talman! Den siste ärade talaren åberopade handelspolitiska skäl, och detta tal förekommer ju rätt ofta, då man gör en undersökning beträffande våra fiskare och deras näring. Nu är det så, att Norge importerar väsentligt mera från oss än vi importera därifrån. Det har framhållits här, att det skulle bli en rubbning i den handelsekonomiska balans, som är tillfinnandes mellan dessa båda länder, om denna tull infördes. Jag vill därför säga den siste ärade talaren, att den mindre gynnsamma handelsbalansen för Norges vidkommande bör icke gå ut över bohuslänska fiskare.

Nu säger den siste ärade talaren också, att här pågår en utredning, som kommer att bli väl avvägd, och att det kommer att göras allt vad göras kan. Ja, det är ju gott och väl, men jag vill säga, att den framställning, som är gjord av oss här, behöver icke rubba dessa förhållanden det minsta. Den fråga det här huvudsakligen gäller, nämligen skaldjursfisket, har varit föremål för riksdagens behandling vid åtskilliga tillfällen. Jag minnes för några år sedan under den Ekmanska regeringens tid, hurusom det var uppe här en deputation, som uppvaktade både statsministern och dåvarande finansministern Hamrin, och det var den gången så gott som bestämt, att finansministern skulle taga upp frågan och begära lyxtull på de varor, för vilka vi här motionerat om tull. Herr Andersson i Grimbo nämnde ju, att dessa skaldjur få betecknas som en lyxvara, och den talare, som försvarade utskottet, får väl medgiva, att denna hummer och dessa räkor, som det här i huvudsak är tal

Ang. tull å fiskfiléer samt å hummer och andra skaldjur. (Forts.)
om, icke äro att betrakta som vardagsmat utan mera som hotell- och restaurangmat.

En annan omständighet, som jag tycker, att utskottet skulle tagit reda på, är att det får ske fri import från Norge under den tid hummerfisket i Bohuslän är fredat. Till belysning av hur det går till härvidlag skall jag be att få nämna följande. De svenska importörerna taga in hummer från Norge fjorton dagar innan fredningstidens slut, alltså innan hummern är frigiven för fångst i Bohuslän, och de fylla så gott som samtliga sina sumpar, innan de svenska fiskarna få börja fiska hummer. Det är klart, att när dessa köpmän betala ut stora summor för den importerade hummern, så äro de helt naturligt angelägna om att få sälja denna vara, innan de köpa av de svenska fiskarna.

Jag skall, herr talman, taga ett belysande exempel. Innan vi fingo spannmålsreglering här i landet inköpte vederbörande i kvarnringen så mycket vete och råg, som de överhuvud taget kunde få in i sina lagerhus. När den svenske bonden var färdig att sälja sin spannmål, beskärnade sig dessa herrar i kvarntrusten över att de hade så mycket på hand av spannmål, att de icke kunde köpa mera. Man sade att priserna icke voro stabiliserade m. m. sådant undan för undan. Likadant är förhållandet mellan våra hummerimportörer och fiskare. När våra fiskare få börja fiska hummer ha importörerna sina sumpar fullständigt fyllda med importerad hummer och ha därför icke utrymme för den svenska hummern. Helt naturligt inverkar detta menligt på förhållandena för de svenska fiskarna, som härigenom få större svårigheter att dragas med än de norska hummerfiskarna.

Jag hade en gång för avsikt att motionera om att man skulle få ett enhetligt system till stånd beträffande dessa förhållanden mellan vårt land samt Norge och Danmark. Dessa länder arbeta ju under någorlunda samma förhållanden. Det hade varit lämpligt att få en sådan enhetlighet genomförd. Då skulle man icke nu haft så mycket att beklaga sig över.

Utskottet har lämnat en missvisande uppgift i sammanhang med att utskottet talar om den fisk, som vi köpa och sälja. Utskottet jämför här vissa summor, som emellertid, som sagt, äro missvisande. Norge säljer till oss för upp till 8, 9, ja 10 miljoner fisk om året, medan vi sälja till dem för 3- å 400,000 kronor. Om utskottet skall göra upp en tablå, bör den vara fullkomligt rättvis, ty först då kunna ju ledamöterna i riksdagen ha någon ledning av densamma.

En annan sak, som jag vill nämna, när det gäller hummerfisket, är att de, som fiska hummer, vanligen äro gamla fiskare, som icke kunna gå på långtrade utan bruka fiska i skären, som man brukar säga, alltså nära fiskelägena. Dessa gamla fiskare behöva denna förtjänst väl, och det är svårt för dem att kunna reda sig på grund av den import av hummer, som sker i mycket stor utsträckning.

Nu är det nog ingenting att göra åt denna sak för i år. Vi ha ett enhälligt utskott emot oss. Jag vill emellertid säga och hoppas på, att den arbetande kommittén tar upp denna fråga. Skaldjuren är en vara, som man bör särskilt beakta. Den varan är icke, vad man kan säga, någon dagligkost utan mera att beteckna som en lyxvara. Hade herr Hamrin vid det tillfälle, då han uppvaktades, gjort framställning till riksdagen om lyxtull, hade säkert ingen ondgjort sig däröver, vare sig norrmän eller andra. Tull på lyxvaror brukar det ju vara lätt att få igenom här i riksdagen. Nu vill man icke göra det. Jag hoppas dock, att kommittén tar upp detta spörsmål, som sagt, så att dessa gamla fiskare, som icke kunna gå ut på långtrade, när de skola fiska, få någon hjälp.

Ang. tull å fiskfiléer samt å hummer och andra skaldjur. (Forts.)

Jag skall, herr talman, trots allt instämma i herr Anderssons i Grimbo yrkande.

Herr **Werner** i Hultsfred: Herr talman! År 1932 behandlades frågan om tull å hummer. Bevillningsutskottet uppväktades då av en del deputationer från fiskerinäringen, som klagade över de svåra förhållanden, som råda, när det gäller de norska och även de danska landningsplatserna och över svårigheterna för fiskarna att där få avsättning för sina fisklaster. Ja, man klagade t. o. m. över, att det föreligger svårigheter, även när det gäller att gå in och proviantera i dessa hamnar.

När vi förra året ingingo ett avtal, som tillförsäkrade våra svenska fiskare vissa möjligheter därvidlag, så är ju det, det vill jag framhålla, en faktor att taga hänsyn till vid behandlingen av denna fråga. Jag vill också säga, att det är ett faktum, att våra svenska fiskare måste ha de norska hamnarna som bas för fisket. Enligt officiella sifferuppgifter är värdet av den svenska fisk, som reexporteras från Norge, framför allt till England, av betydligt större värde, än den fisk, som vi köpa från Norge. Ur fiskarnas egen synpunkt är detta ett faktum. Jag kan tala om att det exporterades från Norge av svenska fiskare fångade råkor till en kvantitet under ett år av 1 miljon kilogram, vilken icke ingår i siffrorna för vår fiskexport. När det handelspolitiska läget dessutom är sådant, att det för vårt land är nödvändigt att bibehålla och söka vidare främja det goda samarbete, som genom Oslokonventionen startades mellan nordens folk, tror jag, att man kan säga, att alla skäl tala för, att vi i detta fall böra bifalla bevillningsutskottets hemställan. Jag tror också, att fiskarna på det sättet skola få det bästa stöd, som nu kan givas. Statsmakterna ha ju, som jag i mitt förra anförande sade, genom årets understödsverksamhet sökt hjälpa, där hjälp är av behovet påkallad. Denna stödverksamhet får nog, tror jag, något större betydelse, än vad fiskarna nu kanske tro.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr **Andersson** i Grimbo: Herr talman! En talare yttrade här, att vi exportera så mycket fisk till Norge. Ja, vad Bohuslän beträffar, så förhåller det sig så att norrmännen köpa en del fisk därifrån, men den fisken köpa de för att ha som handelsvara. De exportera den sedermera i sin ordning och köpa den alltså icke för att den skall konsumeras där i landet. Den fisk, som kommer hit från Norge, konsumeras däremot av den svenska befolkningen. De, som köpa fisk till Norge, göra det alltså bara för att genom reexport förtjäna pengar, och för det skola vi icke tacka dem.

Det har varit mycket klagomål över att fiskhandeln försiggår på det sättet, ty man tycker ju att svenskarna lika gärna kunna sälja fisken på de orter i utlandet, där norrmännen i sin ordning sälja dem. Vidare har sagts här, att norrmännen behandla de svenska fiskarna väl och äro tillmötesgående mot dem. Ja, det skulle här bliva för vidlyftigt, om jag här skulle klargöra den saken. Genom allt lyser det dock igenom att norrmännen bevaka sina intressen, när det gäller fisket, mera än vi. Det visar sig ganska tydligt, att vi äro mycket flatare än de. Vi få sålunda icke samma frihet i deras hamnar som de hos oss hava, vi få icke en gång transitera fisken genom Norge. Vore så förhållandet kunde fiskarna komma dit och lämna fisk för export till t. ex. Tyskland. Det går icke. Det ha norrmännen satt p för. De äro icke så tillmötesgående mot oss, som av talaren gjordes gällande.

Man har här också talat om den internationella fiskhandeln och om hur det

Ang. tull å fiskfiléer samt å hummer och andra skaldjur. (Forts.)
går till där. Jag vill då nämna att förra året var det England, som började med att införa kontingenteringsbestämmelser, när det gäller import av fisk, och för Sverige fastställdes en viss kvot. Man började, vill jag minnas, den 21 augusti att sälja fisk på England, men redan den 23 september samma år hade man sålt så mycket att kvoten var fylld. Då var det slut med att sälja fisk till England det året. Det fanns också fiskare som sålde indirekt till England. Det var en del svenska farkoster, som tidigare sålde fisk till Esbjerg, varifrån den sedan exporterades till England. Då kommo danskarna och bestämde att all fisk, som skulle exporteras till England från Danmark, skulle vara fiskad av danska fiskare. Då blev det stopp där också. 112 fiskefartyg, som dittills fiskat i Nordsjön och sålt sina fångster på angivna platser, blevo overksammas, då inga köpare funnos till deras fisk. Man kan då förstå vilka svårigheter det blev, när allt detta kom på en gång. Det blev i dubbel måtto svårigheter. När vi nu kunna i om än ringa mån tillvarataga våra egna intressen och skydda vår egen konsumtion genom att bifalla motionen, anser jag, att man borde göra det. Man bör taga hänsyn till de svårigheter, som föreligga, och icke bara åberopa handelspolitiska skäl. Vi äro för flata. Jag tycker, att man skall tänka på sina egna ekonomiska intressen. Det göra de i andra länder, och det kunna vi också göra. Jag kan ej heller räkna ut att någon olycka skulle inträffa, om motionerna bifallas.

Herr **Olsson** i Ramsta: Herr talman, mina herrar! De stora svårigheter, som råda för fiskerinäringen och som ha blivit framhållna här, äro alla bekanta för bevillningsutskottet. Utskottet har tidigare haft inför sig representanter för den bohuslänska fiskerinäringen, vilka skildrat läget därstädes. Jag förstår att dessa herrar från Bohuslän varje år komma med dessa motioner, som avse att bereda hjälp åt fiskerinäringen. Inför det enkla faktum emellertid, att det nu på kammarens bord ligger en kungl. proposition, som avser åtgärder till stöd åt fiskerinäringen, vore det dock märkvärdigt, om man nu bifölle motionerna.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Osberg**: Herr talman! Jag skall bara rätta ett par misstag, som herr Olsson i Ramsta gjorde sig skyldig till. Vad han här talade om gällde icke den sak, varom vi motionerat, utan någonting helt annat. Om man hyser farhågor beträffande det handelspolitiska läget vid ett bifall till våra motioner, borde väl herr Olsson i Ramsta vara rädd även för att bifalla de framställningar, som gjorts i den kungl. proposition, som han nämnde, ty det är ju naturligt att även de åtgärder, som där föreslås, inkräkta på andra nationer.

I sådana här konstiga tider bör man tänka på det egna landet. Vad vi här gång på gång ha framhållit, det är att dessa skaldjur utgöra en lyxvara och icke en sådan vara, som konsumeras i dagligt bruk. Man konsumerar denna vara på förnämre hotell och restauranger, vid kalas eller vid högtidliga tillfällen.

Denna fråga har varit på tapeten många gånger förut. Herr Hamrin stod en gång, som jag förut sade, i valet och kvalet, om han skulle begära en lyxtull med en krona per kilo för hummer och räkor. Herrarna skola icke blanda ihop sakerna. Vad den arbetande kommittén har sysslat med är något helt annat. Den har sysslat med islandssillen och spillångeberedningen m. m. Det är därför, herr talman, som vi ha velat ta upp detta spörsmål, och jag vädjar till den arbetande kommittén att även ta upp detta spörsmål till undersökning.

Vårt förslag är berättigat. Det gäller här en fiskarekår, som icke kan gå ut

Ang. tull å fiskfiléer samt å hummer och andra skaldjur. (Forts.)
 på långfärder, alltså hemmafiskare, småfiskare, som vanligtvis är ålderstiget folk med små ekonomiska resurser.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Vid härpå skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande, nr 28, i anledning av väckt motion om ökat tullskydd för ormbunkar yttrade:

*Ang. ökat
tullskydd för
ormbunkar.*

Herr Wallén: Utskottet har i sitt utlåtande, som är enhälligt, icke bara avstyrkt motionen utan även nästan givit en liten gadd till motionärerna, därför att de vågat återkomma i år, ehuru de fingo avslag förra året. Detta har också givit mig anledning att begära ordet för att i någon mån klargöra att motionen icke är obefogad, såsom bevillningsutskottets ledamöter, vilka tydligtvis icke äro trädgårdsodlare, ännu mindre blomsterodlare, göra gällande. Först må det framhållas, att motionen ingalunda är tillkommen som ett hugskott av mig och de andra motionärerna. Motionen har utarbetats av representanter för trädgårdsodlingen och är dessutom överarbetad av bland andra Stockholms stads och läns trädgårdsråd. Det ligger alltså sakkunskap bakom motionen, och den bör också få anses befogad.

Jag tillåter mig att erinra om, att det kanske icke är så egendomligt om trädgårdsodlarna och speciellt blomsterodlarna återkomma med sina krav även i år. Man ser icke utan glädje, hur man hjälper industrien. Där giver man skyddstull på skyddstull — det ha vi sett exempel på alldeles nyss — även om det gäller mindre betydande saker än här ifrågavarande. Ser man på moderneringen i övrigt så är det ju så, att man även där söker vidtaga åtgärder för att upphjälpa densammans räntabilitet. Gå vi däremot till en av binäringarna, nämligen blomsterodlingen, skola vi finna, att där råda precis omvända förhållanden. Jag erinrar i det fallet om, hur man gjorde i riksdagen förra året. Man sänkte tullen, som då var 10 kronor per kilogram, till 5 kronor per kilogram och motiverade detta med det franska handelsavtalet. Vi skulle ju få leverera mycket virke, om vi togo emot blommor, champagne, puder och näskitt m. m. från Frankrike!

När vi nu utarbetade denna motion, togo vi fullkomlig hänsyn till föregående års beslut. Vi togo därför upp endast sådana varor, som enligt uppgift icke importerats eller i varje fall i synnerligen ringa omfattning komma från Frankrike. Blomsterimporten från Frankrike är i sin helhet icke fullt 6 procent av hela importen av sådana varor. Den större delen av importen kommer från helt andra länder. Det förekommer emellertid beträffande de varor, som omnämnas i motionen nr 244, nämligen Asparagus, Medeola, Adiantum etc. praktiskt taget ingen import från Frankrike. Jag ber alltså få fastslå att de handelspolitiska olägenheter, som utskottet här återigen talar om och som man alltid kommer med, när det gäller speciellt trädgårdsodlingen, och även ibland, när det gäller jordbruket, alls icke, så vitt jag kan finna, äro tillfinnandes.

Jag skall också be att få framhålla en sak till, och det är näringens förtvivlade ställning. Det är ju självklart att sänkningen av tullen förra året till 50 procent av den förut gällande skyddstullen icke oväsentligt inverkade på trädgårdsodlarnas ekonomi. Resultatet se herrarna i dag. Det är nämligen så, att en hel massa trädgårdsodlare gå in och begära stödlån. Det är blomsterodlare och trädgårdsodlare. Denna grupp av näringsidkare hade det relativt drägligt

Ang. ökat tullskydd för ormbunkar. (Forts.)
 förut, och man framhöll dem såsom exempel på företagare med god ekonomi. Att den tull av 5 kronor vi nu begära icke är oskäligen, vill jag styrka med att lantbruksstyrelsen ansett den skäligen.

När jag därför, herr talman, icke yrkar bifall till motionen, är det ingalunda beroende på att motionen är oriktig eller icke befogad utan endast därpå, att utskottet är enhälligt, och att, då jag tänker återkomma nästa år, jag icke vill besvära kammaren med en onödig votering.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Magnusson** i Skövde: Herr talman! Då herr Wallén lovade att återkomma nästa år, skall jag be att få hälsa honom välkommen, men jag ber dock att få rikta till honom en vänlig hemställan — och jag tror mig kunna göra det å trädgårdsodlarnas vägnar — att, när han återkommer med motionen, han ålägger sig det besväret att något utförligare motivera sin framställning. Motionen nr 244 innefattar inalles fyra och en tredjedels rader motivering. Det är lofvärt att icke slösa med riksdagstrycket, men det förefaller mig ändock, som om det borde både vara något mera att säga och som om det också behöfde sägas något mera för att en framställning om tullskydd skall kunna röna en något så när välvillig behandling inom riksdagen.

Det lär väl icke vara motionärens fel, att denna motion har blivit felaktigt rubricerad, i det att man utan vidare har hänfört samtliga växtslag, om vilka motionären hemställt om tull, under rubriken ormbunkar, medan dit endast kan hänföras *Adiantum*. Om felet tillkommit vid rubriceringen av motionen eller om det är motionärens misstag, kan jag icke avgöra. Detta om den saken.

Att det i öfrigt förekommer en stor och onödig import av snittgrönt av slag som hos oss måste odlas under glas, är jag den förste att understryka. Blomsterodlarna arbeta även de under av konkurrensen ganska hårt beträngda förhållanden. Det råder gynnsammare odlingsbetingelser i sydligare länder. Jag behöver endast omnämna, att behovet av artificiell värme, som icke kan tillfredsställas utan betydande omkostnader, är betydligt mindre exempelvis i Frankrike, och det är därför naturligt, att snittgrönt där kan framställas till billigare pris än här, vartill kommer den billigare arbetskraften. Med våra dagars kommunikationer kan det vidare ordnas så, att varan kommer hit i tillräckligt friskt tillstånd för att ha nästan samma hållbarhet som den inom landet odlade. Allt detta gör, att konkurrensen blir för den svenska odlaren mycket kännbar.

Nu har man brukat bedöma tullfrågor ur synpunkten, om det gäller en nödvändighetsvara eller en lyxvara, ehuru gränsen mellan de olika slagen ofta är svår att draga. I detta fall skulle man kunna beteckna varan såsom i så pass hög grad lyxvara, att man kan lägga den synpunkten på tullfrågans bedömande och således icke hava den betänkligheten mot tullen, att vi också tullbelägga en nödvändighetsvara. Jag vill hoppas, att, om denna fråga återkommer, dels — såsom jag inledningsvis nämnde — motionären då måtte göra sig mera besvär med att motivera sin framställning och dels densamma måtte få röna en välvilligare behandling från utskottets och riksdagens sida, så att man icke därvidlag rider upp enbart på traktatförhållandena utan även ser till behovet av att stödja en grupp svenska företagare och odlare.

Herr **Wallén**: Herr talman! Jag vill bara till herr Magnusson i Skövde säga, att det är honom säkert väl bekant, att det *icke* är motionären, som sätter rubrik på sin motion. Men vidare vill jag säga, att jag trodde, att det var framställningens innehåll och icke motionens längd, som skulle vara bestäm-

Ang. ökat tullskydd för ormbunkar. (Forts.)

mande för om den skulle behandlas välvilligt eller ej. Vill herr Magnusson i Skövde vara med om att skriva under motionen nästa år, skall jag hälsa det med glädje, liksom om han, med den kända kärlek han har till mig, vill hjälpa till, att den då får större framgång.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Bevillningsutskottets betänkande, nr 29, i anledning av väckt motion angående begränsning av blomsterlöksimporten föredrogs nu; och lämnades därvid på begäran ordet till

Ang. begränsning av blomsterlöksimporten.

Herr **Wallén**, som anförde: Herr talman! Jag skall först be att få tacka för den välvilliga behandling man ägnat denna fråga och särskilt för att man lovat att, om förhållandena därtill föranleda, ställa sig välvillig till en reglering ett annat år.

Man sätter emellertid i utskottet i fråga, om icke de i motionen omförmälda missförhållandena skulle kunna avhjälpas på ett mera smidigt sätt genom åtgärder från odlarnas egen sida än genom statligt ingripande. Jag vill då påpeka för utskottets ledamöter, att man redan försökt ordna det så, att odlarna icke skulle taga in mera än så och så mycket lökar, men den kända depressionen, som redan tvingat många att gå från sina trädgårdar och från hemmet, har gjort, att man icke kunnat det. I stället för åsyftad ordning har nöden pressat dem och det har blivit raka motsatsen. Utskottets ledamöter få därför bereda sig på att nästa år vidtaga åtgärder. Herr talman, jag ber som sagt att få tacka för den välvilliga behandlingen i full förvissning om att utskottet håller sitt givna löfte.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 8.

Härefter föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 30, i anledning av väckt motion om beskattningen av utlänningars utdelning å aktier i svenska aktiebolag. Därvid yttrade:

Ang. beskattningen av utlänningars utdelning å aktier i svenska aktiebolag.

Herr **Jacobsson**: Herr talman! I den motion, vars exekution nu är nära förestående, har jag tillåtit mig erinra om de brister i fråga om beskattning av utlänningars utdelning å aktier i svenska aktiebolag, som för närvarande vidlåda den svenska skattelagstiftningen. Jag har i motionen erinrat om hurusom ifrågavarande skattebetalning är beroende av den utländska aktieägarens eget gottfinnande och hurusom även svenska aktieägare på ett enkelt sätt kunna ikläda sig en utlännings skepnad och dymedelst — även de — undandraga sig skatt å aktieutdelning.

Det vare mig fjärran att göra anspråk på att själv hava gjort den upptäckten. Den första tanken, att man på något sätt borde söka komma till rätta med detta missförhållande, kan i år fira allra minst trettioårsjubileum. Redan 1904 avgavs det första sakkunnigbetänkandet i detta spörsmål, och detta betänkande har följts av andra betänkanden och andra förslag, åren 1917, 1923, 1929 och senast 1931. Dessa betänkanden och förslag hava emellertid icke lett till några lagstiftningsåtgärder. I det sistnämnda betänkandet, av år 1931, avgivet av 1928 års bolagsskatteberedning, till vilket betänkande jag hänvisat i motionen, och som också till sina huvuddrag finnes intaget i bevillningsutskottets nu föredragna betänkande, anvisas en väg, på vilken pro-

Ang. beskattningen av utlänningars utdelning å aktier i svenska aktiebolag.
(Forts.)

blemet skulle kunna lösas. I bolagsskatteberedningens betänkande finnes också ett förslag till »Förordning angående kupongskatt». Detta betänkande avgavs den 18 december 1931. Bevillningsutskottet anför nu i sitt betänkande: »De i motionen påtalade bristerna i beskattningssystemet äro av den art, att ett avhjälpande av desamma måste anses i hög grad angeläget. På sätt av den lämnade redogörelsen framgår har emellertid frågan sedan lång tid tillbaka varit och torde alltjämt vara föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet. Då utskottet är förvissat om, att Kungl. Maj:t efter den ytterligare utredning, som kan vara erforderlig, snarast möjligt kommer att framlägga förslag i syfte att avhjälpa nämnda missförhållanden, har utskottet icke ansett sig böra föreslå någon skrivelse i ämnet.»

Jag skall, herr talman, nogsamtt söka avhålla mig från att på något vis kritisera höglovliga bevillningsutskottet, men jag kan icke underlåta att giva uttryck åt en stilla undran, varför icke utskottet, som likväl anför, att ett avhjälpande av de i motionen påtalade bristerna måste anses i hög grad angeläget, åtminstone velat förorda riksdagen att med framhållande av denna höga angelägenhetsgrad hemställa hos Kungl. Maj:t om en i hög grad snabb behandling av ärendet. Det är dock två och ett halvt år sedan detta betänkande avgavs, och under den tiden har staten gått förlustig skatteintäkter till ett belopp, som beräknas uppgå till 6 miljoner kronor.

Genom antagande av bolagsskatteberedningens förslag till förordning om kupongskatt skulle — beräknar beredningen — kupongskatten för aktieägare i utlandet komma att giva staten en ökad skatteintäkt på 3,4 miljoner kronor. Om man så använder den siffran — den kan diskuteras, det medges — förvandlad till ett medeltal av i runt tal 3 miljoner kronor och ser på de trettio år vi hållit på att utreda denna fråga, så komma vi upp till en summa av 90 miljoner kronor. Det förefaller vara ett något dyrbart utredningsväsende vi bestå oss med, och den siffran borde motivera, att man skyndar något litet fortare än långsamt.

Herr talman! Formella skäl hindra mig tyvärr att ställa ett önskvärt yrkande.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Jag trodde för min del och bevillningsutskottets ledamöter i allmänhet tänkte sig nog det, att motionären skulle vara tämligen nöjd med den motivering, som är nedskriven. Man skall i detta fall lägga tonvikt på att utskottet är *förvissat* om att ett förslag kommer att framläggas så snart ärendet överarbetats. Det torde vara beroende på att den överarbetningen pågår, att det ännu icke kommit något förslag till riksdagen, men då utskottet skriver, att det bör ske »snarast möjligt», så torde det betyda lika mycket som om utskottet föreslagit en skrivelse. Men utskottet har icke velat föreslå en skrivelse, då utskottet vet, att ärendet ligger under Kungl. Maj:ts omprövning.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 31, i anledning av väckt motion om upphävande av viss arbetsgivare tillkommande rätt till avdrag vid taxering till beskattning; och anförde därvid:

Ang. upphävande av viss arbetsgivare tillkommande rätt till avdrag vid taxering till beskattning.

Herr Pettersson i Hällbacken: Herr talman! Bevillningsutskottet har icke kunnat biträda den uppfattning jag framlagt i förevarande motion. Kammarens ledamöter torde ha sig bekant, att när det gäller avdrag för kontin-

Ang. upphävande av viss arbetsgivare tillkommande rätt till avdrag vid taxering till beskattning. (Forts.)

genter till fackförening, så medgives icke sådant avdrag vid taxering. Vederbörande deklarant får icke avdrag för kontingenten, men samtidigt har genom kommunalskattelagens bestämmelser av 1928 uttryckligen preciserats, att konfliktunderstöd är icke beskattningsbar inkomst. Redan på ett tidigt stadium hade taxeringsmyndigheterna den uppfattningen, att konfliktunderstöd icke var beskattningsbart och att avgift till vissa föreningar och förbund icke var avdragsgill, således icke heller för arbetsgivare. I många fall före 1913 tolkades det så av taxeringsmyndigheterna, att arbetsgivare icke ägde rätt till avdrag för avgift till arbetsgivareföreningen. Men genom prejudikat av år 1913 har den rätten medgivits. Jag kan tillägga, att samtidigt som avdraget icke medgavs, beskattades icke det konfliktunderstöd som vederbörande uppbar.

Nu förefaller det mycket egendomligt, att av två parter den ena parten, arbetsgivaren, skall äga rätt att göra avdrag i deklarationen för den avgift, som han betalar till arbetsgivareföreningens kassa i form av kontingenter, då däremot sådant avdrag för arbetare till fackförening icke är avdragsgill. Jag skall medgiva, att enligt bevillningsutskottets tolkning är den konfliktersättning, som arbetsgivareföreningen lämnar till sina medlemmar, beskattningsbar, men jag vill säga, att lagen är så dunkel, att det tolkas olika av olika taxeringsmyndigheter, och jag har från mycket vederhäftigt håll fått den bestämda upplysningen, att man anser beskattning av sådan ersättning mycket problematisk. Den torde beskattas, om vederbörande tar upp den i sin deklaration, men en del taxeringsmyndigheter ställa sig tveksamma till denna beskattning.

Genom den motivering, som bevillningsutskottet nu kommit med och som jag är tacksam för, har den meningen stötts, att arbetsgivarnas konfliktunderstöd är beskattningsbart. Men om det är så, att konfliktunderstöd är beskattningsbart, så borde det — synes det mig — vara en bestämmelse som borde bli föremål för en revision. Är det så, att den ena parten icke får avdrag för sina kontingenter, bör samma bestämmelse gälla för den andra parten. Ofta göres den frågan från sådana, som tillhöra en facklig organisation, hur det är fatt, att en arbetsgivare äger rätt till avdrag för sina kontingenter till arbetsgivareföreningen, men att icke den, som tillhör en fackförening, har samma rätt. Även om det konfliktunderstöd han får icke är beskattningsbart, under det att den ersättning, som arbetsgivaren uppbar från sin arbetsgivareförening, är beskattningsbar, ha vederbörande dock svårt att förstå, att man skall ha olika bestämmelser.

Jag tror, att man med litet god vilja från utskottet, om man också inte velat gå in för en lagändring, dock kunde ha sagt, att de olika förhållandena borde måhända bringas i överensstämmelse med varandra, så att man icke hade den här saken så ordnad, att den ena parten betraktas på det ena sättet och den andra parten på ett annat. Visserligen kan man åberopa 22 §, som säger, att från bruttointäkt av jordbruksfastighet eller av rörelse må avdrag göras för allt, som är att hänföra till driftkostnad. Om man skall hänföra avgifterna till arbetsgivareföreningen till driftkostnader, må den paragrafen vara fullt tillämplig. Om så är, kan från den andra partens sida sägas, att även kontingenter till fackförening borde kunna hänföras till sådana omkostnader som borde bli föremål för avdrag vid taxering. Med hänsyn till refererade bestämmelser vore detta en enkel rättvisa mot den fackligt organiserade delen av medborgare.

Jag skall emellertid, herr talman, gent emot ett enhälligt utskott ej göra något yrkande.

Ang. upphävande av viss arbetsgivare tillkommande rätt till avdrag vid taxering till beskattning. (Forts.)

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Då den föregående ärade talaren ej gjorde något yrkande, skall jag ej länge uppehålla tiden. Det var emellertid ett par ord av honom, som nödgade mig att säga, att man ej får förenkla frågan så, som han gjorde: folk resonerar i bygderna på det och det sättet; de kunna inte förstå, varför inte arbetarna skola få avdrag för fackföreningsavgifterna, när arbetsgivarna få avdrag för sina avgifter till arbetsgivareföreningen. Man bör givetvis i sådant läge klargöra för anmärkarna den princip varpå det bygges, och då följer det automatiskt, att detta ej kan gälla för arbetarna. Det är så, att understöd till arbetare under arbetskonflikt icke utgör skattepliktig intäkt för arbetaren, medan konfliktersättning från arbetsgivareorganisation icke är fri från beskattning. Om sålunda herr Pettersson i Hällbacken vill draga likheten så, att arbetarna skola komma under samma kategori som arbetsgivarna, så är det så, att det ej skulle vara till något gagn utan till skada för dem, som herr Pettersson i Hällbacken ömmar för. Om man sedan säger, att det kan inträffa på något ställe, att icke arbetsgivarekonfliktunderstöd blir upptaget, är det ett förhållande, som kan inträffa med alla inkomster. Om ej taxeringsnämnderna kunna eller vilja kontrollera inkomstdeklarationerna, är det möjligt för människor att komma igenom sållet med sina inkomster. Men det är ej lagens fel utan deras fel, som tillämpa lagen.

Intill dess det kan visas, att de tillämpa lagen på ett otillbörligt sätt, finnes det, såvitt jag kan förstå, ingen anledning att gå den väg herr Pettersson i Hällbacken föreslagit i sin motion.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 10.

Härpå föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag angående tillverkning och avsättning av vin av svenska frukter och bär ävensom angående beredande av garanti för vinstgivande avsättning av ett av svenska frukter och bär tillverkat svenskt vin; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Ang. tillfällig löneförbättring åt vissa militära beställningshavare.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 85, i anledning av väckta motioner om tillfällig löneförbättring åt vissa militära beställningshavare yttrade

Herr **Holmström**: Herr talman! Jag anhåller att få till statsutskottet framföra ett tack för det uttalande, som göres i detta utlåtande. Jag vill därtill foga en uttalad förhoppning, att, sedan riksdagen vid upprepade tillfällen och på ett ganska bestämt sätt sagt sin mening i saken, Kungl. Maj:t nu äntligen skall taga upp frågan till snabbt avgörande.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 86, i anledning av väckta motioner om anslag till möjliggörande av förtidsavgång för officerare och underofficerare; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 13.

Till behandling upptogs vidare statsutskottets utlåtande, nr 87, i anledning av väckt motion om viss ändring av bestämmelserna rörande ekiperingshjälp till officerare och underofficerare med vederlikar. *Ang. ekiperingshjälp till officerare och underofficerare m. fl.*

Uti en inom andra kammaren väckt, till statsutskottet hänvisad motion, nr 171, hade herrar *Björling* och *Holmström* föreslagit, att riksdagen måtte besluta, att den jämlikt 1927 års riksdags skrivelse nr 55 beviljade ekiperingshjälp till officerare och underofficerare med vederlikar, som vore skyldiga att i tjänsten bära uniform, finge utgå även vid den första anställning såsom sådan, vilken icke omedelbart vore förenad med utnämning till beställning på stat.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Björling**: Herr talman! Då en motion är enhälligt avstyrkt av det mäktiga statsutskottet, föreligger ju ej någon större utsikt till att få den bifallen av riksdagen. Det är ingalunda heller med sådana förhoppningar jag begärt ordet. Efter de storpolitiska debatter, som ägt rum här i kammaren under dagens lopp, kan det ju ingalunda vara någon tacksam uppgift för en av de mindre profeterna att i denna sena timme taga till orda i den fråga, som nu föreligger. Den motion, som i förevarande utlåtande behandlas, gäller ju ekiperingshjälp för officerare och underofficerare vid armén. Någon kanske anser att detta är en fråga utan någon större betydelse, men för de befattningsinnehavare det här gäller har den dock en ekonomisk innebörd av stor betydelse.

I samband med godkännandet av 1927 års avlöningsreglemente för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningsinnehavare m. fl. vid försvarsväsendet medgav även riksdagen nämnda år, att ekiperingshjälp om 500 kronor åt officer och 450 kronor till underofficer med vederlike, som är skyldig att i tjänsten bära uniform, skulle utgå.

Genom kungl. brev den 4 november 1927 utfärdades därefter närmare bestämmelser rörande villkoret för uppbärandet av ekiperingsbidraget. Det krävdes anställning med lön på stat. Efter gjord framställning har emellertid Kungl. Maj:t sedermera genom brev den 17 februari 1928 samt 28 oktober 1932 förordnat, att ekiperingshjälp även må utgå till nyutnämnda officerare vid deras första anställning, även om denna ej är förenad med tillträde av lön i beställningen.

Vidare har lönenämnden i utlåtande över en framställning från svenska underofficersförbundet den 19 oktober 1933 förklarat sig anse, att vissa skäl tala för, att underofficerare och officerare bära likställas i förevarande avseende. Det är här fråga om, huruvida ekiperingshjälp skall betalas ut vid befordran till graden eller vid tillträdet av lön i beställningen. Under nuvarande förhållanden kan en officer eller underofficer få vänta i många år, innan han vinner befordran i beställningen, alltså få lön. Det kan anföras exempel på underofficerare, som fått vänta upp till 5 och 6 år, och en väntetid på lönen av 2 och 3 år är ingenting ovanligt.

När Kungl. Maj:t år 1927 framlade proposition i lönefrågan för den militära personalen, yttrade departementschefen bland annat följande i fråga om ekiperingshjälp: »Anskaffande av uniformer och en del andra för tjänstebruk avsedda effekter, särskilt vid den första utrustningen, ställer sig betydligt mera betungande för officerare och underofficerare med vederlikar

Ang. ekiperingshjälp till officerare och underofficerare m. fl. (Forts.)
än för någon annan personal inom annan förvaltningsgren. Visserligen föreligger möjlighet för den militära personalen att vid försvarsväsendets verkstäder till självkostnadspris få uniformspersedlar m. m. tillverkade, en möjlighet, som i framtiden synes allttjämt böra bibehållas och, i mån så kan ske utan att andra kronans intressen trädas för nära, vidgas. Men ett utnyttjande av denna möjlighet synes icke i och för sig kunna medföra någon mera betydande lättnad för personalen i förevarande avseende.» Så långt departementschefen.

Här är sålunda betygat, att den första utrustningen kräver betungande kostnader, vilka ej kunna medföra någon mera betydande lättnad ens av att tillverkningen i viss mån kan ske på försvarsväsendets egna verkstäder. Det var emellertid inte då på tal huruvida ekiperingshjälpen skulle betalas ut vid första utnämningen till officer eller underofficer, eller först vid tillträddandet av lön i beställningen. Det var först senare, vid de på administrativ väg utfärdade närmare bestämmelserna, som det fastställdes, att ekiperingshjälpen skulle utbetalas först vid tillträdet av lön.

Nu är det ju så, att befordran över stat förekommer i stor utsträckning. Enligt senast utgivna rulla uppgick antalet sergeanter i regementen till 94 och antalet fänrikar torde vara betydligt större. Överstatsbefordran sker givetvis i tjänstens intresse. Då förefaller det väl också skäligt, att den till officer eller underofficer utnämnde får den ersättning för sina ekiperingskostnader, som han måste ikläda sig, även om denna utnämning endast avser befordran över stat, och som han i alla händelser är tillerkänd vid tillträdet av lön på stat. Det är detta som officerarna fått men inte underofficerarna och som givit anledning till denna hemställan till riksdagen om ett uttalande, varigenom Kungl. Maj:t skulle finna sig lika oförhindrad att bevilja en underofficer över stat ekiperingshjälp på samma sätt, som beträffande officerarna. Således likställighet mellan officerare och underofficerare.

Statsutskottet har nu sagt, att anledningen till den dragna gränsen mellan en officer och en underofficer i detta fall är, att underofficeren vid sin befordran äger bibehålla med innehavande underbefälsbeställning förenade förmåner i kontant och in natura, under det att officeren är skyldig på egen bekostnad anskaffa sin uniformsutrustning. Detta är ju också till viss del riktigt, men det kan samtidigt erinras om, att numera utgå värnpliktiga förmåner till officer, som ej erhåller befordran på stat vid sin utnämning.

Om man alltså ville vara riktigt formell, skulle man kunna göra gällande, att sedan surnumerär fänrik numera bibehåller värnpliktsförmåner så länge han är surnumerär officer, så föreligger ej anledning att utbetala ekiperingshjälp, då han ju kan utbetomma beklädnad in natura såsom värnpliktig. Man anser sig väl icke kunna begära, att en officer skall kunna göra detta, en synpunkt som nog var och en väl kan förstå och även biträda, men förhållandet är dock tämligen enahanda för en underofficer. Denne vill väl också skaffa sig en uniformsomgång, som svarar mot den grad han fått, då borde det inte funnits anledning pruta på medgivandet att betala ut ekiperingshjälpen även vid befordran över stat.

Jag tror mig veta, att det i detta fall är den centrala förvaltningsmyndigheten, nämligen arméförvaltningen, som gjort den uppdelning i klasser, som Kungl. Maj:t följt. Jag tror mig också veta, att frågan, då den senast var föremål för Kungl. Maj:ts prövning, efter det lönenämnden sagt sig ej ha något emot ett bifall till framställningen, om ekiperingshjälpens utbetalande till sergeant över stat, tagit sig en grundlig funderare över densamma, och att därvid den omständigheten, att avslag då helt nyligen givits på en framställning om ökat beklädnadsbidrag till några underofficerare av tredje gra-

Ang. ekiperingshjälp till officerare och underofficerare m. fl. (Forts.)
den i flottan och i marinen, övat ett visst inflytande på denna senare frågan om ekiperingshjälpen till sergeanterna. Man torde ha förmenat, att i konsekvens med avslaget på beklädnadshjälpen till underofficerarna av tredje graden det inte var lämpligt att bifalla framställningen om ekiperingshjälpen till sergeanterna över stat. Nu har ju riksdagen för några dagar sedan beviljat dessa underofficerare av tredje graden i flottan och i marinen ett ökat beklädnadsbidrag på 120 kronor årligen trots Kungl. Maj:ts avslag på framställningen härom från personalhåll.

Jag anser då, att riksdagen och ej minst statsutskottet hade kunnat vara konsekvent och i anslutning till beviljandet av detta beklädnadsbidrag till tredje gradarna, för vilket de säkerligen känna sig uppriktigt och djupt tacksamma, borde tillstyrkt, att ekiperingshjälpen till sergeanter, befordrade över stat, må få utbetalas vid sagda befordran i stället för vid tillträdet av lön.

Nu säger här statsutskottet i sin motivering — jag vet ej, om den får anses välvillig, men jag hoppas det — att man anser det förhållandet avgörande, att en underofficer första gången han befordras får behålla vissa naturaförmåner beträffande uniform m. m. Men förhållandet är, att den, som blir befordrad till sergeant i regementet, måste skaffa motsvarande uniform och åtskilliga andra effekter som hör till utrustningen. Nu utgår det 23 öre om dagen, eller också får han uniformsutrustning i natura, men det kan till och med sättas i fråga om det är tillåtet att omändra de uniformer som avses i detta fall, då det gäller att påsätta en gradbeteckning, som tillhör underofficersuniformen. Lönenämnden har i sitt betänkande framhållit bland annat: »Munderingsanslaget beräknas för närvarande efter 55 öre för man och tjänstgöringsdag. Ersättning till den som håller sig med egen munderingsutrustning, utgör endast 23 öre per dag. I den mån personal, som erhåller ekiperingshjälp mot uppbärande av 23 öre för dag själv håller sig med uniforms-persedlar, gör statsverket alltså en besparing, ehuru denna icke fullt uppgår till skillnaden mellan 55 och 23 öre, då bland annat remtygspersedlar enligt gällande bestämmelser kostnadsfritt tillhandahållas av statsverket. Denna besparing torde i varje fall överstiga den ränteförlust, som förorsakas statsverket genom att utbetala ekiperingshjälp ett eller annat år tidigare än som för närvarande sker.»

Nu säger statsutskottet, att som frågan om avvägningen av ersättningsbeloppet fordrar närmare utredning för träffande av ett avgörande därtutinnan, bör motionen ej nu föranleda någon åtgärd från riksdagens sida. På grund av detta uttalande skulle man kunna ställa den frågan, om utskottet anser, att regeringen skulle kunna på grund av utskottets motivering vidtaga en särskild utredning, eller om man måste komma med en ny motion. Ersättningsbeloppet är fixerat till 450 kronor, och frågan gäller likställighet mellan officerare och underofficerare i fråga om tiden för utbetalningen. För den fortsatta handläggningen av ärendet är det viktigt, att man får upplysning i detta avseende. Det tyckes ligga till så, att man ingenting har emot själva saken, och jag vill säga, att här gäller det en obetydlig uppoffring från statens sida men en värdefull hjälp för dem, som kunna komma i åtnjutande av ekiperingsbidraget. Så många gånger som denna fråga blivit behandlad, anser jag, att den kunde vara mogen för avgörande, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag hade svårt att uppfatta den siste ärade talarens anförande, ty det hördes så illa hit till min plats. Men jag förmodar, att utskottet i grund och botten har samma uppfattning som

Ang. ekiperingshjälp till officerare och underofficerare m. fl. (Forts.)
han. Det är utskottets mening, att personalen skall ha lika förmåner, och det har också uttalats i utskottets motivering på sidan 11, där det står, att då surnumerär underofficer vid underofficersbefordran har att i viss utsträckning själv bekosta uniformsutredning, vill det synas, att ersättning borde till vederbörande utgå med ett mot denna anskaffning svarande belopp. Utskottet har sålunda ej deklarerat någon mot motionen avvikande mening, men utskottet har inte kunnat av rent sakliga skäl, på grund av ärendets outredda beskaffenhet gå in för ett bifall till motionen med hänsyn till de olika förhållanden som råda beträffande officerare och underofficerare. Detta ärende måste klaras upp undersökningsvis, och det är lämpligt, att från utskottets sida uttalas, att en utredning i ärendet kan igångsättas av Kungl. Maj:t. Men det är möjligt för motionären att komma igen, om Kungl. Maj:t ej gör någon utredning.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till ersättning åt blinda m. m.; och

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fattigvård och barnavård för lappar.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Ang. rätt för tre vattenrättsingenjörer att för placering i löneklass få tillgodoräkna viss tjänstgöring.

Å föredragningslistan var härefter uppfört statsutskottets utlåtande, nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för vattenrättsingenjörerna L. E. Wedberg, S. L. C. Aspegrén och K. J. Elfström att för placering i löneklass få tillgodoräkna viss tjänstgöring.

I en till riksdagen avlåten, den 1 februari 1934 dagtecknad proposition, nr 84, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementensärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att vattenrättsingenjörerna L. E. Wedberg, S. L. C. Aspegrén och K. J. Elfström finge för placering och uppflyttning i löneklass från och med den 1 januari 1933 inom vederbörlig lönegrad (B 30), av den tid före nämnda dag, varunder de tjänstgjort i sådan egenskap, tillgodoräknas — utöver vad som medgivits genom Kungl. Maj:ts beslut den 12 maj 1933 — ytterligare Wedberg två år sex månader samt en var av Aspegrén och Elfström tre år.

Utskottet hemställde, att förevarande proposition icke måtte vinna riksdagens bifall.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Bergqvist, Kvarnzelius, Borell, Oscar Olsson, Asplund, Bergström, Anderson* i Råstock och *Eriksson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottets hemställan bort innefatta, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Ang. rätt för tre vattenrättsingenjörer att för placering i löneklass få tillgodoräkna viss tjänstgöring. (Forts.)

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Schlyter**: Herr talman! Beklagligtvis blevo i samband med överförandet av vattendomstolorna å ordinarie stat inga bestämmelser meddelade om löneturen för de vattenrättsingenjörer, som skulle komma att övergå från den äldre till den nya organisationen. Det lär knappast kunna råda något tvivel därom att, om så hade skett, dessa bestämmelser skulle hava tillförsäkrat vederbörande åtminstone en lika gynnsam placering i lönehänseende som den i propositionen föreslagna. Nu har i stället Kungl. Maj:t vid det bestämmande av löneklass för de ifrågavarande vattenrättsingenjörerna, som ägde rum genom beslut den 12 maj 1933, måst efter bokstaven följa bestämmelserna i gällande avlöningsreglemente.

Propositionen går ut på att härutöver tillgodoföra dessa vattenrättsingenjörer så lång tid av föregående tjänstgöring i denna egenskap, att de därigenom skulle erhålla uppflyttning ytterligare en löneklass. Första kammaren har nyss bifallit den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen av herrar Bergqvist, Kvarnzelius m. fl., vilken går ut på bifall till propositionen.

Sakläget är följande. På grund av avfattningen av tillämpliga bestämmelser i avlöningsreglementet kunde vid beslutet den 12 maj 1933 icke tagas hänsyn till vederbörandes tjänstgöring såsom vattenrättsingenjör före den 1 januari 1933. Denna tjänstgöring var nämligen, ehuru till *arten* likvärdig med tjänstgöringen i den nuvarande tjänsten, icke till *omfattningen* likställd därmed, i det att före omorganisationen vattenrättsingenjörbeställningarna *icke voro heltidstjänster* utan förenade med innehav av annan statstjänst. Det blev därför icke möjligt att för uppflyttning i löneklass tillgodoföra vederbörande någon tid av den tidigare tjänstgöringen såsom vattenrättsingenjör. Detta måste framstå särskilt obilligt, i ett fall som det föreliggande, där två av de ifrågavarande vattenrättsingenjörerna före utnämningen till sådan tjänst tjänstgjort i dylik egenskap i icke mindre än 14 år och den tredje i hela 12 år.

Beträffande en av de ifrågavarande befattningshavarna — nämligen den som förut varit distriktschef — vill jag ytterligare framhålla, att därest han icke den 1 juli 1930 genom statsmakternas åtgöranden överförts å indragningsstat, han genom beslut av Kungl. Maj:t skulle hava kunnat av tjänstgöringen såsom distriktschef tillgodoföras ytterligare 2 år och 6 månader, eller exakt samma tid som för honom i propositionen ifrågasättes.

De bestämmelser i avlöningsreglementet som avse att reglera rätten till lönetur vid befordran eller övergång från en statens tjänst till en annan äro, såsom utskottsreservanterna framhålla, i behov av en snar revision i ändamål att förebygga obilligheter och inkonsekvenser som med bestämmelsernas nuvarande avfattning icke kunna undgås. Då ett bifall till Kungl. Maj:ts föresvarande proposition icke lär på något sätt föregripa en dylik revision, vågar jag uttrycka förhoppningen, att andra kammaren, i likhet med vad första kammaren redan gjort, måtte beakta de vägande billighetsskäl, som i föreliggande fall kunna åberopas, och alltså bifalla reservationen.

Herr **Jansson**: Herr talman! Jag hade egentligen väntat, att någon av reservanterna först skulle ha begärt ordet, så att jag sluppit uppträda mer än en gång. — Emellertid vill jag nu säga i anledning av herr statsrådets yttrande, att inga övergångsbestämmelser beklagligtvis blevo fastställda vid vattendomstolornas omorganisation. Jag hade ju nöjet vara med vid det tillfälle, då vi

Ang. rätt för tre vattenrättsingenjörer att för placering i löneklass få tillgodoräkna viss tjänstgöring. (Forts.)

behandlade den frågan på vår avdelning, men varken från Kungl. Maj:ts eller utskottets sida talades det om några övergångsbestämmelser. Ty vi ha ju ett avlöningsreglemente som säger, hur man skall förfara, när någon befattningshavare övergår från en tjänst till en annan.

De personer, varom här är fråga, ha tidigare varit i ordinarie statstjänst med undantag för den, som vid visst tillfälle blev överförd till övergångsstat eller indragningsstat — jag kommer nu inte ihåg vilkendera. De två andra ha varit anställda hos lantbruksstyrelsen och varit placerade i 21:a löneklassen men ha dessutom haft ett arvode som svarat emot en avlöning, varigenom de i pensionshänseende blivit placerade i 26:e löneklassen. Deras ordinarie tjänst — som man ju kan kalla den — har således vid utnämmandet till vattenrättsingenjörer legat i 26:e lönegraden. Och under den tid de upprätthöllo sin tjänst som ingenjörer vid lantbruksstyrelsen, blevo de vid vissa tillfällen anlitade att medverka inom vattendomstolen mot särskilda arvoden. Det fanns förut inga ordinarie vattenrättsingenjörer anställda, utan dessa förordnades på viss tid eller vid visst tillfälle och för den tidrymd som det då var erforderligt med ingenjörer att biträda vid domstolen såsom vattenrättsingenjörer; det blev en mycket stympad tjänstgöring, som man säger. När de ordinarie tjänsterna blevo inrättade, utnämndes dessa personer till vattenrättsingenjörer. De ha också, såvitt jag kunnat utläsa av befintliga handlingar, fått tillgodoräkna sig så mycket som avlöningsreglementet tillåter vid placering i löneklass inom respektive lönegrad.

För övrigt, när vattendomstolarna inrättades — jag kommer mycket väl ihåg den saken — framhölls det ju allmänt, att den placering som här skedde var en mycket god placering för vattenrättsingenjörer. De kommo nämligen i den högsta lönegrad, som enligt avlöningsreglementet finnes inom B-gruppen. Och därtill ha de nu av Kungl. Maj:t i mars, på grund av tillstyrkan från lönenämnden och statskontoret, blivit uppflyttade i 31:a löneklassen.

Vi ha sålunda inom utskottets tredje avdelning ansett, att dessa vattenrättsingenjörer fått den placering, som är skälig och lämplig, och detta har även Kungl. Maj:t sagt i propositionen. Ty där säger man ju endast, att ingenting annat än billighetsskäl torde tala för att en högre placering härvidlag bör ifrågakomma. Men vi ha icke kunnat finna, att några sådana billighetsskäl föreligga i detta fall, då de personer, varom här är fråga, tidigare haft mycket god inkomst på grund av arvoden och på grund av sin anställning i annan tjänst hos statsverket, varifrån de i vissa fall ha åtnjutit lön. Vi ha därför ansett, att billighetsskäl i detta fall inte kunna anföras.

Vad sedan reservanterna angår, säga de, att dessa bestämmelser i avlöningsreglementet böra rättas till. Men märk väl, vad reservanterna sedan säga. De framhålla i fortsättningen, att vad de nu föreslå, nämligen bifall till Kungl. Maj:ts proposition, icke får på något sätt inverka bindande för utskottet eller riksdagen, när man skall slutligt pröva förändringen av nu gällande bestämmelser i avlöningsreglementet. Hur går detta ihop? Vi veta sedan gammalt, att så snart man vidtar sådana där åtgärder, innan man fått tillfälle pröva det föreliggande förslaget, anses det, att man inte lämpligen kan gå ifrån vad riksdagen tidigare gått in för. Det är just detta jag menar, att man inte får sätta alltför stor tillit till vad reservanterna här säga om att det finns möjlighet att beakta dessa synpunkter, när den tiden kommer, då slutgiltigt förslag föreligger.

Herr talman! På grund av den sena timmen skall jag inte vidare uppehålla mig vid föreliggande fråga. Jag hoppas att kammarens ledamöter ha läst det referat av ärendet, som lämnats av utskottet, vilket är hämtat ur den

Ang. rätt för tre vattenrättsingenjörer att för placering i löneklass få tillgodoräkna viss tjänstgöring. (Forts.)

kungl. propositionen, och därigenom redan kunnat bilda sig ett omdöme. Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Efter den utredning utav denna fråga, som föredragande departementschefen gjort vid debattens början, förefaller det mig, som om jag kunde fatta mig ganska kort.

Jag har för min del ansett, att det förslag, som Kungl. Maj:t här framlagt, är med rättvisa och billighet överensstämmande, och då har jag också för min del måst biträda detsamma. Utskottets talesman uttalade den förhoppningen, att kammarens ledamöter hade läst det referat av frågans behandling, som återfinnes i utskottsutlåtandet. Jag för min del tror, att det skulle vara mera lärorikt att läsa den kungl. propositionen, därför att utskottsutlåtandet ju allenast kan ge en svag bild utav vad propositionen innehåller. Jag skall därför ta mig friheten att senare anföra ett par citat ur Kungl. Maj:ts proposition.

Frågan är som bekant framförd utav vattenöverdomstolen, och man kan ju möjligen anse, att domstolen — och kanske också justitiedepartementet — kunna vara på något sätt partiska i saken med hänsyn till de befattningshavare det gäller. Men jag vill då fästa uppmärksamheten vid att yttrande avgivits av de två statsinstitutioner, som anses vara speciellt sakkunniga i lönefrågor, nämligen dels statskontoret och dels civilförvaltningens lönenämnd. Dessa tvenne institutioner ha tillstyrkt det förslag, som nu ligger på riksdagens bord. Efter den granskning av frågornas innebörd, både med hänsyn till rättmätigheten av desamma och med hänsyn till deras konsekvenser — som ju dessa institutioner alltid undersöka — kan det inte vara så farligt att bifalla Kungl. Maj:ts förslag, som den föregående ärade talaren ansett.

Jag vill, som jag förut sade, anföra ett par rader ur den kungl. propositionen. Beträffande då först Wedberg säges det ifrån civilförvaltningens lönenämnd följande: »Vattenöverdomstolen hade funnit starka skäl tala för att jämväl tiden den 1 juli 1930—den 31 december 1932, varunder Wedberg varit uppförd å indragningsstat, finge tillgodoräknas honom för placering i löneklass. I avseende härå ville lönenämnden såsom sin mening framhålla, att det knappast kunde anses med billigheten förenligt, om Wedberg på grund av en utav statsmakterna vidtagen organisationsförändring skulle lida inskränkning i den möjlighet till löneuppflyttning, han eljest kunde hava innehaft, i all synnerhet som Wedberg jämväl under den tid han varit uppförd å indragningsstat innehaft förordnande som vattenrättsingenjör.»

Beträffande de två andra yttras följande: »Även i fråga om Aspegrén och Elfström finge framhållas, att de under ett flertal år ägnat sin arbetskraft åt vattendomsstolarnas tjänst. Lönenämnden funne fördenskull vissa billighets-skäl tala för att denna deras tjänstgöring i viss mån tillgodoräknades dem vid löneklassplaceringen från och med den 1 januari 1933.»

Detta är sålunda de skäl allmänna civilförvaltningens lönenämnd speciellt åberopat och jag anser, att de äro sakskalet, som man i detta avseende inte kan komma förbi.

Nu säger herr Jansson, att eftersom befattningshavarna i fråga ha fått all den rätt utav Kungl. Maj:t dem tillerkänd, som avlöningsreglementet föreskriver, finnes ingen anledning, att riksdagen skulle bevilja någonting ytterligare. Det är emellertid på det sättet, att avlöningsreglementet innehåller vissa regler rörande tillgodoräknande av förutvarande tjänstetid, när en befattningshavare utnämnes till ordinarie befattning, men dessa regler innehålla vissa restriktioner, och det är därför icke möjligt för dem, som skola tillämpa avlö-

Ang. rätt för tre vattenrättsingenjörer att för placering i löneklass få tillgodoräkna viss tjänstgöring. (Forts.)

ningsreglementet, att även om rättvisa och billighet, som lönenämnden uttrycker det, tala därför, kunna gå utöver dessa restriktiva bestämmelser. När nu emellertid såväl statskontoret som allmänna civilförvaltningens lönenämnd ha ansett, att skäl föreligga att föra denna fråga till riksdagen för att dessa tjänstemän skola kunna få den ställning, som rättvisligen borde tillkomma dem, och Kungl. Majt har lagt fram förslag i denna riktning, så tycker jag det skulle vara ganska märkligt, om riksdagen sedan skulle säga nej.

Jag ber sålunda att få yrka bifall till den reservation, som jag har biträtt, vilket innebär detsamma som bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ärendet.

Herr Strindlund: Herr talman! Jag ber att få påpeka, att denna fråga icke gäller placering av dessa vattenrättsingenjörsbefattningar i viss lönegrad; utan om vissa personer skola få, för placering i löneklass, tillgodoräkna sig viss tjänstgöring utöver den, som avlöningsreglementet medgiver. Det är ju därför, som frågan kommit under riksdagens omprövning, och jag tyckte mig nästan i herr statsrådets anförande kunna märka ett beklagande utav, att herr statsrådet måst följa gällande bestämmelser.

Utskottsavdelningens ordförande har redan sagt, att utskottet i viss mån underkänt de billighetsskäl som åberopats, och jag kan icke heller finna dem vara särskilt tungt vägande, bland annat därför att placeringen icke har någon betydelse i fråga om kommande pension. Hade det varit fallet, hade frågan haft större betydelse för vederbörande.

Ser man sedan på den inkomstökning, som vederbörande skulle få genom bifall till detta förslag, är icke heller den av så särskilt stor betydelse. En av dem det gäller har icke mer än ett år kvar, tills han blir pensionsberättigad. Det centrala i denna diskussion är, om hittills gällande bestämmelser för löneklassplacering skola frångås eller ej. Skola vi verkligen gå ifrån de bestämmelser, som gälla och som vi hittills tillämpat och göra riksdagen till en instans, där man från fall till fall skall pröva löneklassplaceringar på grundval av vissa billighetsskäl? Det är den sidan av saken, som jag anser betänklig. Att ett bifall till förslaget icke skulle bli prejudicerande, tror väl ingen på.

För min del anser jag förslaget vara så riskabelt, att jag, utan att ytterligare förlänga debatten, vill bestämt påyrka, att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan. Jag anser det icke heller vara något som helst bärande motiv, att första kammaren redan har fattat sitt beslut i enlighet med reservationen.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag kan visserligen icke på något sätt anses vara en löneexpert, icke ens i samma utsträckning som herrarna på tredje avdelningen, men jag tycker likväl, att de ha förbisett en del saker härvidlag. Jag måste också säga, att herr Strindlund försökte nog göra denna sak till något annat än vad den i själva verket är. Herr Strindlund glömmer bort, att dessa personer i många långa år tjänstgjort under ett provisorium, vilket provisorium har medfört, att de i vissa fall icke få börja räkna tjänsteår förrän vid 60 års ålder. För min del tycker jag det är ganska goda skäl, som Kungl. Maj:t har anfört för sin framställning i detta ämne.

Härtill kommer ju, såsom herr Eriksson i Stockholm påpekat, att de myndigheter, som verkligen kunna dessa saker bättre än både herr Jansson i Falun, herr Strindlund och jag m. fl., funnit sig föranlätna att tillstyrka saken, så att Kungl. Maj:t verkligen har stöd för sin framställning från deras sida.

Jag måste ju säga, att om det är så, att det anses värdefullt för vattendomsstolarna att ha tillgång till tjänstemän, som ha stor erfarenhet på området, så

Ang. rätt för tre vattenrättsingenjörer att för placering i löneklass få tillgodoräkna viss tjänstgöring. (Forts.)

verkar det en liten smula futtigt att neka dem en löneplacering, som blir i någon mån rättvis.

Sedan kanske till sist, herr talman — jag skall icke förlänga debatten — ber jag att få fästa uppmärksamheten på en sak, som herr Strindlund försiktigtvis icke underströk och icke heller herr Jansson i Falun, nämligen att det på sid. 9 i utskottsmajoritetens motivering står på följande sätt: »Av vad sålunda anförts framgår, att de befattningshavare, varom fråga är, erhållit den placering i lönehänseende, som jämlikt gällande avlöningsbestämmelser bör tillkomma dem.» Jag ber sedan kammarens ledamöter att följa med vad som därefter yttras, ty det är där det anmärkningsvärda ligger. Sedan heter det: »På grund härav och då utskottet i förevarande fall icke funnit *tillräckliga* skäl föreligga för bifall till Kungl. Maj:ts förslag, har utskottet ansett sig kunna biträda förslaget i fråga.» Utskottet skriver alltså här, mina damer och herrar, som om det vore tveksamt. Herr Strindlund sade, att det icke fanns några skäl, men utskottet säger, att det icke finns *tillräckliga* skäl. Jag måste i detta sammanhang tolka detta så, att det finns goda skäl för Kungl. Maj:ts framställning, och då jag anser det, herr talman, måste jag förena mig i det yrkande, som herr Eriksson i Stockholm här har framställt.

Herr Jansson: Herr talman! Endast några ord. Det är mig alltid ett nöje att få tvista litet med vår högt ärade ordförande i statsutskottet. Han sade, att vattendomstolarnas organisation tidigare varit ett provisorium. Ja, jag skall icke yttra mig så säkert om den saken, men jag har verkligen haft den uppfattningen, att det icke varit något provisorium. Förhållandet har bara varit det, att man tidigare har ansett det vara fördelaktigare att kunna anställa dessa vattenrättsingenjörer mot arvode för viss tid för att undersöka, huruvida personerna i fråga varit lämpliga eller om man skulle behöva göra ett ombyte. När det sedan kom förslag om att omorganisera vattendomstolarna, blevo dessa befattningar placerade i viss lönegrad. Jag skall emellertid icke vidare ingå på den saken.

Sedan sade herr Anderson, att de hörda sakkunniga myndigheterna ha tillstyrkt. Ja, lönenämnden har tillstyrkt, men statskontoret har sagt, att för att de skola få tillgodoräkna sig mera än vad statskontoret räknat ut att de kunna få tillgodoräkna sig, erfordras riksdagens medverkan, och statskontoret har icke gjort något som helst uttalande vare sig i avstyrkande eller tillstyrkande riktning. När man känner statskontorets skrivsätt, förstår man, att kontoret icke är så förskräckligt angeläget om att det här skall bli någon utvidgning av rätten att få tillgodoräkna sig tjänsteår.

Till sist en sak till. Herr Anderson kritiserade utskottet för dess vaga formulering. Ja, nog vet herr Anderson, varför man ibland skriver på detta sätt. Det vet han säkerligen mycket väl. Det torde icke finnas någon anledning att taga detta såsom intäkt för ett påstående, att utskottsmajoriteten icke skulle vara säker på sin sak.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! I propositionen nr 84 heter det på första sidan i herr statsrådet Schlyters anförande till statsrådsprotokollet: »Den från och med år 1933 genomförda förändrade organisationen av vattendomstolarna — varigenom dessa domstolar överfördes från extra till ordinarie stat — innebar beträffande vattenrättsingenjörsbefattningarna, att dessa till skillnad från vad dessförinnan varit förhållandet organiserades såsom självständiga tjänster. Befattningarna placerades därvid i lönegraden B 30, inne-

Ang. rätt för tre vattenrättsingenjörer att för placering i löneklass få tillgodoräkna viss tjänstgöring. (Forts.)

fattande löneklasserna 30—33. Några bestämmelser om särskild lönetur för vattenrättsingenjör, vilken kom att övergå från den gamla till den nya organisationen, blevo emellertid icke meddelade.» De av kammarens ledamöter, som åhörde statsrådets uppläggning av ärendet, känna nog igen innebörden av vad jag nu citerat.

Ser man sedan efter vad statskontoret har sagt, vilket finnes återgivet i utskottsbetänkandet, tror jag det blir svårt att komma ifrån, att statskontoret för sin del har framhållit, att den placering, som det föreslog, var den enda, som man kunde genomföra med stöd av lönereglementet, men att kontoret samtidigt pekar direkt på utvägen, att Kungl. Maj:t går till riksdagen för att få till stånd en ytterligare uppflyttning i löneklass. Skall det kallas ett avstyrkande från statskontorets sida, då har jag läst statskontorets uttalanden mycket dåligt tidigare. Nog får man säga, att detta ämbetsverk brukar icke tveka att direkt säga ifrån, och skulle det vara orätt att medge en sådan uppflyttning i detta fall så hade nog detta framhållits. Här har statskontoret i stället — jag betonar det — pekat på att det är lämpligt, att Kungl. Maj:t går till riksdagen med detta ärende.

Jag vidhåller mitt yrkande, herr talman.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Eriksson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 90, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 63 ja och 66 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 16.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 91, i anledning av väckt motion om gottgörelse till Angarns sockens fattigvårdsstyrelse för viss fattigvårdskostnad. Ordet begärdes därvid av

Ang. gottgörelse till Angarns socken för viss fattigvårdskostnad.

Herr **Thorell**, som yttrade: Herr talman! Jag har icke för avsikt att taga upp någon lång debatt vid denna sena timme utan ber endast att få beröra den föreliggande frågan med ett par ord.

Fattigvårdsstyrelsens ordförande i Angarns kommun har genom feltolkning

Ang. gottgörelse till Angarns socken för viss fattigvårdskostnad. (Forts.)
 av gällande bestämmelser i fråga om sjukhusvård åsamkat denna lilla fattiga kommun, som har 269 invånare, en förlust på omkring 950 kronor. Herr Lundqvist och jag voro fullt på det klara med, när vi väckte vår motion, att det nog skulle bli svårt för riksdagen att kunna hjälpa kommunen i fråga, men vi ville likväl tillmötesgå densamma och se, om man överhuvud taget skulle kunna peka på någon utväg.

Då nu utskottet haft vänligheten att här i sitt utlåtande påpeka möjligheten att hos Kungl. Maj:t få någon hjälp, har jag, herr talman, i denna fråga icke mera att säga, och jag har intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 92, i anledning av väckt motion angående sänkning av arvodena åt riksgäldsfullmäktige m. fl. arvodes- tagare; och anförde därvid

Ang. sänkning av arvodena åt riksgäldsfullmäktige m. fl.

Herr **Kilbom**: Herr talman! I dag har jag att notera en stor seger i denna fråga. Den består i att högvördiga statsutskottet kostat på motionen en motivering. Först har det varit två, tre rader. Nu är det åtminstone ett försök, som sagt, till en motivering, där det, som herrarna finna, talas om diverse saker, alla gående ut på att bevisa, hur ifrågavarande arvodestagares arvoden sänkts. Men så kommer det till en annan sak: Under hänvisning till det anförda och då utskottet förväntar — det låter ju rätt kraftigt — att Kungl. Maj:t alltjämt skall hava sin uppmärksamhet riktad på ifrågavarande arvodesfrågor och vidtaga de åtgärder, som kunna anses erforderliga, får utskottet hemställa o. s. v., och så yrkas avslag på motionen. Nå, detta »förväntar» kan hava två olika meningar. Det kan vara ett uttalat önskemål till regeringen att handla i enlighet med motionens syfte. Det kan också vara ett in blanco uttalat förtroende för att regeringen nog sköter dessa saker. Då jag, herr talman, tolkar det på förstnämnda sätt, har jag velat säga, att det här är ju ändå ett stort framsteg. Man bör ju icke hava så stora anspråk då det gäller högvördiga statsutskottet. Ty det är ju konservativare än riksdagen själv, höll jag på att säga. Det vill icke säga så litet.

För dagen, herr talman, har jag inget yrkande. Dock kan jag icke uttala något löfte för framtiden att låta bli att motionera i dessa saker. Tvärtom torde jag återkomma i framtiden till dess det syftemål vunnits, som i motionen uttalas.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 18.

Till avgöranden förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 93, i anledning av väckta motioner om viss retroaktiv tillämpning av beslut rörande Linköpings stads placering i dyrortshänseende.

Ang. Linköpings stads placering i dyrortshänseende.

I två inom riksdagen väckta motioner, nämligen nr 26 i första kammaren av herr *Oscar Gottfrid Karlsson* och nr 6 i andra kammaren av herr *Jacobsson*, hade föreslagits, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att till de statstjänstemän, som under tiden 1 april 1931—30 juni 1933 varit placerade i Linköpings stad och på vilka socialstyrelsens dyrotsgruppering vore tillämplig, utbetala skillnaden i lön och dyrtidstillägg mellan D- och E-ort.

Ang. Linköpings stads placering i dyrortshänseende. (Forts.)

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade likväl angivits av herrar *Oscar Olsson, Asplund, Bergström, Anderson* i Råstock och *Eriksson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att efter den ytterligare utredning, som kunde anses erforderlig, till de statstjänstemän — — — lika med motionerna — — — E-ort.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Jacobsson: Herr talman! Det torde i detta sammanhang vara i hög grad angeläget att framhålla, att det här icke gäller någon tjänstemannafråga i vanlig bemärkelse, och att ärendet icke räknar något som helst släktskap med de spörsmål, där vanligen dyrtidstilläggspsykosen har sitt hemvist. Det är icke på något vis fråga om att försöka tillskansa tjänstemännen i Linköping några som helst extra förmåner eller några extra lönetillägg utan endast fråga om att rätta till ett begånget fel, på det att även statstjänarna i Linköping må få komma i åtnjutande av gottgörelse enligt gällande författningar för det arbete, de nedlagt.

Den till tjänstemännen utgående avlöningen skall ju, som bekant, grunda sig på vissa i orten företagna levnadskostnadsberäkningar. Därav följer, att om de inkomna kostnadsuppgifterna äro missvisande, bindes också avlöningen vid en felaktig nivå. Det är nu detta, som skett i Linköping bland annat därigenom, att en del extra avgifter för kallvatten, sotning och ytterbelysning samt hämningsavgifter och dylikt, alltså avgifter, som uppbäras så att säga vid sidan av hyreskontraktet, icke blivit uppgivna, varigenom den beräknade hyran kommit under den verkliga och sålunda påverkat lönesättningen nedåt. Att så verkligen är fallet, har konstaterats av socialstyrelsens ombud och av kronokassören på platsen, som hava företagit en efterundersökning. Jag skall här tillåta mig anföra bara några få brottstycken ur den skriftliga redogörelse för undersökningsresultatet, som dessa båda opartiska män ingivit till socialstyrelsen. Det heter: »Undertecknade Häger, t. f. kronokassör i Linköping, och Örtengren, kungl. socialstyrelsens ombud i Linköping, hava, efter under hand erhållet uppdrag, låtit verkställa undersökning för att få utrönt, huruvida och, om möjligt, i vilken omfattning hyresvärdar i Linköping underlåtit att vid bostadsräkningen år 1928 uppgiva som hyra de extra avgifter för kallvatten, sotning, ytterbelysning ävensom hämningsavgifter, som de av hyresgästerna uppburit.» Jag skall, som sagt, icke läsa upp hela skrivelsen. De fortsätta ett stycke längre ned: »Denna stiekprovsgranskning har visat, att hyresvärdarna i omhandlade hänseenden gjort sig skyldiga till stora felaktigheter, särskilt i fråga om extra avgifter för kallvattensförbrukning.» Och de sluta sin skrivelse med följande mening: »Det nu påtalade, för denna stad kanske säregna förhållandet synes hava förbisetts av den av stadsfullmäktige tillsatta hyresgranskingskommittén.»

Vad som sålunda vid denna undersökning framkom syntes Kungl. Maj:t vara så vägande, att rättelse numera har skett men dock först sedan statstjänarna i Linköping under nio kvartal fått vidkännas löneminskning. Dessa tjänstemän få sålunda för närvarande vad de äro berättigade till, men tyvärr kunde åt denna rättelse icke givas retroaktiv verkan. Det är den saken, som det gäller för riksdagen att söka rätta till. Den undersökning, som Kungl. Maj:ts ändringsbeslut grundade sig på, har företagits med hänsyn till de verkliga förhållanden, som rådde vid tiden för den felaktiga ortsgruppsplaceringen, och beslutet innebar sålunda de facto ett medgivande av att ett misstag då

Ang. Linköpings stads placering i dyrortshänseende. (Forts.)

begicks och att de ifrågavarande tjänstemännen sedan dess och intill rättelstens vidtagande åtnjutit lägre lön än de författningsmässigt varit berättigade till.

Ja, mina damer och herrar, det torde väl knappast finnas någon fråga, som det är mindre tacksamt att gå i bräschen för i Sveriges riksdag än frågan om tjänstemännens löner. Det var också först efter mycket noggrann prövning och efter mycket noggrant övervägande jag vågade gå fram med denna motion. Jag kom emellertid till den uppfattningen, att det här allenast var fråga om att skipa rättvisa. Det är icke rätt att staten genom sin maktställning skall profitera på ett begånget misstag av här ifrågavarande art till nackdel för ett antal av sina anställda. Det är också med tillfredsställelse jag konstaterar, att statsutskottet i sitt förevarande utlåtande icke tar avstånd från motionens syfte. De rent formella motskäl, som anföras, synas ju söka sin grund allenast i en viss tvekan beträffande den administrativa ordningen för detta ärendes avgörande.

I förhoppning om, herr talman, att kammarens ledamöter skola ta hänsyn mera till sak än till form, ber jag emellertid att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr Jansson: Herr talman! Jag skall med hänvisning till utskottets motivering helt kort be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Jag tror icke, att det är lämpligt att riksdagen ger sig in på att tolka hithörande bestämmelser från fall till fall. Vi hava nyss haft exempel på, att det inte är riktigt som den förre talaren sade, nämligen att det är otacksamt att tala för statstjänstemännens löner i den svenska riksdagen. Om herrarna gå ut och titta på den allmänna arbetsmarknaden, så tror jag att ni skola finna — i varje fall de som icke ha förmånen att vara statsansjällda — att det finns människor som det är mer synd om än de statsanställda.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag tror icke, att slutet av det sista yttrandet hörde till saken. Detta ärende ligger ju till på det sättet, att Linköpings stad före den 1 april 1931 var placerad i den ortsgrupp där staden också numera eller från och med den 1 juli 1933 är placerad. Det är alltså endast en glugg mellan den 1 april 1931 och den 30 juni 1933, som man här ifrågasatt skulle fyllas.

Jag kan nu icke förstå vad det är som gör, att man, när myndigheterna räknat fel i fråga om dyrortsplaceringen men man en gång fått rättelse, icke skall få ut vad man kan ha att fordra, om man redan från början fått stå kvar i den högre ortsgruppen, och alltså denna felräkning icke förelupit. Så enkelt ligger saken till.

Jag har ingen förhoppning om ett bifall till reservationen, men jag anser, att rätt skall vara rätt, och att man skall se till vad saken i själva verket gäller. Det är här icke fråga om någon extra grace åt statstjänstemännen. Det är allenast fråga om anledningen till, att dessa statstjänstemän, som varit placerade i en viss lönegrad till den 1 april 1931 men som därefter och till den 1 juli 1933 på grund av felräkning hänförs till en lägre ortsgrupp, icke skulle ha en viss moralisk rätt att få ut skillnaden i lön.

Det är inga stora belopp det här gäller, men detta är en rättvis sak, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Eriksson* i Stockholm och *Arneberg*.

Ang. Linköpings stads placering i dyrortshänseende. (Forts.)

Herr Jansson: Herr talman! Denna placering i dyrortsgrupper är ju en rätt invecklad sak. Det finns ingen möjlighet för oss här i riksdagen att kunna säga, att detta är rätt och detta orätt. Hithörande spörsmål måste därför prövas mycket ingående, och man får ta hänsyn till den mångfald av faktorer, som härvidlag kan spela in. När nu dessa klagomål från Linköping framfördes i en skrivelse till Kungl. Maj:t, framhöll socialstyrelsen vid remissen av ärendet, att de icke fanns skäl att göra någon ändring förr än pågående utredning blivit slutförd. Kungl. Maj:t som emellertid ansåg att frågan skulle tagas upp, förordnade, att Linköping från och med den 1 juli 1933 skulle hänföras till ortsgrupp E.

Det gäller nu här, huruvida riksdagen skall gå med på, att ge detta Kungl. Maj:ts beslut retroaktivt verkan från och med den 1 april 1931. Jag har nu den uppfattningen, att detta hade Kungl. Maj:t redan gjort, om Kungl. Maj:t ansett, att skäl därtill förelegat. Riksdagen brukar ju för sin del sällan ge sig in på dessa spörsmål.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Nu skola kammarledamöterna icke bli ledsna på mig för att jag ännu en gång begär ordet, men jag vill ändock påpeka, att det i reservationens kläm allenast heter, att »riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att efter den ytterligare utredning, som må anses erforderlig», etc. Det är således icke alls fråga om, att vi ifrågasatt ett beslut i dag, utan det är endast fråga om, hur de tjänstemän det gäller skola kunna få sin rätt.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr Jacobsson, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 93, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 19.

Slutligen fördrogs statsutskottets utlåtande, nr 94, i anledning av väckta motioner om ersättning av statsmedel till vissa kommuner för till Aktiebolaget Vin- och Spritcentralen restituerade skattebelopp och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 20.

Anmäldes och godkändes

dels följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under »Utgifter för kapitalökning» gjorda framställning om nedsättning av räntan för lån från vissa statens utlåningsfonder jämte i ämnet väckta motioner;

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan för egnahemslån till statens järnvägars personal vid Notviken och Ulriksdal jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan å vissa egnahemslån från statens vattenfallsverk;

från bankoutskottet:

nr 207, angående användande av riksbankens vinst för år 1933 m. m.; och

nr 208, angående ändring i stadgarna för riksdagsbiblioteket, i vad avser val av suppleanter i bibliotekets styrelse; samt

från jordbruksutskottet, nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående visst markbyte mellan kronan och Östersunds stad;

dels ock bankutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 204, till fullmäktige i riksbanken, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 205, till fullmäktige i riksgäldskontoret, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; samt

nr 206, till styrelsen för riksdagsbiblioteket, angående verkställd granskning av bibliotekets styrelse och förvaltning.

§ 21.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 9 december 1910 om reglering av prästerskapets avlöning samt om tillägg till samma lag m. m., i vad propositionen avser det ordinarie förslagsanslaget till ersättning för prästerskapets tionde;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets övertagande av staden Kungsbackas förpliktelser beträffande två icke lagfarna rådmän, vilka vid rådhusrättens i staden upphörande komma att indragas;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till luftfartslånefonden;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till studielånefonden;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare;

nr 100, i anledning av väckt motion om anslag till prov med och inköp av vissa flygmaskinspropellrar; och

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda framställning i fråga om anslag till beredande av viss

gottgörelse åt förut i Ryssland bosatta svenska undersåtar jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överförande från Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 till riksgäldskontoret av belåningar av vissa engagemang;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för Konungen att medgiva undantag från vissa stadganden angående bankbolags inlåning;

nr 35, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner eller understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggspension åt vissa i statens tjänst anställda personer; och

nr 37, i anledning av väckta motioner rörande understöd från Vadstena krigsmanshuskassa åt visst f. d. indelt manskap m. m.;

andra lagutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om sterilisering av vissa sinnessjuka, sinnesslöa eller andra som lida av rubbad själsverksamhet, dels ock en i ämnet väckt motion;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 65, angående vissa i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning i vad angår jordbruksärenden gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningsstat för rikets allmänna kartverk;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tilläggsstat för riksstaten för budgetåret 1933/1934, i vad rör spannmålslagerhusfonden och arbetarsmåbrukslånefonden;

nr 68, i anledning av väckt motion angående årliga utredningar om jordbrukets produktionskostnader för de viktigaste livsmedlen;

nr 69, med anledning av väckt motion om anslag till Stockholms läns hushållningssällskap för uppförande av tvenne fiskarestugor i yttre skärgården;

nr 70, i anledning av väckt motion om anslag för utredning och undersökning rörande vattenavledningen från Lyckebyåns övre vattenområde till och med Kyrkebysjön;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsbidrag för undersökning rörande Emåns reglering;

nr 72, i anledning av väckta motioner om anslag till fullständig undersökning rörande åtgärder mot Klarälvens skadeverkningar vid översvämningar;

nr 73, i anledning av väckta motioner om bidrag från statens avdikningsanslag till Långsjöbäckens regleringsföretag;

nr 74, i anledning av väckta motioner om anslag till täckande av uppkommen brist i Skorpetorp—Skrika dikningsföretag av år 1929; och

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa åtgärder på skogshushållningens område m. m.; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av motioner, som i syfte att motverka arbetslösheten väckts angående åtgärder för begränsning inom statlig eller kommunal förvaltning av bisyssleväsendet, det s. k. dubbeltjänstsystemet m. m.

§ 22.

Justerades protokollsutdrag.

§ 23.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Andersson</i> i Ovanmyra	under	6 dagar	fr. o. m.	den	27 april,	
› <i>Jansson</i>	›	3	›	›	26	›
› <i>Malmqvist</i>	›	6	›	›	27	›
› <i>Beck</i>	›	4	›	›	27	›
› <i>Törnkvist</i> i Bjuv	›	5	›	›	26	›
› <i>Andersson</i> i Munkaljungby	›	6	›	›	26	›
› <i>Hermansson</i>	›	2	›	›	26	›
› <i>Lundstedt</i>	›	2	›	›	26	›
› <i>Gustafson</i> i Kasenberg	›	2	›	›	30	›
› <i>Lind</i>	›	2	›	›	26	›
fru <i>Eklund</i>	›	5	›	›	26	›
herr <i>Norsell</i>	›	6	›	›	26	›
› <i>Uddenberg</i>	›	5	›	›	27	›
› <i>Meyerhöffer</i>	›	5	›	›	30	›
› <i>Fast</i>	›	3	›	›	26	›
› <i>Wallerius</i>	›	5	›	›	28	›
› <i>Brännström</i>	›	4	›	›	27	›
› <i>Isacsson</i>	›	5	›	›	27	›
› <i>Gardell</i> i Gahns	›	3	›	›	28	›
› <i>Svensson</i> i Landskrona	›	4	›	›	28	›
› <i>Andersson</i> i Falkenberg	›	5	›	›	28	›
› <i>Nyblom</i>	›	2	›	›	26	›
› <i>Lithander</i>	›	3	›	›	29	› och
› <i>Pettersson</i> i Hällbacken	›	3	›	›	30	›

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12.42 på natten.

In fidem
Per Cronvall.